

Politiker med karriärambitioner – en omöjlig självklarhet

En studie om karriärambitionernas betydelse i den representativa demokratin

Patrik Öhberg

UNIVERSITY OF GOTHENBURG
DEPT OF POLITICAL SCIENCE

Distribution:
Patrik Öhberg
Statsvetenskapliga institutionen
Göteborgs universitet
Box 711
SE 405 30 Gothenburg
Sverige
E-post patrik.ohberg@pol.gu.se

Politiker med karriärambitioner – en omöjlig självklarhet
En studie om karriärambitionernas betydelse i den representativa demokratin
Patrik Öhberg
ISBN: 978-91-89246-51-5
ISSN: 0346-5942
<http://hdl.handle.net/2077/25298>
© Patrik Öhberg, 2011
Omslag: Helena Bergendahl
Print: Geson Hylte Tryck, Göteborg 2011.

Avhandlingen ingår som nummer 125 i serien Göteborg Studies in Politics, redaktör Bo Rothstein, statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.

Innehåll

Förord	11
Finns det svenska politiker med karriärambitioner?	15
Teorier om politikerns karriärambitioner.....	29
Finns det ledamöter som vill ha höga positioner?.....	43
Vilka ledamöter vill ha de höga positionerna?.....	55
Finns det ledamöter med reella karriärambitioner?	77
Gör ledamöter med karriärambitioner karriär?	107
Är Sverige ett land bland andra?.....	127
Karriärambitioner i den representativa demokratin	139
Litteraturförteckning.....	153
English summary	171

Figurer och tabeller

Figur 1. Avhandlingens första nivå: Karriärambitioner som beroende och oberoende variabel.....	25
Tabell 3.1 De svenska riksdagsledamöternas framtidsplaner	48
Tabell 3.2 Andel ledamöter som indikerar att de vill till en institution med högre status	49
Tabell 3.3 Andel ledamöter som indikerar att de endast vill göra karriär inom riksdagen	49
Tabell 3.4 Jämförelse mellan ledamöterna som vill fortsätta med politik nästkommande mandatperiod och de som vill fortsätta tio år till	52
Tabell 3.5 Jämförelse mellan erfarna och nyvalda riksdagsledamöter med avseende på deras framtidsplaner	53
Tabell 4.1. Ledamöternas eventuella karriärambitioner och den socioekonomiska bakgrunden.....	62
Tabell 4.2 Andelen ledamöter med potentiella karriärambitioner och de socioekonomiska resurserna	65
Tabell 4.3 Jämförelse mellan ledamöternas rekrytering till styrelseuppdrag i partiorganisationen	68
Tabell 4.4 Andelen potentiella karriärpolitiker i Stockholmsområdet och i övriga landet	69
Tabell 4.5 Andel riksdagsledamöter inom partierna med potentiella karriärambitioner	70
Tabell 4.6 Bakgrundsfaktorernas relation till potentiella karriärambitioner. 72	
Tabell 5.1 Ledamöternas inställning till vilka representationsprinciper som är mycket viktiga för dem personligen	84

Tabell 5.2 Ledamöterna anger i vilken utsträckning de sluter upp kring Burkes representationsprinciper	87
Tabell 5.3 Ledamöternas intresse för internationella frågor	88
Tabell 5.4 Ledamöternas inställning till partinormerna	90
Tabell 5.5 Andelen ledamöter som vill stärka partidisciplinen	90
Tabell 5.6 Andelen ledamöter som tar till orda vid partiernas gruppmöten ..	91
Tabell 5.7 Ledamöternas agerande vid voteringar i riksdagen.....	93
Tabell 5.8 Röstar ledamöter med potentiella karriärambitioner oftare än andra mot sitt parti?	94
Tabell 5.9 Ägnar sig ledamöter med potentiella karriärambitioner åt ett internt spel?	96
Tabell 5.10 Tar ledamöter med karriärambitioner hänsyn till partiledningen när de fattar sina beslut?.....	98
Tabell 5.11 Ledamöter som tycker att det är ett mycket dåligt förslag att använda könskvotering till höga chefsbefattningar inom stat och kommun .	99
Tabell 5.12 Ledamöternas uppfattning om det nuvarande politiska systemet makt och inflytande.....	101
Tabell 5.13 Ledamöternas uppfattning om olika politiska uppdrags status	102
Tabell 6.1 Ledamöternas snabbhet med avseende på år och ålder att komma till riks-dagen	111
Tabell 6.2 Ledamöternas mest önskade utskott.....	113
Tabell 6.3 Ledamöternas förmåga att ta sig till det utskott som de helst vill sitta i.....	114
Tabell 6.4 Andel ledamöter som är kvar i riksdagen efter tio år	117
Tabell 6.5 Vilka ledamöter är kvar i riksdagen 2006?	118

Tabell 6.6 Orsaker till att ledamöterna inte längre är i riksdagen mandatperioden 2006 – 2010.....	120
Tabell 6.7 Ledamöternas genomsnittspoäng 1994 bland dem som lämnade riksdagen frivilligt	121
Tabell 6.8 Ledamöternas karriärstatus 1994.....	122
Tabell 6.9 Ledamöternas karriärpoäng 2006	123
Tabell 7.1 Andelen ledamöter med karriärambitioner i de europeiska parlamenten	129
Tabell 7.2 I vilken omfattning som andelen ledamöter med karriärambitioner varierar beroende på vilken definition som används	130
Tabell 7.3 Tre faktorerers betydelse för ledamöternas karriärambitioner	135

Tillägnad min underbara hustru

Förord

När jag har fått frågan vad jag skriver om har jag ibland svarat att jag forskar om något som inte finns, nämligen politiker med karriärambitioner. Karriärambitioner ses som så pass laddat i den svenska kontexten att det faktiskt är svårt att få politiker att svara på frågan om huruvida de står till valberedningarnas förfogande.

Under våren 2011, när den här texten var på väg mot tryckeriet, kom verklighetens dagspolitik med högst konkreta illustrationer av de forskningsresultat som presenteras i avhandlingen. Två av riksdagspartierna, Miljöpartiet och Socialdemokraterna, letade nya ledare. I det ena fallet, Miljöpartiet, framträdde ett antal entusiastiska partimedlemmar i media och sade sig vara beredda att axla ledarrollen. I det andra fallet, Socialdemokraterna, rådde motsatt läge. Inte ens en handfull medlemmar visade intresse. Ett antal tillfrågade kandidater tackade nej eller drog sig undan media. Valprocessen som följde blev rörig för partiet. En av konklusionerna var att sättet att välja partiföreträdare måste förändras. Röster höjs nu för att även riksdagspartiernas medlemmar ska få vara med och rösta på kandidater till de främsta posterna. Jag kommer att med stort intresse följa den utvecklingen. Kommer det att bli acceptabelt att öppet berätta om sina karriärambitioner även i de äldre partierna? Är den svenska politiska kulturen redo för kandidater som säger sig vilja ha framträdande uppdrag? I så fall är det förstås önskvärt att de individer som vill vara tongivande också berättar om vad för slags politik de vill företräda.

Min gissning är att en sådan utveckling kommer att gynna personer som drivs av karriärambitioner. Ett förstärkt personvalsinslag, en rörligare väljarkår och öppnare nomineringsprocesser kommer att ställa allt högre krav på de kandidater som vill bli folkvalda representanter. De måste helt enkelt jobba mycket hårdare än tidigare för sina framgångar. Den personliga drivkraften att lyckas med att erövra ett politiskt uppdrag, kan bli den motor som driver kandidaten framåt och det som skiljer vinnare från förlorare.

Att skiljas är att dö en smula, heter det. Men någon sådan känsla vill inte infinna sig när avhandlingen och jag ska lämna varandra. Det är dags att gå vidare. Åren med avhandlingen har varit många. Med på hela den resan har min huvudhandledare Peter Esaiasson varit. Vårt samarbete började redan när jag som student förklarade för Peter att han skulle handleda en uppsats som skulle få betyget VG, så att jag sedermera kunde bli doktorand i statsvetenskap. Det har varit ett privilegium att ha Peter som handledare. Jag har aldrig

träffat någon som har Peters förmåga att på ett närmast instinktivt sätt lösa svåra metodologiska problem. Där har jag tyvärr inget att lära – jag begriper helt enkelt inte hur det går till. Däremot kommer jag inspireras av Peters förmåga att se bekymrad ut när läget så kräver, men också av hans stora tillgänglighet och grundläggande engagemang för mitt avhandlingsprojekt. Peter är på många sätt mitt statsvetenskapliga föredöme. Bred allmänbildning och uppslagsrikedom varvat med social inkompetens. Min andra handledare har varit Lena Wängnerud. Jag vill tacka Lena för hennes goda råd och uppriktiga kommentarer. Det har känts väldigt tryggt att ha Lena vid sin sida. Jag är på det hela taget oerhört nöjd med vad mina handledare har åstadkommit.

Det finns även många andra som jag skulle vilja tacka en stund som denna. Jag tycker alltid att det är roligt att gå till jobbet. Till stor del kan det förklaras med att jag har varit lyckosam i valet av kollegor. Dagligen är det någon kollega som gjort eller sagt något som tål att diskuteras. Till mina årskullskamrater, Henrik ”Fibban” Friberg-Fernros, Marica Grimes, Ola Jodal och Ulrika Möller, vill jag rikta ett tack för att ni på olika sätt låtit mig - och därmed det bästa - bli kvar till sist. Ni är grymma! I övrigt vill jag tacka ett antal personer som hjälpt mig på olika sätt. Sören Holmberg och Folke Johansson har som grönläsare på ett förtjänstfullt sätt hjälpt mig att lyfta avhandlingen. Andras Bågenholm, Daniel Naurin och Elin Naurin har som deltagare i ”läsgruppen” varit betydelsefulla för avhandlingens utformning och är i en stund som denna värda ett stort tack. Jag vill också tacka Urban Strandberg och Svend Dahl för att de i avhandlingens slutskede inkommit med kloka synpunkter.

Jag hade under ett antal år en *egen* sekreterare, Helena Rohden, som hjälpt mig med allt mellan himmel och jord. Tack för det! Ett extra stort tack vill jag också rikta till Diana Draghici som visade mig vägen in till STATA:s underbara värld. En särskild plats i hjärtat har också alla som deltagit på institutionens Grabbluncher. De har utgjort ett ovärderligt inslag i min vardag.

En tacksamhetens tanke går också till riksdagsledamöterna som val efter val, mer eller mindre frivilligt, ställer upp och svarar på våra riksdagsenkäter. Utan er insats skulle vi riksdagsforskare stå oss slätt. En omistlig inblick i riksdagsledamöternas vardag fick jag som riksdagsstipendiat. Jag skulle inte på något bättre sätt kunnat införskaffa de kunskaper jag då fick i den representativa demokratins finrum än genom detta stipendium.

Till min fru: Jag vill uppriktigt be om ursäkt för alla usla kapitelutkast som jag genom åren utsatt dig för. Det är inte alltid som jag uppskattat ditt något odiplomatiska sätt att meddela utkastens alla svagheter på. Men jag vet att du gjort det av kärlek och jag är dig evigt tacksam för att du alltid velat

hjälpa mig. I den mån denna avhandling har några förtjänster ska de tillskrivas dig. Elin, det är oerhört inspirerande och lärorikt att få tillbringa sitt liv tillsammans med dig. På det helt taget kan man säga att jag blir en bättre människa. Jag är övertygad om att du har många fler usla kapitelutkast att genomlida tillsammans med mig.

Det kan också vara på plats att tacka mina föräldrar för barnpassning när stunden så har krävt. Till min svärmor, Pia Naurin, vill jag också rikta ett särskilt tack. Pia, du har varit helt oumbärlig i denna process! Avhandlingsförfattaren avslutar ibland sitt förord med att lova sina barn att de i framtiden ska träffas mer. Det känns i det här fallet helt onödigt. Miranda och William, vi har umgåtts intensivt under alla dessa år och så hoppas jag att det förblir även i fortsättningen.

1

Finns det svenska politiker med karriärambitioner?

Denna bok handlar om personliga drivkrafter inom politiken. I fokus står svenska riksdagsledamöter. Störst intresse riktas mot dem som vill nå högt upp i den politiska hierarkin – politiker med karriärambitioner. Frågan är om studiet av drivkraften att göra karriär kan bidra till att öka vår förståelse för det som utspelar sig i den representativa demokratin. Kort sagt, om vi vill lära oss något mer om det som sker i det politiska livet, gör vi då klokt i att studera politiker med karriärambitioner?

Studien är tänkt att ta den europeiska forskningen ett steg närmare den mer individfokuserade forskning som finns hos amerikanska statsvetare. I den amerikanska statsvetenskapen har politikernas karriärambitioner en naturlig plats i studiet av politik.¹ En av dem som tidigt påtalade karriärambitionerens betydelse för den representativa demokratin är Joseph Schlesinger. Han menar till och med att personliga karriärambitioner är en grundbult för en välfungerande demokrati: *Representative government depends above all upon a supply of individuals with strong office drives. It must provide the refinements of power and status that attract as well as direct men's and women's aspirations. No more irresponsible government is imaginable than one of high-minded individuals unconcerned for their political futures*" (Schlesinger 1994:35).

Det kan tyckas både cyniskt och förenklat att reducera ett politiskt engagemang till karriärambitioner, men i den teoretiska diskussionen om den goda representationen återfinns idén om maktkampen som ett givet inslag (Schumpeter 1942; Downs 1957; Riker 1962; Aldrich 1995). Om politiker är

---

¹ Cherie Maestas understryker karriärambitionens centrala roll i den amerikanska förståelsen av politiken på följande sätt: "The idea that ambition for office shapes the behavior of political leaders is hardly new, nor is it often disputed" (Maestas 2003: 440).

likgiltiga inför möjligheten att stanna kvar på sitt uppdrag mister väljarna en viktig inflytelsekanal (Przeworski, Stokes, Manin 1999).

I Europa har ett sådant perspektiv haft en undanskymd roll. Många gånger använder statsvetare stora strukturella förklaringar för att förstå politiska skeenden. Att bortse från sådana aspekter vore naturligtvis dumt. Lika dumt är det emellertid att avstå från att undersöka om, och på vilket sätt politikernas personliga drivkrafter påverkar det som sker omkring det politiska maktutövandet.

De politiska aktörernas kamp kan dock organiseras på olika sätt. I ett individbetonat valsysteem förlitar man sig på att det finns personer som exempelvis har tillräckligt starka drivkrafter för att kunna orkestrera egna valkampanjer. Kandidaterna hamnar då i centrum, men använder sig av partiets varumärke för att göra sig själva kända (Cox 1987; Cox & McCubbins 1993; Kiewiet & McCubbins 1991; Strøm 1990). I ett partidominerat system är det partierna som kollektivt kliver fram och organiserar den politiska maktkampen (Bäck 2003, Hadenius 1981, Molin 1965, Sjöblom 1968). I ett sådant system strävar kanske inte de politiska företrädarna efter att göra en politisk karriär. Däremot arbetar de hårt för att deras parti ska lyckas erövra makt och positioner. Det betyder att även om strävan efter att komma i åtnjutande av framträdande politiska uppdrag är en viktig del i den representativa demokratin kan den uppgiften fördelas på olika sätt mellan representanten och partiet.

Oaktat dessa eventuella skillnader mellan olika politiska system finns det en laddning mellan karriärambitioner och vilka vi som medborgare vill ha som ledare. Karriärambitioner är nämligen inte vilken drivkraft som helst. Jag ska i genomgången nedan peka på att det är något djupt mänskligt att känna tveksamhet inför politiker med karriärambitioner, vilket också påverkar upplägget av denna bok.

Evolution och karriärambitioner

Inom statsvetenskapen finns ett växande intresse för genetiska förklaringsmodeller. Forskningen inom detta område studerar bland annat människors benägenhet att rösta och hur relationen mellan gener och politisk åskådning ser ut (se exempelvis Alford, Funk & Hibbing 2005; Fowler & Schreiber 2008; Hatemi et al. 2007). När det gäller människans nedärvda syn på ledarskap finns intressant forskning som har relevans för studier av politikernas karriärambitioner. Denna forskning pekar mot att människan är vaksam mot pretendenterna till ledarpositioner och att hon har en inneboende strävan att bevara jämlikhet mellan individer. På så vis finns det eventuellt biologiska skäl för en person med karriärambitioner att vara varsam med hur de uttrycker sig.

Forskningen som understryker människans genetiska dragning mot egalitära värden är omfattande (Fehr, Fischbacher & Gächter 2002). Hjärnforskare kan till och med visa att oviljan gentemot ojämlikhet är en medfödd egenskap (Tricomi et al. 2010). Experimentella studier påvisar vidare att människor blir illa berörda av stora inkomstskillnader, och att de är beredda att agera för att göra något åt saken: ”*Emotional reactions towards high earners – even when the source of income is known to be purely random – cause individuals to engage in costly acts that promote equitable resources distributions*” (Dawes et al. 2007:796). Likaså har etnologer funnit att det i dagens jägarsamhällen finns tydliga egalitära drag och en stark ovilja emot hierarkier (Boehm 2008). När forskare har sammanställt uppgifter från jägarsamhällen i olika delar av världen finns få exempel på individer som försöker tillskansa sig makt, eller ledare som ställer sig över gruppen (Boehm 2008:331). Enligt denna forskning riskerar individer som försöker inta en dominerande ställning att bli bestraffade och utstötta: ”*When an individual departs too far from the egalitarian ethos, the entire group either turns against him and cuts him down to size, or else it simply does away with him by means of ejection from the group or through capital punishment*” (Boehm 2008:328). Man bör kanske komma ihåg att detta handlar om situationer där alla i grunden är jämlika, och ledarskapet är frivilligt utifrån de leddas sida.² Det som i sammanhanget gör jägarsamhällena intressanta är att människan levde som jägare i 200 000 år, motsvarande 2000 generationer. Beräkningar gör gällande att det tar cirka 1000 generationer för människan att utveckla en ny egenskap (Boehm 2008:325). Därmed finns en möjlighet att de egenskaper som var viktiga under dessa betingelser återfinns hos oss idag. Detta skulle även kunna utgöra en förklaring till varför hjärnforskare hos dagens människor finner att känslan för jämlikhet är medfödd (Tricomi et al. 2010).

I en forskningsöversikt som betraktar ledarskapet ur ett evolutionärt perspektiv påtalas att det finns ett återkommande tema när det gäller vilken typ av ledarskap som vi människor ogillar. Slutsatsen är att ett ledarskap som förlitar sig på dominans får problem. Den som strävar efter att bli ledare bör därför: ”*Rely on tactics other than sheer dominance to attract followers*” (Van Vugt 2006:359). I andra undersökningar där människor ombetts att rangordna olika egenskaper hos politiker, är det minst omtyckta karaktärsdraget maktbegär (Kinder et al. 1980:319). Experiment visar också att människor är bra på att ”avslöja” personer med karriärambitioner, och att denna process i det närmaste är instinktiv (Smith, Larimer, Littvay 2007:59). Här

---

² Professorn i fysiologi Jared Diamond argumenterar i boken ”Vete, vapen och virus” (2006) för att det var ekologiska orsaker som gjorde att människan ingick större sammanslutningar och därmed tvingades överge de små jämlika samhällena.

finns även en könsaspekt. Forskare har klockat hur lång tid det tar för försökspersoner att koppla maktambitioner till kön. Svartspersonerna behövde bara någon sekund på sig för att koppla män till höga ambitioner, medan kvinnor och ambitioner inte hade samma intuitiva sammankoppling (Smith, Larimer, Littvay 2007:64). Kvinnor sågs på det hela taget som mindre egenintresserade och karriärambitiösa (Smith, Larimer, Littvay 2007:67).³

Ett ledarskap bör, i ljuset av denna forskning, inte utåt uttrycka en ”vilja till makt”. Det är dock uppenbart att relationen mellan ledarskap och egenintresse är en komplicerad sak. Ledarskapet i sig kan locka fram en persons mer själviska ådra. Abraham Lincoln lär en gång ha sagt: ”*Nearly all men can stand adversity, but if you want to test a man’s character, give him power*”. Det problematiska med Lincolns anmärkning är att man först måste ge en person makt för att kunna bedöma ifall denne är lämplig. Det intressanta med Lincolns påstående är emellertid att det finns forskning som tyder på att det låg något i hans uttalande. Inom den socialpsykologiska forskningen görs en uppdelning mellan personer som är ”proself” och personer som är ”prosocial” (Messick & McClintock 1968). Uppdelningen bygger på hur individer allokerar resurser utifrån vad de anser är viktigast (de själva, andra, eller både och). Personer som tillhör kategorin ”proself”, är i första hand intresserade av att resurstilldelningen gynnar dem själva. Samtidigt som de prosociala håller jämlikhet högt och därför fördelar resurser på ett annat sätt (Stouten, De Cremer & van Dijk 2005). Enligt dessa studier uppstår skillnaderna mellan proself och prosocial först när de utnämns till ledare, i annat fall går det inte att påvisa några systematiska skillnader. Det är själva ledarskapet som gör att vissa personer börjar tillgodose sig själva, och det är i dessa situationer som proselfs utmärker sig: ”*the current findings now suggest that the reported increase in self-benefiting allocations should primarily be ascribed to proself leaders*” (van Dijk & De Cremer 2006:1358). Vem som blir ledare är därför någonting mycket viktigt. Samtidigt finns här något paradoxalt: Varför har vi människor skapat hierarkiska samhällen och fyllt vissa uppdrag med mycket makt, när vi misstänkliggör personer som är beredda att ta på sig uppdragen?⁴ Ett svar kan vara att det är skillnad mellan

³ Däremot finns det belegg för att kvinnor i händelse av att de anses vara intresserade av makt bedöms hårdare av sin omgivning (Okimoto & Brescoll 2010).

⁴ Niccolo Machiavellis analys är kanske det tydligaste exemplet på varför människor ställer sig skeptiska till personer som strävar efter en politisk karriär. I ”Fursten” ges inblick i en krass tillvaro, i vilken politikerna agerar bortom etiska överväganden i jakten på makt och rikedomar. I den värld som Machiavelli målar upp gäller det att göra dygd av nödvändigheten (snarare än av nödvändighet agera dygdigt). Beslutsfattarna spelar ett smutsigt spel, där det handlar om att överleva. Men detta är inget en makthavare bör skylta med, utan istället handlar det om att uppträda som ett föredöme: ”Således bör en furste verka mild, trogen, mänsklig, uppriktig, gudfruktig...”. När tillfället så kräver måste fursten byta skepnad: ”men han bör vara andligen beredd att, då han är nödgad till det, kunna ändra sig och visa de motsatta egenskaperna” (Machiavelli 1996:

karriärambitioner och karriärambitioner. Karriärambitioner behöver inte vara problematiska, givet att omständigheterna kring en person som vill erövra toppuppsdrag är de rätta.

Karriärambitioner och legitimitet

Redan de gamla grekerna diskuterade valet av ledare. Politik är, enligt Aristoteles, ingen exakt vetenskap. Därför är behovet av en god karaktär en absolut nödvändighet (Aristoteles 1993). Aristoteles ansåg att det finns några avgörande faktorer att ta hänsyn till när kandidater till ledarpositioner ska utvärderas. Det är framförallt fem frågor som medborgare bör ställa när en person anmäler sitt intresse till ett förtroendeuppdrag: vid vilket tillfälle personen säger sig vilja bli ledare, vid vilken tidpunkt personen ger sig tillkänna, av vilken anledning personen säger sig vilja bli ledare, vad denne avser att uppnå med sitt ledarskap, samt *hur* denne ska lyckas med sina föresatser (Pettigrove 2007).

Aristoteles resonemang leder fram till att vi inte med automatik ska avvisa den som är intresserad av att inneha en ledarroll, utan vi bör fråga oss *varför* personen vill bli ledare.⁵ Aristoteles tankegångar har faktiskt bäring på hur dagens människor förhåller sig till politiker och deras personliga drivkrafter. Människor tenderar nämligen att skilja mellan olika typer av ambitioner. Ambitionen att leda behöver i sig inte vara problematisk. Huvudfrågan är precis som Aristoteles påpekade *varför* en person vill bli ledare. Människor gör, åtminstone i experimentella studier, åtskillnad mellan personer vars karriärsträvanden bygger på deras kompetens, inklusive en förmåga att se till det allmänna bästa, och personer vars ambitioner bygger på att de för egen del eftersträvar makt (Larimer, Hannagan & Smith 2007). Hur medborgarna uppfattar ledarnas ambitioner får konsekvenser för hur de bedömer företrädarnas förmåga att fatta kloka beslut. För personer som vill bli ledare kan det därför vara en fördel att kunna påvisa sin altruism, eller åtminstone ge sken av att vara oegennyttig (Hardy & van Vugt 2006). Att skänka pengar till

---

90). Ändrar sig omständigheterna, så bör även beslutsfattarens egenskaper göra det. Machiavellis råd till tronpretendenter blev att vara listig som en räv när fällor gillrats och hotfull som ett lejon när motståndarna vill angripa. Problemet för de flesta härskare menade Machiavelli var att de många gånger var det ena eller det andra och inte både och (kapitel 18). Vilfredo Pareto gick i sina elitstudier vidare med Machiavellis klassificering och pekade på att det finns olika slags eliter som utövar sin makt på olika sätt. Det finns de som tvingar andra till underkastelse (lejon) och det finns de som tar kontroll över de materiella resurserna och därigenom får folk att anpassa sig efter deras önskemål (rävar). Enligt Pareto kommer rävar och lejon i konflikt med varandra, där lejonen slår rävarna. Men lejonen omvandlas efter ett tag på tronen till rävar och förlorar därmed makten. På så sätt uppkommer nya eliter som utmanar de gamla (Pareto 1973).

⁵ Thomas Hobbes resonerade på ett annat sätt. För honom var det helt avgörande vilka resultat som ledaren kunde leverera. Hellre en Leviathan framför en samhällsmodell där besluten fattas på tillfredsställande sätt (Hobbes 2004).

FINNS DET SVENSKA POLITIKER MED KARRIÄRAMBITIONER?

välgörande ändamål har exempelvis visat sig stärka anseendet hos de politiker som ägnat sig åt den sortens aktiviteter (Milinski, Semmann & Krambeck 2002). Ledare som är självupppoffrande inspirerar också sin omgivning att agera på ett likartat sätt (De Cremer & van Knippenberg 2004).⁶ Det centrala är att inte framstå som egenintresserad.

Politiska företrädare som framstår som själviska riskerar till och med att underminera det politiska systemets legitimitet. Den slutsatsen kommer från en experimentell studie, där deltagarna fick ta ställning till olika typer av beslut baserat på information om vilka beslutsfattarna är och hur deras bevekelsegrunder ser ut. I studien framkom att deltagarna hade svårare att acceptera beslut som fattats av företrädare med karriärambitioner, oavsett hur utfallet blev. Experimentforskarnas rekommendation, i syfte att stärka det politiska systemets legitimitet, är därför att åtgärder bör vidtas för att inte medborgarna ska tro att deras representanter endast drivs av en önskan att få vara ledare: *”those who wish to improve citizens’ perceptions of governmental decisions and of decision makers, as well as increase the willingness of citizens to accept those decisions, should take steps to make it so that people believe elected officials are not in office because of a desire for authority but rather because they have earned or otherwise acquired authority without making any conscious effort to do so”* (Smith et al. 2007:296).

För att kort sammanfatta iakttagelserna: Det finns en laddning kring drivkraften att göra karriär. Människan verkar hysa en instinktiv ovilja gentemot personer som de förknippar med maktambitioner. Denna ovilja kan dessutom bidra till att undergräva legitimiteten för hela det politiska systemet. Till detta skulle man kunna tillägga att karriärambitioner också handlar om en legitim kamp om makten både inom och mellan partierna, och att denna kamp medför att laddningen kring karriärambitioner blir än starkare. Sammantaget kan en sådan laddning göra det svårt att studera ledamöter med karriärambitioner. Frågan är därför om det går att prata med ledamöterna om deras karriärambitioner - förutsatt att det finns några i den svenska riksdagen.

Finns det svenska politiker med karriärambitioner?

Sverige och dess politiker förefaller, åtminstone vid en första anblick, utgöra det goda exempel som experimentforskarna efterfrågade. Ur ett svenskt perspektiv är karriärambitioner nämligen något främmande.

I den svenska Demokratiutredningen påstås att det är tveksamt om det ens finns politiker med karriärambitioner. Detta eftersom karriärambitioner inte

---

⁶ Den egenskap som svenska medborgare värderar högst hos en rikspolitiker är ärlighet. I en enkätundersökning från år 2000 svarade 97 procent av respondenterna att ärlighet var en mycket eller ganska viktig egenskap hos en politiker (Hvitfelt & Nord 2000).

passar i ”den extremt particentrerade politiska kultur som ännu finns i svensk politik: ”där ”karriärister... [är] ...främmande fåglar” (Gidlund & Möller 1999:140).

Beskrivningen av politiker som är oanfrätta av karriärambitioner är vanlig även i memoarlitteraturen. Svenska toppolitikers memoarer är fyllda av uttalanden där de låter meddela att de själva inte kämpat för att få politiska förtroendeuppdrag. Ett exempel är Kristdemokraternas förre partiledare Alf Svensson. Svensson svär sig fri från misstankarna att han för egen del hade ambitioner att bli partiledare på följande sätt: ”*Från olika håll i landet hade jag fått påstötningar och puffar. Om partiet ville visa mig förtroende borde jag ställa mig till förfogande. Det var lojalitet och inte karriäranda, som gjorde att jag tog på mig detta glamourfria uppdrag.*” (Svensson 2001:6). Ett annat exempel är den förre moderatledaren, Gösta Bohman, som genom att citera en pådrivande partikollega beskriver hur det gick till när han förmåddes ställa upp som motkandidat till partiledarposten: ”*Du måste ställa upp. Om du säger nej, blir följden mycket besvärlig för partiet. Det är helt enkelt din skyldighet att ställa upp för partiet*” (Bohman 1983:18). På liknande sätt hävdar Anne Wibble i boken ”*Två cigg och en kopp kaffe*” att det var partiets strateger som lanserade henne som finansminister år 1991 (Wibble 1994:12). Och Gunnar Sträng lät sig först efter tredje påstötningen övertalas av Per Albin Hansson att ingå i den socialdemokratiska regeringen 1945 (Johansson 1992:400ff). Eller som det stod att läsa i Lantarbetareförbundets förbundsstyrelse styrelseprotokoll: ”*Förbundsordförande (Sträng) hade, efter att till en början ha avböjt det mottagna erbjudandet såsom jordbruksminister i regeringen, efter påtryckningar accepterat en post som konsultativt statsråd*” (Johansson 1992: 402). Göran Persson beskriver i sina samtal med Erik Fichtelius hur han hade blockerat sig och vägrat inse att han skulle bli ny partiledare och statsminister. Känslan som erfor honom då var: ”*Det här kommer inte att funka, jag kommer att tvingas in i det här, det ser man ju själv, det kan man ju förstå. Den där kristallklara insikten om att här går det åt skogen*” (Fichtelius 2007:27). Andra politiker påtalar sina egna brister. Miljöpartiets tidigare språkrör, Birger Schlaug, beskriver hur han blev talesperson för sitt parti: ”*Efter valet 1985 blev jag språkrör eftersom ingen annan ville. Det var ett fullständigt bisarrt uppdrag eftersom jag både stammade och hade torgskräck. Men jag hade kvalifikationer som skägg, jeans och fjällräv*” (Borås Tidning 020118).

Citaten ovan betyder givetvis inte att politiker med karriärambitioner är frånvarande i det svenska politiska systemet, men de kan vara ett uttryck för att det är befogat att iakttaga en viss försiktighet med hur man beskriver den egna karriärgången. I Katarina Barrling Hermanssons avhandling om parti-

kulturer framkommer att en riksdagsledamot inte öppet bör deklarerat sina ambitioner: *”Folk anser att om man i socialdemokraterna säger att ’Det där uppdraget skulle jag gärna åta mig,’ så har man i samma ögonblick förklarat sig ’politiskt död’.* Föreslår man sig själv till ett uppdrag så mister man inte bara detta utan även det kommande” (Barrling Hermansson 2004:173).

Att det inte bara rör sig om ett socialdemokratiskt bekymmer framgår när Barrling Hermansson intervjuar en representant från Moderaterna: *”Det är en fördel att hålla låg profil, och personer som tydligt visar sina ambitioner blir inte populära i gruppen.”* (Barrling Hermansson 2004:103). Ett liknande resonemang framkommer även i den forne moderatledaren Ulf Adelsohns publicerade dagbok, som löper under den tid han var partiledare. I dagboken beskrivs bland annat turerna kring vem som skulle efterträda Adelsohn på partiledareposten. Det blev som bekant Carl Bildt. Adelsohn skriver att Bildt för egen del inte hade visat något intresse för uppdraget som partiledare, men det hade däremot Anders Wijkman. Enligt Adelsohn höll sig Wijkman framme och positionerade sig, men påvisade i och med det att han inte var lämplig. Adelsohn noterar med anledning av detta: *”all min erfarenhet [säger] att de som inte är angelägna om ett jobb är de bästa att sköta det. De som är angelägna skall man i allmänhet inte utse”* (Adelsohn 1987:378). När partiordföranden för Socialdemokraterna, Håkan Juholt, tillträdde var han inne på Adelsohns linje. Vid den presskonferensen då Juholt presenterades som valberedningsförslag, menade han apropå sina egna karriärambitioner att: *”Om det finns någon som drömt om den rollen så är den personen synnerligen olämplig”* (Svenska Dagbladet 110311).

Betydelsen av att hålla en klar åtskillnad mellan vad man som enskild kandidat har för ambitioner och hur dessa uttrycks framgår också i ett av de öppna svar som inkommit till riksdagsundersökningarna 1998.⁷ En av undersökningens respondenter angav följande skäl till varför denne valde att inte driva personvalskampanj: *”Jag önskar vara tydligare och personligare än vad Jante tillåter. [Men] grabbgänget skulle krossa mig om jag uppmärksammades mer än de.”* (Riksdagsundersökningen 1998).⁸

Det påstås att till och med Olof Palme, som trots att han var självklar som Tage Erlanders efterträdare, förbannar att han inte tillräckligt starkt tog av-

⁷ Riksdagsundersökningen från 1998 ingick som en delstudie i utvärderingen av personvalsinslaget som gjorde sin debut på den nationella arenan samma år. Enkätundersökningen gick ut till cirka 1000 riksdagskandidater och genomfördes vid den statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet, under ledning av Martin Brothén och Sören Holmberg. Den enkätfråga som svaret är hämtat ifrån löd: ”Allmänt sett, vad är din Din åsikt om personval i samband med svenska riksdagsval?”

⁸ I Svend Dahls kommande avhandling (2011) framkommer att partimedlemmarna tidigt skolas in i en skeptisk hållning gentemot karriärsträvanden. Person som framstår som intresserade av uppdrag riskerar att avfärdas som karriärister.

stånd från tanken att bli socialdemokratisk partiledare: *“Jag har haft oturen att säga att jag inte skulle undandra mig partiets uppdrag att bli ordförande. Sträng, Rune Johansson och dom andra har varit klokare. Dom säger bara att dom inte är intresserade. Det har fått mig att framstå som en streber”* (Strand 1980:18).

Fallet Mona Sahlin skulle också kunna tjänstgöra som exempel. År 1995 ville Sahlin bli socialdemokratisk partiledare. Sahlin gjorde ingen hemlighet av att så var fallet, men det hela slutade med att hon fick lämna regeringen. Anledningen var att det börjat gå rykten om att Sahlin hade betalningsanmärkningar, och gjort privata inköp från konton som tillhörde det offentliga. Avslöjandena om att Sahlin hade ekonomiska problem sägs ha läckts inifrån det socialdemokratiska partihögkvarteret (Isaksson 2008). Det är möjligt att Sahlins ekonomiska förhåvande ändå hade uppdagats, men det kan även återföras till tidigare resonemang. Benägenheten att vilja straffa den eller de som framstår som intresserade av att göra karriär går tillbaka till mer allmän-giltiga företeelser om ledarskap och jämlikhet.

Studiens syfte

I denna bok söks svaret på frågan om det i Sveriges riksdag finns ledamöter som långsiktigt och målmedvetet strävar efter att göra en politisk karriär. Jag vill också veta hur ledamöter med karriärambitioner agerar för att lyckas, samt om de lyckas förverkliga sina ambitioner. Den övergripande frågan är om ledamöter med karriärambitioner gör sig gällande i den svenska riksdagen. Sverige är i det sammanhanget ett intressant studieobjekt. I den amerikanska forskningen ses nämligen karriärambitioner som en nödvändig förutsättning för den representativa demokratin. Enligt svenska forskare och politiker är det i Sverige snarare tvärtom. För att hårdra något skulle man kunna säga att i både USA och Sverige är karriärambitioner konstanta, men i det i ena fallet (USA) är de konstant närvarande, medan de i det andra fallet (Sverige) är konstant frånvarande.

Redan den forne statsministern Karl Staaff pläderade i ”Det demokratiska statsskicket” för att det var partiledningens auktoritet som skulle säkerställa demokratin (Staff 1917). Staaffs rekommendationer har slagit väl ut i Sverige. Generellt sett utgör partierna de viktigaste aktörerna i riksdagen, där partiledningen har ett bra grepp om det som händer på riksdagsgolvet. Partisammanhållningen i den svenska riksdagen är vid en internationell jämförelse mycket stark (Jensen 2000). I den svenska riksdagen finns också ett institutionellt arrangemang som kan tänkas missgynna de som har personliga karriärambitioner, något som brukar kallas anciennitetsprincipen. Principen innebär att den som varit längst i riksdagen också är den som står först i kön då

olika uppdrag ska besättas (Hagevi 2010). Den starka anciennitetsprincipen kan tolkas som ett sätt att stävja ledamöternas karriärambitioner. Det ska helt enkelt inte löna sig att försöka konkurrera om de olika uppdragen. (För ett mer ingående resonemang kring och prövning av anciennitetsprincipen i Sverige, se Hagevi 1998 & 2010). Det svenska parlamentet utgör med sin starka partisammanhållning, betoning av anciennitetsprincipen och en politisk kultur som till synes tar avstånd från politiska karriärambitioner en bra utgångspunkt för idén om personliga karriärambitioner som en drivkraft i det politiska livet. Tanken är att om det finns ledamöter med karriärambitioner i den svenska riksdagen, finns det också goda möjligheter att karriärambitioner är en drivkraft även i andra parlament, vilket man i sådana fall bör ta i beaktande i studiet av den representativa demokratin.

Här finns därför aspekter som berör den representativa demokratin sätt att fungera: Vilken roll spelar egentligen de personliga drivkrafterna i den representativa demokratin? Det svenska fallet kan hjälpa oss att ge perspektiv på den amerikanska forskningen, där karriärambitioner beskrivs som motorn i den representativa demokratin. En studie av svenska politikernas karriärambitioner möjliggör analyser från ett system som tidigare inte har undersökts, och den ger dessutom näring till den teoretiska och normativa diskussionen om vilken roll den personliga drivkraften egentligen spelar i den representativa demokratin.

Material

För att kunna studera de svenska riksdagsledamöternas karriärambitioner har jag till min hjälp material från de riksdagsundersökningar som har samlats in vid Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet. Riksdagsundersökningarna är i ett internationellt perspektiv ett enastående material.⁹ De svenska riksdagsledamöterna är sällsynt tillmötesgående med att svara på dessa enkätfrågor. De göteborgska riksdagsundersökningarna lyckas få över 90 procent av ledamöterna att svara. Detta gör Sverige till ett i det närmaste unikt fall att studera.¹⁰

Trots att riksdagsundersökningarna genom åren har ställt hundratals frågor till riksdagsledamöterna, är det dock endast en gång som en fråga har berört ledamöternas karriärambitioner (vilket förmodligen också återspeglar den allmänna synen på betydelsen av ledamöternas karriärambitioner). Det var 1996. Tillfället var emellertid väl valt. Riksdagsundersökningen från år

---

⁹ Riksdagsundersökningarna har varit underlag för en rad olika publikationer, däribland Brothén & Holmberg, (red) 2010; Brothén, 2002. Esaiasson & Holmberg 1996; Esaiasson 1990; Hagevi 1998; Holmberg & Esaiasson 1998; Holmberg, 1974; Holmberg, 1977; Holmberg 2003; Holmberg 2006; Holmberg, 2010; Oskarson, & Wängnerud 1995; Roth 1999; Wängnerud 1998; Wängnerud 2009.

¹⁰ För en mer ingående presentation av de riksdagsundersökningar som genomförts i regi av Valforskningsprogrammet vid Statsvetenskapliga institutionen, se Brothén 2002:38 f.

1996 ingick i ett europeiskt projekt som inkluderade elva europeiska länder. Därmed erbjuds inte bara en möjlighet att undersöka de svenska ledamöternas karriärambitioner, utan det går även att jämföra situationen i den svenska riksdagen med hur det ser ut i andra delar av Europa.

Jag kan dessutom komplettera enkätmaterialen från 1996 med den riksdagsundersökning som gjordes 1994, där ”mina” svarspersoner ingick. Tack vare generösa kollegor har jag även fått tillgång till material från studien ”Exit riksdagen”, som genomfördes av Shirin Ahlbäck Öberg, Jörgen Hermansson och Lena Wängnerud. Projektet undersökte orsakerna till varför en så stor andel av de ledamöter som satt under mandatperioden 1994 – 1998 inte stannade kvar ytterligare en mandatperiod. Ytterligare en aspekt är att 1996-års ledamöter svarade på frågor som rörde deras framtidsplaner om ”tio år”, vilket öppnar för möjligheten att noggrant följa upp vad som händer med ledamöternas karriärer tio år senare. Det finns med andra ord goda förutsättningar för att utvidga den statsvetenskapliga kunskapen om politiker med karriärambitioner.

Utgångspunkter

Viljan att göra karriär är något som finns ”i huvudet på ledamöterna”. Eftersom karriärambitioner är en kontroversiell fråga kan jag inte utgå ifrån att politiker svarar sanningsenligt på frågor som rör framtida positioner.

Min studie av karriärambitioner rör sig därför på två nivåer. På den första nivån upptas boken av frågan om huruvida karriärambitioner är en verksam drivkraft i det svenska parlamentet. På den andra nivån handlar boken om huruvida jag verkligen studerar det jag intresserar mig för, det vill säga politiker med karriärambitioner.

På den första nivån prövas om det finns bakomliggande orsaker som relaterar till karriärambitioner, men även om karriärambitioner påverkar ledamöternas agerande, och om ambitionen att göra karriär också leder till karriärf framgångar. Karriärambitioner kommer på den första nivån att studeras både som beroende och som oberoende variabel, vilket illustreras i figur 1.

Figur 1. Avhandlingens första nivå: Karriärambitioner som beroende och oberoende variabel

Genom figur 1 åskådliggörs de huvudsakliga frågeställningar som kommer att behandlas i bokens första nivå. För det första vill jag veta vilka ledamöter som har karriärambitioner. Jag kommer i huvudsak fokusera på relationen mellan ledamöternas socioekonomiska resurser och karriärambitioner. Mer om detta i kapitel 4. För det andra vill jag veta om karriärambitioner har någon betydelse för ledamöternas agerande i riksdagen. Hur gör en person som vill klättra till de höga posterna i en omgivning som kanske inte gillar den sortens politiker? Frågan är delikat, vilket leder in på den tredje frågeställningen: Gynnas den politiska karriären av att ledamöten har karriärambitioner? Dessa frågor utgör avhandlingens empiriska frågeställningar. Till detta kommer sedan det avslutande empiriska kapitlet där jag jämför svenska riksdagsledamöterna med andra europeiska parlamentariker. Det kapitlet tjänstgör också som en prövning av antagandet att Sverige är ett intressant fall med avseende på att politiker med karriärambitioner är ett mindre vanligt fenomen. För att bokens generaliseringsanspråk ska vara riktiga bör det finnas färre ledamöter i den svenska riksdagen med karriärambitioner än vad det gör i andra europeiska parlament.

På den andra nivån står de metodologiska spörsmålen i centrum, och frågan är om huruvida enkätfrågan verkligen fångar personer som har en ambition att göra karriär. Denna validitetsprövning görs i flera steg. Bokens utgångspunkt är att ledamöterna själva ska få svara på en fråga som berör deras politiska framtidsplaner. Orsakssammanhangen är därför avhängiga av hur ledamöterna resonerar kring sin politiska framtid, och av hur väl enkätfrågan som används knyter an till en faktisk vilja att göra karriär. För att försäkra sig om enkätmaterialens validitet när det gäller ledamöternas karriärambitioner görs ett antal prövningar. Till min hjälp har jag fastställda kriterier för vad som kännetecknar en person med karriärambitioner. I korthet säger de att en politiker med karriärambitioner ska vara en person som är långsiktig, målmedveten, eftersträvar något svårt, samt agera för att nå sitt mål. Jag kommer mer ingående presentera dessa kriterier i kapitel 2.

Den metodologiska delen handlar således om att undersöka i vilken utsträckning som enkätmaterialen och ledamöternas svar motsvarar de krav som kriterierna ställer. I kapitel 3 blir därefter den första frågan om enkätfrågan kan motsvara de kriterier som gäller för en politiker med karriärambitioner. Den andra frågan i kapitlet är om det finns ledamöter som överhuvudtaget uppger att de strävar efter de mer framträdande uppdragen. Därefter görs ett antal nödvändiga och initiala prövningar av enkätmaterialen utifrån kriteriernas postulat. Det kommer i det sammanhanget framgå att det finns ett antal ledamöter som uppger ett sådant intresse för toppuppdragen. I kapitel 4 prövas därför om dessa ledamöter menar ”allvar” när de säger sig vilja ha

toppuppdrag. Det görs genom att pröva om det finns omständigheter som på ett systematiskt sätt talar för att ledamöter med intresse för toppuppdrag skiljer sig från sina kollegor med avseende på deras tidigare erfarenheter. Validitetsprövningen går sedan vidare och avslutas i kapitel 5. Det görs utifrån kriteriet att ledamöter med karriärambitioner ska vidta ett agerande för att nå sina mål.

Men innan det arbetet påbörjas ska en genomgång om hur tidigare forskning har förhållit sig till politikernas drivkrafter göras, och kriterierna för vad som kännetecknar en person med karriärambitioner ska presenteras. Det görs i nästa kapitel.

2

Teorier om politikers karriärambitioner

Vad är det som egentligen driver våra politiker? I detta kapitel ska jag kort rekapitulera vad statsvetarna genom åren har haft att säga om politikers drivkrafter. Därefter presenteras den teori om karriärambitioner som denna bok hämtar sin inspiration ifrån.

Politikers drivkrafter

Politikers drivkrafter har varit föremål för både normativa och empiriska studier (se exempelvis Barber 1985; Faulkner 2007; Payne et al. 1984). Uppmärksamheten kring politikers drivkrafter aktualiserades under tidigt 1900-tal. Före, mellan och under de två världskrigen var ledarskapsanalyser i centrum. En orsak till fokuseringen på den enskilde aktören var den tidens erfarenheter av karismatiska ledare. Det var en ganska enkel sak att driva hem tesen att individens drivkrafter spelar en viktig roll. Politiska ledare och deras psykologiska dispositioner var därför ett givet ämne för samhällsvetarna.

En av pionjerna var Harold Lasswell. Lasswell hade inga höga tankar om politikens bevekelsegrunder. Titeln på den bok som utkom 1930 vittnar därom: *”Psykopatologi och politik”*. Enligt Lasswell är politiker generellt sett personer som dras med mindervärdeskomplex. Lasswell sammanfattade sin teori i en formulering: $p\}d\}r = P$, där p står för privata motiv, d är överförandet till en politisk fråga, r står för rationalisering av den politiska frågan till ett politiskt intresse och P är lika med den politiska personen (Lasswell 1930:75). Det är med andra ord det privata som i Lasswells modell blir det politiska. Våra politiker har, menar Lasswell, en intensiv och ouppfylld önskan att erhålla respekt. För att kompensera sitt dåliga självförtroende eftersträvar de makt. Lasswells intresse för psykodynamiska processer innebar att han var med och grundade den politiska psykologin som en egen forskningsdisciplin. Lasswell lånade idéer från psykoanalysens portalfigur Sigmund

Freud. Även Freud visade intresse för personer i den politiska världen. I centrum för Freuds nyfikenhet stod president Woodrow Wilson.

Tillsammans med den amerikanske diplomaten William C. Bullit ville Freud förklara Wilsons misslyckande vid fredsförhandlingarna i Versailles 1919, och senare hans oförmåga att ansluta USA till Nationernas förbund. Freud kom fram till att en bidragande orsak till misslyckandet var Wilsons komplexa personlighet, som bland annat berodde på att: ”*egot inte hade försonats med Oidipuskomplexet*” (Freud & Bullit 1999:51). I vanlig ordning väckte analysen rabalder.¹¹

Från de av Sigmund Freud inspirerade tankegångarna om att politikernas handlingar styrs av faktorer från barndomen kom med tiden även den omkringliggande miljön att intressera forskarna. Relationen mellan politikernas psykologiska profil och deras agerande var nämligen svår att fastställa empiriskt (Immelman 2003). Det skedde därför en omorientering från hur aktören påverkar omgivningen till hur omgivningen påverkar aktören. Därmed öppnades dörren till sociologiska förklaringsmodeller.

Nyckelorden var inlärd roll och kontextuella förklaringar. Individernas personliga ambitioner uppfattades som underordnade större sociala sammanhang. Politik analyserades utifrån ett makroperspektiv och uppfattades som en produkt av sociala normer. Det politiska systemet ansågs strukturerat för att bevara och försvara den rådande ordningen (Searing 1991).

Genom olika sociologiska studier kom en uppsjö uppgifter om ledamöternas socioekonomiska bakgrund (Aberbach, Putnam och Rockman 1981; Davidsson 1969; Holmberg 1974; Matthews 1954 & 1960; Prewitt 1970; Seligman 1961 & 1971), färre dock om hur ledamöterna själva resonerade för att orientera sig i den politiska världen.

Samtidigt som de sociologiska förklaringsmodellerna firade triumfer skedde saker inom partiforskningen. När Anthony Downs år 1957 kom med sin bok ”*An Economic Theory on Democracy*” fick många statsvetare en aha-upplevelse. Man började förstå politik på ett helt annat sätt. Downs utgångspunkt var att partierna är egenintresserade aktörer som agerar på en väljar-marknad. Det centrala för partier är att vinna så många röster som möjligt. Partiforskningens relativitetsteori hade sett dagens ljus. Med hjälp av några enkla antaganden kunde vi förstå sammanhang som tidigare setts som mycket mer komplexa. Sociologin fick backa. Betoningen lades under andra halvan av 1970-talet på den enskilde individen.

Det var i förstone inte psykologiska landvinningar som bidrog till perspektivbytet. Istället var det rational choice-modellen som slog igenom. Re-

---

¹¹ Boken skrevs under 1930-talet, men publicerades inte i USA förrän 1967 och möttes av nedgörande kritik, se exempelvis Erik Eriksons recension i *New York Review of Books*.

dan i mitten på 1980-talet konstaterade Kenneth A. Shepsle att de som forskar kring den amerikanska lagstiftande församlingen utgjorde en unik skara bland statsvetarna. Där förekommer nämligen inga schismer beträffande hur ledamöternas aktiviteter ska förstås: "*the legislative as an arena in which self-interested behaviour is manifested*," (Shepsle 1985:12). Drygt 20 år senare gör Shane Martin en liknande iakttagelse. Martin menar att sättet att se på lagstiftaren som målorienterad är: "*an almost unquestioned assumption in American scholarship*" (Martin 2008:558).¹²

Schematiskt kan man alltså säga att studier om och kring politikernas sätt att agera genom åren har skiftat fokus. Från Sigmund Freud och betoningen på psykologiska förklaringar till den motsatta ståndpunkten som lägger större vikt vid de sociala omständigheterna, och sedan vidare mot nutidens perspektiv där politiker betraktas som rationella aktörer styrda av sitt egenintresse.¹³

De tre teoribildningarna har olika sätt att förhålla sig till karriärambitioner. Sigmund Freud utvecklade inte någon egen teori om ambitioner. Men inom den tidiga psykoanalysen skulle ambitionen som sådan, menar vissa forskare, kunna relateras till hur individen hanterade sitt Oidipuskomplex (Leib 1990:114). Som kuriosas kan nämnas att Freud ansåg att det fanns ett samband mellan ett intresse för urethral erotism och tävlingsinriktade personer (McV. Hunt ed. 2007:293).

För den mer sociologiskt inriktade forskningen kan karriärambitioner istället förstås utifrån omgivningens förväntningar och institutionens behov av ledare (exempelvis Bell & Price 1969; Davidson 1969; Kornberg 1967; Sorauf 1963; Wahlke et al. 1962). I sådana analyser blir det viktigt att ta reda på vilka typer av roller det finns i parlamentet och deras funktioner. Inom rational-choice-perspektivet är utgångspunkten att människor har latent karriärambitioner. Frågan är bara under vilka omständigheter en politiker är beredd att satsa på en karriär (se exempelvis Black 1972). Utgångspunkten, att politiker är egenintresserade aktörer som drivs av sina personliga ambitioner, kom i kölvattnet av Anthony Downs resonemang kring röstmaximerande partier. Det var tämligen naturligt att anta att nyttomaximerande partier bestod av nyttomaximerande individer.

Vissa forskare menar till och med att det var fokuseringen på politikernas karriärambitioner som röjde mark för rational choice-modellens genomslag i studiet av ledamöternas agerande. Nestorn, som jag strax ska förhålla mig till

¹² Det saknas emellertid inte kritiker mot antagandet att mänskligt agerande ska förstås utifrån att individerna är egenintresserade nyttomaximerare. En välformulerad kritik återfinns i bland annat boken "*Beyond self-interest*" (Mansbridge 1990).

¹³ På senare tid har emellertid psykologiska modeller återigen börjat ta utrymme. Forskningsresultat dyker allt oftare upp som undersökt hur relationen mellan en persons personlighet, dennes politiska deltagande och ideologi ser ut (se exempelvis Bekkers 2005 och Mondak 2010).

TEORIER OM POLITIKERS KARRIÄRAMBITIONER

- Joseph Schlesinger - hamnade i centrum: ”*This emphasis on individual ambition later made Schlesinger the patron saint of the rational choice theorists*” (Fowler 1993:56).

Den forskningsgenomgång som här har gjorts gäller i huvudsak USA och inte Europa.¹⁴ Det finns betydande skillnader mellan amerikansk och europeisk forskning.¹⁵ Medan amerikanska forskare nästan uteslutande har kommit att fokusera på den enskilde aktörens drivkrafter, har den europeiska forskningen under längre tid hållit sig kvar vid att se politikerna som underordnade institutionella normer och strukturer. När Jens Borchert beskriver den tyska forskningen poängteras de olika utgångspunkterna: ”*The very concept of self-*

---

¹⁴ Det är inte bara amerikanska statsvetare som intresserat sig för frågor som handlar om karriär och karriär-ambitioner. Inom områden som företagsekonomi och organisationsforskning har man under lång tid studerat vad som krävs för att en person ska göra karriär i yrkeslivet. Forskare har närmast sig frågan från olika håll och med olika perspektiv. Enligt den metaanalys som gjordes av Ng et al (2005), kretsar det i huvudsak kring fyra olika faktorer. Den första är humankapital som berör personers utbildning, erfarenheter och kunskaper. Den andra faktorn berör organisationen. Det man intresserar sig för är om det finns internutbildningar, mentorskap etcetera på arbetsplatsen. Den tredje faktorn har med de socioekonomiska förhållandena att göra, det vill säga kön, etnisk bakgrund, ålder och civilstånd. Den fjärde faktorn handlar om en individernas karaktärssegenskaper och deras relation till karriärutveckling. Generellt sätt kan sägas att vita män som är gifta, jobbar hårt, och som fångats upp av organisationen är lyckosamma i sina karriärer. Resultatet är kanske inte ämnat att förväna. Däremot är det kanske mer iögonfallande att det går att påvisa att individernas personlighet kan relateras till karriärframgångar. Personer som är samvetsgranna är mer framgångsrika än personer som exempelvis är medkännande och vänliga. Instabila personer är minst lyckosamma (Ng et al. 2005). Eftersom arbetsmarknaden blivit allt mer rörlig har det även påverkat forskningen inom detta område. Fokus har riktats mot varför människor byter jobb och arbetsplatser (se exempelvis Arthur & Rousseau 1996). På senare år har dock forskningen även börjat uppmärksamma varför många människor väljer att stanna kvar på sin arbetsplats, trots att de har möjlighet att byta till ett bättre arbete (se exempelvis Holtom & O’Neill 2004). Något förenklat kan man säga att det handlar om tre orsaker till att människor väljer att vara kvar: att jobbet passar ihop med hur livet i övrigt ser ut, man har goda relationer till sina arbetskamrater och den uppoffring det skulle innebära att bryta med arbetskamraterna och förändra sitt nuvarande liv är för stor (Holtom & O’Neill 2004). Inom denna forskning finns det också en diskussion om varför kvinnor i lägre utsträckning än män lyckas med sina karriärer (Konrad et al. 2000; Fels 2004). På samma sätt som man inom politiken kunnat se att män och kvinnors ambitioner har närmast sig varandra, har samma tendens observerats inom yrkeslivet i stort (se exempelvis Shoon, Martin & Ross 2007). Forskningen pekar alltså mot att det fortfarande finns skillnader mellan flickor och pojkar när det gäller viljan att göra en framstående karriär. Där flickor är mer beroende av sin omgivning än vad pojkar är för att uttrycka en vilja att ta sig framåt i yrkeslivet, och att de är mindre intresserade av ett utmanande jobb. Däremot hyser föräldrarna större förhoppningar på sina döttrar när de kommit upp i tonåren än vad fallet är med deras söner (Ashby & Schoon 2010). När forskarna har studerat karriärframgångar har man använt sig av båda objektiva och subjektiva mått. Objektiva värden är den lön och position en individ innehar, medan subjektiva är inriktade mot hur den enskilde individen för egen del bedömer sin utveckling (Ng et al 2005). Ng et al menar i sin översiktsartikel att de två måtten ska separeras från varandra, och bedömas var och en för sig. Det är nämligen inte alltid samma faktorer som kan förklara objektiva respektive subjektiva framgångar. Trots den stora forskning som finns inom området, råder det fortfarande oklarheter kring hur man ska definiera ambition och hur det ska mätas. Man vet exempelvis inte om ambitionen att göra en karriär är ett resultat av eller orsaken till karriärmöjligheter (Dijkers, van Engen & Vinckenburg 2010:563).

¹⁵ En del forskning har även gjorts som berör situationen i Latinamerika (se exempelvis Botero Jaramillo 2008; Carey 1996; Samuels 2003).

interested legislators is anathema to this line of research” (Borchert 2003:11). Enligt Borchert är inte Tyskland unikt i Europa, men kanske det land som utgör den tydligaste motpolen till den amerikanska forskningen. Ett belysande svenskt exempel är en nytkommen bok som kartlägger de svenska regeringsbildningarna mellan åren 1917 – 2009 (Hermansson et al. 2010). I boken beaktas inte att de personer som suttit i regeringarna själva kan ha eftersträvat sina positioner. Istället riktas intresset mot vilka kriterier som de olika statsråden valts ut efter. Statsrådets personliga drivkrafter blir ur det perspektivet ovidkommande för att förstå utformningen av en regering.

I en översiktsartikel som behandlar det europeiska forskningsfältet inom parlamentsforskningen konstateras att: *”There has been little research in Europe on what constitutes a “political personality,” on ambition, on the motivation for entering politics, and on the risks of political careers. We have also little research comparing successful with unsuccessful candidates.”* (Patzelt 1999:259).¹⁶ Även om Patzelts konstaterande har några år på nacken, så gäller i stort fortfarande samma slutsatser. När Louise K. Davidson-Schmich summerar den europeiska forskningen år 2006 kommer hon fram till likartade slutsatser: *”there is no systematic research about political ambition among female or male citizens of long-term democracies”* (Davidson-Schmich 2006:2). Citatet kommer ifrån en förstudie om karriärambitioner bland tyska partimedlemmar. Även om Davidson-Schmich genomgång berör relationen mellan karriärambitioner och kön, är slutsatsen giltig för studiet av parlamentarikers karriärambitioner i stort.

Teorin om politikerns karriärambitioner

Den person som först kom att systematiskt undersöka karriärambitionens roll i politiken var Joseph Schlesinger. År 1966 kom boken *”Ambitions and Politics. Political Careers in the United States”*. Redan i bokens inledning slår Schlesinger fast att: *”Ambition is the heart of politics”* (1966:1). Trots ambitionens centrala plats tas det, enligt Schlesinger, liten hänsyn till politikerns egna ambitioner i forskningen om deras agerande. Schlesinger menar att de intellektuellas förhoppningar om att politiker endast drivs av ideologiska eller principiella överväganden är dåligt förankrade i verkligheten.¹⁷ Allmänhetens beskrivning av sina representanter som egenintresserade bygger däremot, fortsätter Schlesinger, på beprövad erfarenhet. Folk i gemen är väl införstådda med att politiker strävar efter att göra personlig karriär.

¹⁶ Det har dock gjorts åtminstone två studier som intresserat sig för karriärambitioner inom EU-parlamentet, Meserve, Pemstein & Bernhard 2009 och Scarrow 1997.

¹⁷ Samma sak säger Schlesinger i ett verk som kom långt senare (1994), där han med viss stolthet refererar till all den forskning som hans egen studie från 1966 gav upphov till.

TEORIER OM POLITIKERS KARRIÄRAMBITIONER

Schlesinger spetsar till resonemanget genom att hänvisa till en egalitär förespråkare: *"Lenin was no more willing to delay his accession to power for the perfect Marxist revolution than is the office seeker in the United States who polls the voters for policy positions to insure his election"* (Schlesinger 1994:34).

Schlesinger ville i sitt arbete kartlägga det amerikanska politiska systemet utifrån antagandet att man kan förutsäga en politikers framtida karriärvägar genom att beakta vilket uppdrag hon eller han för tillfället innehar. Vissa positioner är språngbrädor, andra är det inte. I Schlesingers studie förekommer tre slags ambitioner: uppåtsträvande, statiska och tillfälliga (Schlesinger 1994:33ff). Med uppåtsträvande ambitioner åsyftas att ledamoten vill ha ett uppdrag som är viktigare än det han eller hon för närvarande besitter. Personer med uppåtsträvande ambitioner vill sålunda uppåt i den politiska hierarkin. Den statiska ambitionen innebär att politikern avser att göra en lång karriär inom en och samma institution. Medan en politiker med tillfälliga ambitioner endast är hågade att under en kortare tid inneha ett politiskt uppdrag för att sedan dra sig tillbaka.

Oavsett vilken ambition en politiker har, antar Schlesinger att agerandet är rationellt i förhållande till de uppdrag han eller hon söker: *"the most reasonable assumption is that ambition for office, like most other ambitions, arises within a specific situation."* Detta innebär att ambitionen är: *"a response to the possibilities which lie before the politician"* (Schlesinger 1994:38). Det är mötet mellan strukturella förutsättningar, politikerns egna ambitioner och konkurrensen om uppdraget, som utgör ingredienserna i Schlesingers ambitionsteori. Schlesinger utesluter emellertid inte att det finns politiker som struntar i hur deras möjligheter ser ut och ändå ställer upp i val som de inte kan vinna. Detta kan tyckas vara problematisk för teorin, eftersom den bygger på att politiker är rationella aktörer som endast kandiderar i val som de har goda chanser att vinna. Denna svaghet väljer dock Schlesinger att bortse ifrån. Anledningen är i första hand metodologisk.

Det bästa sättet att studera karriärambitioner är, enligt Schlesinger, att observera vilka politiker som kandiderar i vilka val. Betydelsen av sådana tydligt observerbara indikatorer blir även viktiga för själva definitionen av de olika ambitionerna. Genom att undersöka i vilka val politikerna ställer upp i går det att studera hur politikerna ser på sina karriärmöjligheter (Schlesinger 1994:38-39).

En politiker som inte ställer upp i något val har utifrån teorin tillfälliga ambitioner. Den person som kandiderar till omval tilldelas en statisk ambition. En ledamot som sitter i representanthuset och är kandidat till senaten uttrycker uppåtsträvande ambitioner. Det är kartläggningen av dessa möjlig-

heter som Schlesingers egentliga arbete går ut på. Schlesinger fastslår inte exakt hur relationen mellan uppdragen och ambitionerna ser ut. Det förblir oklart huruvida uppdragen drar till sig politiker med ambitioner eller om vissa uppdrag lockar - alternativt tvingar - fram en viss typ av ambition. Schlesinger menar att det inte har någon större betydelse för hans studie, eftersom intresset rör det amerikanska karriärsystemet som sådant (Schlesinger 1994:38).

I Joseph Schlesingers efterföljd

Joseph Schlesingers indelning av olika sorters ambitioner har inspirerat många statsvetare, främst amerikanska. Antagandet om att de kontextuella omständigheterna är av betydelse har genom åren fått stöd. Forskare har visat att delstater med starka partiorganisationer får fram mer erfarna kandidater (Mezey 1970, Haeberle 1985, Kunkel 1988). Vidare finns det belägg för att kandidater som kommer från delstater med mer professionaliserade organisationer har större sannolikhet att vinna öppna val (Robeck 1982). Schlesinger (1985) har för egen del funnit att när republikanerna ökade sin andel i den amerikanska södern stärktes konkurrensen och antalet platser som tidigare saknat konkurrens minskade.

Även om Schlesinger fäster vikt vid de kontextuella faktorerna, är det i huvudsak aktören som hamnat i fokus. Den enskilde kandidatens kalkyler och beräkningar för sin framtida karriär har i Schlesingers efterföljd fått mycket uppmärksamhet (Abramson, Aldrich & Rohde 1987; Banks & Kiewet 1989; Black 1972; Brace 1984; Kazee 1994; Levine & Hyde 1977; Moncrief, Squire & Jewell 2001; Rhode 1979; Stone & Maisel 2003). Många av studierna har utgått ifrån att alla politiker har ambitionen att ta sig vidare för att komma i besittning av högre positioner.

Denna vilja till högre positioner påverkas av vilka möjligheter som erbjuds och vad man förväntar sig vinna respektive förlora. En av de första som skapade en sådan kostnadsmodell var Gordon Black (1972).¹⁸ Utifrån sin modell visade Black bland annat att det politiska systemet spelar roll när det gäller tillflödet av personer med karriärambitioner. Black menar att det politiska systemet inte skapar ambitioner, utan utgör ett filter för vilken sorts personer som släpps igenom (Black 1972:158). Utformningen av det politiska systemet påverkar, enligt Black, både vilka politiker som lyckas i konkurrensen och vilka politiker som ställer upp som kandidater. David Rhode ut-

---

¹⁸ När Gordon Black 1972 publicerade sin studie hade rational choice ännu inte slagit igenom. Black känner sig därför föranledd att förklara sig: "The assumption of rationality, although generally accepted in economics, still provokes a strongly negative reaction among many political scientists, largely, it appears, because they do not understand the technical use of the term, as in game theory" (Black 1972:145).

vecklar sedan Blacks modell och ger den ett tydligare teoretiskt ramverk, i vilket ett grundläggande antagande är att ledamöter i representanthuset har uppåtsträvande ambitioner (Rhode 1979).

Med antagandet att alla ledamöter är innehavare av uppåtsträvande ambitioner har olika beräkningssystem konstruerats för att predicera när en politiker ställer upp i val (se exempelvis Brace 1984; Codispoti 1982; Kazee 1994; Moncrief, Squire, & Jewell 2001; Stone & Maisel 2003). Mindre forskning har gjorts för att studera vilka konsekvenser uppåtsträvande ambitioner har för vad som sker i de lagstiftande församlingarna (Treul 2009).

Forskningen om karriärambitioner har också fått ett feministiskt anslag. Kvinnor har nämligen svårt att göra sig gällande i amerikansk politik. De är systematiskt underrepresenterade i de lagstiftande församlingarna. Detta till trots, är kvinnor när de väl ställer upp som kandidater lika framgångsrika som män både vad det gäller att samla in pengar och vinna val. Väl inne i de lagstiftande församlingarna finns det heller inte några könsskillnader avseende mäns och kvinnors förmåga att driva igenom lagförslag.¹⁹ Utifrån dessa aspekter borde det inte finnas några skäl för kvinnor att avstå från att kandidera (för en genomgång av forskningsområdet, se Lawless 2010; Lawless & Pearson 2008). Forskningen visar emellertid att den individuella motivationen och förväntningarna är av betydande värde när det gäller vilka som kandiderar. Kvinnor undervärderar många gånger sin egen förmåga, och ser sig inte som tillräckligt kompetenta att ställa upp som kandidater (Lawless & Fox 2005).²⁰

Kritik mot teorin om politikers ambitioner

Det har riktats olika typer av kritik mot Schlesinger, och mot de forskare som använt sig av hans teori. I huvudsak handlar det om två typer av invändningar. Den ena typen av kritik kommer ”inifrån” och riktar in sig på att indelningen av de tre ambitionskategorierna egentligen borde utökas. John Hibbing menar att forskare som använt sig av Schlesingers modell missat att den statistiska ambitionen inte behöver vara ”statisk”. Att en ledamot ställer upp till omval (till exempelvis representanthuset) behöver inte innebära att denne avstår från uppdrag med hög status. Även inom en institution kan det finnas

---

¹⁹ Studier av den svenska riksdagen visar att kvinnliga ledamöter tenderar att driva andra frågor än manliga ledamöter. Omsorgsfrågor kommer högre upp på dagordningen för kvinnliga ledamöter (Wängnerud 1998). Senare forskning gör dock gällande att skillnaden mellan män och kvinnor och vilka sakfrågor de prioriterar har minskat (Wängnerud 2010).

²⁰ Detta har gjort att forskare till och med startat kandidatutbildningar för unga kvinnor i syfte att locka fram deras politiska ambitioner (se <http://www.american.edu/spa/wpi/welead.cfm>).

uppdrag som en ledamot eftersträvar, exempelvis ordförande i ett utskott eller uppdraget som gruppleddare (Hibbing 1986). Därför bör man enligt Hibbing skilja mellan ledamöter som endast vill bli omvalda, och de som vill avancera bland uppdragen inom en institution. Hibbing kallar den senare sortens ambition för intra-institutionell.

Senare forskning har i liten utsträckning uppmärksammat denna kritik, men de studier som har gjorts indikerar ändå att det finns en intra-institutionell ambition, och att den skiljer sig från den statiska och den uppåtsträvande ambitionen (Herrick & Moore 1993).

Den andra typen av kritik rör själva sättet på vilket karriärambitioner mäts. Linda Fowler påpekar exempelvis att Schlesinger tar ledamöternas karriärambitioner för givna och inte undersöker under vilka omständigheter som politikernas karriärambitioner väcks. Fowler menar därför att Schlesingers teori egentligen inte handlar om ambitioner, utan om politiska karriärer (Fowler 1993:57). Även Rebekah Herrick ifrågasätter (2001) sina kollegers sätt att studera karriärambitioner. Herrick menar att om inte hänsyn tas till att karriärambitioner är ett mentalt fenomen riskerar forskningen att bli missvisande. Eftersom forskare, enligt Herrick, inte tagit någon sådan hänsyn har de i huvudsak studerat vilka politiker som kandiderar till ett uppdrag och vilka som inte gör det, men utan att ha säkerställt att det handlar om karriärambitioner.

Detta får i sin tur betydelse för hur man ska tolka karriärambitionernas inverkan på ledamöternas agerande i de lagstiftande församlingarna. Problemet har med ordningsföljden att göra. Det som ska förklara politikernas agerande (nämligen deras karriärambitioner) är något som kommer *efter* det som ska förklaras (Herrick 2001:470). Med andra ord, indikatorn på att någon har karriärambitioner är att denne kandiderar, men kandidaturen kommer efter att ledamöterna agerat i kongressen under ett antal år. Av den anledningen kan själva agerandet skapat förutsättningar för en ledamot att kandidera, vilket utgör en kontrast mot antagandet att det är karriärambitionerna som påverkat agerandet.

Rebekah Herrick gjorde därför ett försök att närmare fördjupa sig i vilken betydelse karriärambitionerna har för hur ledamöterna agerar i kongressen. Upplägget bestod i att med hjälp av enkäter studera de ledamöter som precis kommit in i representanthuset år 1992 respektive 1994. Knappt hälften av ledamöterna svarade, sammantaget 89 stycken. Nykomlingarna tillfrågades om sina framtida karriärambitioner och fick på en femgradig skala svara på hur stark deras önskan var för ett visst uppdrag. Ledamöterna hade tre alternativ att välja på: ordförande i ett utskott, partiledare, samt en plats i senaten

(Herrick 2001:470f.) Därefter följde Herrick svarspersonernas aktiviteter i kongressen (antal lagda lagförslag, deltagande i debatter etcetera).

Resultatet gav en bild av att den tidigare forskningen eventuellt hade överskattat karriärambitionernas inverkan på politikerns agerande. På grund av studiens begränsade urval var slutsatserna emellertid försiktiga: *"ambition's effects on behavior may be stronger than the relationships detected here but weaker than those detected elsewhere."* (Herrick 2001:473). Eftersom Herrick endast undersökt nykomlingar är det oklart i vilken utsträckning resultatet bara säger något om nykomlingars karriärambitioner, eller om det säger något om karriärambitionerna i stort. En ledamot som lärt sig spelreglerna kan ju förändra sitt agerande även om ambitionen är densamma. Oavsett detta kan slutsatserna om karriärambitionernas betydelse vara överdrivna eftersom forskarna gjort felaktiga antaganden.

Trots att Herrick kommer med ganska stark kritik och har viktiga invändningar emot hur huvudförfaren har studerat karriärambitioner, så har hennes kollegor i mycket ringa omfattning uppmärksammat artikeln.²¹ Forskningen om och kring ledamöternas karriärambitioner fortsätter i samma spår (se exempelvis Treul 2009).

Det ska i sammanhanget sägas att en naturlig förklaring till varför inte fler forskare har tagit fasta på det som Herrick fört fram har att göra med de dåliga förutsättningarna. Amerikanska politiker är inte särskilt tillmötesgående med att besvara forskarenkäter.²² Forskare som intresserar sig för karriärambitioner måste därför anpassa materialinsamlingen utifrån att de inte kommer att kunna få uppgifter från ledamöterna själva. Amerikanska forskare har därför svårt att uttala sig om hur många representanter som långsiktigt och målmedvetet strävar efter en karriär, och skilja dem ifrån andra ledamöter som har tillfälliga karriärambitioner och kandiderar i ett val.

Olika sätt att studera politikerns karriärambitioner på

Det kan - oaktat den kritik som Rebecka Herrick kommer med - anses vara rimligt att politiker som ställer upp som kandidater har någon slags karriärambition. Likväl finns det faktiskt politiker som ställer upp i val utan att egentligen vilja ha uppdraget. Jacob Aars och Audun Offerdal visar exempelvis i en studie där norska lokalpolitiker ingick att sådant förekommer (1998).²³

---

²¹ På Google scholar har artikeln endast fått fem referenser och inte i någon av de artiklar som hänvisar till Herricks studie lyfts mätproblemen fram.

²² Se exempelvis Whistlers & Ellicksons (2010) uppräknade av svarsfrekvenserna i olika enkätstudier med amerikanska politiker, s. 37 fotnot 15.

²³ I undersökningen ingick även kandidater från Finland.

I undersökningen deltog listade kandidater till kommunalvalet. Kandidaterna tillfrågades om sina skäl att delta. Två tredjedelar av de nominerade uppgav att de ställde upp eftersom deras chanser att bli valda var små (Aars & Offerdal 1998:214). Karriärambitioner och att kandidera till ett uppdrag behöver därför inte med nödvändighet vara samma sak. Politiker med karriärambitioner kan också undvika att kandidera på grund av att konkurrensen är för hård, eller att omständigheterna av andra skäl inte är de rätta (Woodward 1996).

Ett alternativt sätt att studera karriärambitioner vore därför att närmare undersöka de politiker som lyckats nå inflytandepositioner. Sambandet mellan viljan att göra karriär och att sedermera göra det kan ju tyckas ligga varandra snubblande nära. Fast riktigt så enkelt är det inte. Den som vill göra karriär kan ju stöta på motstånd och bli förbigången av någon annan som partiet tyckte var bättre lämpad, utan att denne någon själv ville ha uppdraget.

Tage Erlander skriver i sina memoarer hur det gick till när han tackade ja till att bli partiledare: *”Jag är rädd, har alltid varit rädd och att jag nu accepterar beror sannerligen inte på framåtanda och maktvilja, utan på rädsla för gruppen”* (Erlander 2001:142). Däremot fanns det en annan person som ville ha uppdraget, Gustav Möller. Honom ville dock inte partiledningen ha. Detta visar att relationen mellan viljan att göra karriär och det faktiska utfallet kan vara komplex.²⁴

Ytterligare ett alternativ vore att göra samtalsintervjuer med ledamöterna. Genom samtalsintervjuer skulle man kunna diskutera förutsättningarna för att lyckas med sina personliga karriärambitioner och utifrån svaren dra slutsatser om motiven till att satsa på en personlig politisk karriär. Detta förutsätter naturligtvis att ledamöter är beredda att tala om sina egna erfarenheter. Det finns anledning att tro att det är lättare att diskutera frågan om den personliga karriärambitionen om det finns ett statistiskt underlag att utgå ifrån. Andra forskare har erfarit att ledamöterna vid känsliga frågeställningar kan ha svårt att *”bli varse mönster när man själv är mitt uppe i en verksamhet”* (Wängnerud 1998:54). Enkätstudier har visat sig vara en framgångsrik väg när man vill studera människors erfarenheter av känsliga ämnen (Aquilino 1994; Miller et al. 1990, se kapitel 6; Turner et al. 1992). En annan fördel med enkätstudier är urvalsmöjligheterna. Vid samtalsintervjuer är det svårt att göra ett totalurval av riksdagens parlamentariker. I den riksdagsenkät som här använts ingår drygt 90 procent av ledamöterna.

---

²⁴I övrigt kan läsaren av Tage Erlanders memoarer, liksom i de andra fallen, ta del av en tydlig försäkran om att han aldrig varit intresserad av att göra politisk karriär, eller drivits av maktambitioner. Det intressanta med Erlanders memoarer är att de är just privata och väldigt öppenhetliga. Ändå är frånvaron av de egna karriärambitionererna påtaglig trots att han lyckades hålla sig kvar som statsminister under 23 år.

På det stora hela kan man säga att olika tillvägagångssätt innebär olika typer av utmaningar. Utmaningen i det här fallet är om det utifrån enkätfrågor går att bringa någon klarhet i svenska ledamöternas karriärambitioner och dess konsekvenser.

Definitionen av politiska karriärambitioner

När vi i denna studie ska undersöka karriärambitioner i den svenska riksdagen finns det goda skäl att begrunda vad som egentligen utmärker en politiker med karriärambitioner. Inflytelserika filosofer som Platon, Aristoteles, Seneca, Thomas av Aquino, Niccolo Machiavelli, John Locke, Jean-Jaques Rousseau och Adam Smith har alla diskuterat vad som utmärker en individ med ambitioner. Det har således lagts ner en del tankemöda om och kring detta fenomen som kan vara intressanta att ta del av.

Filosofen Glen Pettigrove menar att de inflytelserika filosofernas överläggningar inte har blivit föremål för någon mer genomgående analys, vilket Pettigrove finner märkligt eftersom ambitionen att vilja ha ett uppdrag spelar en central roll i den västerländska demokratin (Pettigrove 2007:54). Han har därför fört samman filosofernas resonemang till ett antal kriterier som är utmärkande för den personliga ambitionen att göra karriär (Pettigrove 2007:54). Den sammanställningen ligger också till grund för de kriterier med vars hjälp ledamöternas karriärambitioner ska studeras i den här boken.

Pettigrove inleder sitt resonemang med att ställa frågan om ambition är en dygd eller en last. Frågan har inte något självklart svar. Visserligen har filosofer som Thomas av Aquino, Niccolo Machiavelli och John Locke sett ambitionen som ett hot mot ett lands säkerhet (2007:54). Men så enkelt är det emellertid inte. Retoriskt frågar sig Pettigrove ifall det vore rimligt att klandra Nelson Mandela för att han under sin fängelsevistelse strävade efter ett betydande politiskt inflytande (Pettigrove 2007:59). Om ambition är något bra eller något dåligt kan därför inte ligga till grund för själva definitionen, menar Pettigrove.

Det som är centralt är istället huruvida någon har en ambition. Enligt Pettigrove är Alexis de Tocqueville den filosof som bäst ringat in kärnfrågan. Tocqueville menar nämligen att ambition är en stark längtan efter avancemang. I fokus är själva viljan att ta sig uppåt. Detta begär efter framgång är emellertid inte allt. I sin sammanställning av vad som utmärker ambitionen listar Pettigrove följande kriterier:

Ambition handlar om att vara tillräckligt självdisciplinerad och bestämd för att kunna nå sitt mål. I annat fall handlar det mer om att bara önska sig något i största allmänhet eller dagdrömmeri.

Det som man vill uppnå måste ta sig uttryck i ett agerande. Att agera är avgörande för att kunna nå det eftersökta målet. Även om en person har starka önskemål räcker det inte med att skriva upp det på en önskelista. Den som har ambitioner vidtar åtgärder för att nå sitt mål.

Ambition handlar om långsiktighet och inte om impulshandlingar. Det krävs en plan för hur man ska agera. Att ena dagen kämpa för ett visst mål, för att en annan dag kämpa lika hårt för något annat, ses inte som kännetecknande för en ambitiös person.

Att nå det eftersökta målet ska vara svårt. Pettigrove erkänner att det inte är alldeles enkelt att slå fast vad som är att betrakta som svårt. Vad skiljer egentligen en mycket ambitiös person från en mindre ambitiös person? I sitt resonemang framhåller Pettigrove att det är skillnad mellan en prins som en dag vill bli kung och en vanlig medborgare med samma aspirationer. Den förre personen är sålunda en mindre ambitiös person än den senare. Pettigrove framhåller också att det bör finnas ett inslag av realism i ambitionen. Den som aspirerar på ett uppdrag ska ha en förmåga att kunna uppnå målet. Om någon önskar sig något väldigt mycket och gör allt i sin makt att uppnå det, men saknar förutsättningar/talang för att klara det, så övergår ambitionen till att istället bli något annat.²⁵

Utifrån filosofernas resonemang kan vi få ett grepp om vad ambitioner egentligen är för någonting. Det handlar om att ha en långsiktighet i arbetet med att förbättra sin nuvarande position. Vidare ska personen vidta åtgärder för att nå sitt mål. Målet ska vara realistiskt, men inte enkelt att nå. Ambitionen att göra karriär handlar därför inte om tillfälligheternas spel, utan om en målinriktad verksamhet som pågår över tid.

Till dessa fyra kriterier ska jag emellertid lägga till ett femte, och på samma gång inkludera den empiriska forskningen. Den empiriska forskningen har nämligen ett kriterium som säger att en ledamot som har en uppåtsträvande ambition strävar efter att byta sin nuvarande institution till en med högre status. Med hjälp av den empiriska forskningen går det alltså att både precisera och komplettera filosofernas resonemang om att målet för en ambition ska vara svårt och realistiskt genom att lägga till att ledamoten ska vilja

---

²⁵ Vad som är att betrakta som realistiskt kan emellertid vara svårt att avgöra. Om en person med en svart pappa från Kenya och en vit mamma (som senare gift om sig med en muslimsk man från Indonesien) bestämmer sig för att bli USA:s president, kan det tyckas vara ett utslag av dålig verklighetsförankring.

lämna riksdagsuppdraget för ett uppdrag inom en annan institution med högre status.²⁶

Den definition av karriärambitioner som ska användas i boken handlar alltså om strävan efter en karriär. Intresset riktas mot de politiker som långsiktigt strävar efter och agerar för att förbättra sin nuvarande position. Frågan om *varför* någon vill förbättra sin position lämnas därhän. Det är alltså inte motiven som står i centrum, utan det är själva ambitionen att göra en personlig karriär som är i fokus. Detta betyder att definitionen kan inrymma politiker som av olika skäl strävar efter att göra politisk karriär. Deras minsta gemensamma nämnare är i utgångsläget att de vill göra karriär. Utgångspunkten är att det kan finnas politiker som har karriärambitioner, precis som det kan finnas de som inte har det.

Vägen framåt

Upplägget i boken påminner till viss del om det som Rebekah Herrick gjorde. Till skillnad från Herricks undersökning är den analys som här ska genomföras ur två avseenden mer elaborerad. För det första kommer jag att undersöka om de ledamöter som har planer för framtiden lever upp till kriterierna för en politiker med personliga karriärambitioner. Den typen av prövning har hittills inte gjorts inom detta forskningsfält.

De svenska ledamöterna kommer dessutom att i större utsträckning än i de amerikanska studierna träda fram som personer och inte bara som nytto-maximerande aktörer. Bland annat ställs frågor till de svenska ledamöterna om hur de ser på uppdraget som representant och vilka strategiska vägval de gör för att kunna utöva inflytande. Vi kommer också mer utförligt att kunna studera relationen mellan att *vilja* göra karriär och att *faktiskt* göra det. Allt under förutsättning att det finns svenska ledamöter med karriärambitioner - och att de är beredda att säga det. Detta spörsmål påbörjas i nästa kapitel.

---

²⁶ Det finns dock olika sätt att studera ledamöternas karriärambitioner på. Ett alternativ vore till exempel att betrakta karriärambitioner som något man kan ha mycket eller litet av, det vill säga utgå ifrån att karriärambitioner är något som rör sig på en intervallskala. Men inom denna forskningsdisciplin har inte karriärambitioner använts på det sättet. För att kunna stå i dialog med mina internationella kollegor väljer jag att anpassa undersökningen, så att den i möjligaste mån går att översätta till internationell standard.

3

Finns det ledamöter som vill ha höga positioner?

Frågan om det finns ledamöter i den svenska riksdagen som långsiktigt och målmedvetet strävar efter att göra en politisk karriär ska nu börja bearbetas. Det som här ska göras är ämnat som en initial prövning av det riksdagsmaterial som presenterades i kapitel 1.

Den empiriska indikatorn

Den enkätfråga som avhandlingen utgår ifrån är hämtad från riksdagsundersökningen år 1996 och innehåller en fråga om ledamöternas intresse för olika politiska uppdrag. Enkätfrågan lyder: *”Vad skulle du helst vilja vara om tio år? (Fler än ett alternativ kan markeras)”*. Riksdagsledamöterna hade elva olika alternativ att välja bland. Alternativen var: *”ledamot av Sveriges riksdag”, ”gruppledare för din partigrupp i Sveriges riksdag”, ”ordförande i något av riksdagsutskotten”, ”ordförande för någon landsomfattande organisation/förening”, ”statsråd i den svenska regeringen”, ”ledamot av Europaparlamentet”, ”gruppledare för din europeiska partigrupp i Europaparlamentet”, ”ordförande i något av Europaparlamentets utskott”, ”ordförande för någon europeisk organisation/förening”, ”EU-kommissionär”, ”dragit mig tillbaka från det offentliga livet.”*

Det är denna enkätfråga som ska tjänstgöra som empirisk indikator på ledamöternas karriärambitioner. För att vara säker på att enkätfrågan verkligen har ringat in ledamöter som långsiktigt och målmedvetet satsar på en politisk karriär ska den valideras. Prövningen gäller om det med hjälp av enkätmaterialet går att återspegla ledamöternas personliga karriärambitioner som ett verkligt fenomen. Frågan är om vi med hjälp av enkätfrågan studerar ledamöternas karriärambitioner, eller något annat.

Det är inte självklart att det finns ledamöter som långsiktigt och målmedvetet strävar efter de högsta positionerna. Ett alternativt scenario är att riksdagsledamöterna jobbar på och inte lägger någon större energi på att planera

FINNS DET LEDAMÖTER SOM VILL HA HÖGA POSITIONER?

för den egna karriären. Lyssnar man till de svenska toppolitikerna verkar de för egen del beskriva den egna politiska karriären just på det sättet, vilket kan indikera att politiker med karriärambitioner helt enkelt inte finns i den svenska riksdagen. Det kan också vara så att själva laddningen kring karriärambitioner innebär att ledamöterna mörkar sina framtidsplaner. Memoarlitteraturen vittnar om att det finns en kostnad för den eller de ledamöter som eftersträvar en politisk karriär. Vi har kunnat ta del av redogörelser som ganska tydligt slår fast att karriärambitioner knappast salteras i den svenska kontexten. Karriärambitioner i partidominerade system kan således verka, men utan att ”synas”. Detta bär vi nu med oss när huvudfrågan i detta kapitel ska besvaras: Finns det politiker i Sveriges riksdag som på en direkt förfrågan, från forskare i en enkät, uppger att de vill ha framträdande positioner?

Den teoretiska definitionen och enkätfrågan

De kriterier som utgör den teoretiska definitionen av politiska karriärambitioner diskuterades i kapitel 2. Kriterierna är att ledamoten ska vara *långsiktig*, ledamoten ska vilja *byta* till en institution med *högre* status, målet ska vara *svårt* att nå, ledamoten måste också vara *bestämd* samt *agera* för att nå sitt mål. De olika kriterierna ska nu var och en förhållas till enkätfrågans utformning. Genomgången gäller alla kriterier förutom agerandet. Agerandet har ett eget kapitel (kapitel 5) och har initialt inte heller samma betydelse. För att det ska vara intressant att studera ledamöternas agerande måste det först finnas ledamöter som uppger att de vill ha mer framträdande positioner.

Långsiktighet

Ett av de krav som gäller för karriärambitioner är att ledamoten långsiktigt eftersträvar sitt mål. Det handlar så att säga inte om tillfälligheternas spel, utan om att ledamoten jobbar med något över tid. När en person får frågan om denne vill bli statsminister, statsråd, partiledare etcetera och svarar ja, är det inte samma sak utifrån de klassiska filosofernas resonemang, som att denne har en karriärambition. En sådan frågeställning handlar istället om huruvida någon är villig att ta på sig ett uppdrag överhuvudtaget. De som har karriärambitioner ska inte bara vara beredda på att underkasta sig det hårda arbete som uppdraget kräver, utan de ska även kämpa för att förhoppningsvis en dag få axla rollen som minister, partiledare etcetera. Långsiktiga karriärambitioner ska därför inte betraktas som en inbjudan till ett smörgåsbord av uppdrag, utan ska istället ses som en beredskap att ta sig fram till bordet.

Om detta resonemang förs vidare till enkätfrågan handlar den om ledamöternas framtidsplaner för de kommande tio åren. Ett decennium är en lång tid i politiken. Den enskilde ledamoten ska både överleva allmänna val och de

interna partinomineringarna. Tidsaspekten i enkätfrågan är alltså viktig eftersom den ingår som en kostnad för att nå sitt mål och innebär att ledamoten satsar långsiktigt.

Ledamoten ska vara villig att byta till en institution med högre status

I amerikansk forskning har operationaliseringen av karriärambitioner utgått ifrån att ledamöter med karriärambitioner avser att byta sin nuvarande position (i en institution) till ett uppdrag i en institution med högre status. Utifrån ett sådant kriterium behöver enkätfrågan innehålla uppdrag som omfattar institutioner med högre status än riksdagsuppdraget. Bland de olika alternativ som riksdagsledamöterna hade att ta ställning till 1996 fanns exempelvis ”statsråd i den svenska regeringen” och olika uppdrag inom EU-organisationen. Genom frågekonstruktionen går det alltså att hitta uppdrag som motsvarar kriteriet på att ledamoten ska byta till en institution med högre status. Utifrån detta kriterium kommer därför uppdraget som statsråd och de olika uppdragen inom EU-organisationen att ingå i operationaliseringen av karriärambitioner.

Anledningen till att uppdrag i EU-parlamentet ingår i operationaliseringen är att tidigare forskning visat att EU-parlamentet åtnjuter en viss status bland de svenska parlamentarikerna (Hagevi 2003). Studien gällde de ledamöter som satt under mandatperioden 1994 – 1998. Ledamöter fick i 1994 års riksdagsundersökning möjlighet att på en skala mellan 0 och 10 rangordna olika politiska uppdrag. En plats i EU-parlamentet kom på sjunde plats med ett medelvärde på sju poäng, medan en utskottsplacering intog plats 14 med ett medelvärde på 4.3 (Hagevi 2003:363). EU-parlamentet hade högre status än uppdrag som exempelvis landshövding och generaldirektör. Det uppdrag som toppade statuslistan var positionen som statsråd. Uppdraget som EU-kommissionär rankades som näst högst med medelvärdet 8.9. Svenska parlamentariker rankade således vid den här tidpunkten EU-parlamentet någorlunda högt och ansåg det ha högre status än en riksdagsplats.

Ett alternativt sätt att operationalisera karriärambitioner är att även ta med uppdrag som gruppleddare och utskottsordförande. Vi skulle därmed få en operationalisering som inkluderar fler uppdrag. Anledningen till att dessa uppdrag inte tas med är främst teoretisk. Utifrån Schlesingers modell skulle jag i sådana fall blanda samman olika typer av ambitioner. Forskningen inom detta område har följt i Schlesingers fotspår, och när politiker med uppåtsträvande karriärambitioner studeras, så förutsätts att de ska vilja lämna sin nuvarande institution till en med högre status (se kapitel 2). En ledamot som uppger att denne vill avancera i riksdagen men inte sitta i regeringen eller flytta till Bryssel, är utifrån Schlesingers teoretiska antaganden innehavare av

FINNS DET LEDAMÖTER SOM VILL HA HÖGA POSITIONER?

en statisk ambition och har inte, med Schlesingers språkbruk, några uppåtsträvande ambitioner.

Det som eftersträvas ska vara svårt

Det förra statsrådet Ulla Lindström skriver i sina memoarer att: ”*En politisk karriär kan börja var som helst. Men dess slutstation är regeringen.*” (1970:129). Men att komma till denna slutstation är inte alla förunnat.²⁷ Genom åren har andelen parlamentariker som ingått i en svensk regering sjunkit (Bäck et al 2007). Vid valet 1994 fick Socialdemokraterna 161 mandat och regeringen bestod av 22 statsråd. Cirka 60 procent av statsråden hade någon gång suttit i riksdagen. Det gör att drygt 8 procent av de socialdemokratiska ledamöterna i riksdagen kan sägas vara aktuella för en statsrådspost. Man kan också lägga till att en ledamot inte öppet kan kandidera till en statsrådspost, utan utnämningarna sker i en snäv krets av personer som har att ta hänsyn till många olika faktorer som kön, valkrets, kompetens etcetera (en intressant inblick ges i exempelvis Thage G. Petersons memoarer ”Resan mot Mars” 1999). Inte heller borgerliga ledamöter har genom åren haft det lätt att ta sig in i regeringen. Av enkelt förstådda skäl gäller det i än högre grad för ledamöter i Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Vi kan därför på goda grunder anse att statsrådsposterna ryms inom kriteriet som innebär att ansträngningen ska gälla något som är svårt.

Däremot är det mer osäkert hur svårighetsgraden att ta sig till EU-parlamentet ska bedömas. År 1996, när frågan ställdes, hade Sverige 22 mandat att fördela mellan partierna. Till skillnad från statsrådsposterna tas de flesta personerna som blir ledamöter i Europaparlamentet från riksdagen. Av den anledningen är det förmodligen lättare för en parlamentsledamot att ta sig till EU-parlamentet än att erövra en statsrådspost. Samtidigt uppvägs detta av att det i enkätfrågan finns uppdrag inom EU-organisationen som är mycket svåra för en svensk parlamentsledamot att erhålla, exempelvis kommissionär och gruppleddare i ett utskott, vilket gör att de olika EU-uppdragen ändå kvalificerar sig som *svåra*.²⁸

Ledamoten ska vara bestämd

Det fjärde kriteriet handlar om *beslutsamhet*. En ledamot ska vara bestämd över vad han eller hon vill med sin framtid. Bestämmdhet ligger inte så långt

---

²⁷ År 1988 blev Anna-Greta Leijon till och med lovad en ministerpost i Ingvar Carlssons regering. Löftet gavs i samband med Leijons avgång (efter turerma kring Ebbe Carlsson-affären). Likväl fick Leijon se sig förbigången efter valet 1988 (Leijon 1991).

²⁸ De första EU-parlamentarikerna utsågs av sina partier när Sverige gick med i EU (vid den tiden EG) i januari 1995. I september 1995 hölls sedan ett nationellt val till Europaparlamentet.

ifrån att vara långsiktig. Långsiktigheten handlar i detta fall om att de politiska uppdragen inte omedelbart ligger framför dem. Frågan blir därför om ledamöterna har den bestämdheten att de intresserar sig för de mer framträdande uppdragen även om de suttit i riksdagen i mer än en mandatperiod? Anciennitetsprincipen skulle exempelvis kunna leda till att ledamöternas karriärambitioner hämmas om de känner att det endast är lång och trogen tjänst som belönas.

För att den frågan ska kunna besvaras behöver den underkastas en empirisk granskning. Det ska göras utifrån en jämförelse mellan ledamöter som precis kommit in i riksdagen och ledamöter som suttit i riksdagen under en längre tid. Jag vill kunna utesluta att vi inte har att göra med ett *nykomlingsfenomen*. Ett nykomlingsfenomen är detsamma som att det i första hand är *nykomlingar* som vill ha de mer framträdande uppdragen. Finns det en klar uppdelning mellan ledamöterna i termer av att den förstnämnda gruppen är överrepresenterad talar det för att vi inte har att göra med några bestämda ledamöter. Ledamöternas intresse för att göra karriär skulle i sådana fall tolkas som att det falnar ganska snabbt, och att ledamöterna inte är särskilt bestämda. Om det däremot inte finns några större skillnader mellan nykomlingar och andra ledamöter, är det en signal om att det finns en bestämdhet hos ledamöterna. För att uttrycka det på ett annat sätt: Tidens tand ska inte efter bara några år i riksdagen gnaga på ledamöternas vilja att göra politisk karriär.

Innan det går att pröva ledamöternas bestämdhet måste vi först ta reda på om det finns några ledamöter som uppger att de har ett intresse för de mer framträdande uppdragen.

Ledamöterna och framträdande positioner

Tabell 3.1 visar resultatet från enkätfrågan om ledamöternas framtidsplaner för de kommande tio åren. Ledamöterna fick ta ställning till ett antal fastlagda alternativ som berörde den egna framtiden. De hade möjlighet att fylla i flera alternativ och tabellen summerar därför inte till 100.

FINNS DET LEDAMÖTER SOM VILL HA HÖGA POSITIONER?

Tabell 3.1 De svenska riksdagsledamöternas framtidsplaner (%)

Uppdrag	Ja	Nej	Summa
Nationell nivå			
Dragit sig tillbaka från det offentliga livet	65	35	100
Ledamot av Sveriges riksdag	23	77	100
Gruppledare för partigruppen i riksdagen	3	97	100
Ordförande i riksdagsutskott	14	86	100
Statsråd i den svenska regeringen	14	86	100
Ordförande för landsomfattande organisation/förening	7	93	100
Europeisk nivå			
Ledamot av Europaparlamentet	4	96	100
Gruppledare i Europaparlamentet	0	100	100
Ordförande i Europaparlamentsutskott	1	99	100
EU-kommissionär	2	98	100
Ordförande för europeisk organisation/förening	0	100	100

Kommentar: Enkätfrågan löd: "Vad skulle Du helst vilja vara om tio år? (Fler än en arbetsuppgift kan markeras)" Källa: Riksdagsundersökningen 1996.

Av tabellen framgår att det kan vara 21 procent av riksdagsledamöterna som är intresserade av de positioner som ingår i definitionen av karriärambitioner, det vill säga statsråd samt uppdrag inom EU-organisationen. Den största andelen, 14 procent, vill sitta i regeringen. Något färre eftersträvar en karriär i Bryssel. I tabellen kan man också se att uppdraget som utskottsordförande i riksdagen är lika eftersträvansvärt som en plats i regeringen.

De två mest "populära" alternativen har dock inte med karriärambitioner att göra, utan är istället "*dragit sig tillbaka*" respektive "*ledamot av Sveriges riksdag*". Den viktigaste iakttagelsen för mig är emellertid att det finns ett antal ledamöter som uppger att de vill bli statsråd och/eller flytta till Bryssel. Det betyder att ett antal ledamöter åtminstone har anmält ett intresse för de mer framträdande uppdragen.

Eftersom ledamöterna kunde fylla i fler alternativ i enkäten går det inte att sluta sig till att andelen ledamöter som vill till en institution med högre status är 21 procent. För att få fram rätt andel måste man klara ut om det bland dessa ledamöter finns de som vill ha flera uppdrag inom EU-organisationen och/eller uppdraget som statsråd. I tabell 3.2 presenteras därför den karriärvariabel som genomgående kommer att användas i avhandlingen.

Tabell 3.2 Andel ledamöter som indikerar att de vill till en institution med högre status (%)

	Ledamöter som vill vidare från riksdagen
Ja	18
Nej	82
Summa procent	100
Antal personer	281

Kommentar: Enkätfrågan löd: Vad skulle du helst vilja vara om tio år? Alternativen var: ledamot av Sveriges riksdag, gruppleddare för din partigrupp i Sveriges riksdag, ordförande i något av riksdagsutskotten, ordförande för någon landsomfattande organisation/förening, statsråd i den svenska regeringen, ledamot av Europaparlamentet, gruppleddare för din europeiska partigrupp i Europaparlamentet, ordförande i något av Europaparlamentets utskott, ordförande för någon europeisk organisation/förening, EU-kommissionär, dragit mig tillbaka från det offentliga livet. Ledamöter som svarat att de vill bli statsråd och/eller sitta i Europaparlamentet, alternativt något av de uppdrag som finns i det europeiska parlamentet kategoriseras som att de har ett intresse av att byta till en institution med högre status. Källa: Riksdagsundersökningen 1996.

Av de 281 ledamöter som svarade på frågan är det 18 procent som indikerar att de vill ta sig vidare från riksdagen. Potentiellt kan det betyda att 18 procent av ledamöterna i Sveriges riksdag har karriärambitioner. De 21 procent som framkom i den föregående tabellen betyder att det fanns ett antal ledamöter som var intresserade av flera framträdande uppdrag.

I tabell 3.1 kunde vi se att 14 procent av ledamöterna ville bli ordförande i ett utskott och att 3 procent ville bli gruppleddare för partigruppen. För att ta reda på hur många ledamöter som *endast* är intresserade av en riksdagskarriär behöver de som vill avancera i riksdagen separeras från dem som också vill vidare från riksdagen.

Tabell 3.3 Andel ledamöter som indikerar att de endast vill göra karriär inom riksdagen (%)

	Ledamöter som endast vill göra karriär i riksdagen
Ja	11
Nej	89
Summa procent	100
Antal personer	281

Kommentar: Enkätfrågan löd: Vad skulle du helst vilja vara om tio år? Alternativen var: ledamot av Sveriges riksdag, gruppleddare för din partigrupp i Sveriges riksdag, ordförande i något av riksdagsutskotten, ordförande för någon landsomfattande organisation/förening, statsråd i den svenska regeringen, ledamot av Europaparlamentet, gruppleddare för din europeiska partigrupp i Europaparlamentet, ordförande i något av Europaparlamentens utskott, ordförande för någon europeisk organisation/förening, EU-kommissionär, dragit mig tillbaka från det offentliga livet. Ledamöter som svarat att de vill bli utskottsordförande och/eller bli gruppleddare men att de inte vill bli statsråd och/eller sitta i Europaparlamentet, alternativt något av de uppdrag som finns i det europeiska parlamentet kategoriseras som att de endast har ett intresse av att göra riksdagskarriär. Källa: Riksdagsundersökningen 1996 * p<.10 ** p<.05 ***p<.01

När de ledamöter som vill ha uppdrag utanför riksdagen skiljs från dem som endast eftersträvar uppdrag inom riksdagen framkommer att 11 procent av ledamöterna vill bli ordförande i ett utskott och/eller gruppleddare, men i öv-

rigt inte avancera uppåt i det politiska systemet. Det är med andra ord fler som vill avancera utanför riksdagen, än vad det är ledamöter som vill avancera i riksdagen. Jag ska i kapitel 7 närmare gå in på huruvida 18 procent är mycket eller litet - genom att jämföra med hur det ser ut i andra parlament. Det kan likväl vara intressant att relatera dessa siffror till vad som framkommit i tidigare riksdagsundersökningar.

I riksdagsundersökningen från 1994 fanns ett tillfälle för ledamöten att motivera varför denne ville till ett särskilt utskott. 10 procent (30 personer) av dem som deltog i undersökningen sade sig vilja sitta i ett särskilt utskott på grund av makt och prestige (Hagevi 1998). I studien *Representation from Above* (Esaiasson & Holmberg 1996), diskuterades ledamöternas "political ambition". Författarnas operationalisering byggde i huvudsak på ledamöternas önskan om att stanna kvar i riksdagen ytterligare en mandatperiod.²⁹ Man kan säga att uppdelningen i det sammanhanget var mellan de ledamöter som ville vara kvar i riksdagen och de som inte ville det. År 1994 var det 65 procent av de tillfrågade som uppgav att de ville bli omvalda.

I riksdagsundersökningen från år 2002 fanns en möjlighet för ledamöterna att i ett öppet svarsalternativ kommentera de egna framtidsplanerna. Frågan löd "Under förutsättning att du blir omvald, vill du under de närmaste 5-10 åren fortsätta att vara riksdagsledamot eller skulle du hellre vilja ägna dig åt någonting annat?" Ledamöten kunde välja mellan två alternativ. Det första alternativet var: "Fortsätta att vara riksdagsledamot" och det andra alternativet var: "Ägna mig åt något annat". Det fanns också en möjlighet för svarspersonen att lämna en kommentar. Eftersom ledamöterna i enkätundersökningen från 2002 i mindre utsträckning än vad som är fallet i undersökningen från 1996 "tvingas" meddela sina karriärambitioner, valde jag att närmare studera vad ledamöterna under sådana betingelser har att berätta. (Vilket på samma gång leder in på frågan om karriärambitionernas eventuella laddning och om det finns anledning att misstänka att ledamöterna av olika skäl valt att inte svara på frågan som berör den egna framtiden).

Av de 327 ledamöter som fanns med i undersökningen 2002, valde 59 att använda sig av möjligheten att skriva en kommentar. Sex av dem svarade att de vill vidare i det politiska systemet. Sex ledamöter av 327 utgör knappt två procent. Alltså, om man i en enkätundersökning ger ledamöterna möjlighet att kommentera sina framtidsplaner är det en försumbar andel som indikerar att de har karriärambitioner. Av det skulle man kunna dra slutsatsen att ledamöterna åtminstone inte är mindre angelägna att berätta om sina karriärambi-

---

²⁹ I den definitionen ingick också hur pass bra ledamöten trivdes i riksdagen. Den frågeställningen är dock inte så utslagsgivande eftersom en bit över 90 % i 1996 års undersökning angav att de trivs bra (44 %) eller mycket bra i riksdagen (50 %).

tioner på en mer direkt fråga än vad de är när tillfälle ges att kommentera framtidsplanerna i största allmänhet.

Man kan också utifrån diskussionen om laddningen kring karriärambitioner jämföra hur många ledamöter som svarat på frågan om sina framtidsplaner med svarsfrekvensen i andra frågor. I riksdagsundersökningen från år 1996 ingick som helhet 314 ledamöter. Av dessa har 89 procent svarat på enkätfrågan som berörde framtidsplanerna. Med andra ord finns det ett bortfall på elva procent. Är då detta bortfall stort eller litet? I riksdagsenkäten från 1996 fanns en annan fråga som berörde ledamöternas framtidsplaner, men då endast för nästkommande mandatperiod. I den frågeställningen specificerades inte olika uppdrag, utan det som efterfrågades var om ledamöterna ville fortsätta med politiken på nationell eller europeisk nivå, alternativt göra något annat eller sluta efter nästa mandatperiod. På den frågan svarade 92 procent av ledamöterna. Skillnaden i svarsbenägenheten mellan frågeställningarna är sålunda obetydlig. När andra frågor ställs som på annat kan anses beröra det mer privata, såsom religionstillhörighet och civilstånd, är svarsfrekvensen något högre och hamnar på drygt 96 procent. Likväl går det inte att urskilja någon betydande ovilja att besvara frågan om de egna framtidsplanerna.

Det går även att vända på resonemanget. Uppräkningen av olika uppdrag skulle kunna locka fram ambitioner hos ledamöterna. I enkätformuläret kommer den mer allmänna frågan om ledamöternas framtidsplaner för nästkommande mandatperiod precis före frågan om de kommande tio åren. Därmed finns det en möjlighet att jämföra om några av dem som sade sig vilja sluta ändrade sig när de fick olika typer av politiska uppdrag att välja bland. Men någon sådan effekt finns inte. Endast en person som sade sig vilja sluta ändrade sig vid de mer preciserade frågorna och angav istället ett intresse för de mer framträdande politiska uppdragen.

Det gjordes tidigare i kapitlet en poäng av att enkätfrågan innehåller en tidsaspekt på tio år, vilket innebär att ledamöterna inte får uppdragen/t till skänks. Frågan är emellertid om ledamöterna har uppfattat denna kostnad. För att få en bild om tidsaspekten har någon betydelse jämförs åter ledamöternas svar på vad de avser att göra nästkommande mandatperiod med vad de har för planer för de kommande tio åren. Det som undersöks är om det skiljer sig något mellan andelen ledamöter som vill fortsätta respektive sluta med politiken beroende på om tidsaspekten är nästkommande mandatperiod, eller om tidsperioden är längre än så. Indikatorn på att ledamöter har uppfattat tidsaspekten är att det ska finnas fler ledamöter som vill sluta med politiken om tio år, än vad det är ledamöter som vill sluta nästkommande mandatperiod.

FINNS DET LEDAMÖTER SOM VILL HA HÖGA POSITIONER?

Tabell 3.4 Jämförelse mellan ledamöterna som vill fortsätta med politik nästkommande mandatperiod och de som vill fortsätta tio år till (%)

Tidsperiod	Vill fortsätta i riksdagen
Nästa mandatperiod	81
Ytterligare tio år	40
Differens	41***
Antal personer	289

Kommentar: Frågan om huruvida ledamöterna ville stanna ytterligare en mandatperiod löd: Efter din nuvarande mandatperiod, skulle du vilja stanna kvar i politiken på nationell nivå eller skulle du föredra en politisk position på EU-nivå eller skulle du föredra någonting annat? De som svarade att de ville dra sig tillbaka eller föredrog "en annan position" har kategoriserats som att de inte vill stanna kvar ytterligare en mandatperiod i riksdagen. Kategoriseringen för huruvida de vill stanna kvar i riksdagen ytterligare 10 år bygger på frågeställningen: Vad skulle du vilja göra om 10 år? och då valde alternativet: "Dragit sig tillbaka från det offentliga livet". Källa: Riksdagsundersökningen 1996. * p<.10 ** p<.05 ***p<.01

Resultatet ger intrycket att ledamöterna tar hänsyn till tidsaspekten. Det stora flertalet, 81 procent, av ledamöterna är intresserade av att fortsätta ytterligare en mandatperiod, medan andelen ledamöter som vill fortsätta ytterligare tio år är 40 procent.³⁰ Det är visserligen svårt att veta om de ledamöter som visar ett intresse för de framträdande uppdragen också i sina svar tagit in tidsaspekten, men med tanke på den stora skillnaden verkar det vara ett rimligt antagande att ledamöterna som grupp betraktat är medvetna om att tidsaspekten har förändrats.

³⁰ Det kan vara motiverat att förklara varför jag använder statistisk signifikans när det handlar om ett totalurval. För det första är det en tämligen gängse metod bland riksdagsforskare, se exempelvis Ahlbäck Öberg, Hermansson & Wängnerud 2007; Brothén 2002; Brothén & Holmberg 2010; Esaiasson & Holmberg 1996; Håkansson 1999. För det andra, vilket är ett viktigare skäl, handlar det om att få en uppfattning om hur pass robusta resultaten är. Jag lånar här min motivering av Jörgen Hermansson: "Det är dels ett slags försäkran mot effekterna av enstaka kodningsfel, dels en garanti för att det vi finner faktiskt är uttryck för empiriska mönster och inte enbart mer slumpmässiga genererade samband. Se vidare Anders Westholms resonemang på sidorna 316f i Maktutredningens slutrapport SOU 1990:44" (Ahlbäck Öberg, Hermansson & Wängnerud 2007:30, fotnot 17).

Prövning av ledamöternas bestämdhet

Utgångspunkten för den empiriska prövningen var diskussionen om ledamöternas bestämdhet. Diskussionen gällde om intresset för de framträdande uppdragen ska betraktas som ett nykomlingsfenomen. I syfte att granska ledamöternas *bestämdhet* delas riksdagsledamöterna upp i två grupper, de som kom in år 1994 och de som suttit längre. Det jag vill veta är om ledamöternas strävan efter höga poster är ett nykomlingsfenomen eller inte. För att ledamöterna ska kunna kategoriseras som *bestämda* ska det inte vara någon större skillnad mellan ledamöterna beroende på om de kom in 1994 eller tidigare. Jag tar även i analysen med de ledamöter som indikerat att de endast är intresserade av en riksdagskarriär. Detta som ett sätt att ha något att jämföra med.

I tabell 3.5 kan man se att den grupp som jag intresserar mig för, ledamöter som vill utanför riksdagen, inte är uppdelade på samma sätt som de ledamöter som endast vill ha inflytandepositioner inom riksdagen.

Tabell 3.5 Jämförelse mellan erfarna och nyvalda riksdagsledamöter med avseende på deras framtidsplaner (%)

Riksdagserfarenhet	Vill ha inflytandepositioner i och utanför riksdagen	Vill ha inflytandepositioner i riksdagen
Nykomling	20	18
Erfaren	16	6
Differens	4	12***
Antal personer	281	281

Kommentar: Alla ledamöter som kom in i riksdagen under mandatperioden 1994 - 1998 räknas som nykomlingar. Källa: Riksdagsundersökningen 1996. * p< .10 ** p< .05 ***p<.01

Resultatet visar att 20 procent av nykomlingarna finns bland dem som vill ha inflytandepositioner i och utanför riksdagen. Bland dem som suttit mer än två år är motsvarande siffra 16 procent. Skillnaden är med andra ord inte särskilt stor, eller för den delen signifikant. När samma uppdelning görs bland ledamöter som endast vill göra karriär inom riksdagen visar det sig att 18 procent av nykomlingarna vill göra riksdagskarriär, medan bara sex procent av ledamöterna som suttit mer än två år uppger att de vill avancera inom riksdagen. Skillnaden är både tydlig och statistiskt signifikant.³¹ De som uppger att de vill ha uppdrag som finns utanför riksdagen är alltså mer bestämda än vad ledamöter är som uppger att de endast vill vidare inom riksdagen. När sedan de två intressena för karriär prövas i en regressionsanalys finns en signifikant

³¹ Samtidigt kan man inte låta bli att notera att närmare 40 procent av nykomlingarna hoppas, alternativt eftersträvar mer framträdande positioner i och utanför riksdagen.

FINNS DET LEDAMÖTER SOM VILL HA HÖGA POSITIONER?

effekt av hur länge en ledamot suttit i riksdagen och om denne vill ha framträdande riksdagsuppdrag. Ju längre en ledamot suttit i riksdagen, desto mindre intresserad är hon av framträdande uppdrag inom denna institution. Motsvarande gäller inte för en ledamot som vill ha uppdrag som finns utanför riksdagen. Antalet mandatperioder en ledamot suttit i riksdagen påverkar inte dennes vilja att avancera bortom riksdagen. Skillnaderna förstärker intrycket av att konstruktionen av den empiriska indikatorn åtminstone vid dessa första prövningar kan ha fångat något som stämmer överens med kriteriet för att en politiker som vill göra karriär ska vara bestämd.

Ledamöter med potentiella karriärambitioner

I början av kapitlet ställdes en enkel fråga: Finns det politiker i Sveriges riksdag som uppger att de vill ha mer framträdande positioner? Svaret är ja. 18 procent av ledamöterna ser ut att ha ett intresse för en fortsatt politisk karriär. Det är ännu för tidigt att med bestämdhet hävda att dessa politiker faktiskt har personliga karriärambitioner. Det vi vet är att knappt var femte ledamot har svarat att de har ett intresse för ett antal framträdande positioner. Enligt den definition som används i avhandlingen ska en ledamot med karriärambitioner vara en person som långsiktigt och bestämt agerar för att nå sina högt ställda mål. För att kunna säga att karriärambitioner är en drivkraft i politiken räcker det alltså inte med att ett antal ledamöter markerat att de vill till en institution med högre status.

Även om det fortfarande är mycket kvar innan man kan dra slutsatsen att vi har att göra med verkliga karriärambitioner, har vi ändå i kapitlet kunnat se att enkätfrågan initialt svarat upp mot de kriterier som de klassiska filosoferna avkräver en person med karriärambitioner. Enkätfrågan rymmer inslag av att målet för ambitionen ska vara svårt, att ledamoten ska vara långsiktig och bestämd. Vi kunde också se att enkätfrågan även omfattar kravet på att ledamöterna ska vilja byta till en institution med högre status. Eftersom de första utmaningarna har klarats av finns det fog för påståendet att studiens material lever upp till de nödvändiga villkor som ställs för att det överhuvudtaget ska gå att uttala sig om karriärambitioner som en drivkraft i det svenska parlamentet. Ska det däremot gå att säga något mer bestämt om karriärambitioner- nas roll som en drivkraft i den svenska partipolitiken behövs det fler indikatorer än att 18 procent av riksdagsledamöterna har karriärambitioner. I nästa kapitel är uppgiften att mer noggrant pröva om dessa ledamöter menar något när de anmält ett intresse för de mer framträdande uppdragen.

4

Vilka ledamöter vill ha de höga positionerna?

Det finns ett antal riksdagsledamöter som uppger att de personligen vill ha mer framträdande politiska positioner. Vi skulle kunna säga att dessa ledamöter i det här skedet av studien är ledamöter med potentiella karriärambitioner. I detta kapitel ska det bringas större klarhet i om det finns någon substans i ledamöternas svar och på så sätt bedöma hur stark denna potential är.

Ett sätt att ta reda på om ledamöterna menade något utöver att uppdragen/t verkade intresseväckande, när de kryssade för de mer framträdande positionerna i enkäten, är att leta efter en systematik i materialet. Det finns inte något självklart sätt för hur ett sådant sökande ska gå till, eller vilket sätt som är det bästa. Mitt sätt att hantera denna problematik är att ställa frågan om det finns några gemensamma drag bland de ledamöter som har potentiella karriärambitioner. Med gemensamma drag åsyftas förhållanden som knyter an till faktorer som ligger längre tillbaka i parlamentarikernas liv. Uttryckt med statistisk terminologi kan man säga att jag är ute efter determinanter med vars hjälp det går att predicera vilka ledamöter som har potentiella karriärambitioner.

Skulle det finnas ett samband mellan ledamöter med potentiella karriärambitioner och deras tidigare erfarenheter, tas det som ett belägg för att strävan efter inflytelserika positioner relaterar till mer grundläggande faktorer hos ledamöterna, och att de ledamöter som angav ett intresse för framskjutna positioner uttrycker något mer än bara en tillfällig lust för ett visst uppdrag. Återgår vi till den modell för hur karriärambitioner ska undersökas och som presenterades i kapitel 1, betraktas karriärambitioner i denna del som en beroende variabel.

Karriärambitioner och politiskt deltagande

Utgångspunkten i kapitlet är att karriärambitioner kan ses som en form av politiskt deltagande - på hög politisk nivå. Studier av och kring politiskt deltagande görs i de flesta fall på medborgarnivå, och då gäller det vilka medborgare som är intresserade av, eller som redan deltar i, olika politiska aktiviteter (rösta, protestera, vara medlem i ett politiskt parti etcetera, se exempelvis Verba, Shlozman & Brady 1995). I det här fallet ska den svenska politiska elitens intresse för att delta på den högsta politiska nivån undersökas.

Alltså, vilka ledamöter är det som vill ha de främsta uppdragen i vårt politiska system? Det jag vill veta är om det med hjälp av de insikter som utvunnits om medborgarnas politiska deltagande i allmänhet går att finna motsvarande mönster bland medborgare på elitnivå, det vill säga våra riksdagsledamöter.

Medborgarnas politiska deltagande har ett nära samband med socioekonomiska förhållanden. Sambandet mellan politiskt deltagande och socioekonomi är ett av de mest stabila som statsvetenskapen har att erbjuda, och är sedan länge ett väletablerat forskningsfält inom samhällskunskapen. Redan i början av det förra seklet kom studier som uppmärksammade relationen mellan social position och politisk delaktighet (Siegfried 1913; Sorokin 1927; Tingsten 1937). Det är närmast en truism bland dagens forskare som sysslar med politiskt deltagande att påpeka det starka sambandet mellan socioekonomiska förhållanden och de personer som är politiskt engagerade: ”*Om vi letar efter naturlagar inom samhällsvetenskapen är det positiva sambandet mellan medborgarnas sociala och ekonomiska position och deras politiska deltagande en given kandidat*” (Gilljam 2003: 203). Det är med andra ord mer sannolikt att en person som engagerar sig politiskt är högutbildad och har ett välavlönat arbete än tvärtom – ett samband som går igen oavsett i vilken del av världen vi studerar (Norris 1996).

Det forskningen hitintills har kunnat visa när det gäller karriärambitioner och dess förutsättningar är exempelvis att politiker med karriärambitioner i högre grad ställer upp i val där de kan undvika en sittande motkandidat, men även i valdistrikt med professionella organisationer och där det finns en väljarkår som är positivt inställd till deras parti (se exempelvis Black 1972; Eulau & Prewitt 1973; Kazee 1994; Moncrief, Squire & Jewell 2001; Rohde 1979; Stone & Maisell 2003). Politiker ska utifrån ett sådant perspektiv i första hand förstås som strategiska aktörer, där deras karriärambitioner manifesteras under gynnsamma omständigheter.³² I en värld av egenintresserade

---

³² När diskussionen kretsat kring karriärambitioner och socioekonomi har det handlat om medborgarna och deras politiska framtidsplaner (se exempelvis Fox & Lawless 2010; Fulton, et al. 2006). Men hitintills finns inte några studier som rör den politiska elitens socioekonomiska bakgrund och deras karriärambitioner.

och rationella aktörer är karriärambitioner endast ett uttryck för när det är strategiskt riktigt att satsa på att komma vidare i karriären.

Min tanke är emellertid, att om det finns ett samband mellan ledamöternas resurser och deras karriärambitioner talar det för att sambandet påverkas av faktorer som inte bara har att göra med strategiska beslut. Det skulle i sin tur ha återverkningar för enkätfrågans validitet. I händelse av att det finns ett mönster mellan framträdande politiska uppdrag och ledamöters bakomliggande erfarenheter indikerar det att den enkätfråga som används i studien kan inrymma ett fenomen som har att göra med karriärambitioner. En sådan slutsats bygger på att det finns en relation mellan en enkätfråga som berör ledamöternas framtidsplaner och en av statsvetenskapens mest robusta teorier. I händelse av att det finns en sådan relation innebär det att man kan känna en viss tillförsikt för att ledamöterna som visade ett intresse för avancemang uttryckte något mer än bara en stundens ingivelse.

Jag vill, jag kan, jag får

Inspiration till detta kapitel hämtas från forskningen om politiskt deltagande och speciellt ifrån en av de mest ansedda teorierna inom fältet: Civic Voluntarism Modell (CVM), CVM presenterades av Sidney Verba, Kay Schlozman och Henry Brady i ”*Voice and Equality*” år 1995. Denna modell avser att förklara vad det är som gör att sambandet mellan socioekonomiska faktorer och politiskt deltagande är så starkt.³³ Forskarteamet menar att politiskt deltagande i huvudsak handlar om tre faktorer: resurser, engagemang och rekrytering.

Den inbördes relationen beskrivs på följande sätt: Resursstarka personer är engagerade i frågor som kretsar kring politik och har genom sitt yrke skaffat sig olika typer av politiska färdigheter. De utvecklade färdigheterna bidrar till att dessa personer är intressanta för politiska rekryterare, som bjuder in dem att delta i politiska aktiviteter. Eller för att uttrycka det mer direkt – personer som aktiverar sig politiskt är sådana som vill, kan och blir tillfrågade (Verba, Schlozman & Brady 1997:463ff).

Genom Verba, Schlozman och Bradys modell erbjuds ett teoretiskt sammanhang som inte bara uppmärksammar ledamöternas socioekonomiska position, utan även en mer preciserad förklaring till varför socioekonomin är så betydelsefull för det politiska deltagandet. Avsikten i detta kapitel är därför att pröva om de personer som uppger att de vill vidare på den politiska karriärstegen är mer resursstarka, mer engagerade och om de i större utsträckning än sina kollegor blivit rekryterade till politiska uppdrag.

---

³³ För en applicering av deras modell på svensk mark se Strömblad 2003.

VILKA LEDAMÖTER VILL HA DE HÖGA POSITIONERNA?

Det kan också finnas andra orsaker som kan relateras till ledamöternas karriärambitioner. Inom rational-choice påtalas att politiker gör strategiska val (se exempelvis Carson 2005; Jacobson 1989; Lublin 1994; Squire 1989). Ett sådant strategiskt val skulle kunna vara medlemskap i ett specifikt politiskt parti. De centrala aktörerna i riksdagen är partierna. Mycket av politikernas åsikter och ställningstagande kan återföras till vilket parti de är medlemmar i. Frågan är om detsamma gäller för deras karriärambitioner? De politiska partierna ska i detta kapitel utgöra en kompletterande förklaring till den socioekonomiska modellen. Det är framförallt två mönster som är av intresse. Vi skulle kunna kalla mönstren för *strategimönster* respektive *kulturmönster*. Strategiska ledamöter borde välja ett socialdemokratiskt parti-medlemskap. Socialdemokraterna har sedan andra världskriget haft en unik position som regeringsbildare. För den som vill ha de högsta positionerna var Socialdemokraterna, åtminstone vid mitten av 1990-talet, det parti som har haft bäst möjligheter att förse ledamöterna med sådana. Inget annat parti kommer ens i närheten.

Ett alternativ på samma tema är att de stora partierna i större utsträckning drar till sig personer med karriärambitioner. Stora partier har överlag fler uppdrag att fördela och kan också göra anspråk på flest poster i en regering. Skulle partiets storlek ge utslag talar det för att politiker som eftersträvar framträdande uppdrag återfinns bland partier som kan ge dem framträdande positioner och att man kan se att karriärambitioner handlar om strategiska val.

Det kan också finnas partiskillnader som inte har med storlek att göra. Vi har genom Katarina Barrling Hermanssons avhandling, om partikulturer, lärt oss att det råder olika typer av normer och idéer mellan partierna i frågor som berör rollen som ledamot (Barrling Hermansson 2004). Hypotetiskt skulle det kunna vara så att partier som i högre grad präglas av en individualistisk kultur har en större andel ledamöter med personliga drivkrafter. Detta eftersom partinormerna underlättar för ledamöterna att på ett mer öppet sätt förhålla sig till möjligheten att göra en personlig karriär, och att den typen av politiker i sin tur inte riskerar att straffas lika hårt som i de andra partierna. Ett parti som däremot präglas av kollektivistiska normer borde på samma gång ha färre ledamöter med karriärambitioner eftersom den personliga strävan att göra karriär bryter mot den kollektivistiska andan i partiet.

Katarina Barrling Hermansson påtalar att individen ges större utrymme i Folkpartiet, Miljöpartiet och Vänsterpartiet än vad som är fallet bland de andra partierna (Barrling Hermansson 2004:301). Miljöpartiet är det parti som ger individen det allra största utrymmet, och består inte bara av: ”*individualister, utan även uppvisar en hög grad av individualitet*” (Barrling Her-

mansson 2004:238). I händelse av att det finns tydliga skillnader mellan partierna som inte har med deras storlek att göra skulle ett sådant mönster kunna föras tillbaka på att olika partikulturer antingen lockar till sig ledamöter med potentiella karriärambitioner, eller att partinormerna avskräcker den typen av politiker från att vara med alternativt att de avhåller sig från att ge sig tillkänna.

Kapitlet är uppdelat i fyra delar. I den första delen studeras sambandet mellan ledamöternas socioekonomiska bakgrund och deras potentiella karriärambitioner. Därefter kommer de komponenter som Verba, Schlozman och Brady lyfter fram att användas. Frågan är hur ledamöter med potentiella karriärambitioner förhåller sig till det forskarna kallar för resurser, engagemang och rekrytering. I det tredje avsnittet följer en redovisning av hur ledamöter med potentiella karriärambitioner är fördelade mellan de politiska partierna. Det fjärde avsnittet avslutas med en regressionsanalys, där det ska klargöras om det finns några systematiskt hållbara samband mellan de olika erfarenheterna och karriärambitioner.

Socioekonomi och personliga karriärambitioner

Vi ska i det första avsnittet undersöka om ledamöternas kön, uppväxtförhållande, utbildning, samt ålder relaterar till karriärambitioner. Nedan följer en presentation av de aktuella bakgrundsvariablerna och deras eventuella samband med karriärambitioner.

Könsskillnader

I kapitel 2 sades att det i USA kommer allt mer forskning som intresserar sig för relationen mellan kön och karriärambitioner (Fox & Lawless 2010). Anledningen har till stor del att göra med att kvinnorna är underrepresenterade i de lagstiftande församlingarna. Forskare har kunnat visa att det bland resursstarka amerikanska medborgare finns skillnader mellan kvinnor och män med avseende på deras intresse för att kandidera till politiska uppdrag. Män är mer intresserade än kvinnor (Fowler & McClure 1989; Fox, Lawless & Feeley 2001; Lawless & Fox 2005 & 2010). Däremot finns inte några könsskillnader när det gäller beredvilligheten att delta i politiska aktiviteter (Verba, Schlozman & Brady 1995).

I Sverige har forskare sett att det finns en skillnad mellan män och kvinnor när det gäller intresset att ta på sig politiska uppdrag på kommunal nivå (Nielsen 2001:32). Män har en större villighet att ta sådana uppdrag än kvinnor (20 respektive 12 procent). Skillnaderna mellan kvinnor och män har

VILKA LEDAMÖTER VILL HA DE HÖGA POSITIONERNA?

under två decennier kvarstått på samma nivåer, trots att andelen kvinnliga politiker markant ökat genom åren.³⁴

Resursmodellen påtalar ju betydelsen av medborgerliga färdigheter. Med detta i åtanke borde kvinnorna i riksdagen i högre utsträckning än männen ha karriärambitioner. Detta med anledning av att andelen kvinnor med universitetsutbildning i riksdagen år 1996 var 75 procent, medan männens andel låg på 61 procent.³⁵ Likafullt säger oss erfarenheten att fler män än kvinnor har ägnat sig åt politik och erövrat flertalet av statsrådsposterna, även om det sedan 1994 har varit relativt jämnt fördelat mellan könen.³⁶ Riksdagsledamöterna själva anger att en anledning till att inte kvinnor gjort politisk karriär i samma utsträckning som män är att kvinnor saknar de rätta nätverken (Niklasson 2005:105ff). Kvinnors avsaknad av rätt nätverk kan ha en hämmande effekt på deras karriärambitioner, och att kvinnor är bättre utbildade säger i sådana fall inte så mycket på grund av att de behöver resurserna för att överhuvudtaget kunna göra sig gällande på vägen till och i parlamentet.

Uppväxtmiljö och utbildning

Valdeltagande, politisk kunskap och demokratiska värderingar hänger starkt samman med utbildningsnivå (Shields & Goidel 1997; Verba, Schlozman & Brady 1995; Wolfinger & Rosenstone 1980). Personer med hög utbildning bär med sig färdigheter som kommer till användning i politiken. Dessa färdigheter skulle kunna utgöra en bra grund att stå på för den som vill avancera i det politiska systemet. Ofta hänger en persons utbildning samman med uppväxtmiljö och föräldrarnas utbildningsnivå (McLoyd 1998; Sirin 2005; White 1982;). En resursstark person kommer många gånger från ett resursstarkt hem.

När det gäller politiskt deltagande finns forskning som visar att personer som kommer från en politisk uppväxtmiljö har en positiv tilltro på att de kan vara med och förändra (Prewitt 1970; Verba, Shlozman & Brandy 1995). Det gäller oavsett vilka resurser familjen hade att tillgå eller föräldrarnas bakgrund (Flanigan & Zingale 2002; Gaddie 2004; Prewitt, Eulau & Zisk 1966).

---

³⁴ När det gäller personer som är utrikes födda är förhållandet ett annat. Det finns nämligen inga större skillnader för intresset att ta på sig politiska uppdrag bland medborgare som är inrikes eller utrikes födda (16 respektive 13 procent). Detta trots att invandrare inte är lika aktiva i partilivet och i lägre utsträckning återfinns som valda representanter. (Petersson m fl. 1998).

³⁵ I den studie som Verba et al gjorde finns det inte några tydliga könsskillnader. Det politiska deltagande kan se lite olika ut beroende på aktivitet, men skillnaderna är inte påfallande (se kapitel 8 hos Verba et al). Men när det gäller kvinnors deltagande i nationella parlament är endast 18 procent av världens nationella parlamentariker kvinnor. Norden utgör dock ett viktigt undantag (Wängnerud 2009).

³⁶ Åren mellan 1921 – 1970 hade vi sammanlagt fem kvinnliga statsråd. Sveriges första kvinnliga minister var Karin Kock. Hon tillträdde 1947.

I riksdagsundersökningarna från 1994 och 1996 finns det inte några uppgifter som kan klargöra om ledamöternas föräldrar var politiskt engagerade eller inte. De uppgifter som finns rör istället föräldrarnas yrkesbakgrund. Vi kan därför inte klargöra i vilken utsträckning som ledamöter med potentiella karriärambitioner kommer från politiskt engagerade hem. Skulle resultaten visa att det inte finns något samband mellan ledamöternas uppväxtmiljö och deras karriärambitioner skulle en tänkbar förklaring kunna vara att de ledamöter som kommer från resurssvagare miljöer har kompenserats genom det politiska engagemang som fanns i hemmet. På samma gång vore det tankeväckande om det finns ett samband mellan en resursstark familjebakgrund och ledamöter med potentiella karriärambitioner. Det skulle indikera att viljan till de mer framträdande uppdragen kan spåras tillbaka redan till ledamöternas uppväxt.

Ålder

Det mest naturliga sambandet mellan ledamotens socioekonomi och karriärambitioner borde vara ålder. Forskningen om politikernas karriärambitioner och ålder är inte omfattande men: ”*A conventional wisdom [is] that the window of opportunity for advancement to major office was somewhere between the midthirties and early fifties*” (Gaddie 2004:24). Studier som undersökt viljan att ta på sig politiska uppdrag har visat att efter 55 års ålder går en gräns för när intresset avtar, detta under förutsättning att man ännu inte har haft några uppdrag (Gaddie 2004). En liknande inställning kan vi se bland svenska medborgare som tillfrågas om sitt intresse för att bli förtroendevalda (Nielsen 2001:35). Om detta skulle gälla även för politiker med karriärambitioner torde personer över 55 år i mindre utsträckning ha karriärambitioner än sina yngre kollegor.

Prövning av sambandet mellan socioekonomi och karriärambitioner

Det har blivit dags att göra en första granskning om, och i så fall hur ledamöternas socioekonomiska bakgrund relaterar till deras framtidsplaner. Går det att se några bakomliggande mönster när det gäller vilka ledamöter som anmält sitt intresse för de mer framträdande uppdragen? I tabell 4.1 kan man se att det faktiskt gör det.

VILKA LEDAMÖTER VILL HA DE HÖGA POSITIONERNA?

Tabell 4.1 Ledamöternas eventuella karriärambitioner och den socioekonomiska bakgrunden (%)

Bakgrund	Karriärambitioner	Differens	Antal personer
Kön			
Man	20		164
Kvinna	15	5	117
Uppväxtmiljö			
Arbetare	10		62
Företagare/ jordbrukare	15		53
Tjänsteman	26	16***	108
Utbildning			
Har inte universitetsut- bildning	11		93
Har universitetsutbildning	22	11**	172
Ålder			
23 – 35	29		24
36 – 55	25		59
56 – 69	3	26***	108

Kommentar: Differensen är framräknad genom att det högsta värdet för var och en av de socioekonomiska faktorerna har subtraherats med det lägsta värdet. Uppgifter om uppväxtmiljön utgår ifrån faderns yrke. Anledningen till att endast faderns yrke tas med är på grund av det stora bortfallet kring moderns bakgrund (54 procent). Bortfallet för fadern var 13 procent. Källa: Riksdagsenkät 1996. * p<, .10 ** p<, .05 ***p<.01

Mönstret i tabell 4.1 går i den teoretiskt förväntade riktningen. Det klassiska antagandet om socioekonomiska förhållanden och politiskt deltagande verkar ge upphov till välkända skillnader även när det gäller potentiella karriärambitioner bland den politiska eliten. Ledamöter som kommer från arbetarhem är inte lika intresserade av de mer framträdande uppdragen som ledamöter från tjänstemannahem. Likaså kan vi se i tabellen att ledamöter som har universitetsutbildning i större utsträckning än de som inte har studerat uppger att de vill vidare i det politiska systemet. Man kan också konstatera att åldern spelar roll för ledamöternas karriärambitioner. Personer som fyllt 56 år verkar inte ha något större intresse för en fortsatt politisk karriär. Män är däremot inte signifikant mer intresserade av framskjutna positioner än kvinnor.

Nästa steg är att komplettera den klassiska socioekonomiska modellen med de mekanismer som Verba, Schlozman & Brady har introducerat. Det är relationen mellan de potentiella karriärambitioner och ledamöternas resurser, deras engagemang samt i vilken utsträckning ledamöterna blivit rekryterade till uppdrag inom partiet som ska undersökas.

Ledamöternas karriärambitioner och resurser

När Verba och hans kollegor diskuterar medborgarnas resurser delar de upp resurserna i tre delar: tid, pengar och medborgerliga färdigheter (Verba, Schlozman & Brady 2002:271f). Tid och pengar är för denna undersökning

av mindre betydelse.³⁷ Populationen utgörs av yrkespolitiker som får betalt för att agera politiskt. Istället är det de medborgerliga färdigheterna som kommer att undersökas. Mer specifikt väljer jag att utifrån Verba, Schlozman och Brady att närmare undersöka ledamöternas yrkesbakgrund, erfarenheter av uppdrag inom frivilligorganisationer och kyrkan, samt ledamöternas språkkunskaper.

Yrkesbakgrund

Verba, Schlozman & Brady sorterar in arbetsplatsen bland resurser eftersom: *”Having a job is, of course a necessary first step toward acquiring civic skills in the workplace, but the nature of the occupation is also important”* (Verba, Schlozman & Brady 2002: 314). Ledamöternas yrkesval är således en resurs, vilket ter sig ganska rimligt när man betänker att det bland ledamöterna finns sådana som vid invalet till riksdagen var *proffspolitiker*. En proffspolitiker har specialiserat sig på det politiska hantverket. Givet att yrkesbakgrunden är en resurs borde proffspolitiker vara mer intresserade av en politisk karriär än till exempel en arbetare. Till kategorin proffspolitiker räknas ledamöter som vid invalet till riksdagen var heltidsanställda av sitt parti eller det offentliga för att verka inom politiken, samt personer som var anställda inom lobbyorganisationer.³⁸ År 1996 var andelen proffspolitiker i riksdagen 37 procent. Efter tjänstemännen är det den största yrkesgruppen i riksdagen (Hagevi 2003).

Frivilligorganisationer och kyrkan

I sin undersökning visar Verba, Schlozman & Brady att erfarenheter från frivilligorganisationer och kyrkor är viktiga kanaler till ett politiskt deltagande. Genom att vara aktiv i olika typer av organisationer skaffar sig medborgare en förtrogenhet att delta i det civila samhället (Verba, Schlozman & Brady 2002:310). I kyrkan får medborgarna en vana att agera i församlingen och att delta i sammanhang där de tränas i att organisera olika verksamheter (Verba, Schlozman & Brady 2002 kapitel 11). Religionen och kyrkan har i Sverige inte samma självklara roll som den har i USA. Detta till trots har svenska valforskare genom åren kunna konstatera att det finns ett tydligt och stabilt

³⁷ Samhällsvetare har allt mer börjat intressera sig för hur löner och ersättningar påverkar utbudet av dugliga kandidater (se exempelvis Diermeier, Keane & Merlo 2005). Det råder emellertid en viss oenighet huruvida lönenivåerna påverkar kvaliteten på kandidaterna och politikens innehåll (jämför exempelvis slutsatserna från Keane & Merlo 2007 med Ferraz & Finan 2008). En finsk studie visar emellertid att en kraftig ökning av parlamentarikernas löner resulterar i att fler högtbildade kvinnor kom in i parlamentet (Kotakorpi & Poutvaara 2010).

³⁸ Definitionen är etablerad inom ramen för riksdagsundersökningarna (se exempelvis Esaiasson & Holmberg 1996, och introducerades i Holmberg 1974:276).

VILKA LEDAMÖTER VILL HA DE HÖGA POSITIONERNA?

samband mellan partival och religiositet (Hagevi 2009; Holmberg & Oscarsson 2004:67f). Peter Esaiasson och Sören Holmberg har också visat att det finns ett visst samband mellan riksdagsledamöternas religiositet och maktpositioner (Esaiasson & Holmberg 1996:40). Eventuellt betyder det att personer som är religiöst aktiva eller har ett föreningsengagemang också har erfarenheter som gör att de har ett större intresse för en politisk karriär.

Språkkunskaper

Språkkunskaper brukar i litteraturen om politiskt deltagande föras in under kategorin ”sofistikerade kunskaper” (Luskin 1990). När Verba, Schlozman & Brady diskuterar respondenternas språkliga färdigheter handlar det om förtrogenheten med det egna, engelska, språket. I det här fallet handlar det om en politisk elit, vilket gör att kraven kan ställas högre. I riksdagsundersökningen från 1994 finns en fråga om ledamöterna kan läsa en text på främmande språk (engelska, franska och tyska). Ledamöternas förmåga att kunna läsa texter på främmande språk kommer därför att prövas mot deras potentiella karriärambitioner. De språkliga färdigheterna skulle kunna ses som en viktig resurs för den enskilda ledamoten när den genom sina eventuella karriärambitioner ska representera Sverige.

En första prövning av relationen mellan karriärambitioner och resurser

I tabell 4.2 analyseras relationen mellan potentiella karriärambitioner och ledamöternas resurser utifrån deras invalsyrke, erfarenhet av frivillig- och kyrkliga organisationer samt språkliga färdigheter.

Tabell 4.2 Andelen ledamöter med potentiella karriärambitioner och de socioekonomiska resurserna (%)

Resurser	Potentiella karriärambitioner	Differens	Antal personer
Invalsyrke			
Företagare/jordbrukare	0		13
Arbetare	11		18
Tjänsteman	12		123
Proffspolitiker	29	29**	87
Erfarenhet av frivilligorganisationer			
Ja, har uppdrag/har haft uppdrag	17		241
Nej	24	7	38
Erfarenhet av uppdrag inom kyrkan			
Ja	10		59
Nej	20	10*	216
Språkliga kunskaper			
Sämre	10		79
Bättre	21	11**	165

Kommentar: Differensen är framräknat genom att det högsta värdet för vart och ett av ledamöternas resurser har subtraherats med det lägsta värdet. Frivilligorganisationerna består av: Yrkesammanslutningar, fackliga organisationer, företagar-/branschorganisationer, kvinnoorganisationer, miljöorganisationer, religiös organisation/kyrka/samfund. Språkliga kunskaper bygger på ledamöternas uppskattning av sina egna språkkunskaper. Frågan löd: Kan Du läsa en enkel text på följande språk? Bland de uppräknade språken fanns engelska, tyska och franska. Svarsalternativen var: "Ja, utan problem", "Ja, med vissa svårigheter" och "Nej". I undersökning har variablerna slagits samman till ett index. De ledamöter som har en genomsnittspoäng som innebar att de åtminstone kan läsa en enkel text på alla tre språk bedöms ha bättre språkkunskaper. De andra ledamöterna bedöms ha sämre språkkunskaper. Källa: Riksdagsundersökningen 1996. * p < .10 ** p < .05 *** p < .01

Verbas, Schlozman & Bradys resursmodell ger upphov till signifikanta skillnader. Det är emellertid endast i två av fallen som riktningen är den förväntade. Bland de olika yrkeskategorierna har proffspolitiker den största andelen ledamöter med potentiella karriärambitioner. Andelen proffspolitiker med potentiella karriärambitioner är mer än dubbelt så stor som bland de ledamöter som har sin yrkesbakgrund hos tjänstemannagruppen eller arbetare.

Anmärkningsvärt är att ingen i gruppen småföretagare har något intresse för de mer framträdande uppdragen. En förklaring kan vara att närmare 70 procent av dem som tillhör kategorin småföretagare är över 55 år. De språkliga färdigheterna verkar ha ett samband med ledamöternas vilja att avancera i det politiska systemet. Ledamöter som kan läsa en text på engelska, franska och tyska har en tydligare koppling till intresset av framträdande uppdrag. Erfarenheter som ledamöter kan ha erövrat genom uppdrag inom frivilligorganisationer och samfund ser däremot inte ut att bidra till ledamöternas potentiella karriärambitioner. Det är snarare tvärtom. Ledamöter som inte har erfarenheter från frivilligorganisationer är mer intresserade av framträdande uppdrag.

Ledamöternas karriärambitioner och engagemang

Människor som har ett intresse för politik har en kortare väg till ett politiskt deltagande. I den amerikanska undersökningen delades det politiska engagemanget upp i fyra olika delar: partiidentifikation, politisk allmänbildning, politiskt intresse och politisk tilltro (Verba, Schlozman & Brady 2002: 345f). Att en heltidspolitiker är politiskt intresserad, identifierar sig med ett parti, är rimligt allmänbildad och hyser tilltro till det politiska systemet kan tyckas vara ganska självklart. Men genom att studera vid vilken ålder ledamöterna blev medlemmar i sina partier kan man genom riksdagsundersökningen från 1996 få en uppfattning om när deras partipolitiska engagemang tog fart och således om det finns något samband mellan ett tidigt engagemang och karriärambitioner.

En amerikansk studie från 1966 fann belägg för att ju tidigare en medborgare blivit intresserad av politik desto troligare att denne har karriärambitioner (Prewitt, Eulau & Zisk 1966). Ser man på hur det ser ut i Sverige verkar det åtminstone på aggregerad nivå finnas ett samband mellan när en politiker går med i sitt parti och hur långt de har kommit i sina karriärer. Genomsnittsåldern för när en kommunalpolitiker går med i sitt parti är 31 år (Karlsson 2001:149). En riksdagsledamot går däremot med i sitt parti några år tidigare. Görs en jämförelse utifrån hur det såg ut bland riksdagsledamöterna år 1996 visar det sig att genomsnittsåldern låg strax under 25 år. Det skiljer alltså sex år mellan en riksdagspolitiker och en kommunalpolitiker när det gäller startpunkten för deras partiengagemang.

Tack vare att materialet från ”*Exit riksdagen*” (Ahlbäck Öberg, Hermansson & Wängnerud 2007) har gjorts tillgängligt för mig finns en möjlighet att närmare studera sambandet mellan det politiska engagemanget under ungdomsåren och vid vilken ålder en ledamot gick med i sitt parti. I *Exit riksdagens* material ingår 114 ledamöter som suttit i riksdagen mandatperioden 1994 – 1998, men som av olika anledningar inte fortsatte ytterligare en mandatperiod. Till dessa personer ställdes bland annat frågor om hur deras politiska intresse och samhällsengagemang såg ut under ungdomstiden. Av dem som uppgav att de var ganska eller mycket intresserade av politik i ungdomsåren hade 72 procent gått med i sitt parti innan de fyllt 26 år. Bland dem som inte vara lika intresserade av politik under denna period var det bara 26 procent som var medlem i något parti. Sambanden kvarstår även under kontroll för socioekonomiska faktorer. Riksdagsledamöter som hade ett stort intresse för politik gick alltså med i ett parti tidigare än mindre intresserade ledamöter, eller om man vill vända på det – den som tidigt går med i ett politiskt parti har ofta ett stort politiskt intresse.

Går man till enkätmaterialen från 1996 ser man att ledamöter med potentiella karriärambitioner engagerade sig partipolitiskt i genomsnitt två år tidigare än sina kolleger, och blev partiaktiva vid knappa 23 års ålder, medan deras kolleger gick in i politiken när de var drygt 25 år. Man skulle också kunna säga att en riksdagspolitiker med potentiella karriärambitioner redan har varit med i partiet i åtta år när kommunalpolitikern väljer att engagera sig.

Studerar man då hur stor andel av ledamöterna som gick med i sitt parti till och med de fyllt 20 år åskådliggörs en viss skillnad. Drygt hälften av ledamöterna med potentiella karriärambitioner gick med i sitt parti innan de fyllt 21 år. För de ledamöter som uppger att de inte har några karriärambitioner är det en tredjedel som vid samma ålder gått med i sitt parti. Politiker som inte anger några ambitioner på att göra karriär ser ut att engagera sig något senare i livet, även om skillnaden i genomsnittsåldern mellan de bägge grupperna inte är dramatisk.

Ledamöternas karriärambitioner och rekrytering

Rekrytering är en viktig ingrediens i det politiska deltagandet. Många gånger är det genom att en person får frågan om att vara med i en politisk aktivitet som denne går från engagemang till deltagande (Verba, Schlozman & Brady 2002:157). Även studier om potentiella politikernas beredvillighet att ställa upp som kandidater visar att en central komponent för ett politiskt engagemang är uppmuntran från politiska aktörer (Lawless & Fox 2005:100, se även Schunk & Lilly 1984). För personer som får uppmuntran att delta är det fyra gånger mer sannolikt att de är villiga att kandidera till ett politiskt uppdrag i jämförelse med personer som inte fått någon uppmuntran (Fox & Lawless 2005:100).

Även på svensk mark har politiker som gjort karriär påtalat betydelsen av support från sina kolleger (Niklasson 2005). Över hälften av de nya förtroendevalda på kommunal nivå uppger att de kom in i politiken genom andras initiativ (Karlsson 2001:146). Mindre klart är om det också påverkar karriärambitionen som sådan. Ledamöterna i riksdagen har givetvis redan blivit rekryterade. Men de kan i olika utsträckning ha blivit rekryterade till förtroendeuppdrag inom partiorganisationen. Att ha rekryterats till ledande uppdrag inom organisationen kan i sig leda till att en ledamot börjar fundera på att göra karriär.

Tack vare riksdagsundersökningen från 1996 går det att jämföra olika typer av styrelseuppdrag i partiorganisationen och i vilken utsträckning som ledamöterna har eller har haft ledande positioner i dem. Huruvida ledamöterna har erfarenhet eller inte av att inneha dessa uppdrag används som en indikator på att de blivit rekryterade.

VILKA LEDAMÖTER VILL HA DE HÖGA POSITIONERNA?

Tabell 4.3 Jämförelse mellan ledamöternas rekrytering till styrelseuppdrag i partiorganisationen (%)

Har eller har haft styrelseuppdrag inom partiet	Karriärambitioner		Differens	Antal personer
	Ja	Nej		
Partiet internationellt	11	5	6	15
Partiorganisationen på nationell nivå	38	18	20***	55
Partiets sidoorganisationer nationellt	31	20	11*	57
Partiorganisationen på lokal/regional nivå	80	90	-10*	226
Partiets sidoorganisationer lokalt/regionalt	27	29	-2	73

Kommentar: Balansmättet visar skillnaden mellan dem som har eller har haft styrelseuppdrag i partiorganisationen. Uppgifterna kommer ifrån Riksdagsenkät 1996. Eftersom ledamöterna kan ha mer än ett uppdrag summerar inte resultaten till 100 procent. Källa: Riksdagsundersökningen 1996. * p<.10 ** p<.05 ***p<.01

Tabell 4.3 visar att det finns skillnader mellan rekryteringen och vilka ledamöter som har potentiella karriärambitioner. När det gäller styrelseuppdrag inom partiet på nationell och internationell nivå är tendensen att de potentiella karriärpolitikerna i högre utsträckning blivit rekryterade. Andelen ledamöter med potentiella karriärambitioner som har eller har haft en central position i partiet är mer än dubbelt så stor i jämförelse med övriga ledamöter. Det kan tyda på att de som vill uppåt i hierarkin har fått mer uppmuntran från partiet centralt och därför blivit intresserade av en fortsatt karriär. Det går emellertid inte att utesluta att personer med potentiella karriärambitioner är sådana som är bättre på att manövrera sig till partitoppen. Riktningen på sambandet är därför svårt att uttala sig om (mer om detta i kapitel 6 då eventuella karriärframgångar ska undersökas). Likväl har inte ledamöter med potentiella karriärambitioner genomgående blivit gynnade vid rekryteringen till olika styrelseuppdrag inom partiorganisationen. Men av de fem olika typerna av styrelseuppdrag i tabell 4.3 har de potentiella karriärpolitikerna varit mer framträdande i tre av fallen.

Rekryterande nätverk kan också ha att göra med var man bor och i vilka kretsar man rör sig (Verba, Schlozman & Brady kapitel 5). Arbetsplatsen, riksdagshuset, ligger som bekant i Stockholm. I Sverige finns endast ett politiskt maktcentrum, Stockholmsregionen. Kan närheten till Stockholmsområdet innebära att ett sådant kraftcenter drar till sig fler personer med karriärambitioner? Tidigare forskning har exempelvis visat att i amerikanska delstater som satsar pengar på att tillhandahålla politiska tjänstemän och högre löner också attraherar personer som är yngre och mer karriärintresserade (Maestas et al. 2006). Rekryteringen handlar i detta fall inte om att blivit uppmunad att flytta till valkretsarna i och omkring Stockholm, utan om att

Stockholmsområdet i sig utgör en rekryteringsbas för de som vill göra politisk karriär.

I tabell 4.5 studeras hur stor andel av ledamöter med potentiella karriärambitioner som finns i Stockholmsområdet i relation med hur det ser ut i övriga landet.

Tabell 4.4 Andelen potentiella karriärpolitiker i Stockholmsområdet och i övriga landet (%)

Valkrets	Potentiella karriärambitioner	Differens	Antal personer
Stockholmsområdet	39		
Övriga landet	12	27***	281

Kommentar: Valkretsarna i Stockholm tillsammans med Uppsala och Södermanland utgör Stockholmsområdet. Differensen är framräknat genom andelen potentiella karriärpolitiker i Stockholmsområdet har subtraherats från andelen potentiella karriärpolitiker i övriga landet. Källa: Riksdagsundersökningen 1996. Källa: Riksdagsundersökningen 1996. * p< .10 ** p< .05 ***p<.01

I valkretsarna kring Stockholm finns det onekligen proportionellt sett fler ledamöter med potentiella karriärambitioner än vad det gör i övriga landet. Ledamöter från Stockholmsområdet visar ett klart större intresse för framträdande uppdrag än vad ledamöter som har sin bas någon annanstans gör. Det går dessutom ganska enkelt att fastslå att det handlar om Stockholmsområdet. När jag undersöker intresset för framträdande uppdrag i och omkring Malmö, respektive Göteborg, blir det helt andra resultat. För Malmöområdet är siffran noll, och i Göteborgsområdet är det knappt nio procent.

En kompletterande förklaring till att de potentiella karriärpolitikerna befinner sig nära Stockholmsområdet kan ha med avstånd att göra. Närheten till riksdagshuset gör det lättare att tänka sig en fortsatt politisk karriär. I den tidigare refererade studien ”*Exit riksdagen*” prövades bland annat avståndets betydelse för ledamöternas benägenhet att hoppa av. Det som då framkom talade i motsatt riktning. Ledamöter som bodde i Stockholmsområdet tenderade att lättare hoppa av sina uppdrag (Ahlbäck Öberg, Hermansson & Wängnerud 2007:55f). Däremot kan man inte utesluta att en orsak till avhoppet var att dessa personer hade ett större utbud av andra intressanta uppdrag och därför hade lättare för att hoppa av. Oavsett verkar inte ”Nära till jobbet-hypotesen” ha någon bäring på vilka det är som stannar kvar i politiken och följaktligen borde den inte kunna vara till hjälp för att förklara ansamlingen av potentiella karriärpolitiker i Stockholmsområdet.

Karriärambitioner och partitillhörighet

Ledamöternas socioekonomiska bakgrund har nu studerats. Vi har kunnat konstatera att det finns ett antal bivariata samband mellan ledamöter med potentiella karriärambitioner och deras socioekonomiskt relaterade resurser. Innan vi prövar hållbarheten för de olika sambanden i en regressionsanalys, är det dags att se närmare på hur relationen mellan de politiska partierna och de potentiella karriärpolitikerna ser ut. I inledningen av kapitlet sades att det framförallt är två mönster som är av intresse. Strategimönstret, vilket är detsamma som att Socialdemokraterna själva, eller tillsammans med Moderaterna proportionellt sett har flest potentiella karriärpolitiker. Det andra mönstret utgörs av partiernas kulturer, vilket är detsamma som att det mellan partierna finns skillnader som faller tillbaka på hur partierna internt ser på den enskilde ledamotens roll i relation till partikollektivet. Enligt ett kulturmönster är det framförallt Folkpartiet, Miljöpartiet och Vänsterpartiet som ska ha en större andel av ledamöter med potentiella karriärambitioner.

Hur andelen ledamöter med potentiella karriärambitioner fördelar sig mellan partierna syns i tabell 4.5.

Tabell 4.5 Andel riksdagsledamöter inom partierna med potentiella karriärambitioner (%)

Partitillhörighet	Potentiella karriärambitioner	Antal personer
Centerpartiet	13	24
Socialdemokraterna	13	128
Folkpartiet	20	20
Kristdemokraterna	20	20
Moderaterna	21	63
Vänsterpartiet	22	18
Miljöpartiet	46	13
Genomsnitt/Antal personer	18	281

Källa: Riksdagsundersökningen 1996

I tabell 4.5 framgår att varken Socialdemokraterna eller Moderaterna proportionellt sett har fler potentiella karriärpolitiker. Inte heller verkar kulturmönster i termer av att Folkpartiet, Miljöpartiet och Vänsterpartiet skiljer sig från de övriga partierna. Sex av partierna befinner sig inom ett avstånd på nio

procentenheter. Ingen av skillnaderna mellan partierna är statistiskt signifikanta. Givet att det finns olika partikulturer borde skillnaderna mellan partierna vara något mer framträdande.

Det finns dock ett parti som verkligen avviker från mängden, och det är Miljöpartiet. Miljöpartisterna är mycket mer karriärorienterade än ledamöter från de andra partierna. Resultatet är något förvånande i ljuset av att Miljöpartiet i sina stadgar säger att deras riksdagsledamöter endast får sitta tre mandatperioder, det vill säga 12 år. Trots det indikerar nära hälften av ledamöterna att de vill göra en fortsatt politisk karriär. Miljöpartiet hade också, vid tiden för enkätundersökning, precis kommit in i riksdagen igen. Partiet hade efter sin första mandatperiod 1988 – 1991 förlorat sina riksdagsmandat i efterföljande val.

Däremot blir resultaten mindre svårtolkade ifall vi återgår till Barrling Hermanssons avhandling. I sin analys av Miljöpartiets partikultur betonade Barrling Hermansson att den särskiljer sig genom att det inte finns någon tydlig partikultur (Barrling Hermansson 2004:238). Barrling Hermansson vill på grund av bristande empiriskt underlag vara återhållsam i tolkningen av resultatet, men menar dock att både hennes och andra studier påvisar att miljöpartisterna i riksdagen vill minska partigruppens inflytande och att de önskar att den enskilde ledamotens påverkansmöjligheter ska få en starkare ställning (Barrling Hermansson 2004:239).

Eftersom det inte skiljer sig så mycket mellan de andra partierna med avseende på andelen ledamöter med potentiella karriärambitioner verkar inte ledamöterna utifrån strategiska överväganden välja vilket parti de ska gå med i, alternativt att stora partier stimulerar ledamöterna till att eftersträva en politisk karriär. Istället är det, vid den här tiden, riksdagens minsta parti med den osäkraste politiska framtiden som har en stor andel av ledamöter med potentiella karriärambitioner. En tolkning är att det var de mest målinriktade miljöpartisterna som valde att ytterligare en gång satsa på riksdagen. För att lyckas ta sig in i riksdagen lämnade Miljöpartiet utrymme för kandidater med starka drivkrafter och som var beredda att agera för att lyckas. Mer tveksamma personer, eller personer som var i behov av en stark partiorganisation hade svårare att göra sig gällande under den typen av betingelser.³⁹ Till detta kan tilläggas att ett parti som inte har starka kollektiva värderingar inte heller tyglar eller begränsar personer med potentiella karriärambitioner.

---

³⁹ Jämför exempelvis med John Aldrich som i "Why Parties" (1995) menar att individer startar partier för att de vill förverkliga sina egna politiska ambitioner. Den tesen har prövats i Sverige och befunnits felaktig (Erlingsson 2005).

VILKA LEDAMÖTER VILL HA DE HÖGA POSITIONERNA?

Vilka är det som har potentiella karriärambitioner?

Så långt komna har vi kunnat se att det finns mönster i materialet. Analyserna som gjorts utifrån tabellernas resultat har indikerat att det kan finnas systematiska skillnader med utgångspunkt i ledamöternas socioekonomiska position och deras vilja att avancera uppåt. I det som följer ska vi med hjälp av en multivariat regressionsanalys pröva de faktorer som presenterats i de tidigare avsnitten. Tre modeller kommer att studeras. I den första ingår de faktorer som lyfts fram i forskningen om politiskt deltagande. Dessa komponenter kompletteras sedan i modell två med de mer preciserade komponenter som Verba, Schlozman & Brady lyft fram. I den tredje modellen kommer även de politiska partierna att ingå.

Tabell 4.6 Bakgrundsfaktorernas relation till potentiella karriärambitioner (logistiska regressionskoefficienter)

Förklaringsfaktorer	Modell 1	Modell 2	Modell 3
Socioekonomi			
Kön	.219	-.062	-.205
Uppväxt	.953*	1.737**	1.785**
Utbildning	.694	.885	.719
Ålder	-.069***	-.069**	-.053*
Resurser			
Profspolitiker		1.150**	1.337**
Kyrkan		-1.056	-1.047
Frivillig org.		.782	.762
Språk		.754	1.178
Engagemang			
Anslöt till parti		.015	-.018
Rekrytering			
Partiet, centralt		.711	.300
Stockholmsområdet		.982**	1.018**
Politiskt parti			
Centerpartiet			.402
Folkpartiet			.987
Kristdemokraterna			.481
Miljöpartiet			2.220**
Moderaterna			.205
Vänsterpartiet			1.765
Pseudo-R ²	.114***	.259***	.301***
Antal personer	214	190	190

Kommentar: Beroende variabel: 0 = ej karriärambitioner - 1 = karriärambitioner. Oberoende variabler: Kön: Kvinna 0 - 1 = Man, Uppväxt: 0 = pappa arbetare - 1 = Tjänsteman/Småföretagare, Utbildning: 0 = ej universitetsutbildning - 1 = universitetsutbildning, Ålder: löpande födelseår, Kyrkan: 0 = aldrig, går i kyrkan ofta/minst en gång i månaden/minst en gång om året, Frivilligorg: 0 = ej erfarenhet av styrelseuppdrag - 1 = erfarenhet. Språkliga kunskaper bygger på ledamöternas uppskattning av sina egna språkkunskaper. De ledamöter som har en genomsnittspoäng som innebar att de åtminstone kan läsa en enkel text på tre språk bedöms ha bättre språkkunskaper = 1. De andra ledamöterna bedöms ha sämre språkkunskaper = 0. Anslöt till parti: löpande 10 - 52 år, Ledamöter som har haft styrelseuppdrag centralt inom partiet = 1, de som inte har haft ngr. Uppdrag = 0. Stockholmsområdet: 0 = landets valkretsar utom Stockholmsområdet - 1 = Stockholms kommun, Stockholms län, Södermanlands län samt Uppsala län. Socialdemokraterna är referenskategori. Källa: Riksdagsundersökningarna från 1994 och 1996 * p < .10 ** p < .05 *** p < .01

Tabell 4.6 visar att den förklaringsmodell som används i syfte att finna vilka det är som potentiellt kan ha karriärambitioner leder oss en bit på vägen. I modell 1 synliggörs att ledamöternas uppväxtmiljö är av betydelse. Ledamöter som kommer från arbetarhem har i lägre grad potentiella karriärambitioner. Värt att uppmärksamma är att sambandet stärks under kontroll för de faktorer som har med resurser, engagemang och rekrytering att göra. Vid mer ingående prövningar framkommer att uppväxtmiljön framförallt är viktigt för kvinnor med potentiella karriärambitioner. Kvinnor som växt upp i ett arbetarhem har i lägre utsträckning potentiella karriärambitioner än män i samma position. Även åldern spelar in. Äldre ledamöter är i lägre grad än yngre potentiella karriärpolitiker. Betydelsen av ålder stärker också intrycket av att ledamöterna har uppfattat att uppdragen ligger längre framåt i tiden och att äldre ledamöter av den anledningen väljer att avstå.

När modell 1 byggs på med modell 2 står det också klart att de ledamöter som vid invalet till riksdagen var proffspolitiker tillhör den yrkesgrupp där det finns potentiella karriärpolitiker. Proffspolitiker är som vi tidigare varit inne på personer som i högre utsträckning än andra lever för och i politiken. Att ledamöter med den bakgrunden inte bara vill göra karriär rent allmänt, utan är ute efter de högsta positionerna blir extra tydligt om definitionen av karriärambitioner kompletteras med uppdragen som utskottsordförande och gruppleddare i partigruppen. I samma stund som definitionen breddas försvinner det signifikanta sambandet mellan proffspolitiker och framträdande uppdrag. En proffspolitiker skiljer sig därmed från de andra i och med att han/hon så tydligt eftersträvar att inta just de främsta positionerna utanför riksdagen.

De andra faktorerna i kategorin ”resurser” är emellertid inte signifikanta. Varken språkliga färdigheter eller erfarenheter från det civila samhället har signifikanta samband med potentiella karriärambitioner, även om sambanden går i förväntad riktning. Ledamöternas tidiga engagemang i partipolitiken ser inte heller ut att vara ett nödvändigt villkor för tillkomsten av potentiella karriärambitioner. Visserligen är sambandets riktning även här det förväntade, men skillnaderna är inte signifikanta.

En viss sorts rekrytering ser också ut att höra samman med potentiella karriärambitioner. Ledamöter som har sin bas i Stockholmsområdet uppger i större utsträckning att de är intresserade av en fortsatt politisk karriär. Där emot har inte betydelsen av uppmuntran i form av ledande uppdrag inom partiorganisationen någon signifikant effekt. Resultaten i tabellen ger heller inte något stöd för att socialdemokratiska ledamöter är mer karriärambitiösa än andra ledamöter, eller att stora partier attraherar ledamöter med potentiella karriärambitioner. Istället är det Miljöpartiet som skiljer ut sig. Skillnaden

VILKA LEDAMÖTER VILL HA DE HÖGA POSITIONERNA?

kvarstår även när partitillhörigheten görs om till en tvådelad variabel och körs för vart och ett av partierna åt gången. Även då är det bara Miljöpartiet som signifikant skiljer sig från de andra partierna.

Vem har potentiella karriärambitioner?

Resultaten i det här kapitlet vittnar om att den definition av karriärambitioner som används kan relateras till faktorer som är välkända inom forskning om politiskt deltagande. Om man försöker predicera vilka bakgrundsfaktorer som utmärker en ledamot med potentiella karriärambitioner ges följande bild: En person som är under 35 år, vid invalet en proffspolitiker, hemmahörande i Stockholmsområdet och utan en familjebakgrund i arbetarklassen har en beräknad sannolikhet på 80 procent att hysa potentiella karriärambitioner.⁴⁰ Är ledamoten dessutom Miljöpartist stiger siffran till 97 procent. Däremot, en person som är över 55 år, har sin familjebakgrund i arbetarklassen, har sin bas utanför Stockholmsområdet och inte var en proffspolitiker vid invalet till riksdagen har en predicerad sannolikhet på knappt en procent att hysa potentiella karriärambitioner. För valideringen av enkätfrågan är detta centralt. Utifrån enkätfrågan om framtida toppuppdrag finns en systematik som relaterar till tidigare erfarenheter i ledamöternas liv. De potentiella karriärpolitikerna är inte slumpmässigt fördelade i den svenska riksdagen. Det finns vissa determinanter med vars hjälp det ganska bra går att predicera vilka av ledamöterna som har störst sannolikhet att vara innehavare av potentiella karriärambitioner. Detta talar för att de ledamöter som uppgav ett intresse för framträdande uppdrag menade något när det ”berättade” om sina framtidsplaner.

Än återstår det dock en viktig aspekt för att vi ska kunna tala om ledamöter med karriärambitioner. Enligt den antagna definitionen ska ledamöterna inte bara vara långsiktiga och målinriktade. För att vi ska kunna slå fast att ledamöterna har karriärambitioner behöver vi också kunna koppla de än så länge potentiella karriärpolitikerna med ett visst agerande. Vi måste kunna utesluta att de potentiella karriärpolitikerna inte bara ger uttryck för ett önskemål. En tolkning av de resultat som hitintills har framkommit är att de potentiella karriärpolitikerna i första hand har just en *önskan* om att erövra inflytelserika uppdrag. Däremot vet vi ju inte om de agerar för att uppnå sina högt ställda mål. Det betyder att bilden av de potentiella karriärpolitikerna så här långt in i handlingen lika väl kan stämma in på en politiker som jobbar på och ser vad som händer. Med idogt slit hoppas man att en dag få chansen, men agerar inte på något särskilt sätt för att bättra på sina möjligheter. För att kunna avgöra om denna grupp verkligen består av ledamöter med karriäram-

---

⁴⁰ Bakgrundsvariablerna är desamma som i den första regressionsmodellen och där de andra faktorerna hålls på sina respektive genomsnittsvärden.

bitioner ska nästa kapitel upptas av frågan om vad de potentiella karriärpolitikerna gör på gruppmöten, i plenisalen och hur de orienterar sig i rollen som representant.

5

Finns det ledamöter med reella karriärambitioner?

Vi har kunnat se att det finns ledamöter som har uttryckt ett intresse för de mer framträdande uppdragen och att de är en urskiljbar grupp bland riksdagens parlamentariker. Denna grupp har vad jag kallar potentiella karriärambitioner. För att ledamöter med potentiella karriärambitioner ska kunna betecknas som ledamöter med "reella" karriärambitioner måste dock ytterligare ett krav uppfyllas. Enligt den definition som diskuterades i kapitel 2 ska det även gå att koppla ett visst agerande till ledamöterna. Syftet med detta kapitel är därför att ställa ledamöternas agerande i centrum. Det betyder att karriärambitioner i denna del prövas som en förklarande faktor till vad som utspelar sig omkring och i riksdagen.

Karriärambitioner och agerandet

I definitionen av karriärambitioner specificeras inte vad för slags agerande som ledamöten ska vidta för att det ska kunna kopplas till ambitionen att göra karriär. Jag tänker emellertid ställa två olika scenarier mot varandra. I det ena scenariot är ledamöter med karriärambitioner personer som går in för att anpassa sig i enlighet med partinormerna, i syfte att göra sig populär hos partiledningen. I det andra scenariot väljer ledamöter med karriärambitioner ett mer utåtriktat agerande, i syfte att odla en tydlig profil som gör dem attraktiva inom partiet. Jag ska strax utveckla mitt resonemang, men först något om forskningsläget.

Forskningen om hur ledamöter med karriärambitioner i particenterade miljöer agerar är knapphändig. Svenska forskare har ändå funnit att när riksdagsledamöter inte längre strävar efter omval blir den egna valkretsen mindre intressant (Esaiasson & Holmberg 1996). Lars Davidsson visar i sin avhandling att "utsatta" riksdagsledamöter, det vill säga ledamöter som riskerar att förlora sitt mandat, jobbar hårdare med att driva regionala frågor (Davidsson 2006). Dessa resultat är intressanta eftersom de pekar på att riksdagsledamö-

terna värderar valkretsarna olika beroende på om de vill vara kvar i riksdagen eller inte. Resultaten säger emellertid mindre om vad som är viktigt för de ledamöter som strävar efter en långsiktig karriär. Däremot finns det forskning från USA som visar att politiker som vill avancera från delstatsnivå till den nationella scenen driver bredare frågor för att attrahera fler väljare.

Den amerikanska forskningen visar också att nationella ledamöter som vill fortsätta sin politiska karriär anpassar sitt agerande i kongressen för att ligga ”rätt” gentemot sina uppdragsgivare (Francis & Kenny 1996 & 2000; Hibbing 1986; Treul 2009; Van Der Slik & Pernacciaro 1979). För en amerikansk politiker som vill lyckas med sin karriär utgör en stark position i den egna valkretsen en grundläggande förutsättning (Box-Steffensmeier et al. 2003; Cain, Ferejohn & Fiorina 1987; Feldman & Jondrow, 1984; McAdams & Johannes 1985; Parker & Parker 1985). Den amerikanska forskningen har dock utsatts för kritik. Rebecka Herrick, vars kritik presenterades i kapitel 2, menar att de amerikanska forskarna egentligen inte kan uttala sig om ledamöternas karriärambitioner eftersom ledamöterna själva inte tillfrågats om sina framtidsplaner. Istället bygger forskarnas analys på studier av ledamöternas agerande med fokus på deras beredvillighet att kandidera i val. Enligt Herrick riskerar mycket av det som forskarna påstår om de amerikanska ledamöternas agerande, och som kopplats till karriärambitioner, vara överdrivet eftersom sättet att mäta karriärambitioner är bristfälligt (Herrick 2001).

Sammantaget kan man säga att forskningen om hur politiker med karriärambitioner agerar i partidominerade miljöer är knapphändig. Och att den amerikanska forskningen om politikernas karriärambitioner har problem med den operationella indikatorn. Dessa två faktorer tillsammans gör att jag istället utgår ifrån två olika scenarier.

Scenario ett: Ligga lågt

I det första scenariot är ledamöter med karriärambitioner personer som anstränger sig för att passa in och att inte skilja ut sig. Det finns nämligen återkommande beskrivningar av hur ledamöter som plockats upp av partiledningen varit ”mjuka i ryggen” och avstått från att säga sin mening när partiledningen så krävt. En sådan beskrivning kan man exempelvis ta del av i Per Gahrtons avhandling ”*Riksdagen inifrån. En studie av parlamentarisk handfallenhet inför ett samhälle i kris*” från 1983.

Gahrton gör här ett uppmärksammat försök att med hjälp av sina minnesanteckningar systematisera intrycken av det partiinterna livet under hans egen tid i riksdagen (Gahrton 1983).⁴¹ I avhandlingen menar Gahrton att en total

---

⁴¹ En av orsakerna till uppmärksamheten var att betygsnämnden vid Per Gahrtons disputation var oense om avhandlingen skulle godkännas eller inte. Två av medlemmarna ville godkänna avhandlingen medan två andra

anpassning till rådande partinormer var kungsvägen för dem som eftersträvade status (Gahrton 1983: 68). Gahrtons arbete har mötts av kritik för att den är alltför spekulativ (se bland annat Hagevi 1995).

Jag har dock i sökandet efter hur ledamöterna själva beskriver situationen i riksdagen sett återkommande inslag där missnöjda riksdagsledamöter vittnar om hur lojaliteten med partiet överskuggar det mesta: *”Lojaliteten med partiledning är överordnad. För de stora partierna räcker det om de hittar folk som inte är färgblinda och kan skilja på den röda och gröna voteringsknappen i riksdagen”* (Riksdagsledamoten Ann- Marie Pålsson förklarar i en intervju varför hon inte kandiderar till riksdagsvalet 2010).⁴² Den profilstarka riksdagsledamoten Birgitta Ohlsson (fp) beskrev villkoren, åtminstone innan hon blev statsråd, för en karriär på följande sätt: *”Jantelagen ligger som en våt filt över detta riksdagshus//Fortfarande premieras lojalitet, att inte sätta sig upp mot ledningen, att sitta still i båten. Den bästa strategin för en ung politiker att lyckas i dag - och jag säger detta med sorg i hjärtat - är att vara lagom ambitiös, mycket följsam och hålla sig väl med ledningen i partiet. Då går karriärtrappan rakt upp”* (Dagens Nyheter 15/9 2008). Ett annat exempel kommer från riksdagsmannen Sven Bergström. På frågan om det finns något givet svar på hur en ledamot skall agera vid voteringar i riksdagen svarar han: *”Nej, det beror bland annat på frågans karaktär och ledamotens övertygelse. Men också på ens karriärambitioner. Har man sådana så bör man vara väldigt försiktig med att gå emot sitt eget parti och sin partiledning. Då bränner man sina skepp”* (Dagens Nyheter 15/9 2008). Även den dåvarande centerpartisten Solveig Ternström associerar en politisk karriär med anpasslighet, och menar att äldre personer i politiken skulle kunna göra skillnad eftersom de vågar stå upp för sina åsikter: *”Vi äldre [har] en fördel som det sällan talas om. Vi vågar vara ärliga och rättframma eftersom det inte är någon katastrof om vi inte hamnar på valsekeln om fyra år. Vi tänker inte på karriären, vi tänker på politiken.”* (Expressen 10/6 2009).

I Magnus Isbergs intervjubok med riksdagsveteraner framkommer också nyttan med att kunna hålla tyst: *”Man måste ha fingerspitzgefühl. En känsla för när man får sticka upp och inte. Man får inte prata för mycket på gruppmötena. Det har jag lärt mig av andras misstag”* (Isberg 1999: 67).⁴³ När

---

medlemmar var av motsatt åsikt. Utlagsrösten hade emellertid Gahrtons handledare som gav avhandlingen grönt ljus. På grund av den uppkomna situationen tilläts inte längre en majoritet av betygsnämnden tillhöra samma institution som doktoranden. Regeln kom att kallas för ”Lex Gahrton.”

⁴² Fokus ”Politiker flyr till Bryssel” 29 maj 2009.

⁴³ Ibland kan det bli fel trots att intentionerna är de bästa. En veteran, i den amerikanska kongressen, berättar om en nykomling som i likhet med mer erfarna kollegor ställt sig upp och hyllat en äldre senator på dennes födelsedag. Födelsedagsbarnet uppskattade föga nykomlingens vackra tal, utan viskade högt till sin granne:

den mångårige riksdagsledamoten Per Edvin Sköld som satt i riksdagen från 1918 till 1964 delade med sig av sina erfarenheter till en nykomling lät det så här: ”*Vänta med att begära ordet tills du har något väsentligt att framföra. Skulle du en dag känna att du har en riktigt bra replik – spara den gärna, det kommer säkert tillfällen då den kommer ännu bättre till sin rätt*” (Berättat av Einar Larsson i Riksdagsutskottet inifrån 1996: 232). Utifrån dessa vittnesmål skulle man kunna tro att ledamöter som vill ha inflytelserika positioner bör vara följsamma och helt anpassa sig efter partinormerna. Samtidigt kan man inte frigöra sig från misstanken att delar av ledamöternas utsagor är betecknade för den kritiska inställning som finns om politiska karriärambitioner, och att de som är missnöjda med riksdagslivet tillskriver sina kollegor mindre smickrande omdömen.

Scenario två: Odlas en profil

I det andra scenariot är ledamöter med karriärambitioner istället personer som tror på sig själva och vill att blickarna ska fästas på dem. Jag har här hämtat inspiration från: ”*U.S. Senators and Their World*” (1960). I boken kartlägger Donald Matthews livet i den amerikanska senaten. Bland annat behandlas frågan om senatorernas karriärambitioner. Matthews menar att de senatorer som vill vidare är tvungna att göra sig synliga och en av konklusionerna är därför att: ”*As a general rule, it seems that a man who entirely adheres to the Senate folkways has little chance of becoming President of the United States*” (Matthews 1959: 1080).⁴⁴ Enligt Matthews kan inte en politiker som vill gå riktigt långt förlita sig på att följa ”regelboken”, utan måste ibland bryta mot konventionerna. För att bli ett namn bör en politiker helt enkelt våga utmana. Stöd för scenario två kan man delvis även hitta i Göran Perssons resonemang kring tänkbara statsråd bland riksdagsledamöterna. Persson nämner namn som Håkan Juholt och Kent Härstedt och menar att de har en ”*Förmåga att bryta igenom och skapa sig ett eget utrymme*” (Fichtelius 2007:64). Om man tar det andra scenariot till en mer generell nivå menar Bernhard Manin att hela den representativa demokratin är på väg mot en publikdemokrati där kandidaternas personliga egenskaper kommer att få allt större betydelse.

I takt med att personligheten blir mer central blir det också viktigare att synas och att göra sig märkbar. Manin tror därför att den gamla politiska eliten kommer att ersättas med en ny elit, där det är ”*personer med media-kompetens som styr*” (Manin 2002:236). Detta skulle i sådana fall tala för att partierna skulle få ta ett steg tillbaka till förmån för en ny typ av politiker och

---

”That son-of-a-bitch, that son-of-a-bitch”. Inte för att senatormen ogillade nykomlingen, utan för att nykomlingen var en nykomling och en sådan borde vara tyst (Matthews 1959: 1066).

⁴⁴ Citatet är hämtat från en artikel som utgör en del av den bok som Matthews gav ut året därpå.

att vikten av att marknadsföra sig själv blir en faktor att räkna med. Det finns emellertid forskning som motsäger Manins resonemang och gör gällande att tesen om att politiken skulle bli alltmer personfokuserad är överdriven (se exempelvis Karvonen 2010; King 2002). Oavsett vad framtiden bär med sig, så innebär scenario två att ledamöter med karriärambitioner måste övertyga den egna organisationen. Att vara alltför lojal mot partiledningen verkar inte uppskattas av riksdagskollegerna (om vi får tro de citat som förekom i kapitlets början). Ett sätt att hantera kollegernas skepticism gentemot personer som följer ledningens råd och dåd kan vara att vid lämpliga tillfällen rösta emot partilinjen, eller att vara lyhörd inför partiopinionen och markera en viss självständighet. En politiker som efterstävar en långsiktig karriär behöver om detta stämmer odla en egen profil.⁴⁵

Ur dessa två scenarier härleder jag ett antal hypoteser som hjälper mig att leta efter mönster i ledamöternas agerande. Jag har som grund valt att ha två tämligen självklara utgångspunkter för mitt sökande: Hur ledamöterna förhåller sig till aspekter som berör deras roll som folkvalda, samt hur de mer specifikt förhåller sig till sin partiorganisation. Mer konkret kommer jag att utgå ifrån frågor i riksdagsundersökningarna där ledamöterna har haft tillfälle att förklara hur de ser på själva uppdraget att vara representant och hur de lägger upp arbetet som riksdagsledamot.

Vi kan alltså se för oss två olika typer av strategiska upplägg. I det första scenariot är det partiet och partisammanhållningen som gäller. En ledamot med karriärambitioner vill inte väcka onödig uppmärksamhet, utan sätter partiet främst och håller en låg profil i förhoppning om att lojaliteten kommer att belönas. I det andra scenariot intar den egna personen en mer central roll. Ledamoten försöker på olika sätt göra intryck för att därigenom få uppmärksamhet och komma ifråga vid rekryteringen till olika uppdrag.

Det finns emellertid omständigheter som talar för att bägge scenarierna är felaktiga. Även i detta kapitel brottas jag med problem som har att göra med studiet av karriärambitioner. Svenska riksdagsstudier har visserligen funnit belägg för att det finns ett visst utrymme för individuella förklaringsfaktorer till ledamöternas agerande (Davidsson 2006; Esaiasson & Holmberg 1996; Hagevi 1998). Huvudregeln är emellertid att partierna intar rollen som de centrala aktörerna. Det har också forskats kring vad som bäst kan förklara ledamöternas karriärmässiga framgångar (dock utan att ta hänsyn till ledamöternas karriärambitioner). Forskningen har då kommit fram till att den viktigaste faktorn för en politisk karriär i det svenska parlamentet är att bli omvald (Hagevi 1994; 1995). Ledamöter som suttit länge i riksdagen har störst

⁴⁵ Behovet av att profilera sig återkommer även när forskarna studerar vilka det är som gör karriär i det vanliga arbetslivet (Cooper, Graham & Dyke 1993).

möjligheter att göra karriär. Denna turordningsregel kan få konsekvenser för vårt sökande efter ett urskiljbart agerande. Anciennitetsprincipen kan påverka ledamöterna så att de primärt inte går in för att agera på specifikt sätt.

Om anciennitetsprincipen är det centrala handlar det mest om att orka hålla sig kvar i riksdagen, och i en sådan situation är det inte självklart att ledamöterna vidtar ett visst agerande, annat än just att hålla sig kvar i riksdagen. Det har dessutom framkommit i tidigare kapitel att politiker som ”avslöjar” sina karriärambitioner kan få problem med kollegerna. Den ledamot som av andra klassas som karriärorienterad anses på samma gång vara en mindre lämplig kandidat.

Det finns dessutom en möjlighet att ledamöter som eftersträvar de inflytelserika positionerna har ett strategiskt agerande, men att detta inte framkommer i materialet. Frånvaron av ett handlingsorienterat mönster riskerar alltså att ”lura” mig. I händelse av att det inte går att finna några skillnader mellan ledamöterna står man alltså inför ett val. Antingen har jag funnit ledamöter som inte i någon egentligen mening har några karriärambitioner, eller så tillhandahåller inte det tillgängliga enkätmaterial de aspekter som bäst fångar de karriärambitiösa rörelsemönster.

Ett sätt att bringa klarhet i frågan erbjuds i efterföljande kapitel. I kapitel 6 ska ledamöternas faktiska karriärer från 1996 till 2006 undersökas. Om jag då finner att ledamöter med potentiella karriärambitioner antingen gör bättre eller sämre ifrån sig, kan det vara en indikator på att ledamöter agerat på ett sätt som fått konsekvenser för deras karriärer. På motsvarande sätt kan ett resultat som tydliggör att karriären för de ledamöter som önskade ett avancemang varken har utvecklat sig bättre eller sämre än vad det har för de andra ledamöterna tas som intäkt för att de visserligen hyste vissa förhoppningar om avancemang, men att de inte aktivt försökte bättra på sina karriärer. Detta återstår att se. Dessförinnan ska de två scenarierna ställas mot varandra. Sökandet efter ett urskiljbart agerande börjar med hur ledamöterna ser på uppdraget som folkvald representant och hur de prioriterar sitt arbete i riksdagen. Därefter fokuserar sökandet på om ledamöter med potentiella karriärambitioner har ett specifikt agerande gentemot de partiinterna förhållandena. Här handlar det om hur ledamöten orienterar sig internt inom partiet och vilka strategiska vägval hon eller han vidtar. Vi börjar med att studera om det finns något samband mellan ledamöternas framtidsplaner och hur de ser på uppdraget som förtroendevald.

Representation och karriärambitioner

I den första prövningen ska relationen mellan hur ledamöterna ser på rollen som förtroendevald och deras eventuella karriärambitioner inlemmas i ett

klassiskt sammanhang. Det har funnits en traditionell åtskillnad i uppfattningen om hur ett representantskap ska utövas. Skiljelinjen har gått mellan dem som inspirerats av idén om att ledamoten ska följa valkretsens uppfattning, och de som anser att representanten främst ska följa sitt eget omdöme (Eulau et al. 1959).⁴⁶ Politikern är i den första tappningen en delegat och i den andra en självständig representant. I korta drag kan man sammanfatta positionerna med att en delegat ska följa sina väljares åsikter. Den så kallade åsiktsöverensstämelsen är här central. En sådan uppfattning framfördes exempelvis av antifederalisterna under de debatter som föregick antagandet av den amerikanska konstitutionen (Rehfeld 2009). En ledamot i den andra tappningen avkrävs att använda sitt eget förnuft för att avgöra vad som är bäst för landet och dess befolkning.

Den mest kände förespråkaren för den ”förnuftsstyrde ledamoten” är Edmund Burke (Pitkin 1967). Edmunds Burkes idéer firade sina största triumfer innan det starka partiväsendet gjorde sitt intåg. I början av 1900-talet kom masspartierna att ta över och med dem ett annat förhållningssätt till representationsprinciperna. Det bundna respektive det obundna mandatet kom att kompletteras med partimandatet. Partimandatet säger, vilket namnet antyder, att representanten i första hand representerar sitt parti.

I Sverige har partimandatet slagit väl ut och en överväldigande majoritet av ledamöterna i riksdagen anser sig i första hand vara partidelegater (se exempelvis Esaiasson & Holmberg 1996; Holmberg 1974. För en översikt över representationslitteraturen se Rehfeld 2009. Det finns även svenska sammanfattningar i Gilljam & Hermansson 2003, samt Bäck & Gilljam 2006).⁴⁷ I riksdagsenkäten från 1996 fick ledamöterna uppge hur viktiga ett antal uppdrag personligen var för henne eller honom, däribland att representera sitt parti, sig själv och sina väljare. Frågan är om det finns någon relation mellan vad ledamöterna prioriterar i rollen som förtroendevald, utifrån deras strävan att erövra inflytelserika positioner? I tabell 5.1 kan man faktiskt se att det finns en sådan relation.

---

⁴⁶ Själva idén med representation går tillbaka till medeltiden. Under denna period diskuterades påvens och kungars rätt att utöva makt. Ur meningsskiljaktigheterna föddes uppfattningen om att härskaren var beroende av medborgarnas samtycke. Tidigare hade härskaren vunnit legitimitet genom föreställningen om ett gudomligt mandat (Ullman refererad i Pollak 2007:95ff). Men att erhålla ett mandat är inte detsamma som att någon måste följa mandatgivarnas önskemål. Innehavaren av kungamakten eftersträvade att undersåtarnas samtycke tog sig uttryck i ett öppet mandat (Rehfeld 2009).

⁴⁷ På 2000-talet har emellertid en viss förskjutning kunnat iakttas. Riksdagsledamöterna har alltmer kommit att betona vikten av att hålla fast vid den egna åsikten i händelse av att den avviker från partilinjén (Brothén & Gilljam 2006).

FINNS DET LEDAMÖTER MED REELLA KARRIÄRAMBITIONER?

Tabell 5.1 Ledamöternas inställning till vilka representationsprinciper som är mycket viktiga för dem personligen (ordinal-logistisk regression)

Förklaringsfaktor	Mkt. viktigt att representera partiets politik	Mkt. viktigt att representera mina egna åsikter	Mkt. viktigt att representera valkretsens åsikter	Mkt. viktigt att representera enskilda väljares åsikter
Karriärambitioner	.151	.678*	-1.292**	-1.130**
Kön	-.912**	-.238	.004	-.546*
Familjebakgrund	.104	-.163	-.153	-.279
Utbildning	-.359	.220	.410	-.291
Proffspolitiker	1.208**	-.362	.188	-.010
Ålder	.050**	-.015	.008	.025
Block	-.540	.990**	-.015	-.212
Senioritet	.009	-.026	-.012	.038
Stort parti	-.520	-.395	-.469	.824**
Status	-.402	-.410	-.256	-.040
Pseudo R ²	.085	.054	.040	.085
Antal personer	202	201	200	201

Kommentar: Enkätfrågan löd: "Hur viktiga är följande uppdrag för Dig personligen som riksdagsledamot?" Bland alternativen fanns "Egna partiets politik", "Viktiga åsikter (personligen)", "Egna regionens/valkretsens intressen/åsikter" och "Problem för enskilda väljare/människor". Svartalternativen var: "Mycket viktigt", "Ganska viktigt", "Ganska oviktigt" och "Helt oviktigt". De oberoende är kodade på följande sätt: Kön 0= kvinna, 1 = man. Familjebakgrund 0= pappa arbetare, 1 = pappa småföretagare eller tjänsteman. Utbildning 0= ej universitetsutbildning, 1 = Universitetsutbildning. Yrke 0= arbetare, småföretagare & tjänsteman, 1= proffspolitiker. Ålder, löpande efter ålder. Block 0 = vänsterblocket inkl. mp, 1= högerblocket. Senioritet löpande efter invalsåret i riksdagen. Stort parti 0= alla partier utom moderaterna och socialdemokraterna, 1= Moderaterna och Socialdemokraterna. Status 0= aldrig haft uppdrag för parti på central nivå, 1= har eller har haft uppdrag för partiet centralt. Källa: Riksdagsundersökningen 1996. * p<.1 **p<.05 p<***.001

Ledamöter som markerat ett intresse för inflytelserika uppdrag skiljer ut sig redan när det kommer till de mer grundläggande frågorna som berör representantskapet. Vi kan konstatera att dessa ledamöter signifikant skiljer sig i tre av fyra representationsstilar. I inledningen av kapitlet kunde vi se att svenska riksdagsforskare funnit att omtanken för valkretsen kunde relateras till om ledamoten avsåg att vara kvar i riksdagen eller inte. Regionala frågor var särskilt viktiga för ledamöter som riskerade att hamna utanför riksdagen (Davidsson 2006). Tabell 5.1 indikerar dock att valkretsen är av mindre betydelse för ledamöter med potentiella karriärambitioner. Potentiella karriärambitioner är dessutom den enda förklaringsfaktorn i regressionsanalysen som signifikant skiljer ut sig. Ledamöter med potentiella karriärambitioner är klart mindre intresserade av att representera den egna valkretsen. Utifrån ett amerikanskt perspektiv skulle detta kunna ses som förvånande. Vi har redan varit inne på valkretsarnas betydelse i det amerikanska systemet. Richard Fenno kunde exempelvis i sitt banbrytande arbete om kongressmännens aktivitet på hemmaplan beskriva hur avgörande den egna valkretsen är för den egna karriären. Enligt Fenno jobbar en amerikansk kongressledamot hårt för att "passa in" i distriktet, och för att lyckas måste denne avsätta både tid, resurser och engagemang (Fenno 1978). En sådan betydelse har emellertid inte valkretsar-

na för svenska ledamöter med potentiella karriärambitioner. Det är snarare tvärtom.⁴⁸ Kompletterar man resultatet i tabell 5.1 med det som Davidsson visar i sin avhandling (2006), är det ledamöter som ”kämpar” för att hålla sig kvar i riksdagen som lägger tid och resurser på den egna valkretsen medan de som har högre ambitioner har blicken riktad åt ett annat håll.⁴⁹

Inte heller är de enskilda väljarnas åsikter av något större intresse för ledamöter med potentiella karriärambitioner. Ser man på procentfördelningen mellan ledamöter med potentiella karriärambitioner och deras kolleger när det kommer till hur viktigt det är att ta sig an enskilda väljare, kan man se stora skillnader. Endast 14 procent av ledamöter med potentiella karriärambitioner anser det vara mycket viktigt att representera enskilda väljare. Medan 33 procent bland de andra ledamöterna tycker att det är en mycket viktig uppgift. Valkretsen och enskilda ledamöter är med andra ord nedprioriterade områden för ledamöter med potentiella karriärambitioner. Däremot är inte betydelsen av att representera partiets politik något som urskiljer ledamöter med potentiella karriärambitioner. Istället är det kvinnor och proffspolitiker som på ett tydligt sätt prioriterar partiets politik.

Om vi återgår till det första scenariot och leker med tanken att personer som vill göra karriär är sådana som sätter partiet främst och tonar ner den egna åsikten, så visar det sig att den sortens politiker finns i yrkesgruppen proffspolitiker. Proffspolitiker framhåller i högre utsträckning än andra ledamöter partiets företrädare. Gör man dessutom om ”*Mycket viktigt att representera mina egna åsikter*” till en tvådelad variabel, där ”mycket viktigt” skiljs från de andra svarsalternativen, är gruppen proffspolitiker utifrån samma förutsättningar som i tabell 5.1 signifikant skilda från sina kollegor. Proffspolitiker anser då att betydelsen av att framhålla den egna åsikten är mindre viktig än vad deras kolleger gör.

Enligt resultaten i tabell 5.1 värderar ledamöter med potentiella karriärambitioner betydelsen av att hålla fram den egna åsikten, vilket knyter an till

---

⁴⁸ Det går också att kontrastera ledamöternas relativa ointresse för den egna valkretsen genom att jämföra hur deras intresse ser ut för andra geografiska enheter. I ett frågebatteri som berörde ledamöternas ”*intresse för politik i andra länder/regioner*”, där bland annat den egna valkretsen, Norden, Baltikum och EU ingick finns signifikanta skillnader i åtta av elva fall i frågebatteriet. I sju av fallen var ledamöter med potentiella karriärambitioner mer intresserade av politik i andra regioner/länder, utom när det kom till ”den egna valkretsen/regionen” – där de uppgav ett *mindre* intresse.

⁴⁹ Man kan samtidigt fundera över sambandets riktning mellan ”utsatthet” och arbetet med den egna valkretsen. När idén till denna avhandling ännu inte var mogen gjorde jag samtalsintervjuer med ett antal riksdagsledamöter. En av ledamöterna svarade då på frågan om hur en ledamot ska agera för att vinna framgång i riksdagen att: ”*Man måste kunna kliva ur hembygdens rock. Alla klarar inte det. Man blir kvar och kan inte gå vidare//Man hänger inte med*”. Andemeningen är att ledamöter som fokuserar för mycket på den egna valkretsen betraktas av sina kollegor som en person med en ganska begränsad repertoar.

FINNS DET LEDAMÖTER MED REELLA KARRIÄRAMBITIONER?

det scenariot som talar om att ledamöter med karriärambitioner utgår från sig själva och odlar en personlig profil. Intressant att notera är att detta resultat stämmer överens med en äldre amerikansk studie från sextiotalet (Soule 1969). I den studien fann man att politiker på delstatsnivå (Michigan), som hade karriärambitioner, anslöt sig till Edmund Burkes representationsideal. De höll den egna åsikten högt och var mindre intresserade av den egna valkretsen. Deras omsorg riktades mot hela delstatens behov. Resultaten byggde inte på någon mer avancerad analys, men kan vara en indikator på ett gemensamt drag mellan Burkes principer och karriärambitioner.

Ledamöter med potentiella karriärambitioner anser det nämligen vara viktigt att representera sina egna åsikter och de är på samma gång mindre intresserade av den egna valkretsen och de enskilda väljarna. Och i Burkes värld föreligger det en konflikt mellan vad väljarna tycker, och vad som egentligen är landets bästa. Därför måste representanten kunna skilja väljarnas åsikter från deras verkliga intressen.⁵⁰ Det kan av den anledningen vara intressant att dröja lite vid Burkes idéer om det goda representantskapet. I sitt berömda tal från 1774 säger Burke bland annat så här: *”Parliament is a deliberative assembly of one nation, with one interest, that of the whole; where, not local purposes, not local prejudices, ought to guide, but the general good, resulting from the general reason of the whole. You choose a member indeed; but when you have chosen him, he is not member of Bristol, but he is a member of parliament”*.⁵¹ En ledamot bör enligt Burke sätta nationens intressen främst, och inte ägna för mycket tid åt att gå särintressena tillmötes. I riksdagsundersökningens frågebatteri från 1996 finns en fråga som tar upp riksdagen som institution och vilka inslag i riksdagsarbetet som ledamöterna anser vara viktiga. Bland alternativen finns två aspekter som knyter an till Edmund Burke och dennes representationsideal (*”artikulera samhällsbehov och intressen”* och *”sammanväga olika intressen i landet”*). Om de båda alternativen slås samman till ett *”Burke-index”* ser vi att de potentiella karrärpolitikerna även ställer upp på dessa *”burkeianska”* principer. Resultatet syns i tabell 5.2.

---

⁵⁰ I Edmund Burkes fall betydde det att han motsatte sig att följa opinionen i Bristol, som ville införa handels hinder gentemot Irland. Därmed var hans öde beseglat.

⁵¹ Citatet är hämtat från *”The Founders’ Constitution”*:
<http://presspubs.uchicago.edu/founders/documents/v1ch13s7.html>

Tabell 5.2 Ledamöterna anger i vilken utsträckning de sluter upp kring Burkes representationsprinciper (OLS-regression)

Förklaringsfaktorer	Uppslutningen kring Burkes principer
Karriärambitioner	.099**
Kön	-.108*
Familjebakgrund	-.014
Utbildning	.043
Proffspolitiker	.068**
Ålder	.005**
Block	-.097**
Senioritet	.001
Stort parti	-.056
Status	-.022
Adj. R ²	.129
Antal personer	199

Kommentar: Enkätfrågan löd: "Om du tänker på Ditt arbete som riksdagsledamot, hur viktiga är följande inslag i ditt arbete?" Det svarsalternativ som utgör den beroende variabeln löd "Artikulera samhällsbehov och intressen" och "Sammanväga olika intressen i landet" Skalan gick från 1 = "Inte alls viktigt" till 7 = "mycket liten hänsyn." I regressionstabellen går skalan mellan 0 och 1. De oberoende är kodade på följande sätt: Kön 0= kvinna, 1 = man. Familjebakgrund 0= pappa arbetare, 1 = pappa småföretagare eller tjänsteman. Utbildning 0= ej universitetsutbildning, 1 = Universitetsutbildning. Yrke 0= arbetare, småföretagare & tjänsteman, 1= proffspolitiker. Ålder, löpande efter ålder. Block 0 = vänsterblocket inkl. mp, 1= högerblocket. Senioritet löpande efter invalsåret i riksdagen. Stort parti 0= alla partier utom Moderaterna och Socialdemokraterna, 1= Moderaterna och Socialdemokraterna. Status 0= aldrig haft uppdrag för partiet på central nivå, 1= har eller har haft uppdrag för partiet centralt. Källa: Riksdagsundersökningen 1996. p<.1 **p<.05 p<***.001

Ledamöter med potentiella karriärambitioner anser det vara ett viktigt inslag i arbete att företräda breda grupper i samhället och att formulera en politik som slår an hos det stora flertalet. Det bredare representationsanslaget rimmar väl med att de potentiella karriärpolitikerna en dag också vill representera Sverige.⁵² Men uppslutningen kring Burkes ideal är inte något som är exklusivt för ledamöter med potentiella karriärambitioner. Det finns även en könsaspekt. Kvinnor framhåller i större utsträckning behovet av att företräda hela landets intressen, precis som ledamöter från vänsterblocket, proffspolitiker och äldre ledamöter.

Det framkom tidigare, när ledamöter med potentiella karriärambitioner och deras relation till valkretsen diskuterades, att de till skillnad från sina kolleger var mer intresserade av andra geografiska enheter än just den egna valkretsen. Detta kan vara en indikator på att de potentiella karriärpolitikerna är mer internationellt orienterade och har ett större intresse för den internationella scenen. En sådan tolkning ges stöd i enkätmaterialen från 1996, där ledamöternas allmänna intresse för internationella frågor behandlades.

⁵² Det finns även en annan fråga från riksdagsundersökningarna som berörde vilka grupper ledamöterna anser det vara viktiga att representera. Bland ledamöter med potentiella karriärambitioner är det 37 procent som svarar att det är mycket viktigt att representera "Alla människor i Sverige". Motsvarande siffra för övriga ledamöter är 21 procent.

FINNS DET LEDAMÖTER MED REELLA KARRIÄRAMBITIONER?

I tabell 5.3 kan man se att ledamöter med potentiella karriärambitioner generellt sett har ett större intresse för internationell politik.

Tabell 5.3 Ledamöternas intresse för internationella frågor (ordinal-logistisk regression)

Förklaringsfaktorer	Ledamöternas intresse för internationella frågor i allmänhet
Karriärambitioner	1.072**
Kön	.270
Familjebakgrund	-.316
Utbildning	1.183**
Profvspolitiker	-.278
Ålder	-.003
Block	.142
Senioritet	-.067**
Stort parti	.499
Status	.786*
Pseudo R ²	.099
<hr/>	
Antal personer	198

Kommentar: Enkätfrågan löd: "Hur intresserad är du av följande politikområden när det gäller internationella frågor?" Ledamöterna fick 10 olika politikområden att ta ställning till. Svartalternativen gick från 1 = mycket intresserad, 2 = ganska intresserad, 3 = inte särskilt intresserad till 4 = inte alls intresserad. Den beroende variabeln utgörs av svarsalternativet "Internationella frågor allmänt". De oberoende är kodade på följande sätt: Kön 0= kvinna, 1 = man. Familjebakgrund 0= pappa arbetare, 1 = pappa småföretagare eller tjänsteman. Utbildning 0= ej universitetsutbildning, 1 = Universitetsutbildning. Yrke 0= arbetare, småföretagare & tjänsteman, 1= profvspolitiker. Ålder, löpande efter ålder. Block 0 = vänsterblocket inkl. mp, 1= högerblocket. Senioritet löpande efter invalsåret i riksdagen. Stort parti 0= alla partier utom Moderaterna och Socialdemokraterna, 1= Moderaterna och Socialdemokraterna. Status 0= aldrig haft uppdrag för partiet på central nivå, 1= har eller har haft uppdrag för partiet centralt. Källa: Riksdagsundersökningen 1996. p<.1 **p<.05 p<***.001

I tabell 5.3 framkommer alltså att den internationella politiken har en större plats hos de ledamöter som vill avancera i det politiska systemet. Det börjar därmed växa fram en bild av dessa ledamöter. Rollen som representant verkar för deras del hör samman med en betoning på den egna personen, och samtidigt ett mindre intresse för valkretsen och enskilda väljare. En tolkning av de prioriteringar som ledamöter med potentiella karriärambitioner gör, är att de frikopplar sig från "small people" och istället känner en gemenskap med de större sammanhangen, där nationen som helhet och den internationella politiken står i centrum. Förmågan att kunna förmedla och samla bredare frågor är en viktig del i detta.

Det finns dessutom omständigheter som talar för att ledamöter med potentiella karriärambitioner inte bara har ett större intresse för internationell politik, utan att det internationella engagemanget är något grundläggande. På en fråga om vilken geografisk enhet ledamöterna i första hand identifierar sig med anger 20 procent av de potentiella karriärpolitikerna att det är "världen". Samma siffra för övriga ledamöter är 5 procent. Det ska dock sägas att de potentiella karriärpolitikerna inte är helt ointresserade av sin lokala hemvist. I valtider ser det ut som om de jobbar ganska hårt i sina valkretsar. På frågor

om hur deras engagemang under valrörelsen 1994 såg ut, framgår att de oftare än sina kolleger förekom i lokal media och bedrev mer intensiva valkampanjer (i form av torgmöten, dörrknackningar, tal etcetera). Resultaten är signifikanta i en multivariat regressionsanalys. Relationen mellan valkretsen och ledamöter med potentiella karriärambitioner ser ut att skifta under mandatperioden. Vid val ökar intresset för valkretsen och blir ganska påtaglig, men att tiden mellan valen är den egna valkretsen av mindre betydelse. Sålunda finns det omständigheter som talar för att de ledamöter som har markerat ett intresse för inflytelserika positioner också har ett annat sätt att orientera sig i rollen som förtroendevald.

Vi ska nu gå vidare och se om det går att finna ett mönster i hur ledamöter med potentiella karriärambitioner förhåller sig till mer partiinterna förhållanden.

Ledamöternas karriärambitioner och deras strategiska agerande

I det som nu följer ska ett antal aspekter av partinormer och ledamöternas agerande undersökas. Det finns, som redan nämnts, få systematiska belägg för hur en ledamot bör förhålla sig till partiet för att nå inflytelserika positioner. Vi kan utifrån de två tidigare uppställda scenarierna tänka oss två olika utfall. Ett där ledamöter med potentiella karriärambitioner följer partilinjen precis som alla andra, men där de på samma gång också känner mer entusiasm för denna princip än vad de andra kollegerna gör. Ett annat scenario är att ledamöter med potentiella karriärambitioner känner mindre entusiasm inför partilinjen, eftersom den hindrar dem från att uttrycka sina åsikter och därmed odla sin profil. Poängen är att oavsett vilken strategi de väljer, ska de skilja ut sig för att jag ska kunna kalla dem för politiker med karriärambitioner.

För att vinna klarhet i dessa frågor kommer avsnittet att inledas med frågan om vad ledamöterna mer allmänt anser om partinormerna, därefter undersöks hur de själva brukar agera vid partiernas gruppmöten och vid voteringsarna i riksdagen. Vi kommer också att kunna undersöka om ledamöterna anser att det finns vissa strategier i jakten på inflytande som är mer lyckosamma än andra, och i vilken utsträckning som de tar hänsyn till partiledningen när de fattar sina beslut.

Ledamöternas inställning till partinormerna

Tack vare riksdagsundersökningen från år 1994 finns det en möjlighet att pröva relationen mellan ledamöterna och partidisciplinen i två steg. I riksdagsenkäten finns frågor som både berör ledamöternas inställning till rådande partinormer och frågor om i vilken utsträckning de säger sig följa desamma.

FINNS DET LEDAMÖTER MED REELLA KARRIÄRAMBITIONER?

Den övergripande bilden är att ledamöterna i riksdagen är ganska nöjda med sakernas tillstånd. Sammantaget anser cirka 80 procent av ledamöterna att *"partinormerna är bra som de är"*. Däremot har de ledamöter som inte markerat ett intresse för inflytelsepositioner, en större benägenhet att vilja skärpa regelverket. I tabell 5.4 har svarsalternativen *"bör vara starkare"* och *"något starkare"* på frågan om vad ledamöterna anser om partinormerna slagits samman.

Tabell 5.4 Ledamöternas inställning till partinormerna (%)

Potentiella karriärambitioner	Kraven på partisammanhållning och partidisciplin bör vara starkare/något starkare (%)
Ja	5
Nej	14
Differens	-9*
Antal personer	249

Kommentar: Enkätfrågan löd: "Allmänt sett, vad anser du om kravet på partisammanhållning och partidisciplin i ditt parti?" Svarsalternativen var: Mycket starkare, något starkare, bra som det är, något mindre, mycket mindre". Källa: Riksdagsundersökningen från 1994 och 1996. $p < .1$ ** $p < .05$ p < ***.001

Tabell 5.4 indikerar att de potentiella karriärpolitikerna åtminstone inte vill strama åt regelverket inom partigruppen. Skillnaden är nio procentenheter och dessutom statistiskt signifikant.

Ledamöterna hade också möjlighet att i riksdagsundersökningen från 1994 mer specifikt uttrycka vad de anser om partinormerna i det dagliga politiska arbetet. I tabell 5.5 redovisas andelen ledamöter som i olika utsträckning vill stärka partinormerna.

Tabell 5.5 Andelen ledamöter som vill stärka partidisciplinen (%)

Potentiella karriärambitioner	Interna diskussioner	Följa partilinjen	Politiska initiativ
Ja	23	0	9
Nej	38	5	6
Differens	-15**	- 5	3
Antal personer	251	251	251

Kommentar: Enkätfrågan löd: "Vad anser Du om kraven på att partisammanhållningen och partisammanhållningen och partidisciplin i Ditt parti när det gäller följande normer för riksdagsarbetet?" Svarsalternativen var: "bör vara mycket starkare än idag", "Bör vara något starkare än idag", "Bra som det är idag", "Bör vara något mindre än idag", "Bör vara mycket mindre än idag". I tabellen har alternativen "Bör vara mycket starkare än idag" och "Bör vara något starkare än idag" slagits samman. Källa: Riksdagsundersökningen 1994 och 1996. $p < .1$ ** $p < .05$ p < ***.001

Ledamöter som potentiellt har karriärambitioner verkar generellt sett inte vara mer benägna att stärka partinormerna. Ingen i den gruppen vill exempelvis stärka partilinjen. Och återigen kan vi se att ledamöter med potentiella karriärambitioner har en vilja att föra fram sina egna åsikter. En klart lägre

andel av ledamöterna med potentiella karriärambitioner vill begränsa möjligheterna att föra interna diskussioner. Däremot är andelen som vill att normerna kring de politiska initiativen ska skärpas, något fler. Men skillnaden är inte signifikant. Huvudintrycket är därför att ledamöter med potentiella karriärambitioner i varje fall inte strävar efter att partinormerna ska stramas åt.⁵³

De skillnader som kommit i dagen talar i det hänseendet emot det första scenariot. Ingen av de redovisade skillnaderna är dock signifikanta i multivariata regressionsmodeller. Likväl kan vi konstatera att det finns en viss variation mellan de potentiella karriärpolitikerna och gruppen övriga i hur de normativt ställer sig till frågor som rör partidisciplinen. Återstår att se om det har några konsekvenser för hur ledamöterna sedan säger sig agera.

Ledamöterna under gruppmötena

Riksdagsveteranerna varnade som vi kunde se i inledningen för att man som enskild ledamot inte skulle tala för mycket på gruppmötena. I den frågeställning som berör hur ledamöterna uppträder på gruppmötena ställs frågan om hur ofta de talar vid dessa sammankomster, det vill säga frekvens. Med utgångspunkt från riksdagsledamöternas tidigare uttalanden går det att sluta sig till att det är bättre att tala mindre än mycket. Samtidigt har vi kunnat se att ledamöter med potentiella karriärambitioner anser det vara viktig att lyfta fram den egna åsikten, och att de är mindre intresserade av att skärpa partilinjerna för de interna diskussionerna. Frågan är därför om viljan att ta till orda även tar sig uttryck på partiernas gruppmöten. I nedanstående tabell redovisas andelen ledamöter som ”nästan varje gång” eller ”ofta” tar till orda på partiernas gruppmöten.

Tabell 5.6 Andelen ledamöter som tar till orda vid partiernas gruppmöten (%)

Potentiella karriärambitioner	Nästan varje gång/oftast
Ja	65
Nej	36
Differens	29***
Antal personer	277

Kommentar: Enkätfrågan löd: ”Ungefär hur vanligt är det att du yttrar dig under riksdagsgruppens möten?” Frågeställningen är hämtad från riksdagsenkäten 1996. p<.1 **p<.05 p<***.001

⁵³ I tabell 5.4 kunde vi se att endast 5 procent av ledamöterna vill stärka partidisciplinen och att ingen av dem vill stärka normerna kring efterföljandet av partilinjerna. Studerar man mer specifikt ledamöternas inställning till normerna kring partilinjerna visar det sig att 18 procent av de potentiella karriärpolitikerna anser att partilinjerna bör vara mindre strikt. Motsvarande siffra för den övriga gruppen är åtta procent. Skillnaden är signifikant (**).

Trots att den mer eller mindre outtalade regeln är att ledamoten under gruppmötena ska vara sparsmakad med sina inlägg, verkar de potentiella karriärpolitikerna inte ta något större intryck av detta. Tvärtom, en överväldigande majoritet (65 procent) av ledamöter med potentiella karriärambitioner påstår att de oftare än andra ledamöter tar till orda. Skillnaden är med andra ord betydande och kvarstår även i en multivariat ordinal logitregression.⁵⁴

Att de potentiella karriärpolitikerna i större utsträckning än sina kolleger uppger att de vill ha mindre strikta regler kring ”*interna diskussioner*” och att de som folkvalda representanter anser det vara viktigt att föra fram sin egen åsikt, följs alltså upp av att de också oftare talar vid partiernas gruppmöten. Betydelsen av att föra fram den egna åsikten framstår som mer central för ledamöter med potentiella karriärambitioner.

Ledamöterna och voteringarna i plenisalen

I detta avsnitt är det ledamöternas agerande vid omröstningarna i plenisalen som är i centrum. Voteringarna i riksdagen skulle kunna ses som en ledamots allra viktigaste uppgift. Det är vid själva röstningsförfarandet som ledamoten är med och avgör om ett lagförslag ska antas eller förkastas. I de flesta fall är emellertid voteringarna ganska odramatiska, även om det finns stunder då det parlamentariska läget är ovisst och där den enskilde ledamotens beslut kan spela en helt avgörande roll. Det mest berömda exemplet torde vara folkpartisten Ture Königson, som 1959 lade ner sin röst och därmed gjorde det möjligt för den socialdemokratiska regeringen att genomföra sin ATP-reform. Ett mer nutida exempel är när FRA-lagen skulle klubbas år 2008. Ett antal borgerliga riksdagsledamöter var tveksamma till den egna regeringens lagförslag, som berörde försvarsmaktens möjligheter att få bedriva signalspaning. Regeringen, som hade bundit upp sig kring lagförslaget, riskerade en rejäl prestigeförlust. Under ett par hektiska dygn utsattes de borgerliga ledamöter som ogillade lagförslaget för ett stort tryck från sina partiledningar och där några av ledamöterna till slut tvingades vika ner sig (Federley 2010). Detta är som sagt undantag. På det stora hela brukar det gå lugnt till vid omröstningarna. Den svenska partisammanhållningen, i termer av uppslutningen kring partilinjerna vid riksdagsvoteringarna, är i en internationell jämförelse hög (Jensen 2000).

Vi kunde tidigare notera att det fanns ledamöter som ansåg att trycket på att rösta i enlighet med partilinjerna, var för hårt. Uppslutningen kring partilinjerna var i dessa ledamöters ögon något som hämmade de som vill föra fram

---

⁵⁴ Förutsättningarna för analysen är desamma som i tabellerna 5.1, 5.2 och 5.3, det vill säga jag kontrollerar även för partiernas storlek. Tidigare studier har visat att fler ledamöter tar till orda i de små partierna (Esaiason & Holmberg 1996).

sina egna åsikter. Det ska dock påpekas att en ledamot som följer partilinjen inte i första hand behöver lida brist på civilturage. Partidisciplinen är nämligen en viktig resurs. Partisammanhållningen innebär att den ledamot som internt lyckas driva igenom en sakfråga senare kan räkna med partikollegerernas stöd vid en omröstning i plenisalen. Sammanhållningen, och disciplinen, innebär också att partiet som kollektiv aktör vinner trovärdighet vid förhandlingar med andra partier och att de kan uppträda någorlunda samlat i mötet med väljarna (för en mer utförlig diskussion kring hur parlamentariker resonerar om att följa partilinjen se exempelvis Crowe 1983).⁵⁵ Detta är faktorer som en person med ambitionen att bli ledare kan ha nytta av, men också hämmas av då denna inför allmänheten vill påtala sin mening. Vi har vid upprepade tillfällen sett att ledamöter med potentiella karriärambitioner verkligen anser det vara viktigt att framhålla sina personliga åsikter. Frågan är alltså om detta även får genomslag när saken ställs på sin spets vid voteringarna i plenisalen.

I riksdagsundersökningen från 1996 finns en fråga som handlar hur ledamöterna brukar uppträda vid voteringar. I tabellen nedan redovisas att ledamöter med potentiella karriärambitioner oftare än andra röstar mot sitt parti.

Tabell 5.7 Ledamöternas agerande vid voteringar i riksdagen (%)

Ledamot med potentiella karriärambitioner	Bryter oftare än övriga mot partilinjen
Ja	22
Nej	11
Differens	11 **
Antal personer	277

Kommentar: Enkätfrågan löd – ”Om du tänker på voteringarna i riksdagen, skulle du vilja säga att du hör till dem som oftare än de övriga, ungefär lika ofta eller mindre ofta än de övriga röstar på ett annat sätt än majoriteten i ditt parti?” Frågan är hämtad från riksdagsundersökning 1996. $p < .1$ ** $p < .05$ *** $p < .001$

Tabell 5.7 visar att potentiella karriärpolitiker anger att de är mer benägna att *bryta* partilinjen än övriga ledamöter. Dubbelt så många av dem säger sig oftare än andra ledamöter gå emot partilinjen. Skillnaden är dessutom signifikant. För att bli mer säkra på att resultatet är robust prövas sambandet mellan ledamöternas framtidsplaner och hur de brukar rösta i plenisalen i en multivariat regression (logit). Resultatet kan utläsa i tabell 5.8 och visar att sambandet är signifikant.

⁵⁵ När republikanerna lyckades erövra kongressen 1994 och kom tillbaka efter Bill Clintons seger 1992 var en av åtgärderna att förstärka partidisciplinen. Ett sätt att införa väljarna påvisa att republikanerna var en samlad kraft blev att sex veckor före valet till kongressen ingå ett ”Kontrakt med Amerika”. Kontraktet innehöll detaljerade vallöften om vad som skulle hända ifall republikanerna vann valet. Att inför valet gå ut som en samlad aktör visade sig vara en konkurrensfördel. För första gången på 40 år kom republikanerna att dominera kongressen (Woodward 1996).

FINNS DET LEDAMÖTER MED REELLA KARRIÄRAMBITIONER?

Tabell 5.8 Röstar ledamöter med potentiella karriärambitioner oftare än andra mot sitt parti? (logitkoefficienter).

Förklaringsfaktorer	Röstar oftare mot sitt parti
Karriärambitioner	1.050*
Kön	.829
Familjebakgrund	-.028
Utbildning	.629
Yrke	-.291
Ålder	-.014
Block	-.729
Senioritet	.058
Stort parti	-.217
Status	.566
Pseudo R ²	.088
Antal personer	201

Kommentar: Enkätfrågan löd: Om du tänker på voteringarna i riksdagen, skulle du vilja säga att du hör till dem som oftare än övriga, ungefär lika ofta eller mindre ofta än de övriga röstar på ett annat sätt än majoriteten i ditt parti? Den beroende variabeln är tvådelad: 0 = ungefär lika ofta, mindre ofta än övriga, 1 = oftare än övriga. De oberoende är kodade på följande sätt: Kön 0= kvinna, 1 = man. Familjebakgrund 0= pappa arbetare, 1 = pappa småföretagare eller tjänsteman. Utbildning 0= ej universitetsutbildning, 1 = Universitetsutbildning. Yrke 0= arbetare, småföretagare & tjänsteman, 1= proffspolitiker. Ålder, löpande efter ålder. Block 0 = vänsterblocket inkl. mp, 1= högerblocket. Senioritet löpande efter invalsåret i riksdagen. Stort parti 0= alla partier utom moderaterna och socialdemokraterna, 1= moderaterna och socialdemokraterna. Status 0= aldrig haft uppdrag för partiet på central nivå, 1= har eller har haft uppdrag för partiet centralt. Frågan är hämtad från riksdagsundersökningen 1996. p<.1 **p<.05 p<***.001

Av tabellen framgår att det endast är ledamöter med potentiella karriärambitioner som signifikant utmärker sig bland förklaringsfaktorerna. Att oftare än andra bryta mot partilinjen är något som främst kan relateras till denna grupp av ledamöter.

Om vi får ta ledamöterna med potentiella karriärambitioner på allvar, väcks frågan varför de väljer en sådan riskfylld strategi. Med tanke på att ledamöter med potentiella karriärambitioner tidigare har angivit att de både pratar mer och oftare röstar emot sitt parti, kan man misstänka att de tillhör en kategori av ”frifräsare”, det vill säga en kategori av ledamöter som går sina egna vägar. Den amerikanska forskningen har uppmärksammat ett fenomen som kallas för ”offerlamm” (Leuthold 1968).⁵⁶ Ett ”offerlamm” är en kandidat som ställer upp i val men som inte har någon chans att vinna. Kandidaternas främsta drivkraft är inte att vinna valet, istället tar de tillfället i akt att uppmärksamma sina hjärtefrågor eller sin verksamhet (Canon 1990, 1993). Ledamöter med potentiella karriärambitioner skulle med ledningen av forskningen kring ”offerlamm” vara personer vars strategiska upplägg begränsar sig till att de gör som de själva vill. Det som talar emot en sådan tes är att dessa ledamöter redan vid invalet i riksdagen i många fall är proffspolitiker. Vi har sålunda inte att göra med några politiska amatörer. Av den an-

⁵⁶ Amerikanska forskare har även påtalat att kvinnliga politiker har nominerats av sina partier i val som partierna inte kan vinna och alltså förts fram som offerlamm (Carroll 1994).

ledning kan det vara värt att pröva om ledamöter med potentiella karriärambitioner, som visserligen har en mer utmanande stil, kompenserar sitt agerande gentemot partiledningen i andra sammanhang. Låt oss därför undersöka om ledamöter med potentiella karriärambitioner ägnar sig åt ett ”internt spel” för att stärka sin position.

Det interna spelet om hur man vinner inflytande

Om vi utgår från att ledamöter med potentiella karriärambitioner sysselsätter sig med ett internt maktspel, hur skulle då ett sådant spel se ut? I riksdagsundersökningen från 1994 finns frågor om hur en ledamot bör agera för att vinna gehör hos sina kolleger. Det går alltså, tack vare riksdagsundersökningarna, att få ett *direkt* mått på hur man ska få igenom sina förslag. Bland de strategiska överväganden som ledamöterna tillfrågas om, finns aspekter som berör det interna maktspelet, vilka är: ”*opinionsstöd inom det egna partiet*”, ”*kontakter med partiledningen*” och ”*debatten på gruppmötena*”.

För att pröva om det finns ett utslag av ”internt maktspel” hos ledamöter med potentiella karriärambitioner slås de tre strategiska övervägandena samman till ett index. Avsikten är att pröva i vilken utsträckning riksdagsledamöterna tillskriver att ha ”*opinionsstöd inom partiet*”, ”*vinna debatterna på gruppmötena*” samt ha goda ”*kontakter med partiledningen*” någon betydelse. Det vi vill veta är om ledamöter med potentiella karriärambitioner gör en annan bedömning av det ”interna spelet” än deras kolleger och om deras benägenhet att tala på gruppmötena och rösta mot sitt parti kan förklaras utifrån deras strategiska överväganden. Resultatet redovisas nedan i tabell 5.9

FINNS DET LEDAMÖTER MED REELLA KARRIÄRAMBITIONER?

Tabell 5.9 Ägnar sig ledamöter med potentiella karriärambitioner åt ett internt spel? (OLS-regression).

Förklaringsfaktorer	Viktigt med det interna spelet
Karriärambitioner	.230**
Kön	-.041
Familjebakgrund	-.054
Utbildning	.142**
Proffspolitiker	-.103
Ålder	.006
Block	.028
Senioritet	-.002
Stort parti	.125
Status	-.130*
Adj. R ²	.060
Antal personer	193

Kommentar: Enkätfrågan löd "Enligt Din erfarenhet, hur viktiga är följande faktorer när det gäller att påverka besluten i din riksdagsgrupp". Svartalternativen är: "mycket viktigt", "ganska viktigt", "ganska oviktigt" och "helt oviktigt". Den beroende variabeln är ett index (0 till 1) som bygger på svartalternativen "Opinionsstöd inom det egna partiet", "Kontakter med partiledningen" samt "Debatten på gruppmötena". De oberoende är kodade på följande sätt: Kön 0= kvinna, 1 = man. Familjebakgrund 0= pappa arbetare, 1 = pappa småföretagare eller tjänsteman. Utbildning 0= Ej universitetsutbildning, 1 = Universitetsutbildning. Yrke 0= arbetare, småföretagare & tjänsteman, 1= proffspolitiker. Ålder, löpande efter ålder. Block 0 = vänsterblocket inkl. mp, 1= högerblocket. Senioritet löpande efter invalsåret i riksdagen. Stort parti 0= alla partier utom Moderaterna och Socialdemokraterna, 1= Moderaterna och Socialdemokraterna. Status 0= aldrig haft uppdrag för partiet på central nivå, 1= har eller har haft uppdrag för partiet centralt. Frågan är hämtad från riksdagsundersökningen 1996. p<.1 **p<.05 p<***.001

När riksdagsledamöterna tillfrågas om vad som är viktigt för att kunna påverka partilinjen framgår att de resonemang som tidigare har förts kring det strategiska upplägget får stöd. Ledamöter med potentiella karriärambitioner anser att det är viktigt att vara med och påverka det interna spelet för att kunna få genomslag. I tabell 5.9 kan man också utläsa att de ledamöter som har eller har haft uppdrag centralt inom partiet ("status" i regressionstabellen) gör en annan bedömning än vad ledamöter med potentiella karriärambitioner gör. Samma sak gäller för proffspolitikerna. Proffspolitikernas bedömning går i samma riktning som ledamöter med status, och är på gränsen till att vara signifikant. Även en utbildningseffekt ger sig till känna. Ledamöter med universitetsutbildning är mer benägna att betona det interna spelet för att vinna framgångar. Det ska bli intressant att i nästkommande kapitel, då ledamöternas karriärer följs upp, se om ledamöter med potentiella karriärambitioner har valt rätt strategi.

För att vara säker på att ledamöter med potentiella karriärambitioner ägnar sig åt ett internt maktspel har de olika förslag på hur en ledamot ska agera för att vinna inflytande prövats på olika sätt. De olika alternativen som ledamöterna kunde välja bland var: *opinionsstöd inom det egna partiet, opinionsstöd i valmanskåren som helhet, massmediekontakter, kontakter med partiledningen, debatten på gruppmötena, förbindelser med andra partier, stöd i berörda organisationer/myndigheter och expert-/specialiststöd.* Det interna

maktspellet har exempelvis ställts mot ett externt dito. Med externt maktspel menas betydelsen av att ha den allmänna opinionen på sin sida och vara på god fot med journalister. I det avseendet fanns dock inte några signifikanta skillnader mellan ledamöter med potentiella karriärambitionen och övriga riksdagsledamöter.

En annan möjlighet är att ledamöter med potentiella karriärambitioner satsar på bred front och odlar kontakter med många olika intressenter. Därför fördes alla alternativ samman till ett index och prövades i en multivariat regressionsanalys. Den prövningen visade att ledamöter med karriärambitioner inte i större utsträckning än andra satsar på många olika kontakter. Istället har ledamöter med potentiella karriärambitioner ett tydligt urskiljbart strategiskt upplägg som riktar sig mot de partiinterna relationerna. Den verkligt stora skillnaden mellan ledamöter med potentiella karriärambitioner och de andra ledamöter har att göra med hur de värderar vikten av att ha opinionsstöd inom det egna partiet. Där skiljer det 20 procentenheter mellan de bägge ledamotsgrupperna. Bland ledamöter med potentiella karriärambitioner anser 74 procent att det vara mycket viktigt med ett opinionsstöd inom det egna partiet. Medan drygt hälften av de andra ledamöterna gör samma bedömning. När det gäller kontakterna med partiledningen anser 21 procent av ledamöter med potentiella karriärambitioner att det är mycket viktigt. Motsvarande bedömning gör 14 procent av de andra ledamöterna.⁵⁷

Försöker man sig istället på att finna faktorer som gör att en ledamot verkligen inte tror på strategin att odla goda kontakter med partiledningen, är det bland proffspolitiker och ledamöter som sitter eller har suttit i ledningen – och som inte har potentiella karriärambitioner. Bland dem är det 3 respektive 6 procent som betraktar det som mycket viktigt att ha goda relationer till ledningen. Dessa siffror är intressanta att jämföra med de ledamöter som inom samma grupper har potentiella karriärambitioner. De gör nämligen en helt annan bedömning. För bland dem anser 24 respektive 26 procent att det är mycket viktigt att ha goda relationer med partiledningen. Sammantaget gör detta att det finnas goda belägg för att ledamöter med potentiella karriärambitioner har ett strategiskt agerande som riktar sig mot de partiinterna förhållandena som också skiljer sig från de bedömningar som andra ledamöter gör.

---

⁵⁷ Ledamöter med potentiella karriärambitioner lägger däremot inte någon större vikt vid goda massmediekontakter. Endast 4 procent av dem anser det vara mycket viktigt med goda kontakter med media för att påverka partiet. Då är det faktiskt fler bland de andra ledamöterna. Av dem är det 12 procent som anser det vara mycket viktigt med massmediekontakter

Relationen till partiledningen

Utifrån resonemanget kring det interna maktspelet har det framkommit att det går att koppla både agerandet vid voteringarna och diskussionerna vid gruppmötena till ledamöternas strategiska upplägg. Återstår då att försöka relatera ledamöternas strategiska bedömningar av det interna maktspelet med deras relationer till partiledningen. Vikten av att ha goda kontakter med partiledningen skulle kunna vara en förklaring till varför ledamöter med potentiella karriärambitioner vågar sticka ut. De satsar helt enkelt på att kompensera sitt agerande vid voteringarna och gruppmöten med goda kontakter med partiledningen

I riksdagsundersökningen från 1996 tillfrågades ledamöterna om vilka de tar hänsyn till när de fattar sina beslut. Bland kategorierna återfanns bland annat partiledningen. Tankegången är alltså att ledamöter med potentiella karriärambitioner uppväger sitt mer ”vidlyftiga” leverne vid partiomröstningar genom att i andra sammanhang vara mer lyhörda gentemot partiledningen. Låt oss därför pröva om det även går att koppla ledamöternas strategiska bedömningar beträffande det interna maktspelet till partiledningen, och det med avseende på vilka ledamöterna brukar ta hänsyn till när de fattar sina beslut. I tabell 5.10 presenteras resultatet.

Tabell 5.10 Tar ledamöter med karriärambitioner hänsyn till partiledningen när de fattar sina beslut? (OLS-regression)

Förklaringsfaktorer	Ledamöten anger i vilken utsträckning de tar hänsyn till partiledningen när de fattar sina beslut
Karriärambitioner	.065*
Kön	.029
Familjebakgrund	-.009
Utbildning	-.002
Proffspolitiker	.007
Ålder	.008***
Block	-.058*
Senioritet	.004
Stort parti	.019
Status	.029
Adj. R ²	.087
Antal personer	200

Kommentar: Enkätfrågan löd: ”Hur stor hänsyn tar Du till uppfattningen i var och en av nedanstående grupper när Du fattar politiska beslut?” Det svarsalternativ som utgör den beroende variabeln löd ”Partiledningen” Skalan gick från 1 = ”mycket stor hänsyn” till 7 = ”mycket liten hänsyn.” I regressions Tabellen har skalan vänts, så att ”mycket stor hänsyn” är det högsta värdet går mellan 0 och 1. De oberoende är kodade på följande sätt: Kön 0= kvinna, 1 = man. Familjebakgrund 0= pappa arbetare, 1 = pappa småföretagare eller tjänsteman. Utbildning 0= Ej universitetsutbildning, 1 = Universitetsutbildning. Yrke 0= arbetare, småföretagare & tjänsteman, 1= proffspolitiker. Ålder, löpande efter ålder. Block 0 = vänsterblocket inkl. mp, 1= högerblocket. Senioritet löpande efter invalsåret i riksdagen. Stort parti 0= alla partier utom Moderaterna och Socialdemokraterna, 1= Moderaterna och Socialdemokraterna. Status 0= aldrig haft uppdrag för partiet på central nivå, 1= har eller har haft uppdrag för partiet centralt. Källa: Riksdagsundersökningen 1996. p<.1
p<.05 p<*.001

Av resultatet framkommer att ledamöter med potentiella karriärambitioner säger sig ta större hänsyn till partiledningen när de väl ska fatta sina beslut. Det strategiska upplägget ser därför ut att få stöd när ledamöterna beskriver sitt vardagliga arbete i riksdagen.⁵⁸ Resultaten i denna del stärker därför intrycket av att det finns en relation mellan ledamöter med potentiella karriärambitioner och ett strategiskt agerande. Ledamöterna är helt enkelt inte en typ av ”frifräsare” som helt går efter sitt eget huvud, utan agerandet ligger i samklang med vad ledamöterna anser vara strategiskt viktigt för att vinna inflytande.

Vi har i huvudsak studerat förhållanden som berör parti- och riksdagsarenan. Det kan därför vara intressant att avsluta denna del genom att pröva tanken att ledamöter med karriärambitioner generellt sett eftersträvar goda strategiska förutsättningar för att lyckas med sina framtidsplaner. I enkätmaterialen från 1996 finns olika sakpolitiska förslag som ledamöterna kunde ta ställning till. En av dessa frågor handlar om huruvida ledamöten är för eller emot könskvotering till statliga och kommunala chefstjänster. Utifrån hur dagens system ser ut är det fler män än kvinnor som besitter toppuppdrag (SOU 2007:108). Krasst uttryck gynnar könskvotering kvinnor på samma gång som det missgynnar män. Detta borde särskilt gälla kvinnor och män som eftersträvar en karriär. Om vi därför prövar tanken att manliga ledamöter som har karriärambitioner i större utsträckning är emot förslaget än andra män och att kvinnor med likalydande ambitioner är mindre negativa till könskvotering än andra kvinnor, vad händer då?

I tabell 5.11 redovisas hur stor andel av ledamöterna som anser att könskvotering i stat och kommun är ett ”Mycket dåligt förslag”. Ledamöterna är uppdelade efter kön och potentiella karriärambitioner.

Tabell 5.11 Ledamöter som tycker att det är ett mycket dåligt förslag att använda könskvotering till höga chefsbefattningar inom stat och kommun (N=275)

	Med potentiella karriärambitioner	Utan potentiella karriärambitioner	Differens
Man	63	36	27***
Kvinna	6	20	14
Differens	57***	16***	

Kommentar: Frågan löd: ”Nedanstående lista omfattar ett antal förslag som förekommit i den politiska debatten. Vilken är din åsikt om vart och ett av dem? Könskvotera i stat och kommun (höga chefsbefattningar).” Alternativen var: mycket bra förslag, ganska bra förslag, varken bra eller dåligt förslag, ganska dåligt förslag och mycket dåligt förslag. Källa: Riksdagsundersökningen 1996 p<.1 **p<.05 p<***.001

⁵⁸ Ledamöter med potentiella karriärambitioner tar också större hänsyn till ledningen för riksdagsgruppen.

Men det gäller under förutsättning att svarsalternativet ”mycket stor hänsyn” ställs mot övriga svarsalternativ, det vill säga variabeln görs tvådelad. Samma sak gäller även när man frågar ledamöterna lyssnar till när de får sina idéer.

FINNS DET LEDAMÖTER MED REELLA KARRIÄRAMBITIONER?

Om man kan se frågan om könskvotering till höga chefspositioner som ett slags mått på ett strategiskt intresse, säger oss resultaten i tabell 5.11 att de som planerar att klättra i den politiska hierarkin gillar respektive ogillar förslaget beroende på hur det påverkar deras möjligheter att göra karriär. Skillnaden mellan män och kvinnor som uppgivit att de vill ha inflytandepositioner är 57 procentenheter, medan motsvarande skillnad mellan män och kvinnor som inte har samma vilja endast är 16 procentenheter. Det är med andra ord en avsevärt större skillnad mellan män och kvinnor som eftersträvar politiskt inflytande.

Generellt anser fler män än kvinnor att förslaget är dåligt. Men även här finns ett mönster. Bland kvinnor är det tre gånger vanligare att personer som inte har potentiella karriärambitioner anser att könskvotering är ett mycket dåligt förslag. Skillnaden är emellertid inte signifikant. Manliga ledamöter med potentiella karriärambitioner ogillar i högre grad tanken på kvinnlig könskvotering än vad andra män gör. Nästan två tredjedelar bland dem anser förslaget vara mycket dåligt. Män som inte säger sig ha karriärambitioner har inte samma starka preferenser. Huvudintrycket av ledamöternas strategiska bedömningar är därför att de inte stannar vid vad som utspelar sig i och kring riksdagen. Om man på allvar får tro att egenintresset aldrig ljuger, utgör detta i så fall ytterligare ett belägg för att det enkla mått som används i undersökningen mäter ett fenomen som kan relateras till karriärambitioner.

Ledamöternas karriärambitioner och inställning till statusuppdrag

Det verkar som om ledamöter med potentiella karriärambitioner har ett visst egenintresse när det gäller karriärmöjligheterna, av den anledningen kan det vara intressant att undersöka hur de ser på inflytande och status. I riksdagsenkäten från 1994 ställdes frågor som berörde hur mycket makt och inflytande som olika institutioner har i dagsläget. Däribland ingick regering, riksdag och de politiska partierna, det vill säga huvudaktörerna i vårt politiska system. De tre instanserna kan också sägas utgöra det politiska system som ledamöterna verkar inom. Om man slår samman regering, riksdag och riksdagen och prövar hur ledamöterna ser på vilket inflytande som dagens politiska system har, kan man se vissa skillnader som har med potentiella karriärambitioner att göra.

Tabell 5.12 Ledamöternas uppfattning om det nuvarande politiska systemet makt och inflytande (OLS-regression)

Förklaringsfaktorer	Det politiska systemets nuvarande inflytande
Karriärambitioner	.081**
Kön	-.070**
Familjebakgrund	-.032
Utbildning	-.055*
Proffspolitiker	-.021
Ålder	.003
Block	.073**
Senioritet	-.001
Stort parti	.038
Status	-.015
Adj R ²	.04
Antal personer	178

Kommentar: Enkätfrågan löd: "Kan du med hjälp av nedanstående skala ange hur mycket de uppräknade organisationerna har att säga till om respektive hur mycket de har att säga till om i dagens svenska samhälle" Skalan gick från 0 – 10. I indexet ingår: riksdagen, regering samt de politiska partierna. De oberoende är kodade på följande sätt: Kön 0= kvinna, 1 = man. Familjebakgrund 0= pappa arbetare, 1 = pappa småföretagare eller tjänsteman. Utbildning 0= ej universitetsutbildning, 1 = Universitetsutbildning. Yrke 0= arbetare, småföretagare & tjänsteman, 1= proffspolitiker. Ålder, löpande efter ålder. Block 0 = vänsterblocket inkl. mp, 1= högerblocket. Senioritet löpande efter invalsåret i riksdagen. Stort parti 0= alla partier utom Moderaterna och Socialdemokraterna, 1= Moderaterna och Socialdemokraterna. Status 0= aldrig haft uppdrag för partiet på central nivå, 1= har eller har haft uppdrag för partiet centralt. Källa: Riksdagsundersökningarna från 1994 och 1996. p<.1 **p<.05 p<***.001

Ledamöter med potentiella karriärambitioner anser i högre utsträckning att det nuvarande politiska systemets har möjligheter att påverka samhällsutvecklingen. I den meningen finns det en förvissning om att politiken rymmer en förmåga att utöva inflytande på samhället. Det går också att utläsa ur tabell 5.12 att kvinnor, lågutbildade, och personer från högerblocket hyser större tilltro till det politiska systemets nuvarande inflytande. Man skulle ur detta kunna dra slutsatsen att de som är intresserade av att erövra topposterna inom det politiska systemet är ledamöter från grupper som historiskt inte varit innehavare av dessa positioner, och att de av den anledningen anser att det politiska systemet inrymmer makt och inflytande. Bilden kompliceras dock av att de största pessimisterna finns inom Miljöpartiet. Genomsnittspoängen för deras tilltro till det politiska systemets förmåga att påverka är .47 poäng (på en skala mellan 0 och 1), vilket befinner sig en bit ifrån det generella genomsnitt för partierna som är .57. Därefter följer Kristdemokraterna (.52) och Vänsterpartiet (.53). Efter dessa partier är det ett litet hopp upp till Centerpartiet (.6). De största optimisterna vad gäller det nuvarande politiska systemets inflytande finns hos folkpartisterna (.65) följda av Moderaterna (.63). Socialdemokraterna har ett medelvärde på .62. Det är med andra ord inte Socialdemokraterna som genom sitt långa maktinnehav kommit till insikt om maktens förgänglighet som kan förklara skillnaden mellan blocken. Istäl-

FINNS DET LEDAMÖTER MED REELLA KARRIÄRAMBITIONER?

let är det miljö- och vänsterpartisternas lägre tilltro till det dagens politiska system som förklarar blockskillnaden.

Utifrån resultaten i tabell 5.12 kan man misstänka att den tilltro som ledamöter med potentiella karriärambitioner har till vårt politiska system hänger samman med att de tillskriver topposterna inom detsamma mycket makt och prestige. Det är ganska naturligt att anta att en orsak till förvissningen om det politiska systemets inflytande har att göra med att man för egen del vill ha de prestigefulla uppdragen. Men så är inte fallet. I riksdagsundersökningen från 1994 finns även frågor där ledamöterna har möjlighet att bedöma statusen för olika politiska uppdrag på en skala mellan 0 och 10. Bland de uppräknade uppdragen finns ett antal framträdande positioner, som i nästa kapitel ingår som underlag för att bedöma ledamöternas karriärer, och utgörs av ambassadör, gruppleddare, landshövding, ledamot av partigruppen, ledamot av rikspartistyrelsen, statsråd, talman och utskottsordförande. Konstrueras ett ”statusindex” av dessa uppdrag i syfte att undersöka om ledamöter med potentiella karriärambitioner tillskriver dessa uppdrag högre status än andra ledamöter, ser vi att ledamöter med potentiella karriärambitioner inte urskiljer sig. Resultatet kan avläsas i tabell 5.13.

Tabell 5.13 Ledamöternas uppfattning om olika politiska uppdrags status (OLS-regression)

Förklaringsfaktorer	Den status som ledamöterna tilldelar olika politiska uppdrag
Karriärambitioner	.017
Kön	-.083***
Familjebakgrund	-.067**
Utbildning	-.001
Profvspolitiker	-.056**
Ålder	.002
Block	.064**
Senioritet	.000
Stort parti	.059**
Status	-.044*
Adj R ²	.204
Antal personer	189

Kommentar: Enkätfrågan löd: ”Hur mycket status/prestige tror Du följande uppdrag och positioner har bland riksdagsledamöterna i allmänhet?” Ledamöterna kunde rangordna uppdragen på en skala mellan 0 – 10. de uppdrag som ingår i indexet är ambassadör, gruppleddare, landshövding, ledamot av partigruppen, ledamot av rikspartistyrelsen, statsråd, talman och utskottsordförande. De oberoende är kodade på följande sätt: Kön 0= kvinna, 1 = man. Familjebakgrund 0= pappa arbetare, 1 = pappa småföretagare eller tjänsteman. Utbildning 0= ej universitetsutbildning, 1 = Universitetsutbildning. Yrke 0= arbetare, småföretagare & tjänsteman, 1= profvspolitiker. Ålder löpande efter födelseår. Block 0 = vänsterblocket inkl. mp, 1= högerblocket. Senioritet löpande efter invalsåret i riksdagen. Stort parti 0= alla partier utom Moderaterna och Socialdemokraterna, 1= Moderaterna och Socialdemokraterna. Status 0= aldrig haft uppdrag för partiet på central nivå, 1= har eller har haft uppdrag för partiet centralt. Källa: Riksdagsundersökningarna 1994 och 1996. p<.1 **p<.05 p<***.001

Ledamöter med potentiella karriärambitioner är inte tjusade av uppdragens status i sig. Studerar man mer specifikt vilken status exempelvis uppdraget

som statsråd har ger ledamöter med potentiella karriärambitioner, på en skala som går mellan 0 och 10, uppdraget ett medelvärde på 9.02. Övriga ledamöter ger statsrådsposten 9.11. Det är därför inte självklart att det går att sätta likhetstecken mellan potentiella karriärambitioner och ett intresse för status. (Däremot är det mer generella antagandet om det finns ett samband mellan tillit till det politiska systemets inflytande och uppdragens status korrekt. När indexet för tilltron till dagens politiska system ingår i regressionsmodellen från tabell 5.13, framkommer ett statistiskt signifikant samband mellan uppskattningen av topposternas status och det politiska systemets inflytande. Status och inflytande hänger åtminstone i den bemärkelsen samman).

Tabell 5.13 påvisar ett mönster som säger att det är ledamöter med en bakgrund som historiskt sett har haft en längre väg till dessa uppdrag, som tillskriver dem en högre status. Det är kvinnor och ledamöter från arbetarhem, men även personer som inte har framträdande uppdrag inom partiorganisationen, eller är proffspolitiker som anser att dessa uppdrag har hög status. Kanske är det med statusuppdrag som med pengar. Det är de som inte har några som värderar dem högst.

Det finns ledamöter med reella karriärambitioner

Det har blivit dags att samla ihop intrycken. Frågan var om det går att finna något samband mellan ledamöter med potentiella karriärambitioner och ett visst agerande. Vi skulle med andra ord pröva om karriärambitioner kan utgöra en förklaring till vad som sker i och omkring riksdagen. Två scenarier ställdes mot varandra. I det ena scenariot beskrevs ledamöter med karriärambitioner som personer som befinner sig nära partiledningen och som aktar sig för att sticka ut eller göra väsen av sig. Ledordet var att ligga lågt. I det andra scenariot var ledamöter med karriärambitioner personer som odlar en profil och som vill vara i centrum.

Samtidigt fanns en medvetenhet om att ingen av alternativen behövde vara korrekta, och därmed inte uppfylla kravet på att ledamöter med karriärambitioner ska vidta ett visst agerande. Resultaten visade emellertid tydligt att operationaliseringen av karriärambitioner relaterar till ett strategiskt agerande. Det enkla mått som används för att mäta karriärambitioner verkar kunna fånga en aspekt som kan kopplas till just ledamöter med karriärambitioner.

Ledamöter med karriärambitioner vill i rollen som förtroendevalda göra ett personligt avtryck. De anser det vara av betydelse att företräda sina egna åsikter. Att företräda den egna valkretsen eller enskilda väljare kommer i andra hand. Men ledamöterna ignorerar inte sin valkrets. Man fokuserar sin uppmärksamhet på valkretsen under valrörelsen för att bli återvald.

FINNS DET LEDAMÖTER MED REELLA KARRIÄRAMBITIONER?

När det gäller förhållandet till partiet kunde vi se att dessa ledamöter inte är några som är helt i händerna på partiledningen. Ledamöterna agerar strategiskt och spelar ett internt spel. De utmärker sig bland annat genom att de själva anger att de i vissa sammanhang utmanar partiledningen och oftare än andra röstar mot sitt parti, samt gärna tar till orda på partiets gruppmöten. Den mer utmanande stilen kompenseras genom att i andra sammanhang vara lyhörd gentemot ledningen.

Det finns också klara indikationer på att dessa ledamöter hyser ett visst egenintresse när det gäller de strukturella omständigheterna. Kvinnor som vill avancera på karriärstegen är klart mer positivt inställda till könskvotering än män med karriärambitioner. Tolkningen blir därför att ledamöter som avser att göra karriär vill befinna sig i en miljö som är så gynnsam som möjligt för deras karriärsträvanden.

Vi kunde i föregående kapitel konstatera att de politiker som uppgav att de ville avancera i det politiska systemet hade en mer resursstark bakgrund. Detta kapitel har tydliggjort att ledamöter med karriärambitioner är en grupp som betonar de egna åsikterna, ofta tar till orda och vågar utmana partiledningen. Personer som vill göra karriär verkar därför ha det självförtroende som på ett naturligt sätt går att koppla samman med en karriärambitiös person. Resultaten är kanske inte så överraskande, men väl så talande för att det mått som används fungerar, i så motto att det fångar en företeelse som kan kopplas till ledamöter med karriärambitioner. De potentiella karriärpolitikerna är inte bara potentiella karriärpolitiker, utan är i det avseendet politiker med reella karriärambitioner.

Avslutningsvis är det relevant att fundera lite extra över gruppen proffspolitiker. Vid ett flertal tillfällen har proffspolitiker agerat i enlighet med det första scenariot om hur en politiker med karriärambitioner bör agera. Detta gäller både i hur de ser på uppgiften att representera partiet, och hur de tonar ner betydelsen av att föra fram den egna åsikten. Proffspolitiker tonar även ner betydelsen av att vinna debatterna på gruppmötena. De mer nedsättande tongångarna mot politiker som vill göra karriär verkar i högre grad gälla proffspolitiker än ledamöter med karriärambitioner. Det finns därför anledning att fundera över om det finns olika typer av politiker som vill ha inflytandepositioner. Alla fångas förmodligen inte in av den operationalisering som jag använder. Eventuellt är det tidsaspekten som skiljer gruppen proffspolitiker från ledamöter med karriärambitioner. I gruppen proffspolitiker kan det finnas många som vill göra karriär här och nu. Och för dem som i närtid känner sig kallade till de större sammanhangen kan en annan rationalitet gälla, än för dem som på lite längre sikt satsar på att bygga upp sina karriärer.

De som vill ha mer framträdande uppdrag i det korta perspektivet går kanske mer entydigt in för att lyssna av partiledningen.

Detta leder in oss på betydelsen av vilken definition av karriärambitioner som används. För att pröva om den etablerade definitionen är solid har jag undersökt de ledamöter som endast vill göra karriär i riksdagen. Det jag ville veta var om de ledamöter som endast vill göra karriär i riksdagen påminner om de ledamöter som vill göra karriär bortom riksdagen. Skulle det finnas stora likheter mellan bägge dessa grupper hade det varit ett belägg för att den etablerade definitionen behövde modifieras. Men så är inte fallet.

I det som följer ska ett antal exempel ges som talar för att de ledamöter som kategoriserats som politiker med karriärambitioner skiljer sig från ledamöter som endast vill avancera i riksdagen. Studerar man specifikt vilka som endast är intresserade av en riksdagskarriär, handlar det om personer som *inte* är proffspolitiker och som högre upp i åldern blev partimedlemmar. De ledamöter som ingår i definitionen på politiker med karriärambitioner gick däremot in i politiken i unga år och är många gånger proffspolitiker. Gruppen proffspolitiker skiljer med andra ord signifikant ut sig oavsett vilken definition används. Riktningen går emellertid åt *olika* håll. När det kommer till aktiviteterna i riksdagen framkommer att det bland ledamöter som endast vill göra riksdagskarriär är det 27 procent som anser att det är *mycket viktigt* att företräda de egna politiska åsikterna, vilket kan jämföras med 51 procent bland dem som enligt den antagna definitionen har karriärambitioner. Vidare, av dem som vill göra riksdagskarriär uppger 3 procent att de *oftare* än andra bryter mot partilinjen. Det kan jämföras med de ledamöter som har ”reella” karriärambitioner, där 22 procent anger att de oftare bryter mot partilinjen. Nästan hälften av ledamöter med karriärambitioner (43 procent) uppger att de *nästan varje gång* yttrar sig under riksdagsgruppens möten. Motsvarande siffra för dem som vill göra riksdagskarriär är 27 procent. Dessutom är 50 procent av ledamöter med karriärambitioner *mycket* intresserade av internationella frågor i allmänhet, vilket kan jämföras med de 21 procent bland ledamöter som önskar sig en riksdagskarriär. Från kapitel 4 kan man också påminna sig om att ledamöter som endast vill göra en riksdagskarriär framförallt återfinns bland nykomlingarna och att ledamöter som varit i riksdagen i mer än en mandatperiod inte är alls lika intresserade av en riksdagskarriär. Motsvarande tendens återfanns inte bland de ledamöter som har karriärambitioner. Ledamöter som endast vill göra en riksdagskarriär skiljer på det hela taget inte ut sig från övriga parlamentariker och påminner heller inte om de ledamöter som avser att göra en karriär utanför riksdagen. Det hade sålunda varit missvisande att inte skilja mellan ledamöter som vill byta till en institution med högre status från dem som endast vill göra en riksdagskarriär.

FINNS DET LEDAMÖTER MED REELLA KARRIÄRAMBITIONER?

Detta stärker därför intrycket av att den definition som används i boken relaterar till ledamöter som har karriärambitioner och att betydelsen av att vilja byta institution är central när vi pratar om politiker med karriärambitioner.

Hur som helst, den kollektiva gemenskapen må vara stark i den svenska riksdagen, men de ledamöter som vill avancera i det politiska systemet ger sig själva ett tydligt manöverutrymme. I nästa kapitel ska vi närmare studera i vilken utsträckning det strategiska agerandet är framgångsrikt. Frågan är hur det har gått för de ledamöter som sade sig vilja göra en karriär om tio år. Har de lyckats med sina föresatser?

6

Gör ledamöter med karriär-ambitioner karriär?

Vi vet nu att det finns politiker med karriärambitioner i den svenska riksdagen. En kort rekapitulation av bokens resultat så långt visar att enkätfrågan från 1996-års riksdagsundersökning kan användas för analyser av politiska karriärambitioner. I samband med att jag har vridit och vänt på enkätfrågan har en grupp bland ledamöterna avtecknat sig och fått konturer. Politiker med karriärambitioner är framförallt yngre personer från resursstarka hem och hemmahörande i Stockholmsområdet. De var vid inträdet till riksdagen i allmänhet proffspolitiker. I rollen som förtroendevald fäster de vikt vid att föra fram sina egna åsikter och tar mindre hänsyn till den egna valkretsen och enskilda väljare. Ledamöter med karriärambitioner har ett internationellt engagemang och ser sig i större utsträckning än sina kolleger som internationalister. Det har även framkommit att dessa ledamöter odlar en egen profil, vilket innebär att de inte drar sig för att bryta mot partilinjen. Samtidigt har ledamöter med karriärambitioner ett strategiskt agerande som är inriktat mot ett ”internt spel” som även inkluderar en viss lyhördhet inför partiledningen.

Nu kvarstår två frågeställningar. Jag vill å ena sidan veta om ledamöter som har karriärambitioner lyckas göra karriär. Frågan jag ställer är enkel: Leder drivkraften att göra en politisk karriär till karriärmässiga framgångar? Jag vill å andra sidan sätta det svenska resultatet i en jämförande belysning: Skiljer sig Sverige från andra europeiska parlament när det gäller förekomsten av ledamöter med karriärambitioner? I detta kapitel kommer den förstnämnda frågan diskuteras. I kapitel 7 redovisas hur stor andel av ledamöterna i de europeiska parlamenten som har karriärambitioner.

Ambitioner och karriärer

Forskningen om vilka ledamöter som gör karriär i lagstiftande församlingar är ganska begränsad (Patzelt 1999). Istället har forskare studerat vilka det är som kommer in i parlamenten och vad det får för konsekvenser (Esaiasson &

GÖR LEDAMÖTER MED KARRIÄRAMBITIONER KARRIÄR?

Holmberg 1996; Eulau & Wahlke 1978; Holmberg 1974; Kavanagh 1992; Norris & Lovenduski 1995; Norris 1996 & 1997; Putnam 1976).

Inom den amerikanska forskningen är man mer intresserad av vilka strategier som är framgångsrika än vilka ledamöter som lyckas med sina karriärer (se exempelvis Banks & Kiewiet 1989; Gaddie & Bullock 2000; Jacobson & Kernell 1983; Jacobson 1989; Maisel & Stone 1997; Mayhew 1974; Squire 1989; Wrighton & Squire 1997). Detta eftersom man antar att alla som ställer upp som kandidater i ett val också har karriärambitioner.

I Europa finns det mig veterligen endast en studie som mer noggrant studerat relationen mellan ledamöternas drivkrafter och karriärframgångar. Det är Stuart Elaine Macdonald som i sin avhandling "*Political Ambition and Attainment: A Dynamic Analysis of Parliamentary Careers*" från 1987 kartlägger ledamöternas karriärer. Macdonald var med i Donald Searings forskarteam, som under 1970-talet genomförde en stor studie om brittiska parlamentariker.⁵⁹ I det sammanhanget ställdes frågor om ledamöternas karriärambitioner. Tretton år senare kartlade Macdonald hur karriärerna hade utvecklats för respondenterna. Resultatet visade att de ledamöter som hade sagt sig vilja göra karriär också lyckades bättre än andra (Macdonald 1987). Det finns emellertid problem med Macdonalds studie. Operationaliseringen av karriärambitioner utgick både från vilket uppdrag ledamoten önskade, samt hur ledamöter bedömde sina möjligheter att lyckas. Variabeln löpte mellan 0 och 9. Den ledamot som ville bli minister och trodde sig ha goda chanser fick 9 poäng. Däremot fick en ledamot som ville bli minister, men som bedömde sina chanser som små värde 0. En ledamot som säger sig vilja bli minister och tror att möjligheterna är begränsade fick därför samma poäng som den som inte alls var intresserad av uppdraget (Macdonald 1987). Det räcker alltså inte med att vilja göra karriär för att betraktas som en ledamot med karriärambitioner. Ledamoten måste också tro sig ha goda chanser med att lyckas. Man kan därför misstänka att resultaten övertolkar betydelsen av karriärambitioner.

---

⁵⁹ I början av 1970-talet startade Donald Searing ett projekt som syftade till att beskriva politikerrollerna i det brittiska parlamentet. För att gå i land med uppgiften avsåg Searing att göra samtalsintervjuer med de 630 brittiska parlamentarikerna. 521 av dem ställde upp. Studien var mycket ambitiös upplagd. Förutom intervjuerna fick ledamöterna besvara enkäter och finna sig i att Searing gjorde deltagande observationer. Att bara genomföra intervjuerna tog nära två år. Det kom sedan att ta 20 år innan slutprodukten publicerades (Searing 1994). Searing fick betalt för sitt slit genom intressanta resultat som bidrog till att ge rollteorierna ett nytt teoretiskt ramverk (Strom 1997). Searings studie är unik i sitt slag. Något liknande har inte gjorts sedan dess.

Har karriärambitioner någon betydelse för ledamöternas karriärer?

Tack vare riksdagsundersökningarna från 1994 och 1996, och genom en kartläggning av ledamöternas karriärmässiga förehavanden i tidningsartiklar, uppslagsböcker, Valmyndighetens hemsida och olika sökmotorer finns en möjlighet att undersöka hur relationen mellan karriärambitioner och den faktiska karriären ser ut. Även i denna del används karriärambitioner som en förklarande faktor. Huvudfrågan är om ledamöternas karriärutveckling mellan 1996 och 2006 har någon relation till deras karriärambitioner. Det intressanta är om vilja att avancera i det politiska systemet inom en tioårsperiod också avspeglar en faktisk karriärutveckling. Skulle det finnas en sådan relation påvisar det att karriärambitioner har en långsiktig betydelse, som ger utslag när det gäller vilka ledamöter som besitter topposterna i vårt parlamentariska system.

Ledamöternas karriärer kommer samtidigt att bearbetas ur fler än ett perspektiv. En karriär kan exempelvis starta vid olika tidpunkter och gå olika snabbt. Det första jag vill veta är därför om ledamöter med karriärambitioner påbörjade sin riksdagskarriär tidigare än andra, och hur snabbt de kom in i riksdagen från det att de blev partimedlemmar. Här är det alltså karriären i form av ”snabbhet” som står i fokus. Det andra som jag ska undersöka är ledamöternas förmåga att tillgodose sina kortsiktiga preferenser. Även om karriärambitioner handlar om långsiktighet är det ändå av intresse att undersöka om ambitionen att göra karriärer kommer till uttryck när det handlar om politiska uppdrag i närtid. För att ta reda på det ska ledamöternas förmåga att placera sig i de utskott de själva önskar sitta i studeras. Det tredje perspektivet upptas av frågan om ledamöten med karriärambitioner är bättre än andra på att behålla sitt riksdagsuppdrag. Mellan 1996 och 2006 genomfördes tre riksdagsval. Ledamöterna ska både överleva interna partinomineringar och väljarnas dom, samt hålla sig borta från politiska skandaler. Frågan är om ledamöter med karriärambitioner lyckas bättre eller sämre med detta än andra ledamöter. Kapitlet avslutas med att besvara huvudfrågan, nämligen om ledamöter med karriärambitioner över tid också har karriärmässiga framgångar.

För att ta reda på vilken roll som karriärambitionerna har för ledamöternas karriärutveckling är det huvudsakligen tre scenarier som kan aktualiseras. Karriärambitioner kan antingen ha en positiv effekt på den politiska karriären, eller en negativ effekt på densamma. Med positiva effekter åsyftas att karriären till riksdagen går snabbare, att ledamöterna är bättre på att uppnå sina delmål, att de lyckas hålla sig kvar i riksdagen och att deras karriär går bättre än andra ledamöters.

Samma sak, fast tvärtom, gäller för de negativa effekter som karriärambitioner kan ha för karriären: Det går långsammare att ta sig till riksdagen,

GÖR LEDAMÖTER MED KARRIÄRAMBITIONER KARRIÄR?

ledamöterna lyckas inte uppnå sina delmål, de får lämna riksdagen och karriären utvecklar sig sämre än vad den gör för andra ledamöter. Resultatet kan också bli ett annat, nämligen att karriären som sådan inte påverkas av ledamöternas karriärambitioner. Ambitionen att göra karriär är i så fall helt enkelt av ringa betydelse för ledamöternas faktiska karriärer.

Ledamöternas förmåga att tidigt komma in i riksdagen

Det är möjligt att ledamöter med karriärambitioner redan när de kommer in i riksdagen har erfarenheter av ett lyckosamt avancemang i det politiska systemet. Ett sådant tecken skulle kunna vara att ledamöter med karriärambitioner redan på vägen till riksdagen utmärker sig genom vara snabbare än andra på att ta sig dit.

För att pröva ledamöternas ”snabbhet” till riksdagen ska två olika aspekter undersökas, dels hur många år det tog för ledamöterna att komma in i riksdagen från det att de blev partimedlemmar, dels hur gamla de var när de kom in i riksdagen. Anledningen är att jag vill veta om de ledamöter som avser att avancera i det politiska systemet inte bara är långsiktiga i meningen att de är villiga att satsa på uppdrag som ligger längre fram i tiden, utan även om det går att spåra en långsiktighet bakåt i tiden på så sätt att de tidigare och/eller snabbare än andra erövrade sitt riksdagsuppdrag.

Om man börjar denna del med att studera relationen mellan karriärambitioner och ledamöternas ålder när de kom in i riksdagen, framgår att genomsnittsåldern för när en ledamot med karriärambitioner kom in i riksdagen var 39 år, vilket kan jämföras med 43 år för de övriga ledamöterna. Det skiljer med andra ord fyra år mellan de bägge grupperna. Undersöker man hur lång tid som ledamöterna tog på sig att komma in i riksdagen från det att de gick med i sina partier finns skillnader även där. Ledamöter med karriärambitioner kommer något snabbare till riksdagen. I genomsnitt tog det 16 år att ta sig till riksdagen från att de blev partimedlemmar. För övriga tog det ytterligare två år. Denna skillnad beror emellertid inte främst på ledamöternas karriärambitioner, vilket framkommer i tabell 6.1.

Tabell 6.1 Ledamöternas snabbhet med avseende på år och ålder att komma till riksdagen (OLS-regression)

Förklaringsfaktorer	Antal år från partimedlemskap till riksdagen	Ledamotens ålder vid inträdet i riksdagen
Karriärambitioner	-.024	-3.662**
Kön	2.271*	-1.180
Familjebakgrund	-2.415*	-1.078
Utbildning	-2.547**	-1.218
Proffspolitiker	.741	-1.486
Ålder	.258***	
Block	2.520*	2.772**
Stort parti	2.482*	-2.332*
Status	.138	.511
Adj R ²	.161	.059
Antal personer	202	204

Kommentar: Den första beroende variabeln är konstruerad genom att året då ledamoten kom in i riksdagen subtraheras med det år ledamoten angivit att denne gick med i sitt parti. Den andra beroende variabeln är konstruerad genom att subtrahera ledamotens ålder med vilket år som ledamoten kom in i riksdagen. De oberoende variablerna är kodade på följande sätt: Kön 0= kvinna, 1 = man. Familjebakgrund 0= pappa arbetare, 1 = pappa småföretagare eller tjänsteman. Utbildning 0= ej universitetsutbildning, 1 = Universitetsutbildning. Yrke 0= arbetare, småföretagare & tjänsteman, 1= proffspolitiker. Ålder, löpande efter ålder. Block 0 = vänsterblocket inkl. mp, 1= högerblocket. Senioritet löpande efter invalsåret i riksdagen. Stort parti 0= alla partier utom Moderaterna och Socialdemokraterna, 1= Moderaterna och Socialdemokraterna. Status 0= aldrig haft uppdrag för partiet på central nivå, 1= har eller har haft uppdrag för partiet centralt. Källa: Riksdagsundersökningen 1996. * p<.1 **p<.05 p<***.001

Ledamöter med karriärambitioner har inte en kortare väg till riksdagen när det gäller vägen från partimedlemskap till riksdagen.⁶⁰ Istället är det kvinnor, högutbildade och ledamöter som inte är uppväxta i ett arbetarhem som har den kortaste vägen. En högutbildad kvinna som inte har vuxit upp i ett arbetarhem tar sig in i riksdagen på lite drygt 14 år, medan en lågutbildad man med arbetarbakgrund i genomsnitt tar ungefär 22 år på sig.⁶¹

När det gäller kvinnornas kortare väg till politiken bör det noteras att mandatperioden 1994 – 1998 var lite speciell. En gruppering som kallade sig för Stödstruporna uttryckte missnöje med hur de etablerade partierna arbetade med frågor som rörde kvinnors villkor i samhället. Den föregående mandatperioden (1991 – 1994) hade andelen kvinnor i parlamentet sjunkit och stannade vid 33 procent. Det restes därför krav på att partierna skulle varva

⁶⁰ Jag vill uppmärksamma läsaren på att "senioritet" utgår i regressionen i tabell 6.1. Orsaken är risken för multikollinearitet. Variablerna om hur länge en ledamot har varit i riksdagen, ledamotens nuvarande ålder och hur gammal ledamoten var vid riksdagsinträdet, samt antalet år från partimedlemskap ligger nära varandra. I huvudsak ändras inte resultaten i tabell 6.1, annat än att den förklarade variansen minskar. Ledamotens nuvarande ålder utgår i den regression som undersöker hur gammal ledamoten var vid inträdet i riksdagen. Det görs på grund av att en ung riksdagsledamot inte gärna kunde ha varit annat än ung då han/hon kom in i riksdagen. Inte heller detta förfarande påverkar huvudresultatet.

⁶¹ För kvinnorna tog det ungefär 15 år att ta sig till riksdagen medan en man i genomsnitt dröjer ytterligare fyra år. På kommunal nivå gäller samma villkor. Den fördel kvinnor har gäller även för ledamöter med en akademisk bakgrund. Det skiljer i genomsnitt drygt fyra år (16 respektive 21 år) mellan dem som har universitetsutbildning och de andra.

sina listor enligt principen ”varannan damernas”. Företrädare för Stödstrum-porna hotade med att bilda ett eget parti om inte riksdagspartierna bättrade sig. Partierna hörsammade i olika utsträckning de framförda kraven (Freiden-vall 2006). Resultatet blev att andelen kvinnor i riksdagen steg till över 40 procent. Av den anledningen kan de siffror som presenteras här vara något skeva. Kvinnors snabbare väg till riksdagen kan helt enkelt ha skyndats på av det yttre tryck som fanns vid denna tid. Forskning visar emellertid att kvinnor på kommunal nivå har en snabbare väg till första uppdrag än vad män har (SOU 2001:48). Kvinnors väg till riksdagen är förmodligen därför kortare än vad männens är, men kanske inte riktigt lika kort som det framstår i tabell 6.1.⁶²

Ledamöter med karriärambitioner är yngre än sina kollegor när de blir riksdagsledamöter. Samma sak gäller för ledamöter från vänsterblocket, och ett stort parti - Socialdemokraterna. Socialdemokratiska ledamöter är drygt 40 år när de kommer in i riksdagen, och är yngre än vad ledamöterna är från de andra partierna. Äldst vid inträdet är Centerpartiets ledamöter. De är ige-nomsnitt 44 år när de kommer till riksdagen. Relateras ledamotens ålder till inträdet i riksdagen och karriärmässiga framgångar, kan man konstatera att sedan andra världskriget har inte någon av Sveriges statsministrar varit över 34 år när de blev riksdagsledamöter.⁶³ Man kan därför ana att en ledamot som hamnar högt upp i den politiska hierarkin, också kommit in i riksdagen i relativt unga år.

Ledamöternas förmåga att tillgodose sina kortsiktiga preferenser

Definitionen på karriärambitioner utgår ifrån att ledamöterna ska vara mål-medvetna. Det är emellertid oklart om denna egenskap har någon betydelse för hur bra ledamöterna är på att uppfylla sina kortsiktiga preferenser. För-mågan att uppfylla sina kortsiktiga preferenser handlar i det här fallet om i vilken utsträckning som ledamöter med karriärambitioner sitter i de utskott de själva önskar. Utskotten i riksdagen utgör en viktig resurs för den ledamot som eftersträvar inflytande (Esaiasson & Holmberg 1996:230; Hagevi 1998:238f).

Statsvetaren Magnus Hagevi har i sin avhandling visat att ledamöterna har ett förhandlingsutrymme vid utskottsplaceringarna (Hagevi 1998). Ledamöternas egna preferenser väger tungt när platserna ska fördelas, och parti-ledningarna kan inte göra som de själva vill när platserna i utskotten ska

---

⁶² I de efterkommande riksdagsundersökningarna ställdes inte frågan om när ledamöterna blev medlemmar i sina partier. Jag har därför inte haft möjlighet att följa utvecklingen.

⁶³ Fredrik Reinfeldt var 26 år, Carl Bildt och Göran Persson var 30 år. Tage Erlander, Olof Palme och Ingvar Carlsson var 31 år. Per Albin Hansson och Torbjörn Fälldin 32 år och Ola Ullsten var 34 år.

besättas (Hagevi 1998:213f). Kanske kan ledamöternas karriärambitioner medverka till att deras preferenser blir mer genomslagskraftiga, eller tvärtom att ledamöterna ”avslöjar sig” och lyckas sämre än sina kolleger.

Magnus Hagevi har visat att de tre mest eftertraktade utskotten är finans-, närings- och utrikesutskottet (Hagevi 1998: kapitel 5). I tabell 6.2 presenteras hur stor andel av politiker med respektive utan karriärambitioner som vill ha plats i de tre mest populära utskotten.

Tabell 6.2 Ledamöternas mest önskade utskott (%)

Karriärambitioner	Finansutskottet	Näringsutskottet	Utrikesutskottet	Summa
Ja	21	14	12	47
Nej	13	11	7	31

Kommentar: Riksdagsledamöterna har besvarat frågan: ”Om Du fick välja fritt, vilket riksdagsutskott skulle du då helst vara ordinarie ledamot av?” Källa: Riksdagsundersökningarna 1994 & 1996. (N = 237).

Nära hälften av ledamöterna med karriärambitioner vill sitta i de mest åtråvärda utskotten, däremot är övriga ledamöter mer splittrade. Bland de ledamöter som inte har karriärambitioner är det knappt en tredjedel som vill till något av dessa utskott. Slås de tre mest populära utskotten samman, i syfte att studera vilka som vill till dessa utskott, är skillnaderna dessutom signifikanta i en multivariat regressionsanalys. Ledamöter med karriärambitioner vill i större utsträckning till de mest populära utskotten och utsätter sig därmed för en större konkurrens när det gäller att få sina preferenser tillgodosedda.

Utskotten är också relaterade till status. Både finans- och näringsutskottet tillhör de utskott som enligt ledamöterna har mest makt och prestige. Ett tredje prestigefyllt utskott är konstitutionsutskottet (Hagevi 1998 kap 3). När finans-, utrikes- och konstitutionsutskotten sammanförs till en gemensam statuskategori i syfte att pröva om ledamöter med karriärambitioner vill ha makt och prestige syns dock ingen sådan tendens. Resultatet kan sägas upprepa vad som framkom i kapitel 5, vilket visade att ledamöter med karriärambitioner inte är mer statusorienterade än andra ledamöter. Ledamöter med karriärambitioner vill till de mest populära utskotten, och inte till de med högst status.

Är då ledamöter med karriärambitioner bra på att placera sig i de utskott som de själva önskar sitta i? För att ta reda på det jämförs önskat utskott med det utskott som ledamöten faktiskt tillhör. Studerar man i det sammanhanget hur stor andel av ledamöterna med karriärambitioner som återfinns bland de tre mest populära utskotten kan man konstatera att de är ”överrepresenterade”. Med överrepresenterade menas att 29 procent av ledamöter med karriärambitioner finns i finans-, närings- eller utrikesutskottet, trots att de som grupp endast utgör 18 procent av riksdagsledamöterna. Det innebär dock inte

GÖR LEDAMÖTER MED KARRIÄRAMBITIONER KARRIÄR?

att ledamöter med karriärambitioner är bättre på att placera sig i ”sitt” utskott, vilket resultatet från en multivariat analys i tabell 6.3 visar.

Tabell 6.3 Ledamöternas förmåga att ta sig till det utskott som de helst vill sitta i (logit-koefficienter)

Förklaringsfaktorer	Ledamöternas förmåga att sitta i de utskott de helst vill sitta i
Karriärambitioner	-.200
Kön	-.153
Familjebakgrund	.385
Utbildning	-.245
Profvspolitiker	-.394
Ålder	.007
Block	.032
Senioritet	-.125***
Stort parti	.864**
Status	.875*
Pseudo R ²	.109
Antal personer	187

Kommentar: Den beroende variabeln är tvådelad 0-1. De ledamöter som sitter i de utskott de helst vill sitta tilldelas värdet 1. Ledamöter som hellre vill sitta i ett annat utskott har tilldelats värdet 0. De oberoende är kodade på följande sätt: Kön 0= kvinna, 1 = man. Familjebakgrund 0= pappa arbetare, 1 = pappa småföretagare eller tjänsteman. Utbildning 0= ej universitetsutbildning, 1 = universitetsutbildning. Yrke 0= arbetare, småföretagare & tjänsteman, 1= proffspolitiker. Ålder, löpande efter ålder. Block 0 = vänsterblocket inkl. mp, 1= högerblocket. Senioritet löpande efter invalsåret i riksdagen. Stort parti 0= alla partier utom Moderaterna och Socialdemokraterna, 1= Moderaterna och Socialdemokraterna. Status 0= aldrig haft uppdrag för partiet på central nivå, 1= har eller har haft uppdrag för partiet centralt. Källa: Riksdagsundersökningen 1994 och 1996 * p<.1 **p<.05 p<***.001

Ledamöter med karriärambitioner är varken bättre eller sämre på att tillgodose sina kortsiktiga preferenser. Målmedvetenhet vad gäller den egna karriären ger alltså inte utslag. En majoritet (56 procent) av ledamöter med karriärambitioner sitter i sina önskade utskott. För ledamöter som inte har några karriärambitioner är motsvarande siffra 59 procent. De ledamöter som bäst lyckas tillgodose sina önskemål är de som suttit längst i riksdagen, är framträdande inom partiets organisation, och kommer från något av de två stora partierna. Karriärambitioner är med andra ord inte någon avgörande faktor för hur lyckosamma ledamöterna är på att placera sig i sitt mest önskade utskott.

Däremot finns det alltså en skillnad i vilka utskott som ledamöterna helst vill sitta i. Ledamöter med karriärambitioner söker sig till de utskott som är de mest populära och där konkurrensen är som hårdast.

Ledamöters förmåga att behålla sitt riksdagsuppdrag

Det gavs i början av boken smakprov på hur svenska politiker tenderar att rygga tillbaka när de ska tala om de egna karriärambitionererna. När Göran Persson fick frågan om han någon gång strävat efter att bli partiledare, svarade han att man inte ska göra det. Den lag som gäller är: ”*Den som vill bli vald blir sällan vald*” (Göran Persson i Uppdrag Granskning 1998) och att: ”*den*

typen av karriärism, upptäcks och då sällas man bort” (Madestam 2009:97). Den minnesgode läsaren kommer kanske också ihåg hur en ledamot uttryckte sig i kapitel 2: ”Folk anser att om man i socialdemokraterna säger att ’Det där uppdraget skulle jag gärna åta mig,’ så har man i samma ögonblick förklarat sig ”politiskt död”. Föreslår man sig själv till ett uppdrag så mister man inte bara detta utan även det kommande” (Barrling Hermansson 2004:173). Att uttrycka en önskan om ett uppdrag kan alltså få till följd att man misslyckas med att erövra det. Karriärambitioner är, om detta stämmer, ett hinder för en politisk karriär. Drivkraften att göra karriär kan leda till osämja och att bråk uppstår inom partierna. Tage Erlander beskriver exempelvis i sina dagböcker hur socialministern Gustav Möller, efter att ha sett sig förbigången i valet som partiledare, på olika sätt markerade sitt missnöje med partiet. Möller gjorde exempelvis utspel som innebar att den socialdemokratiska ledningen upprepade gånger hamnade i brydsamma situationer (Erlander 2001).⁶⁴ Allt som allt framstår det som viktigt att ställa frågan om ledamöter med karriärambitioner i större utsträckning än andra får lämna riksdagen ofrivilligt. Jag ska därför inte bara ta reda på vilka ledamöter som fortfarande är kvar i riksdagen, utan även studera om ledamöterna frivilligt eller ofrivilligt har lämnat uppdraget som riksdagsledamot och om det är de framgångsrika eller de mindre framgångsrika ledamöterna som frivilligt eller ofrivilligt lämnat riksdagen.

Beräkningsgrunden för ledamöternas karriärmässiga framgångar

Innan man kan ge sig i kast med att bedöma ledamöternas karriärer behöver man ett sätt att mäta ledamöternas karriärframgångar på. Det finns dock inte något självklart sätt att konstruera ett karriärindex. I exempelvis Peter Esaiasons och Sören Holmbergs studie ”*Representation from Above*” från 1996 fördelades riksdagsledamöternas karriärpoäng mellan 0 och 2 beroende på vilka uppdrag som ledamöterna är i besittning av. I ”*Exit riksdagen*”, där orsakerna till att alltfler ledamöter lämnar riksdagen undersöktes, gjordes inte någon åtskillnad mellan de olika politiska uppdragens status. Där gavs istället alla uppdrag ett poäng för vart år ledamoten var innehavare av dem (Ahlbäck Öberg, Hermansson & Wängnerud 2007:41).

I det poängsystem som används i den här boken görs ett försök att ta med ledamöternas egna bedömningar om vilka politiska uppdrag som har status. I riksdagsundersökningen från 1994 fick ledamöterna själva betygsätta hur mycket prestige olika politiska uppdrag har (se kapitel 5). Ledamöterna kun-

---

⁶⁴ Trots att Gustav Möller inte gör någon hemlighet av att han är missnöjd med valet av Tage Erlander känner Erlander för Gustavs Möller. På ett mänskligt plan uttrycker Erlander sorg över att en av hans bästa vänner håller på att: ”Gå under alldeles inför mina ögon” (Erlander 2001:150).

de ge 18 olika politiska uppdrag poäng mellan 0 och 10. Genomsnittspoängen för dessa 18 politiska uppdrag var 6.2. Sju av uppdragen hade en genomsnittspoäng som översteg 6.2. Uppdragen var statsråd, utskottsordförande, gruppleddare, ledamot av partigruppens förtroenderåd, talman, ambassadör och landshövding. Av den anledningen kommer alla uppdrag som fick mer än 6.2 poäng tas med bland de politiska uppdragen i konstruktionen av indexet. Dessa uppdrag kompletteras också med de uppdrag som förekom i *Exit riksdagen*: vice talman, vice ordförande för ett utskott, partiledare och partisekreterare. Till dessa uppdrag tillkommer även uppdrag i EU-organisationen, som alla hade statuspoäng som översteg 6.2. Det går alltid att föra resonemang om det i beräkningssystemet borde finnas fler eller färre uppdrag, och om det bland uppdragen finns sådana som inte borde vara med och ersättas med andra. Jag har emellertid utvecklat olika beräkningssystem som inrymmer både färre och fler uppdrag, och det utan att huvudresultatet påverkas. Med andra ord står och faller inte resultaten med exakt vilka uppdrag som tas med.⁶⁵ Likväl måste ett urval göras. Mitt urvalskriterium baseras alltså på hur forskare tidigare har gjort, samt på ett försök att ”lyssna in” ledamöternas egna bedömningar.

Själva poängsystemet går mellan 1 och 3. De politiska uppdrag som ledamöterna i genomsnitt gav över 8 poäng får 3 poäng (statsråd, talman och EU-kommissionär), vilket kompletteras med partiledaruppdraget (hämtat från *Exit riksdagen*). Det är ganska lätt att se att dessa uppdrag har högre status än exempelvis uppdraget som generaldirektör. Politiska uppdrag med ett genomsnittspoäng som låg mellan 7 och 8 ges i beräkningssystemet 2 poäng (gruppleddare, utskottsordförande och ambassadör). Dessa uppdrag kompletteras också med partisekreterarposten (hämtat från *Exit riksdagen*).

Uppdrag som hade ett genomsnittspoäng under 7 men över 6.2 poäng, det vill säga landshövding, medlem i riksdagsgruppens förtroenderåd och generaldirektör får 1 poäng. Till den grupp som får 1 poäng ingår även vice utskottsordförande, vice talman (hämtat från *Exit riksdagen*) samt uppdrag i EU-parlamentet.

Vilka ledamöter är kvar mandatperioden 2006 – 2010?

Andelen ledamöter som sitter kvar efter riksdagsvalen har genom åren minskat. Idag är det drygt 30 procent av ledamöterna som byts ut vid varje val (Ahlbäck Öberg, Hermansson & Wängnerud 2006). Det betyder att vi skulle

---

⁶⁵ I boken ”*Representation from Above*” prövade Esaiasson och Holmberg också betydelsen av olika typer av poängsättningar för bedömningen av ledamöternas karriärer. Prövningarna av de olika poängsystemen visade sig då inte ha någon större betydelse för bedömningen av de resultat som framkom i deras studie (Esaiasson & Holmberg 1996:40).

kunna förvänta oss att cirka en tredjedel av de ledamöter som svarade på enkäten 1996 är kvar mandatperioden 2006 - 2010. Riksdagsledamöterna hyste dock en viss optimism om sin framtid. I undersökningen 1996 angav 40 procent att de avsåg vara kvar om tio år. Betydligt färre lyckades emellertid vara kvar. Om man studerar hur många av de ledamöter som ingick i studien 1996 fanns kvar i riksdagen i början av mandatperioden 2006 – 2010, var det endast 18 procent. Det betyder att färre än hälften av dem som ville vara kvar i riksdagen höll fast/lyckades med sina föresatser. Hur har det då gått för ledamöter med karriärambitioner? Tabell 6.5 visar att ledamöter med karriärambitioner i högre utsträckning faktiskt höll sig kvar.

Tabell 6.4 Andel ledamöter som är kvar i riksdagen efter tio år (%)

Karriärambitioner	Kvar efter 10 år
Ja	33
Nej	14
Differens	19***

Kommentar: Uppgifterna om hur många ledamöter som är kvar bygger på en jämförelse mellan vilka ledamöter som deltog i undersökningen 1996 och vilka ledamöter som valdes in i riksdagen 2006. Källa: Riksdagsundersökningen 1996 och ”Fakta om folkvalda. Riksdagen 2006 - 2010”. * p<.1 **p<.05 p<***.001

En större andel av ledamöterna med karriärambitioner är kvar i riksdagen efter tio år. Skillnaden är nästa 20 procentenheter.⁶⁶ Det är dock uppenbart att karriärambitioner inte är någon garant för att en ledamot lyckas hålla sig kvar. Drygt två tredjedelar av de som har karriärambitioner har försvunnit ur riksdagen. Detta blir också tydligt i tabell 6.6 när hänsyn tas till även andra faktorer.

⁶⁶ Följer man ledamöterna ytterligare en mandatperiod (2010 - 2014) kvarstår skillnaden, då är 20 procent av ledamöterna med karriärambitioner kvar, medan endast 4 procent bland övrig ledamöter fortfarande har en riksdagsplats.

GÖR LEDAMÖTER MED KARRIÄRAMBITIONER KARRIÄR?

Tabell 6.5 Vilka ledamöter är kvar i riksdagen 2006? (Logitregression).

Förklaringsfaktorer	Ledamöter som är kvar mandatperioden 2006 - 2010
Karriärambitioner	.572
Kön	.337
Familjebakgrund	-.135
Utbildning	.355
Profspolitiker	.142
Ålder	-.089**
Block	.869
Stort parti	1.082*
Senioritet	.142**
Status	1.036
Pseudo R ²	.248
Antal personer	201

Kommentar: Den beroende variabeln är tvådelad: 0 = inte kvar mandatperioden 2006-2010 1 = kvar mandatperioden 2006 - 2010. De oberoende är kodade på följande sätt: Kön 0= kvinna, 1 = man. Familjebakgrund 0= pappa arbetare, 1 = pappa småföretagare eller tjänsteman. Utbildning 0= ej universitetsutbildning, 1 = universitetsutbildning. Yrke 0= arbetare, småföretagare & tjänsteman, 1= profspolitiker. Ålder, löpande efter ålder. Block 0 = vänsterblocket inkl. mp, 1= högerblocket. Senioritet löpande efter invalsåret i riksdagen. Stort parti 0= alla partier utom Moderaterna och Socialdemokraterna, 1= Moderaterna och Socialdemokraterna. Status 0= aldrig haft uppdrag för partiet på central nivå, 1= har eller har haft uppdrag för partiet centralt. Källa: Riksdagsundersökningen 1996 & "Fakta om folkvalda. Riksdagen 2006 - 2010" * p<.1 **p<.05 p<***.001

Tabell 6.6 visar att det inte finns någon signifikant effekt av att ha karriärambitioner för att lyckas hålla sig kvar i riksdagen. I huvudsak är det mer uppenbara faktorer som ålder och hur länge en ledamot har suttit i riksdagen som är av betydelse. Men även att vara med i ett stort parti spelar in.

Under årens lopp har karriärledamöterna trots sina ambitioner och sitt strategiska agerande inte varit bättre på att hålla sig kvar i riksdagen. Drivkraften att göra karriär räcker med andra ord inte till för att ledamöterna ska klara av det interna partipolitiska spelet och sedan väljarnas dom på valdagen. Koefficienten är dock positiv och riktningen på sambandet visar att ledamöterna åtminstone inte har missgynnats. Nästa fråga blir därför vad som har hänt med ledamöterna under denna tidsperiod, det vill säga på vilket sätt har ledamöter med karriärambitioner skiljts från sitt riksdagsuppdrag?

För att ta reda på varför ledamoten skiljts från sitt uppdrag har varje ledamot som inte längre sitter i riksdagen granskats genom sökmotorerna Mediearkivet, Presstext, Google och Valmyndighetens hemsida. Genom de olika sökmotorerna har jag försökt ta reda på om det har funnits några kontroverser och/eller om ledamöterna själva har kommenterat varför de inte längre finns kvar i riksdagen.

I den analys som följer har orsakerna till avhoppet reducerats till två: Frivilliga och ofrivilliga. Till gruppen frivilliga hör alla ledamöter som före ett nytt riksdagsval redogjort för att de tänker avgå som riksdagsledamöter, samt att de i samband med sin avgång inte var i konflikt med sitt parti. Samma sak gäller ledamöter som lämnat sitt uppdrag under mandatperioden på grund av ett jobberbudande. Till gruppen ofrivilliga hör alla ledamöter som fått sluta

på grund av skandaler, protester eller att de blev petade från valbar plats, alternativt att de blev utslagna i personvalet eller att partiet förlorade ett mandat. För att kontrollera vilka ledamöter som blivit utslagna har uppgifter från Valmyndigheten använts. På Valmyndighetens hemsida finns valsedlar från de olika riksdagsvalen tillgängliga, vilket gör det möjligt att kontrollera om ledamoten stod på valsedeln och om denne blev utslagen på grund av personvalet, eller på grund av att partiet gjorde dåligt ifrån sig. Sammantaget görs två analyser: Vilka slutade frivilligt och vilka gjorde det inte.

Det är givetvis svårt att utesluta att några av de ledamöter som slutat frivilligt inte har gjort det på grund av att de saknat stöd från partiet. Intrycket efter att ha läst hundratals tidningsartiklar är att ledamoten låter meddela om denne känner sig felaktigt behandlad, eller så rapporterar tidningar ombråk inom partiet. Intrycket stärks dessutom av att jag genom tillgången till materialet från avhoppstudien ”*Exit riksdagen*” gjort kontroller. Ledamöterna hade i undersökningen möjlighet att själva redogöra för varför de inte var kvar i riksdagen. Ett av svarsalternativen var att ledamoten inte blivit nominerad. Kontrolleras uppgifterna i enkäten mot det som framkom genom söktjänsterna framgick att de ledamöter som i avhoppstudien uppgav att de inte blivit nominerade, också hade förekommit i mediediskussionerna.

Varför har ledamöterna lämnat riksdagen?

I tabell 6.6 visas två regressionsmodeller. I den ena prövas relationen mellan olika förklaringsfaktorer och ledamöter som lämnat riksdagen frivilligt. I den andra regressionsmodellen undersöks sambandet mellan förklaringsfaktorerna och vilka det är som under åren lämnat riksdagen ofrivilligt.

GÖR LEDAMÖTER MED KARRIÄRAMBITIONER KARRIÄR?

Tabell 6.6 Orsaker till att ledamöterna inte längre är i riksdagen mandatperioden 2006 – 2010 (logitregression)

Förklaringsfaktorer	Lämnat riksdagen frivilligt	Lämnat riksdagen ofrivilligt
Karriärambitioner	-.941**	.701
Kön	-.002	.076
Familjebakgrund	-.078	.483
Utbildning	.126	-.959**
Profvspolitiker	.092	-.361
Ålder	.069**	.021
Block	-.768*	.177
Stort parti	.200	-1.017**
Status	-.762*	-.599
Senioritet	-.030	.072*
Pseudo R ²	.144	.095
Antal personer	198	198

Kommentar: Den första beroende variabeln ("Lämnat riksdagen frivilligt") är tvådelad. De ledamöter som lämnat riksdagen frivilligt är kodat som 1 och de ledamöter som är kvar i riksdagen för mandatperioden 2006 – 2010 eller har lämnat riksdagen av andra skäl har värde 0. Den andra beroende variabeln ("Lämnat riksdagen ofrivilligt") är tvådelad. De ledamöter som lämnat riksdagen ofrivilligt är kodat som 1 och de ledamöter som är kvar i riksdagen för mandatperioden 2006 – 2010 eller har lämnat riksdagen av andra skäl har värde 0. De oberoende är kodade på följande sätt: Kön 0= kvinna, 1 = man. Familjebakgrund 0= pappa arbetare, 1 = pappa småföretagare eller tjänsteman. Utbildning 0= ej universitetsutbildning, 1 = Universitetsutbildning. Yrke 0= arbetare, småföretagare & tjänsteman, 1= profvspolitiker. Ålder, löpande efter ålder. Block 0 = vänsterblocket inkl. mp, 1= högerblocket. Senioritet löpande efter invalsåret i riksdagen. Stort parti 0= alla partier utom Moderaterna och Socialdemokraterna, 1= Moderaterna och Socialdemokraterna. Status 0= aldrig haft uppdrag för partiet på central nivå, 1= har eller har haft uppdrag för partiet centralt. Källa: Riksdagsundersökningen 1996, Mediearkivet, Presstext, Google samt Valmyndighetens hemsida. * p<.1 **p<.05 p<***.001

Börjar man med att studera vilka ledamöter som lämnat riksdagen frivilligt, det vill säga den vänstra regressionskolumnen, framgår att ledamöter med karriärambitioner i lägre grad än andra ledamöter väljer att sluta frivilligt. Det betyder att bland de ledamöter som deklarerat att de inte längre var intresserade av att vara kvar i riksdagen - och utan att det låg någon schism bakom - återfinns framförallt ledamöter som *saknar* karriärambitioner. Vi kan också se att ledamöter som inte hade någon status inom partiorganisationen i större utsträckning väljer att sluta frivilligt. Samma sak gäller för äldre ledamöter och ledamöter från vänsterblocket.

Går vi över till den högra kolumnen framkommer att ledamöter med karriärambitioner inte "tvingats" ut ur riksdagen. Ur den aspekten kan man inte säga att karriärambitioner är ett hinder för ledamöternas vistelse i parlamentet. Däremot är lågutbildade ledamöter utsatta, och riskerar att få lämna riksdagen ofrivilligt. Att tillhöra ett litet parti, och vara en nykomling ökar också risken. Ledamöter som har karriärambitioner verkar därför inte efter en tid tappa lusten och sluta. De ger inte upp frivilligt.

Studeras mer specifikt vilka ledamöter med karriärambitioner som ändå frivilligt har avgått, framkommer något intressant. Det är i första hand de ledamöter som hade låg status 1996 som lämnat frivilligt. De ledamöter som

avgått frivilligt hade år 1994 i genomsnitt .08 karriärpoäng, vilket är klart sämre än genomsnittet för riksdagen som låg på .39. I tabell 6.7 jämförs karriärpoängen från 1994 mellan ledamöter som frivilligt lämnat riksdagen med utgångspunkt från deras karriärambitioner.

Tabell 6.7 Ledamöternas genomsnittspoäng 1994 bland dem som lämnade riksdagen frivilligt (%)

Karriärambitioner	Genomsnittspoängen 1994 bland de ledamöter som under åren har lämnat riksdagen frivilligt
Ja	.08
Nej	.35

Kommentar: Uppgifterna bygger på de karriärpoäng som ledamöterna hade 1994 och på vilket sätt som ledamöterna avslutade sitt riksdagsuppdrag. Ju högre poäng, ju bättre har det gått i karriären. Karriärpoängen gick mellan 0 -5. Alla ledamöter som före valet delgav att de inte längre ville fortsätta med sitt riksdagsuppdrag och som inte motiverade avhoppet med bråk eller olust kategoriseras som att de lämnade riksdagen av frivilja. Källa: Riksdagsundersökningen 1996, Mediearkivet, Presstext, Google, Valmyndighetens hemsida och Fakta om folkvalda 1994 – 1998.

De ledamöter som inte har karriärambitioner och som lämnat riksdagen frivilligt är i paritet med riksdagsgenomsnittets, medan det bland ledamöter med karriärambitioner finns en tydlig fingervisning om att det är de mindre lyckosamma som lämnat riksdagen. Det är med andra ord bland ledamöter som har karriärambitioner som framgångar är av betydelse, vilket kan kontrasteras mot de ledamöter med karriärambitioner som slutade ofrivilligt. Deras genomsnittspoäng 1994 var 1.1, det vill säga närmare 3 gånger över genomsnittspoängen. Huvudorsaken till att de ramlade ur riksdagen var att partiet tappade mandat.

Resultatet ovan kan återknytas till de resonemang kring realism som fördes i anslutning till att definitionen av karriärambitioner diskuterades. Man kan se att det finns en viss klarsynthet hos de ledamöter som väljer att sluta frivilligt. När framgångarna inte infinner sig verkar de tänka om och kliver av. På samma vis kan man se att framgångsrika ledamöter med karriärambitioner inte är villiga att avsluta sitt uppdrag. Där är det de yttre omständigheterna som tvingar dem ut ur riksdagen.

Ledamöternas karriärutveckling från 1996 till 2006

I detta avsnitt är det ledamöternas faktiska karriärer som ska belysas. Huvudfrågan är om ledamöterna med karriärambitioner gjort karriär. Vi ska dock starta undersökningen med att studera hur ledamöternas status såg ut vid ”startlinjen” 1996.⁶⁷ I kapitel 3 gjordes en prövning om ledamöter med karriärambitioner i större utsträckning än andra ledamöter blivit rekryterade till

⁶⁷ Uppgifterna om ledamöternas status hämtas ur riksdagens biografiska serie ”Fakta om folkvalda” som utkommer efter varje allmänt val sedan mandatperioden 1982 – 1985.

GÖR LEDAMÖTER MED KARRIÄRAMBITIONER KARRIÄR?

centrala uppdrag i partiet. Det gick då inte att se några systematiska skillnader. De analyser som nu görs är emellertid bredare och berör inte bara förhållanden inom partierna, utan även ledamöternas status i riksdagen.

När riksdagsledamöternas genomsnittliga statuspoäng sammanställs för 1996 låg den på .39.⁶⁸ Ledamöter med karriärambitioner hade en något högre genomsnittlig poäng .54. Denna skillnad är dock inte signifikant, vilket framgår i tabell 6.8.

Tabell 6.8 Ledamöternas karriärstatus 1994 (OLS-regression)

Förklaringsfaktorer	Ledamöternas statuspoäng mandatperioden 1994 – 1998
Karriärambitioner	.131
Kön	-.090
Familjebakgrund	.137*
Utbildning	-.088
Proffspolitiker	.136
Ålder	-.001
Block	-.061
Stort parti	-.309*
Senioritet	-.068***
Status	.544***
Adj R ²	.215
Antal personer	204

Kommentar: Den beroende variabeln består av ledamöternas karriärmässiga status 1994. De oberoende variablerna är kodade på följande sätt: Kön 0= kvinna, 1 = man. Familjebakgrund 0= pappa arbetare, 1 = pappa småföretagare eller tjänsteman. Utbildning 0= ej universitetsutbildning, 1 = Universitetsutbildning. Yrke 0= arbetare, småföretagare & tjänsteman, 1= proffspolitiker. Ålder, löpande efter ålder. Block 0 = vänsterblocket inkl. mp, 1= högerblocket. Senioritet löpande efter invalåret i riksdagen. Stort parti 0= alla partier utom moderaterna och socialdemokraterna, 1= moderaterna och socialdemokraterna. Status 0= aldrig haft uppdrag för partiet på central nivå, 1= har eller har haft uppdrag för partiet centralt. Källa: Riksdagsundersökningen 1996 samt uppgifter från "Fakta om folkvalda". * p<.1 **p<.05 p<***.001

Resultaten visar att vid startpunkten för undersökningen har inte ledamöter med karriärambitioner något försteg. Man kan därför inte göra gällande att ledamöter med karriärambitioner ska förstås som de framgångsrika ledamöterna anno 1996. Däremot vittnar resultaten i övrigt om att ju längre en ledamot varit i riksdagen, desto större är sannolikheten att denne också erhåller statusuppdrag. Precis på samma sätt har personer med centrala uppdrag i partiorganisationen också mer framgångsrika karriärer. Detta kan tyckas självklart, men spelar ändå en viss roll, genom att det indikerar att det poängsystem som används faktiskt fungerar. I övrigt kan man återigen konstatera att uppväxtförhållandena är av betydelse. Det är inte till någon fördel för den politiska karriären att komma från ett arbetarhem.

⁶⁸ I boken "Exit riksdagen" (Ahlbäck Öberg, Hermansson & Wängnerud 2007) räknades poängen på ett annat sätt, uppdragen var ungefär detsamma som i denna undersökning, och de hade ett motsvarande genomsnitt på 0.5 poäng (2006:41).

Ledamöternas karriärutveckling från 1996 till 2006

Det är dags att ta reda på vad som egentligen har hänt under det dryga decennium som gått sedan ledamöterna berättade om sina framtidsplaner. Frågan är om ledamöter med karriärambitioner har haft större karriärmässiga framgångar än andra.

Utgångspunkten för undersökningen är att de ledamöter som var med i undersökningen 1996 och återfinns i riksdagen vid ingången av mandatperioden 2006 – 2010 tas med beräkningssystemet. De ledamöter som av olika anledningar inte längre sitter i riksdagen tilldelas noll poäng, med undantag för dem som har avgått men som 2006 har ett statusfullt uppdrag i det politiska systemet. I den kategorin ingår uppdragen landshövding, generaldirektör och politiska uppgifter på europeisk nivå. Dessutom får ledamöter som från 1994 varit statsråd, talman eller partiledare, men som avgått före 2006, poäng. Detta på grund av uppdragets höga status. I övrigt beräknas ledamöternas karriärstatus på samma sätt som vid undersökningen av ledamöternas karriärstatus 1994. Av tabell 6.9 kan man se att ledamöter med karriärambitioner signifikant skiljer sig från sina kolleger när det gäller den faktiska karriären.

Tabell 6.9 Ledamöternas karriärpoäng 2006 (OLS-regression)

Förklaringsfaktorer	Ledamöternas karriärutveckling till 2006
Karriärambitioner	.346*
Kön	.047
Familjebakgrund	.300*
Utbildning	.132
Profspolitiker	.166
Ålder	-.028***
Block	.121
Senioritet	-.005
Stort parti	.169
Status	.688***
Adj. R ²	.203
Antal personer	201

Kommentar: Den beroende variabeln består av de karriärpoäng som ledamöterna samlat på sig sedan 1996. Skalan går från 0 – 6. De oberoende är kodande på följande sätt: Kön 0= kvinna, 1 = man. Familjebakgrund 0= pappa arbetare, 1 = pappa småföretagare eller tjänsteman. Utbildning 0= ej universitetsutbildning, 1 = Universitetsutbildning. Yrke 0= arbetare, småföretagare & tjänsteman, 1= proffspolitiker. Ålder. löpande efter ålder. Block 0 = vänsterblocket inkl. mp, 1= högerblocket. Senioritet löpande efter invalsåret i riksdagen. Stort parti 0= alla partier utom moderaterna och socialdemokraterna, 1= moderaterna och socialdemokraterna. Status 0= aldrig haft uppdrag för partiet på central nivå, 1= har eller har haft uppdrag för partiet centralt. Källa: Riksdagsundersökningen 1996, Mediearkivet, Presstext, Google, och Fakta om folkvalda 2006 – 2010 * p<.1 **p<.05 p<***.001

Huvudintrycket är att karriärframgångar inte kommer av sig självt. Tabellen avslöjar att ledamöter med karriärambitioner faktiskt spelar en roll för den egna framgången. Göran Perssons uttalande om att: ”*Den som vill bli vald blir sällan vald*” ser inte ut att stämma. Sambandet mellan karriärambitioner och karriärframgångar stärks dessutom om man tar bort uppdrag med lägre status i karriärberäkningen, såsom uppdrag i riksdagsgruppen, vilket betyder att ledamöter med karriärambitioner framförallt varit lyckosamma när det gäller de mer framstående uppdragen. I övrigt kan sägas att resultatet från ledamöternas karriärstatus från 1994 delvis upprepas. Ledamöter som hade en statusposition inom partiet 1996, har också framledes lyckats väl med sina karriärer. Och återigen kan man konstatera att ledamöter från arbetarhem har svårare att lyckas med sina karriärer. Man också konstatera att kvinnor lyckas lika bra med sina karriärer som män. Om man går tillbaka till siffrorna och tittar mer specifikt på hur det ser ut bland män och kvinnor som vill göra karriär finns det dock en viss tendens som kan tyda på att kvinnor kan vara missgynnade. Det är fler kvinnor med karriärambitioner (38 procent) som hoppat av frivilligt än män (19 procent). Bland ledamöter som saknar karriärambitioner är könsskillnaderna klart mindre (män 57 % och kvinnor 62 %). Granskas ledamöternas karriärutveckling från 1996 och fram till 2006 har män med karriärambitioner ökat i genomsnitt med .40 poäng medan kvinnorna ökat med .13.⁶⁹ Detta är tankeväckande eftersom de bägge grupperna i stort sett hade lika höga genomsnittspoäng 1996. Männen hade en genomsnittspoäng på .56 och kvinnorna .5. Underlaget är dock för litet för att jag ska kunna dra några slutsatser, likväl kan det vara en indikator på att kvinnliga ledamöter med karriärambitioner inte har det lika lätt som manliga att nå framgångar.

Med anledning av att ledamöter med karriärambitioner uppgav att de oftare än andra röstade emot sitt parti har jag undersökt hur bra ett sådant agerande egentligen är i relation till karriären. Det visar sig vara ett dåligt upplägg. Ledamöter som uppgav att de oftare bryter mot partilinjen har signifikant sämre karriärutveckling över tid, samt en lägre genomsnittlig karriärpoäng 1994. Den ledamot som vill göra karriär bör därför inte enbart förlita sig på att gå emot partiledningen.

Undersöker man hur det har gått för ledamöter som uppgav att de ofta talade på gruppmöten, visar det sig att de över tid lyckades bättre med sina karriärer. Däremot hade de inte signifikant fler statuspoäng 1996, och det är under kontroll för samma faktorer som i tabell 6.9. Resultatet är intressant eftersom den som ofta talar på gruppmötena riskerar att uppfattas som intres-

---

⁶⁹ Skalan går från -4 till 6.

serad av uppmärksamhet. Givet hur karriären utvecklats genom åren verkar inte ”talträngda” personer betraktas som oönskade. Kanske kan detta återkopplas till tidigare resonemang om betydelse av att odla en profil, och att göra sig märkbar. Ledamöter som tror att ”tiga är guld” kan därför ha fel.

Ledamöter med karriärambitioner gör karriär

Ledamöternas egna karriärambitioner är en faktor när vi ska försöka förstå vilka politiker som når topposterna i vår representativa demokrati. Det finns ett samband mellan karriärambitioner och karriärmässiga framgångar. Karriärambitioner är framförallt påtagliga när det gäller det långsiktiga perspektivet. Jag har i kapitlet valt att studera karriärambitioner ur olika karriärmässiga perspektiv. Resultaten visar att ledamöter med karriärambitioner är yngre än sina kollegor när de kommer in i riksdagen, men att vägen från ett parti-medlemskap till ett inträde i riksdagen inte är snabbare. Vi har också kunnat se att karriärambitioner inte spelar någon roll för ledamöternas förmåga att placera sig i önskat utskott. Ledamöter med karriärambitioner är heller inte bättre än andra ledamöter på att hålla sig kvar i riksdagen. Däremot lämnar ledamöter med karriärambitioner i mindre utsträckning än övriga ledamöter riksdagen frivilligt. Det framgick också att de ledamöter med karriärambitioner som lämnar riksdagen i första hand är de som inte har haft några framgångar. Vi kan utifrån dessa resultat se att ledamöter med karriärambitioner inte missgynnas av strävan att göra en politisk karriär. Antingen har karriärambitioner en positiv effekt eller ingen alls. Karriärambition är ur det hänseendet inte en företeelse som bestraffas i det svenska parlamentet. Det går faktiskt bra för dem som eftersträvar att nå allra högst upp i den politiska hierarkin. En orsak kan vara att de ledamöter som följts under bokens gång har ett strategiskt upplägg som är gångbart. Vi kan återknyta till Donald Matthews slutsatser vad gäller de amerikanska senatorer som strävade efter att bli presidenter, nämligen att de som enbart följer regelboken når inte ända fram. Karriärmässiga framgångar handlar inte bara om anpassning, utan även om en förmåga att våga ta sig framåt.

I inledningen av detta kapitel summerades vad vi hittills känner till om ledamöter med karriärambitioner. Det går nu att komplettera den kunskapen med att karriärambitioner leder till karriärframgångar. Ledamöter med karriärambitioner utgör inte bara en urskiljbar grupp när det handlar om socioekonomisk bakgrund och hur de uppträder i riksdagen, utan även när det kommer till den politiska karriären. Resultaten visar att drivkraften att göra karriär verkligen gör sig gällande i ett partidominerat system som det svenska. När vi därför ska försöka förstå varför vi har de ledande företrädare som vi har, kan vi inte bortse från att det faktiskt finns politiker som målmedvetet och

GÖR LEDAMÖTER MED KARRIÄRAMBITIONER KARRIÄR?

strategiskt agerat för att en dag erövra en av de mer framträdande uppdragen i vår representativa demokrati och att de faktiskt lyckas.

7

Är Sverige ett land bland andra?

Jag argumenterade i bokens inledning för att Sverige är ett intressant fall. Anledningen är att Sverige kan utgöra ett exempel på ett politiskt system där ambitionen att göra karriär inte är en verksam drivkraft. Men det som framförallt gör fallet Sverige intressant är att om karriärambitioner gör sig gällande i den svenska riksdagen finns det goda skäl för antagandet att karriärambitioner är en verksam drivkraft även i andra parlamentariska system. Vi har nu kunnat konstatera att i den svenska riksdagen finns ledamöter som långsiktigt och målmedvetet eftersträvar - samt lyckas med att erövra framträdande politiska uppdrag. Drivkraften att göra karriär gör sig med andra ord gällande i ett partidominerat system som det svenska. I det sammanhanget har det också framkommit att 18 procent av ledamöterna i den svenska riksdagen uppger ett intresse av en politisk karriär. I detta kapitel tänker jag därför ta de första stegen i en jämförande analys, med avseende på ledamöternas karriärambitioner i olika europeiska parlament. De svenska parlamentarikernas karriärambitioner ska sättas in i ett internationellt sammanhang. Den första frågan som ska besvaras är om 18 procent ur ett europeiskt perspektiv är mycket eller litet.

Den andra övergripande frågan är om det finns kontextuella faktorer som påverkar andelen ledamöter med karriärambitioner i parlamenten. I händelse av att det finns variationer mellan parlamenten för det in oss på en diskussion som relaterar till hur institutionella och kulturella omständigheter påverkar andelen ledamöter med karriärambitioner. Kapitlet är därför uppdelat i två delar. I den första delen undersöks det svenska fallet genom att sätta in det i ett europeiskt sammanhang. Uppgiften i den andra delen är att utifrån de resultat som uppenbaras i den första delen skapa och sedan pröva hypoteser kring de eventuella likheter, alternativt skillnader som finns mellan parlamenten.

Material

Tack vare det internationella forskningsprojektet Political Representation in Europe (PRE) finns en möjlighet att jämföra svenska riksdagsledamöter med andra länders parlamentariker. Mellan åren 1996 och 1997 skickades enkäter ut till nationella parlamentariker i elva olika EU-länder. Den fråga som ställdes till de svenska ledamöterna om deras framtidsplaner ställdes även till deras europeiska kollegor. De elva länder som ingår i PRE är: Belgien, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Portugal, Spanien, Sverige och Tyskland. Svarsfrekvensen i undersökningen ligger på 37,6 procent (N = 1412). I internationell jämförelse är den svenska politiska eliten exceptionellt tillmötesgående. Sverige var det land som hade högst svarsfrekvens i PRE med 90 procent. Italien hade den lägsta svarsfrekvensen och låg på 15 procent.⁷⁰ Trots den mycket ojämna fördelningen av inkomna svar är representativiteten hygglig.⁷¹ Forskare från olika delar av Europa har utifrån det föreliggande materialet redan studerat parlamentarikerna ur en rad skilda perspektiv. Projektet har bland annat utmynnat i ”*The European Parliament, the National Parliaments, and European Integration*” (redaktörer R. Katz & B. Wessels 1999) och ”*Political Representation and Legitimacy in the European Union*” (redaktörer H. Schmitt & J. Thomassen 1999). Än så länge har dock inte någon ägnat sig åt att studera parlamentarikernas karriärambitioner.

PRE erbjuder en unik möjlighet att studera parlamentarikernas karriärambitioner. Likväl har materialet sina begränsningar. En sådan begränsning är antalet parlament som ingår i studien. Elva västeuropeiska parlament är förvisso inte något dåligt urval, men som statistiskt underlag för att studera kontextuella förklaringar är det något begränsat. Därav är en viss försiktighet påkallad när det gäller tolkningen av resultaten. Det går emellertid utifrån det material som föreligger att göra vissa explorativa försök.

Politiska karriärambitioner i en europeisk kontext

I den första delen av den undersökning som nu ska vidtas är huvudfrågan om det finns några variationer mellan parlamenten när det gäller förekomsten av ledamöter med karriärambitioner, och om de 18 procent som finns i den svenska riksdagen är mycket, litet eller mittemellan.

---

⁷⁰ Belgien 58 procent, Frankrike 25 procent, Grekland 20 procent, Irland 43 procent, Italien 15 procent, Luxemburg 47 procent, Holland 43 procent, Portugal 24 procent, Spanien 37 procent, Sverige 90 procent och Tyskland 47 procent.

⁷¹ En närmare beskrivning av datamängden finns i Katz & Wessels 1999:250–1. För att pröva hur representativa svarspersonerna var för respektive land med avseende på kön, parti och ålder användes Duncans index som visar att den är tillräckligt bra i de flesta av länderna.

I den internationella jämförelsen används samma utgångspunkter som i tidigare kapitel. De ledamöter som har markerat ett intresse för ett uppdrag som statsråd och/eller uppdrag inom EU-organisationen kategoriseras som innehavare av karriärambitioner. Frågeställningen i den internationella undersökningen löd: ”*What would you like to be ten years from now on? Please tick as many as appropriate*”. Tabell 7.1 visar hur andelen parlamentariker med karriärambitioner är fördelad inom varje parlament. Parlamentet med den största andelen ledamöter med karriärambitioner är högst upp i tabellen.

Tabell 7.1 Andelen ledamöter med karriärambitioner i de europeiska parlamenten (%)

Land	Karriärambitioner
Grekland	75
Irland	61
Italien	59
Spanien	48
Portugal	48
Frankrike	45
Belgien	41
Nederländerna	25
Tyskland	21
Sverige	18
Luxemburg	15
Antal personer	1216

Kommentar: Frågeställningen i den internationella undersökningen löd ”*What would you like to be ten years from now on? Please tick as many as appropriate*”. De ledamöter som har markerat ett intresse för ett uppdrag som statsråd och/eller uppdrag inom EU-organisationen kategoriseras som innehavare av karriärambitioner. För svarsfrekvenser för respektive land se not 1. Källa: Political Representation in Europe 1996.

Vi kan redan nu slå fast att andelen ledamöter med karriärambitioner varierar mellan olika parlament. Sverige är att döma av tabell 7.1 ett land med förhållandevis få ledamöter med karriärambitioner. Tillsammans med Luxemburg, Nederländerna och Tyskland bildar Sverige en grupp av ”lågambitionsländer”. Därefter följer Belgien, Frankrike, Portugal och Spanien som ligger mellan 41 och 48 procent. Dessa länder följs i sin tur av Italien och Irland som har en andel av ledamöter med karriärambitioner runt 60 procent. Det land som utmärker sig mest är Grekland. Tre fjärdedelar av de grekiska parlamentarikerna säger sig ha ambitionen att göra karriär.

Skillnaderna mellan länderna är som synes stora, från Greklands 75 procent till Luxemburgs 15. Spridningen mellan länderna kan tyda på att det finns institutionella och/eller kulturella omständigheter som påverkar andelen av ledamöter med karriärambitioner. Det kan emellertid vara idé att stanna upp och fundera över om operationaliseringen av karriärambitioner kan ha något att göra med dessa skillnader. Bland de politiska uppdrag som ingår i operationaliseringen finns till exempel olika uppdrag inom EU-organisationen. En av orsakerna till de stora skillnaderna mellan länderna

ÄR ETT SVERIGE ETT LAND BLAND ANDRA?

skulle kunna vara att entusiasmen för EU ser olika ut mellan de olika parlamenten. I en av de böcker som projektet EPR mynnade ut i, visade exempelvis att de svenska riksdagsledamöterna är mindre intresserade av att släppa iväg makt till EU än vad de andra ledamöterna är, och att det finns skillnader mellan hur ledamöterna i de olika parlamenten ser på hur stark EU som institution bör vara i framtiden (Katz & Wessels 1999). Detta skulle kunna vara en bidragande orsak till att intresset för att erövra uppdrag inom EU-organisationen skiljer sig mellan parlamenten. Ledamöter från parlament där det råder stor entusiasm för att EU ska få utökade muskler, känner sig kanske mer lockade av att åka till Bryssel än ledamöter från parlament som har en mer kluven inställning. Detta gäller oavsett om uppdragen i sig har status.

I tabell 7.2 visas resultatet av en analys där definitionen av karriärambitioner delats upp i två delar, dels en ”bred” där både uppdrag som statsråd och uppdrag inom EU-organisationen tas med, dels en ”smal” som endast gäller uppdraget i den nationella regeringen.

Tabell 7.2 I vilken omfattning som andelen ledamöter med karriärambitioner varierar beroende på vilken definition som används (%)

Land	Karriärambitioner - bred	Karriärambitioner – smal	Differens
Grekland	75	56	19
Irland	61	47	14
Italien	59	33	26
Spanien	48	25	23
Portugal	48	30	18
Frankrike	45	29	16
Belgien	41	29	12
Nederländerna	25	13	12
Tyskland	21	17	4
Sverige	18	14	4
Luxemburg	15	5	10
Antal personer	1216	1216	1216

Kommentar: Frågeställningen i den internationella undersökningen löd ”What would you like to be ten years from now on? Please tick as many as appropriate” De ledamöter som har markerat ett intresse för ett uppdrag som statsråd och uppdrag inom EU-organisationen tillhör kategorin med breda karriärambitioner. Den smala definitionen inkluderar endast uppdraget som statsråd. Differensen är framräknad genom att subtrahera den breda definitionen med den smala. För svarsfrekvenser för respektive land se not 1. Källa: Political Representation in Europe 1996.

Det har betydelse för analysen om man i definition av karriärambitioner tar med uppdrag inom EU-organisationen eller inte. Skillnaderna mellan länderna är inte lika stora när den smalare definitionen används. Avståndet mellan länderna på vardera ytterkant, Grekland och Luxemburg, sjunker med nio procent, från 60 procent (75-15) till 51 (56-5). Den genomsnittliga differensen mellan den ”breda” och den ”smala” definitionen är 14 procent. Men även när den smala definitionen används tillhör Sverige kategorin ”lågambitionsländer”. Det är också samma fyra länder som har lägst andel ledamöter

med karriärambitioner. För förståelsen av karriärambitioner går det därför att göra gällande att andelen ledamöter med karriärambitioner är något som varierar mellan parlamenten. Politiska karriärambitioner verkar ur det hänseendet vara en drivkraft som relaterar till kontextuella faktorer.

Hypoteser till att andelen ledamöter med karriärambitioner skiljer sig mellan parlamenten

Vi har i det svenska fallet funnit att det finns socioekonomiska förhållanden som relaterar till ledamöternas karriärambitioner. Nu är det dags att gå vidare och undersöka om det finns kontextuella faktorer som kan förklara variationen mellan de olika parlamenten.

I kapitel 2 presenterades en av de forskare, Gordon Black, som har vidareutvecklat Joseph Schlesingers teori om karriärambitioner. Enligt Black skapar inte politiska institutioner karriärambitioner. Istället fungerar institutioner som ett slags sorteringsmekanism, där vissa kandidater släpps igenom, medan andra inte gör det (Black 1972). Det betyder att olika politiska institutioner ger ledamöter med karriärambitioner olika förutsättningar att komma fram. Om man studerar resultaten från tabell 7.2 verkar det inte orimligt att de politiska institutionerna i olika utsträckning filtrerar bort ledamöter med karriärambitioner. Den statsvetenskapliga forskningen har i andra sammanhang påvisat att institutionernas utformning påverkar både vilka kandidater och politiska partier som kommer in i de lagstiftande församlingarna (Duverger 1954; Gallagher 1991; Lijphart 1990; Norris 1996; Ordeshook & Shvetsova 1994; Taagepera & Shugart 1989).

De forskare som exempelvis intresserar sig för kvinnor och etniska minoriteters möjligheter att få delta i de lagstiftande församlingarna studerar ofta valsystemens utformning (för en översikt se Paxton, Hughes & Painter 2010; Wängnerud 2009). Något förenklat kan man säga att ju mindre den enskilde ledamöten står i centrum, desto större är sannolikheten att individer från underrepresenterade grupper kommer in i de lagstiftande församlingarna (Kenworthy & Malami 1999; McAllister & Studlar 2002; Norris 1985; Paxton 1997; Reynolds 1999; Rule 1987). Det finns även korruptionsforskare som har studerat betydelsen av valsystemens utformning och den politiska representationen. Ett omdebatterat resultat är exempelvis att i system som saknar inslag av personval minskar väljarnas möjlighet att utkräva ansvar och ledamöterna är därför lättare att muta (se exempelvis Kunicová & Rose-Ackermann 2005; Persson, Tabellini & Trebbi 2003).⁷² Forskare har med

---

⁷² Andra forskare menar att det är tvärtom. Stängda listor bidrar istället till att ledamöterna tar ett större ansvar för partiet. Politikerna behöver inte göra sig kända och är därför inte i behov av pengar, vilket innebär att de i mindre utsträckning låter sig korrumpas (Chang & Golden 2006).

andra ord från olika infallsvinklar studerat relationen mellan de politiska institutionerna och livet i parlamenten och funnit det fruktbart.

I det som nu följer ska tre möjliga orsaker till att andelen ledamöter med karriärambitioner varierar mellan parlamenten presenteras. Kapitlet avslutas med att hypoteserna prövas mot varandra i en multivariat regression, där både den breda och smala definitionen ingår.

Personfokusering

Forskare har tidigare uppmärksammat att det finns ett samband mellan valsystemens utformning och ledamöternas incitament att marknadsföra sig själva. I system med tydliga personvalsinslag kan man se att kandidater i större omfattning jobbar med att profilera sig än vad kandidater gör i mindre personfokuserade system (Carey & Shugart 1995; Sartori 1976; Taagepera & Shugart 1989). Personval innebär att ledamöterna behöver uppmärksamhet för att väljarna ska känna igen dem (Jacobson 2004). I kapitel 5 kunde vi se att de svenska ledamöterna med karriärambitioner inte var främmande för att både synas på gruppmöten och att bryta mot partlinjen vid omröstningar i kammaren. Ledamöter med karriärambitioner kan därför antas vara personer som vill dra blickarna åt sig, och ju större utrymme ett system ger för profilering desto mer gynnar det ledamöter med karriärambitioner. På motsvarande sätt kan man tänka sig att system som inte lyfter fram de enskilda individerna i större utsträckning filtrerar bort politiker med karriärambitioner. Anledningen skulle kunna vara att när partierna själva får avgöra vilka personer som ska företräda dem premieras lojala lagspelare framför personer som odlar en egen profil. Hypotes 1 är därför att valsystem med personvalsinslag gynnar ledamöter med karriärambitioner.

Omsättningshastigheten av parlamentariker vid val

Karriärambitioner handlar om vad ledamöterna avser att göra i framtiden. Ledamöternas karriärambitioner kan därför påverkas av hur många parlamentariker som brukar vara kvar efter ett parlamentsval. Förnyelsehastigheten säger något om konkurrensen om platserna i parlamenten, och även vilka möjligheter som ledamöterna har att långsiktigt planera sin politiska framtid (Matland & Studler 2004).

I USA debatteras sedan en tid frågan om politiker sitter både för länge och alltför säkra på sina platser (Herrick & Fisher 2007). Under 1990-talet genomförde 21 delstater begränsningar i hur många mandatperioder en representant får sitta. Förhoppningarna var bland annat att en ökad omsättning skulle leda till att personer med annan slags bakgrund än den gängse skulle komma in i delstatsförsamlingarna. Resultatet blev dock inte det förväntade.

Det är fortfarande mer välbärgade som söker sig till politiken (Carey et al. 2006). Forskare har däremot kunnat konstatera att ledamöterna ändrade sitt agerande. Ledamöternas relation till valkretsen försvagades eftersom representanterna i lägre utsträckning ansträngde sig för att upprätthålla kontakten med sina väljare (Carey et al. 2006).

Likväl, den bakomliggande tanken med tidsbegränsningar är att ledamöternas karriärplaner påverkas av hur länge de har möjlighet att vara verksamma inom en institution. Detta borde i sådana fall tala för att ledamöter med karriärambitioner påverkas av hur omsättningshastigheten i parlamentet ser ut. En låg omsättning i parlamentet innebär att ledamöterna känner sig säkra och har därmed goda möjligheter att planera för sina fortsatta karriärer. Men om många ledamöter i ett parlament förlorar sina platser vid valen skulle detta kunna få återverkningar på ledamöternas karriärambitioner, eftersom framtiden är mer osäker. Hypotes 2 innebär att en låg omsättningshastighet i samband med parlamentsval stimulerar ledamöternas karriärambitioner.

Den politiska kulturen

I tabell 7.1 kunde vi se att det fanns stora skillnader mellan de sydeuropeiska länderna (plus Irland) och de övriga länderna. En förklaring till dessa skillnader skulle kunna kopplas till den politiska kulturen.⁷³ Den politiska kulturens betydelse har genom åren varit omtvistad, men har under de senaste tio åren stärkt sin ställning (Fuchs 2007). Forskare som studerat kvinnors politiska deltagande och förutsättningar för att bli invalda i parlamenten har bland annat lyft fram den politiska kulturen som betydelsefull (Wängnerud 2009). Bland dessa forskare finns de som menar att de värderingar som råder inom ett parti, eller ett land, har betydelse för vilka kandidater som släpps fram (Caul 1999; Kenworthy & Malami 1999; Kittilson 2006; Kunovich & Paxton 2005; Lovenduski & Norris 1993). Föreställningen om vad som utmärker en bra politiker återspeglar också vilka som blir parlamentariker (Eagly, Makhijani & Klonsky 1992; Lawless & Theriault 2005).

Sverige är ett av världens mest jämlika länder (Atkinson, Rainwater & Smeeding 1995). Citaten från svenska politiker understryker vidare att det finns någon form av Jantelag i Sverige. Jantelagen skulle på sitt sätt kunna vara ett uttryck för att det i ett egalitärt samhälle är svårare för politiker med karriärambitioner att göra sig gällande. Vi har visserligen kunnat se att leda-

---

⁷³ Föreställningen om att den politiska kulturen är en viktig komponent för ett politiskt system framfördes redan av Aristoteles (Welzel 2009). Aristoteles utgick från att de värderingar som en framträdande grupp omfattar också bildar grund för det politiska systemets legitimitet. Det var av den anledningen centralt för demokratin, enligt Aristoteles, att det fanns en stor medelklass. Medelklassens modererande värderingar innebar att det politiska systemet fick stabilitet och legitimitet (Welzel 2009).

möter med karriärambitioner ändå lyckas bra i det svenska parlamentet. Framgångarna når de troligen trots den svenska politiska kulturen och inte tack vare den.

Det är inte alldeles enkelt att pröva graden av egalitet, men ett försök ska göras. Jag har redan påpekat att det finns forskare som menar att andelen kvinnor i ett parlament är ett uttryck för ett samhälles egalitära värderingar (se exempelvis Graubard 1986; Ingelhart & Norris 2003; Liebig 2000; Norris 1996). I mer jämlika samhällen har kvinnor helt enkelt lättare att få delta i de lagstiftande församlingarna. Mitt sätt att mäta graden av egalitära värderingar i det politiska systemet utgår därför ifrån hur stor andel av parlamentets ledamöter som är kvinnor. Jag har även skapat ett alternativt mått på jämlikhet. Det måttet utgår från ginikoefficienter, vilket är ett vanligt mått då man ska mäta inkomstspridningen i ett land (se exempelvis Deininger & Squire 1996; Jordal 2007; Persson & Tabellini 1994). Ginikoefficienterna används som ett sätt att prova om andelen kvinnor i parlamentet är tillförlitligt som ett mått på jämlikhet. Återför man resonemanget om jämlikhet till avhandlingens första kapitel, och till människans instinktiva ovilja gentemot personer som framstår som intresserad av makt, bör den oviljan helt enkelt vara större i samhällen som framhåller jämlikhetstanken. Hypotes 3 är således att en mer jämlikhetssträvande omgivning påverkar ledamöternas karriärambitioner.

Institutionella och kulturella faktorerers betydelse för ledamöternas karriärambitioner

I bokens sista regressionstabell analyseras vilka faktorer som har ett samband med parlamentarikernas karriärambitioner. De tre presenterade hypoteserna ska prövas och ställas mot varandra. I regressionsmodellen ingår även individfaktorerna: kön, utbildning, ålder, yrkesbakgrund, tid i parlamentet och ideologisk egenplacering på vänster- högerskalan. Ambitionen är att så långt som möjligt använda samma kontrollvariabler som i kapitel 4. I den internationella undersökningen är det dock inte möjligt att få fram uppgifter på rekrytering, språkfärdigheter, status etcetera och finns därför inte med. Istället för storlek på parti och vänster-högerblock används ledamöternas självplacering på vänster-högerskalan. Orsaken är att de svenska förhållandena inte alldeles enkelt låter sig översättas till den europeiska kontexten.

Tabell 7.3 Tre faktorerers betydelse för ledamöternas karriärambitioner (Logit-koefficienter)

Bakgrundsfaktorer	Karriärambitioner - bred	Karriärambitioner – smal
Kontextuella faktorer		
Personfokusering	.159	.092
Möjligheter för ledamöterna att över tid planera för sin framtid	-.000	.038**
Den politiska kulturen	-.058**	-.032**
Sociopolitiska faktorer		
Kön	-.167	.038
Utbildning	.615***	.730**
Professpolitiker	.229	.241
Ålder	-.407**	-.292*
Senioritet	-.008	-.086
Ideologi	.076*	.138***
Pseudo R ²	.101	.090
Antal personer	1130	1130

Kommentar: Frågeställningen i den internationella undersökningen löd ”What would you like to be ten years from now on? Please tick as many as appropriate” De ledamöter som har markerat ett intresse för ett uppdrag som statsråd och uppdrag inom EU-organisationen tillhör kategorin med breda karriärambitioner. Den smala definitionen inkluderar endast uppdraget som statsråd. Den beroende variabeln är tvådelad (0-1). Resultaten i tabellen är under kontroll för kön, ålder (tredelad), senioritet (tredelad), utbildning (saknar universitetsutbildning - universitetsutbildad), Politiskt färg (respondenten har fått placera in sig på en vänster – högerskala som går från 0 till 10), yrkesbakgrund 0 - 1 (övriga yrkeskategorier - politikerprofvs). De kontextuella variablerna är kodade på följande sätt: Personval: 0 nej, 1 = ja, Andelen ledamöter som är kvar efter ett val är en kontinuerlig variabel och går mellan 54.8 – 78.7. Andelen kvinnor i parlamentet är kontinuerlig variabel som går mellan 6,3 och 42,7. Källor: *Political Representation in Europe 1996*. För uppgifter om personval LeDuc, Niemi & Norris (1996). Uppgifterna för omsättningshastigheten i parlamentet är hämtade från Lijphart 1999. Beräkningen av omsättningshastigheten är ett genomsnittsvärde från ett antal val bakåt i tiden. Uppgifter om andelen kvinnor i parlamenten är hämtad från Inter-Parliamentary Unions statistik som finns på deras hemsida: <http://www.ipu.org/wmn-e/classif-arc.htm>. Alla länder är viktade lika och standardfelet är klustrade på ländernivå. * p<.1 **p<.05 p<***.001

I tabell 7.3 ser man att det finns ett samband mellan den politiska kulturen och ledamöternas karriärambitioner. Måttet på graden av egalitært samhälle är det mest stabila. Resultaten är signifikanta oavsett om definitionen på karriärambitioner är bred eller smal. Stabiliteten kvarstår även när materialet prövas mot andra oberoende variabler, som förekomsten av minoritetsregeringar, regeringars makt och valkretsarnas storlek. Även när det andra måttet på jämlikhets används är resultaten robusta. I de olika prövningar som gjorts av materialet finns bivariata skillnader mellan män och kvinnor med avseende på karriärambitioner. Skillnaderna försvinner emellertid i multivariata regressionsanalyser. Kvinnliga ledamöter är per se inte förklaringen till att det finns ett samband mellan andelen kvinnor i ett parlament och politiker med karriärambitioner. Sambandet verkar istället vara relaterat till själva kontexten. I miljöer där kvinnor har lättare att göra sig gällande finns också färre personer

med karriärambitioner. Av det drar jag slutsatsen att det finns en relation mellan jämlikhet och karriärambitioner.

I och med att det endast är elva länder som ingår i undersökningen är resultatet ganska "känsliga". Studerar man exempelvis de två institutionella faktorerna personval och omsättningshastighet, är dessa bägge faktorer väldigt beroende av vilka andra bakgrundsfaktorer används. De är inte robusta på samma sätt som måtten för den politiska kulturen är. I regressionsstabellen framgår ändå att personvalet inte har någon större betydelse. Däremot indikeras att omsättningshastigheten skulle kunna påverka ledamöternas karriärambitioner. Det gäller emellertid endast under förutsättning att ambitionerna rör regeringen, det vill säga den smala definitionen. Vilket i och för sig kan vara logiskt. De ledamöter som i första hand är inriktade på att göra karriär i hemlandet är mer beroende av omsättningshastigheten i sitt eget parlament. Ledamöter som också vill till EU är inte lika beroende av de nationella förhållandena.

Studerar man vilka individuella förklaringsfaktorer som är viktiga framkommer att välutbildade personer som står till höger är mer intresserade av att göra karriär. I det svenska fallet var dessa faktorer inte lika centrala. Att utbildning slår igenom i den internationella undersökningen, men inte i den svenska kan ha en enkel förklaring. I den internationella undersökningen saknas uppgifter om ledamöternas uppväxtmiljö. Gör man om den svenska analysen, men tar bort föräldrarnas yrkesbakgrund ur regressionsmodellen, blir utbildning även i Sverige av signifikant betydelse. Detta tyder på att utbildning även i den internationella undersökningen indikerar ett klassperspektiv. Det är svårare att förklara varför ledamöter som placerar sig till höger på vänster-högerskal har ett större intresse för en politisk karriär. I det svenska materialet betyder vänster-högerskalan ingenting alls. Vi kunde i kapitel 4 konstatera att det i huvudsak var Miljöpartiet som skiljde ut sig. Men på den internationella scenen verkar det finnas ideologiska skillnader när det gäller ledamöternas karriärambitioner.

Till skillnad från det svenska fallet, är inte proffspolitiker i en internationell jämförelse mer intresserade av en politisk karriär. Här har jag dock vissa reservationer. Uppgifterna om ledamöternas yrkesbakgrund har samlats in genom att ledamöterna i själva frågeundersökningen fått uppge vad de hade för yrke vid invalet i parlamentet. Det finns en tendens, åtminstone i det svenska fallet, att ledamöterna inte kryssar för att de är proffspolitiker. När ledamöterna i 1996-års riksdagsundersökning själva uppgav vad hade för yrkesbakgrund, var drygt fem procent vad vi kallar för proffspolitiker. Men om man använder sig av registerdata framkommer att närmare 37 procent av ledamöterna var proffspolitiker vid invalet i riksdagen. Jag misstänker därför

att betydelsen av att vara proffspolitiker är undervärderad i tabell 7.3. I övrigt kan man notera att det för resultatens del inte spelar så stor roll hur på vilket sätt man definierar karriärambitioner. Resultaten är tämligen robusta oavsett om definitionen är bred eller smal.

Sverige och politiska karriärambitioner

Av det som framkommit i detta kapitel tydliggörs att de generaliseringsanspråk som gjordes i början av boken är korrekt. I det svenska parlamentet finns ur ett internationellt perspektiv få ledamöter med karriärambitioner. Eftersom ledamöter med karriärambitioner ger tydliga avtryck i den svenska kontexten, finns goda skäl för antagandet att detsamma gäller även i andra parlament.

Utifrån de explorativa försöken att förklara skillnaderna mellan parlamenten återfinns ett samband mellan karriärambitioner och egalitet. Andelen ledamöter med karriärambitioner hänger samman med hur jämlikt ett samhälle är. Detta är intressant eftersom resultatet styrker påståendet om att det i Sverige finns en jantelag som påverkar våra politiker. Jämlikheten kan därför vara med och påverka vilka drivkrafter som gör sig gällande i ett parlament. Man kan med anledning av det resultatet fundera på hur parlamenten påverkas av andelen ledamöterna som har karriärambitioner. Har det någon betydelse om 18 eller 75 procent av ledamöterna eftersträvar en karriär? Tyvärr är det tillgängliga materialet inte tillräckligt bra för att jag ska kunna på ett meningsfullt sätt ska kunna gå vidare med den frågan. Likafullt kan man konstatera att detta är något europeiska forskare borde ägna mer tid åt att studera. Ledamöter med karriärambitioner är inte en försumbar andel i de lagstiftande församlingarna. Det ser dessutom ut att finnas betydande skillnader mellan parlamenten som kan återföras till den politiska kulturen. Följer man tangentens riktning pekar den mot att detta även kan återspegla utbudet av kandidater. När de amerikanska experimentforskarna, som presenterades i kapitel 1, uppmanade till åtgärder för att påverka medborgarnas förtroende till det politiska systemet var det genom att skapa en bild av att de som blir makthavare blir det: *”Without making any conscious effort to do so”* (Smith et al. 2007:269). Den uppmaningen kan vara svår att hörsamma i politiska system vars huvudsakliga utbud består av ledamöter med karriärambitioner, vilka är beredda att kämpa hårt i kampen om de främsta uppdragen i den representativa demokratin.

8

Karriärambitioner i den representativa demokratin

Konkurrensen om politiska uppdrag är avgörande för att ett demokratiskt system skall fungera. En representativ demokrati utan politiska företrädare som konkurrerar om makten är otänkbar. Ändå är de enskilda representanternas personliga drivkrafter till makt ett kontroversiellt ämne. Utifrån en svensk horisont har det funnits en betoning på att det är de politiska partierna som skall vinna gehör i kampen om makten, inte de enskilda individerna som företräder partierna. Längre har därför studiet av politikernas karriärambitioner varit eftersatt inom statsvetenskapen. Politiska memoarer och forskningsbidrag har förmedlat en idé om att representanternas personliga drivkrafter inte hjälper oss att förstå hur vårt demokratiska system fungerar.

I den amerikanska kontexten har utgångspunkten varit den motsatta. Där har man istället utgått från att representanterna drivs av personlig vinning och designat sina statsvetenskapliga undersökningar – och sitt politiska system — efter det. Politikernas vilja att inneha höga positioner ingår som en av premisserna i den amerikanska statskonstruktionen. En av grundlagsfäderna, James Madison, uttryckte saken på följande sätt: ”*Ambition must be made to counteract ambition. The interest of the man must be connected with the constitutional rights of the place. It may be a reflection on human nature, that such devices should be necessary to control the abuses of government. But what is government itself, but the greatest of all reflections on human nature? If men were angels, no government would be necessary. If angels were to govern men, neither external nor internal controls on government would be necessary.*” (Madison, The Federalist nr. 51, år 1788). Madisons uttrycker en tydlig idé om att vi kan aldrig få bortse från makthavarnas ambitioner. Utgångspunkten är att ambitionen dessutom finns som en komponent i vår natur. Det är således något mänskligt att ha ambitioner. Politiker med ambitioner är en realitet som måste kontrolleras. Men det som ur ett amerikanskt

perspektiv ses som något ”mänskligt” skulle istället kunna vara något som är ”systemberoende”. Den här boken har velat sätta både det europeiska och det amerikanska förhållningssättet till politikernas karriärambitioner i kritisk belysning. Jag har velat undersöka om de framstående amerikanska forskarnas resultat kan generaliseras även till andra kontexter. Det är svårt att, som amerikanerna gör, uttala sig om mänskliga drivkrafter om dessa drivkrafter inte kommer till uttryck i politiska system som har en annan uppbyggnad. Det går att föreställa sig att politikernas egna ambitioner kan ha tyglats i system med starka partier som har tydliga kollektiva värderingar. Ett sådant exempel skulle kunna vara Sverige. Genomgångar av politiska memoarer och granskningar av den sparsamma forskning som finns om politikernas personliga drivkrafter visar att karriärambitioner anses vara närmast ointressanta för studiet av politik. I den stora demokratiutredningen som tog som sin uppgift att ”peka ut demokratin för 2000-talet” drog man, som tidigare påpekats, till och med slutsatsen att ”karriärister... /är/ ...främmande fåglar” i vårt politiska system (Gidlund & Möller 1999:140).

Eftersom det inte finns så mycket forskning på denna sida av Atlanten om karriärambitioner som drivkraft i den representativa demokratin, har jag tvingats gå försiktigt tillväga i mina studier. Jag har utgått från att det är känsligt att fråga enskilda politiker om deras framtidsplaner. Avhandlingen har därför blivit både en analys av politiska karriärambitioner och en undersökning av hur vi som statsvetare kan undersöka politikernas karriärambitioner med hjälp av enkla enkätfrågor. Vändandet och vridandet på mina undersökningsmetoder har varit en central del i upplägget.

Som bas för mina undersökningar har jag haft ett unikt datamaterial: Riksdagsundersökningarna som genomförs av Valforskningsprogrammet vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Tack vare sin höga svarsfrekvens är riksdagsundersökningarna ett enastående material för studiet av den svenska politiska eliten. Mer konkret är det en specifik enkätfråga som har varit intressant för mig att undersöka extra noggrant. År 1996 ställdes frågan till riksdagsledamöterna om hur deras framtidsplaner för de närmaste tio år såg ut. Med hjälp av denna fråga har jag både kunnat utföra mina empiriska och mina metodologiska analyser. Jag har också haft möjlighet att följa ledamöterna tio år framåt i tiden för att undersöka deras faktiska karriärambitioner. Vidare har det varit möjligt att jämföra förekomsten av karriärambitioner i det svenska parlamentet med hur det ser ut i andra delar av Europa.

Tanken med det här avslutande kapitlet är att ge en överblick av de empiriska och de metodologiska analyserna, samt att lyfta blicken och fundera över implikationerna av mina resultat för hur vi ska se på de politiska karriär-

ambitionernas roll i den representativa demokratin. Jag skall också tillåta mig att peka framåt mot framtidens studier av politikernas karriärambitioner.

Empiriska slutsatser

Huvudbudskapet i denna bok är att ledamöter med personliga karriärambitioner återfinns i många olika typer av politiska miljöer. Även i det svenska sammanhanget, där de inte sägs förekomma, är de både aktiva och framgångsrika. Mina analyser visar att närmare en femtedel av ledamöterna i den svenska riksdagen 1996 utgör den teoretiska grund från vilken man kan tala om ledamöter med reella karriärambitioner.

Vilka är de då, de karriärambitiösa? Det har i boken klargjorts att ledamöter med karriärambitioner inte är slumpmässigt fördelade bland parlamentarikerna. Ofta är det yngre personer från resursstarka familjer, hemmahörande i Stockholmsområdet, som vid inträdet i riksdagen var yrkespolitiker. Vidare har vi sett att ledamöter med karriärambitioner, utifrån den teoretiska litteraturens resonemang om olika representationsstilar, är att likna vid burkeanier (Eulau et al. 1959). Den enskilda väljaren och valkretsen spelar en mindre roll. Istället betonas betydelsen av den egna åsikten, och att i olika sammanhang göra sin röst hörd, till exempel genom att bryta mot partilinjen. De karriärambitiösa är också mer engagerade i internationella frågor och ser sig i större utsträckning som internationalister. När det kommer till det inre partilivet, lägger ledamöter med karriärambitioner en större betoning än övriga ledamöter vid det interna spelet. I det interna spelet ingår att odla goda kontakter med partiledningen, möta en partiopinion och vinna debatterna på gruppmötena. Ledamöterna kan därför sägas ha ett tydligt strategiskt upplägg när det gäller arbetet i riksdagen och partigruppen.

Det är också intressant att konstatera att inte i någon av de undersökningar som gjordes i kapitel 6 framkom att ledamöter med karriärambitioner är missgynnade när det kommer till utskottsplaceringar, eller andra karriärpositioner. Jag finner på så vis inget stöd för att karriärambitioner håller den enskilde ledamöten tillbaka. Föreställningen om att karriärambitioner är ett anatema i den svenska riksdagen bör därför nyanseras. Ledamöter med karriärambitioner har tvärtom över tid varit mer framgångsrika än andra. Resultaten förstärks dessutom om uppdrag med en lägre status, som medlem i riksdagsgruppen, plockas bort ur analysen. En svensk riksdagsledamot som har ambitionen att göra karriär sorteras alltså inte undan när de ledande befattningarna ska tillsättas.

Den europeiska jämförelsen visade att den svenska riksdagen i relation med andra västeuropeiska parlament har relativt få ledamöter med karriärambitioner. Andelen svenska ledamöter med karriärambitioner är näst lägst i en

europaisk jämförelse. Vi kunde också fastställa att det finns stora variationer mellan parlamenten med avseende på hur många ledamöter med karriärambitioner de huserar. Förmodligen är villkoren och förutsättningarna olika i olika parlament för dem som vill göra karriär. Likväl indikerar resultaten att den låga andelen av svenska ledamöter med karriärambitioner kan relateras till en jämlikhetskultur som hämmar utbudet av ledamöter med karriärambitioner.

Empiriska implikationer

I studiet av vilka ledamöter som har karriärambitioner har inspirationen i huvudsak hämtats från sociologiska landvinningar. Med hjälp av ledamöternas socioekonomiska bakgrund går det ganska bra att predicera vilka politiker som har en ambition att erövra toppuppdragen i den representativa demokratin. Den ambitionen är som framgått inte alla förunnade. Ambitionen att göra karriär hänger ganska tydligt samman med politiker som redan vid invalet i riksdagen var yrkesverksamma som politiker.

Idag är rollen som förtroendevald på elitnivå ett avlönat yrkesarbete. När den svenska fyrståndsriksdagen 1867 omvandlades till en tvåkammarriksdag var det endast ledamöterna i den andra kammaren som fick ersättning. Efter andra världskriget genomfördes reformer som öppnade upp för politikens professionalisering. Lönerna ökade, riksdags säsongen blev längre och ett pensionssystem infördes. Under 1970-talet blev riksdagen en plats med heltidsavlönade politiker och tjänstemän. En riksdagsledamot har år 2011 en grundlön på 56 000 kronor i månaden, vilket kan jämföras med den svenska medellönen för en statsanställd som år 2011 låg på drygt 31 000 kronor (SCB:s lönedatabas). Det betalas också ut bidrag som ledamoten kan söka för studieresor på 50 000 kronor per mandatperiod. En ledamot som bor mer än 5 mil från riksdagshuset har rätt till en övernattningsbostad. Ett belopp på max 7000 kronor i månaden utgår som bidrag, eller så kan ledamoten gratis nyttja någon av de 250 övernattningslägenheter som riksdagen tillhandahåller (Uppgifterna är hämtade från riksdagens hemsida). Vidare har det etablerats en allmän acceptans för att det politiska systemet ska tillhandahålla politiska reträttposter. Det kan handla om utnämningar till ambassadör, landshövding, generaldirektör eller om olika typer av styrelseuppdrag (se exempelvis Fichtelius 2007; Isaksson 2002). Politik har blivit ett sätt att leva. Den förre socialdemokratiska utrikesministern Lennart Bodström skriver i sina memoarer att några av de svårigheter han stötte på i politiken hade att göra med att han i relativt sen ålder började med politik (54 år). Bodström menar att man måste vara medveten om de problem som kan uppstå när man ger sig in i toppolitiken och saknar tidigare erfarenhet (Bodström 2000). Fortsätter utvecklingen mot att riksdagen får allt fler yrkespolitiker, skulle det kunna leda till att

andelen ledamöter med karriärambitioner ökar, vilket kan få konsekvenser för vilka som i framtiden har chans att erövra de politiska topposterna. Samtidigt finns det en annan tendens som kan innebära att det istället blir färre ledamöter med karriärambitioner. Svenska riksdagsledamöter sitter allt kortare tid i riksdagen (Ahlbäck Öberg, Hermansson & Wängnerud 2007). Frågan är vad denna trend innebär för ledamöternas intresse för att långsiktigt arbeta med att bygga upp en karriär? I takt med att omsättningshastigheten ökar kan ledamöternas långsiktiga karriärsträvanden påverkas. Ett alternativt scenario är därför att riksdagen, på grund av den ökade omsättningen av ledamöter, istället får in personer som har mer kortsiktiga målsättningar. Personer som inte är beredda att lägga ner det arbete som krävs för att bygga upp en plattform. Om allt färre vill satsa långsiktigt på en politisk karriär får partierna hantera ledamöter som snabbt vill göra sig sedda, men som är mindre intresserade av att stanna kvar och göra det oglamorösa jobbet. Ett parlament bestående av en stor andel nykomlingar kan leda till att granskningen av regeringen försämras och att regeringen tillåts få allt för stort spelutrymme (Kurtz, Cain & Niemi 2007). Lagstiftande församlingar med hög omsättningshastighet riskerar med andra ord att tappa värdefull kompetens om ledamöterna kommer och går (Cain & Kousser 2004; Kousser 2006; Maestas 2000). Lika så behöver vi representanter som är beredda att sitta kvar på sina platser, bland annat för att väljarna ska kunna utkräva ansvar (Aars 1998). Den svenska partidemokratin skulle ur det perspektiv må bra av att personliga karriärambitioner gavs ett större utrymme. Samtidigt finns det ett aber.

Givet att det i förstone är yrkespolitiker som strävar efter de framstående uppdragen och att de personer som i dag är aktiva inom politiken har rekryterats inom snäva ramar finns det skäl att fundera vilka konsekvenser det kan få. I Sverige har över hälften av de nyttillträdde kommunpolitikerna någon i sin närmaste bekantskapskrets som redan har eller har haft ett politiskt förtroendeuppdrag (SOU 2001:48). Internationella studier vittnar om att ungdomar som är intresserade av politiska uppdrag har socialiserats in av politisk aktiva föräldrar (Cross & Young 2008). För att dramatisera händelseutvecklingen kan man säga att den politiska representationen håller på att bli en familjeangelägenhet. Det vore av den anledningen problematiskt om viljan att erövra de högsta uppdragen i vår representativa demokrati förunnas dem som redan i unga år har sina förgreningar in partiapparaten.

För att bredda partiernas rekryteringsbas borde ambitionen att göra politisk karriär nå bortom den politiska klassen. En större medvetenhet om värdet av politiska karriärambitioner skulle också kunna bidra till en vitalisering av partiernas inre liv. Om de kandidater som intresserar sig för ett uppdrag öppet deklarerar sitt engagemang och samtidigt motiverar varför han eller hon vill

ha ett uppdrag, skulle det kunna öppna för en vitalisering. Erbjuds partimedlemmarna i samband med detta att i direkta val vara med och välja vem som ska representera dem i olika frågor skulle man kunna komma bort från de ganska snäva kretsar som idag nominerar partiföreträdarna (Johansson 1999). Ett mer öppet förfarande vid tillsättningen av olika förtroendeuppdrag skulle på samma gång göra det lättare för potentiella kandidater, som endast varit partimedlemmar under en kortare tid, att få legitimitet. Detta eftersom det är partimedlemmarna som röstat fram henne eller honom.

Man ska emellertid inte blunda för att det kan finnas risker med att öppna för ledamöternas personliga karriärambitioner. En fråga är exempelvis vilka andra krafter som partierna skulle släppa loss om kandidaterna utan vidare kunde konkurrera om de politiska uppdragen. De interna nomineringsprocesserna tar inte fram de bästa sidorna hos mänskligheten, det vet vi redan. En ökad fokusering på enskilda kandidater som slåss i offentligheten skulle kanske inte ha någon dämpande effekt. De öppna kandidaturena kan även leda till att de interna motsättningarna blir svårare att överbrygga, när dammet väl har lagt sig. I händelse av att det finns ett flertal personer som vill utmana partiledningen, kan även det innebära att partiet får svårt att gå fram som en stark kollektiv aktör.

Det har också framgått i denna studie att ledamöter med karriärambitioner inte straffas av sina kollegor. Här finns onekligen en intressant motsättning att gå vidare med. Å ena sidan påtalar ledande politiker att den som vill bli vald sällan blir vald. Å andra sidan är ledamöter med karriärambitioner lyckosamma i sina karriärer. Man kan ställa sig frågan om det är så att ledamöter med karriärambitioner spelar korten så nära kroppen, att ingen i deras omgivning förstår att de har karriärambitioner, eller om det trots allt finns en acceptans för karriärambitioner bland riksdagsledamöterna? Med tanke på att ledamöter med karriärambitioner gärna odlar en profil verkar det inte troligt att svaret skulle vara att de lyckas flyga under radarn. Tvärtom. Dessa ledamöter arbetar för att dra blickarna åt sig och deras kollegor i riksdagen måste uppenbarligen gilla det de ser. I annat fall hade ledamöter med karriärambitioner inte haft en chans. Det är därför motiverat att närmare studera hur ledamöter med karriärambitioner agerar när de ledande uppdragen som partiet har att tillgå ska fördelas. Jag har under arbetet med att sammanställa ledamöternas karriärer också funderat över varför vissa ledamöter som suttit i riksdagen under ett antal mandatperioder inte alls har nått några positioner utöver en ordinarie plats i ett utskott. Framgångar är trots allt en orsak till varför ledamöterna vill vara kvar (Ahlbäck Öberg, Hermansson & Wängnerud 2007; Moore & Hibbing 1992). Vad är det som driver dem till att fortsätta sitt politiska värv? Ska man betrakta dessa ledamöter som trogna lagspelare som

inte kräver så mycket för egen del, eller som personer som avstår från strider och debatter för att på det stora hela ha ett behagligt liv i riksdagen?

År 1996, då enkätundersökningen som är basen för denna bok genomfördes var inte personvalet infört, vilket kan ha bidragit till att ledamöter med karriärambitioner inte ansåg att den egna valkretsen var av någon större betydelse. Det nya personvalssystemet med en spärr på fem procent, som implementerades 2011, leder kanske till att ledamöter med karriärambitioner i vissa avseenden måste omvärdera sin taktik. Vi kunde se att ledamöter med karriärambitioner jobbar hårt i den egna valkretsen under själva valrörelsen. I framtiden blir det nog svårare att förlita sig på att det räcker med att engagera sig i den egna valkretsen under mandatperiodens två sista månader. Men detta kanske i inte första hand drabbar ledamöter med karriärambitioner, eftersom de i huvudsak finns i Stockholmsområdet, där det är svårt att få tillräckligt med röster för att utmana partilistan på allvar. Paradoxalt nog kan de lägre spärrarna istället leda till att ledamöter ute i landet, som inte har några karriärambitioner, utsätts för större konkurrens av kandidater som befinner sig lägre ner på partilistan.

En av de mest intressanta implikationerna från den europeiska jämförelsen rör den politiska kulturen och dess relation till karriärambitioner. Jag vill särskilt lyfta fram sambandet mellan jämlika samhällen och ledamöter med karriärambitioner. Forskare har i andra sammanhang funnit att det finns en relation mellan jämlikhet och medborgarnas förtroende för varandra (Newton 2007). I samhällen som är jämlika litar människor i större utsträckning på varandra (Putnam 1993; Seligman 1997). Studier visar också att det är ojämlikheten som påverkar graden av tillit (Rothstein & Uslaner 2005). Ojämlikhet påverkar även hur mycket medborgarna litar på sina politiker (Schäfer 2010). Sambandet mellan ojämlikheten i ett samhälle, medborgarnas tillit till sina folkvalda representanter och andelen ledamöter med karriärambitioner är därför tankeväckande. Experimentella studier visar att medborgare till och med tar avstånd från ett politiskt system om de anser att systemet består av karriärambitiösa individer. Forskarnas rekommendation var därför att man bör vidta åtgärder för att medborgarna ska bibringas uppfattningen att politikerna erövrat uppdragen av andra skäl sätt än att de har eftersträvat dem (Smith et al. 2007). I Sverige har medborgarna förtroende för det politiska systemet, de lever utifrån ett internationellt perspektiv i ett jämlikt samhälle och i detta politiska system finns relativt få ledamöter med karriärambitioner. Utifrån dessa forskningsresultat skulle man kunna säga att det är en kollektiv klokskap som kommer till uttryck när våra svenska politiker tonar ner och förnekar betydelsen av karriärambitioner. Denna nedtoning kanske bidrar till

att medborgarna inte uppfattar politikerna som egenintresserade aktörer och medverkar på så sätt till större förtroende för det politiska systemet.

Likväl kan man föreställa sig att den svenska restriktiva hållningen har ett visst pris. Det är centralt att det finns personer som är villiga att utmana den sittande makten i partierna eftersom det innebär att de sittande maktavarna utsätts för konkurrens, och konkurrens är bra för dynamiken inom partierna (Pareto 1935). Vi behöver kandidater som vågar utmana, och som gör det på ett så begåvat sätt att de inte straffar ut sig. Men det går förmodligen inte att reservationslöst släppa fram karriärambitioner. James Madisons motåtgärd var att möta ambitioner med ambitioner, vilket utmynnade i att den amerikanska konstitutionen har en tydlig maktdelning. I Sverige är det inte så. Här möts karriärambitioner upp av starka egalitära värderingar, som uttrycker ett ogillande gentemot individer som betonar en personlig vilja att avancera i det politiska systemet. Den oviljan manifesteras emellertid inte genom att ledamöter som vill avancera straffas ut av sina kollegor. Sverige skulle utifrån dessa förutsättningar kunna betraktas som ett land med goda förutsättningar att hantera kandidaternas karriärambitioner. Å ena sidan behöver kandidaterna vara aktsamma med hur de uttrycker viljan att erövra ett politiskt uppdrag. Å den andra sidan skulle en legitimering av karriärambitionerna kunna öppna upp det svenska partilivet och tillåta hugade kandidater att utmana de som för tillfället har makten.

Metodologiska slutsatser

Bokens övergripande metodologiska slutsats är enkel: Det går att studera politikernas karriärambitioner med samma metoder som vi studerar andra politiska företeelser. Det är visserligen en känslig och komplex företeelse, men det går att fånga in det genom att ställa en rak fråga om vad ledamöterna vill göra om tio år.

När jag började studera ämnet vände jag mig till de klassiska filosoferna för att avgöra vilka krav som rimligtvis borde ställas på en person som vill göra karriär. Filosofernas resonemang ledde fram till att sökandet riktades mot personer som var målmedvetna, långsiktiga och beredda att agera för att nå svåra mål. Till dessa kriterier tillfogades den amerikanska forskningens sätt att studera politiska karriärambitioner på, nämligen institutionsbyten. Genom att enkätfrågan inrymde kvaliteter som exempelvis innebar att ledamöterna måste ta ställning till uppdrag som inte låg omedelbart framför dem och som medförde att ledamöterna måste byta institution, motsvarade enkätmaterialen de initialt nödvändiga kraven på validitet. I nästa validitetsprövning framgick att ledamöterna uppfattat att de politiska uppdragen inte låg omedelbart framför dem. På samma sätt slocknade inte ledamöternas intresse för

framträdande uppdrag beroende på hur länge de suttit i riksdagen. Ledamöter med karriärambitioner har en uthållighet, vilket tydligt manifesterades när man jämförde denna grupp med de ledamöter som endast ville göra riksdagskarriär. Redan efter en mandatperiod är det försvinnande få ledamöter som uppger att de satsar på en riksdagskarriär. Validitetsprövningen inkluderade även att ledamöter med karriärambitioner ska agera för att nå sina högst ställda mål. Kopplingen mellan ledamöter som säger sig vilja ha ett uppdrag och ett visst agerande är centralt i förståelsen av karriärambitioner. Hade ett sådant mönster inte uppdragats skulle det vara svårt att dra slutsatsen att vi hade att göra med ledamöter med karriärambitioner. Istället hade man fått konstatera att det visserligen finns ledamöter som önskar sig mer framträdande uppdrag, men att det i huvudsak stannar vid just en önskan. Resultaten i kapitlet gick dock i en annan riktning och påvisade att det fanns en relation mellan ledamöternas agerande och deras karriärambitioner.

Avhandlingen har varit ett pusselläggande. En viktig pusselbit i arbetet med att validera enkätfrågan är den stora skillnaden som finns mellan ledamöter som enbart vill göra en riksdagskarriär och ledamöter med karriärambitioner. De stora skillnaderna visar att strävan efter att byta institution är central i förståelsen av ledamöter med karriärambitioner. Detta i sin tur stärker mig i min övertygelse om att det var rätt att inte bara inkludera de klassiska filosofernas distinktioner, utan även den etablerade amerikanska forskningen i studiet av karriärambitioner i den svenska riksdagen.

Metodologiska implikationer

Den etablerade amerikanska forskningen har hitintills inte på allvar tagit sig an frågan om vad som utmärker en ledamot med karriärambitioner. Fokus har legat på kandidater som ställer upp i val och mindre på politikernas karriärambitioner. Detta har gjort att karriärambitioner inte beskrivits på samma systematiska sätt tidigare. Därför fyllde det en viktig funktion när jag i boken etablerade en definition av vad som kännetecknar en politiker med karriärambitioner.

Samtidigt har jag kunnat visa att ledamöternas karriärambitioner kan studeras utifrån enkla enkätfrågor. Kanske är enkelheten i enkätfrågorna om framtidsplanerna till och med dess styrka. Om jag utifrån eget huvud hade konstruerat frågor kring ledamöternas karriärambitioner, hade jag säkerligen bett dem redogöra för hur starkt de önskade ett visst uppdrag, hur de bedömde sina möjligheter att erövra det och vad som krävs av dem för att lyckas. Med en sådan frågeställning hade ledamöterna på ett tydligare sätt fått ”erkänna” att de hyser personliga karriärambitioner, vilket i sig kanske inte hade gynnat studien. Genom den nu ganska försiktiga enkätfrågan tvingas inte

ledamöterna att på samma öppna sätt förhålla sig till sina karriärambitioner, vilket kan ha gjort det hela lättare.⁷⁴

Eftersom den definition som etablerats betonar betydelsen av att en politiker ska vara långsiktig med sina ambitioner innebär det att politiker som vill ha ett uppdrag ”här och nu” faller bort, vilket kan ha ett pris. Det politiska livet består många gånger av tvära kast. Personer som aldrig tänkt på, eller för den delen varit påtänkta för, de stora sammanhangen får plötsligt en möjlighet att avancera på den politiska karriärstegen. Inom loppet av ett par veckor börjar de positionera sig för att ligga bra till för ett visst uppdrag. Frågan är om det är rätt att kategorisera en sådan person som en politiker *med karriärambitioner*? Givet den definitionen som har etablerats vore det inte korrekt. Här saknas viktiga ingredienser som långsiktighet och målmedvetenhet. Likväl har en sådan politiker en vilja att inneha mer framträdande uppdrag. Kanske skulle man kunna tala om politiker med *kortsiktiga* karriärambitioner. Det framgick i kapitel 5 att proffspolitiker i allmänhet hade ett agerande som gick i samklang med nidsbilden av ledamöter med karriärambitioner, nämligen att man ska vara följsam gentemot partiledningen och tonar ner den egna profilen. I kommande studier bör man kanske ha detta i åtanke och arbeta fram en frågekonstruktion som gör det möjligt att skilja mellan ledamöter som har långsiktiga respektive kortsiktiga karriärambitioner.

Med hjälp av den nuvarande definitionen av karriärambitioner går det bra att utveckla resonemanget kring viljan att avancera. I en kategori har vi ledamöter med karriärambitioner, det vill säga ledamöter som både vill och agerar för att nå sitt mål. I annan kategori återfinns ledamöter som visserligen vill, men som inte på ett aktivt sätt försöker bättra på sina möjligheter. Därutöver kan det finnas en uppsättning av ledamöter som inte vill ha framträdande uppdrag, även om de blev tillfrågade. Vår förståelse av karriärambitioner skulle kunna utvecklas om kunskapen om skillnaden mellan de som strävar efter att göra karriär och de som överhuvudtaget inte är intresserade på det sättet fördjupades.

---

⁷⁴ Man bör dock inte vara allt för försiktig, vilket återspeglas i en israelisk undersökning som gav sig i kast med att studera karriärambitioner. Den ansvarige forskaren påtalar i artikelns inledning att ämnesvalet som sådant är behäftad med vissa svårigheter: ”An initial problem was found in the national political culture, which discourage overt expression of political aspirations and instead directs that 'the office seeks the man'” (Pomper 1975:716f). Av den anledningen valde man att inte ställa några explicita frågor om politikernas karriärambitioner. Frågorna berörde istället om svarspersonerna ville fortsätta inom politiken, om de avsåg att kandidera till Knesset, samt om önskan att kandidera till Knesset kvarstod även om de inte skulle hamna på valbar plats. Detta sätt att kringgå själva kärnfrågan om de politiska karriärambitionererna är kanske inte lämplig, om intresset är just karriärambitioner. I studiens sammanfattning sägs därför att ”a better measure of ambition is also needed” (Pomper 1975:731).

En annan aspekt som har med operationaliseringen att göra är att den riksdagsundersökning som boken bygger på, genomfördes 1996. Sedan dess har det gått femton år. Det är inte längre säkert att EU har samma status bland riksdagsledamöterna som det hade under mandatperioden 1994 - 1998, vilket i sådana fall skulle påverka själva operationaliseringen av karriärambitioner. I framtiden är det möjligtvis inte korrekt att inkludera uppdrag inom EU som en empirisk indikator på att en ledamot har karriärambitioner. Däremot är partiledaruppdraget ett uppdrag som i framtiden borde prövas om den passar in i definitionen av karriärambitioner.⁷⁵ Detta får emellertid konsekvenser för kravet på att ledamoten ska vilja byta institution. En ledamot som vill bli partiledare behöver inte med nödvändigt lämna riksdagen för att lyckas med sina ambitioner.

Den definition som jag arbetat fram är hårt knuten till ledamöter med karriärambitioner i riksdagen. I händelse av att man vill studera karriärambitionernas betydelse i exempelvis kommunpolitiken, de politiska ungdomsförbunden eller bland medborgarna i stort finns anledning att fundera över hur man på bästa sätt ringar in fenomenet. Det vore i det sammanhanget intressant att i en longitud studie följa aktiva medlemmar i ungdomsförbunden och studera hur deras karriärambitioner utvecklas över tid. I det sammanhanget skulle man kunna få en uppfattning om hur samspelet mellan socioekonomiska resurser, uppmuntran och tidiga framgångar påverkar en persons vilja att satsa på en politisk karriär, och därmed skulle vi lära oss något mer om de personer som en dag ska kliva högst upp i den politiska hierarkin och styra landet.

Framtida forskning om karriärambitioner

Denna bok ger kommande forskning en tydlig referens när det gäller studiet av enskilda politikernas personliga drivkrafter. De resultat som framkommit i boken ger goda förutsättningar att gå vidare med studiet av politikernas karriärambitioner. Jag har kunnat visa att karriärambitioner ger utslag både som beroende och som oberoende variabel. Kort sagt, politiker med karriärambitioner är en aspekt att ta hänsyn till när vi ska försöka förstå oss på vad som händer i den representativa demokratin.

Många utmaningar kvarstår emellertid. Forskningen har ånyo börjat rikta sitt söklykt mot politikernas personlighet och dess betydelse för deras politiska engagemang. Orsakerna till engagemanget kan vara otaliga. James Payne et al (1972) menar att motiveringar som ”*Jag vill göra det bästa för landet*” eller ”*Jag gick in i politiken för att förhindra föreningar av vattnet*” är alltför intellektualiserande för att duga som förklaringar till varför människor

⁷⁵ Partiledaruppdraget ingår i Riksdagsundersökningen från 2010.

blir heltidspolitiker (Payne et al. 1972:519). Det behövs, enligt Payne et al., vägas in andra faktorer om man ska kunna förstå varför politiker väljer att hoppa över måltider, avstår från att umgås med familjen, och genomlider sömnlösa nätter för att nå sina mål. För Payne et al. är en sådan faktor att politiker drivs av emotioner som behöver tillfredsställas. Det handlar om att känna sig viktig, få status, utföra något av betydelse för kommande generationer etcetera (Payne et al. 1972:519f).

Den representativa demokratin kan utifrån detta resonemang inte frikopplas från de valda representanternas inre liv. Enligt Ronald Reagan var det hans tidigare framgångar som gjorde att han fick en lust att pröva hur långt hans vingar kunde bära: *"I never in my wildest dreams ever aspired to public service. I loved that world that I was in, the entertainment world. So, the very fact that I'd been blessed with some success and could attract an audience, I thought that it was only right that I should use that in behalf of causes that I believed in. So, I don't know what I could have done differently."* (Ronald Reagan i James Barber 1985: 489-90). Reagan påtalar alltså att det var talang, lust och framgång som fick honom att kämpa för det han tror på.

När Richard Nixon år 1977, lät sig intervjuas av David Frost, kom samtalet bland annat in på vad det är som betydelsefullt här i livet. Nixon menade att alla de som tror att tillvaron vore fulländat bara man vore miljonär, och levde ett liv i sus och dus, är fel ute. Ett sådant liv, fortsatte Nixon, saknade något väsentligt: *"Det som ger livet en mening är syftet, målet, striden, kampen - även om du inte vinner."* Livet måste, enligt Nixon, syfta mot något större och för att nå dit måste man bereda sig på strid. Ambitionen att nå riktigt högt upp i den representativa demokratin, kan därför bidra till att göra den politiska vardagen meningsfull för den ledamot som sliter med arga väljare och kritiska journalister. Motivet att göra karriär kan också reduceras till maktinnehavet i sig. Senator John McCain skriver i sina memoarer öppen hjärtligt om varför han kandiderade i republikanernas primärvalskampanj år 2000: *"I didn't decide to run for president to start a national crusade for the political reforms I believed in or to run a campaign as if it were some grand act of patriotism. In truth, I wanted to be president because it had become my ambition to be president/// In truth, I'd had the ambition for a long time"* (McCain 2002:373).

Forskningen blir också mer medveten om att individers psykologiska hållning är betydelsefull för hur man formar sin uppfattning om politik, eller agerar i politiska sammanhang (Mondak 2010). Ett av de mest intressanta forskningsfälten inom statsvetenskapen just nu är forskningen om de så kal-

lade ”de stora fem” (Ozer & Benet-Martinez 2006).⁷⁶ Enligt denna forskningstradition består de stora fem av ett antal dimensioner som handlar om huruvida en person är utåtriktad, ansvars-kännande, socialt kompetent, öppen för förändringar och känslomässigt stabil (McCrae, R. & Costa, P. 1999). Hur öppen en individ är för förändringar har exempelvis visat sig ha kopplingar till vilken politisk åskådning han eller hon har (Van Hiel, A., Kossowska, M & Mervielde, I. 2000). Denna forskning har tidigare fokuserat på människor i allmänhet, men har precis börjat intressera sig för personer inom den politiska eliten (Caprara et al. 2003). Här återstår mycket att göra. Jag väljer därför att avsluta med ett av mina favoritcitrat. Det kommer från den amerikanske statsvetaren V.O Key. Key uttrycker nämligen min huvudslutsats: *”The nature of the workings of government depends ultimately on the men who run it. The men we elect to office and the circumstances we create that affect their work determine the nature of popular government. Let there be emphasis on those we elect to office”* (V.O Key 1956:10). Key har rätt, visst ska vi studera de personer som kämpar för att nå de högsta posterna i vårt demokratiska system.

---

⁷⁶ Även svenska samhällsforskare har börjat intressera sig för att undersöka relationen mellan medborgarnas personliga egenskaper och deras politiska deltagande (Holmberg & Weibull 2010).

Litteraturförteckning

- Aars, J. (1997): *Rekruttering og personskifte i lokalpolitikken : en sammenligning av Finland og Norge* Bergen. Institutt for sosiologi og statsvitenskapelige fag. Senter for mediaforskning
- Aars, J. & Offerdal, A. (1998): "Local political recruitment in crisis? A comparison of Finland and Norway." *Scandinavian Political Studies* 21(3): 207–230.
- Aberbach, J., Putnam, R. & Rockman, B. (1981): *Bureaucrats and Politicians in Western Democracies*. Cambridge: Harvard University Press.
- Abramson, P., Aldrich, J. & Rohde D. (1987): "Progressive Ambition among United States Senators: 1972-1988." *Journal of Politics* 49:3-35.
- Adelsohn, U. (1987): *Partiledare: dagbok 1981- 1986*. Malmö: Gedins
- Ahlbäck Öberg, S., Hermansson, J. & Wängnerud, L. (2006): *Exitriksdagen*. Malmö Liber
- Aldrich, J. (1995): *Why Parties?* Chicago: University of Chicago Press
- Alford, J., Funk, C. & Hibbing, J. (2005): "Are political orientations genetically transmitted?" *American Political Science Review* 99 (2):153–68.
- Aquilino, W. (1994): "Interview Mode Effects in Surveys of Drug and Alcohol Use." *Public Opinion Quarterly* 58:210-40.
- Aristoteles (1993): *Den nikomachiska etiken*. Göteborg: Daidalos
- Arthur, M. & Rousseau, D. (red.) (1996): *The boundaryless career: A new employment principle for a new organizational era*. Oxford: Oxford University Press.
- Ashby, J. & Schoon, I. (2010): "Career success: The role of teenage career aspirations, ambition value and gender in predicting adult social status and earnings" *Journal of Vocational Behavior* Vol. 77. nr 3: 350- 360
- Atkinson, A., Rainwater, L. & Smeeding, T. (1995): *Income distribution in the OECD countries: The evidence from the Luxembourg Income Study*. Pads: Organization for Economic Cooperation and Development.
- Banks, J. & Kiewet, R. (1989): "Explaining Patterns of Candidate Competition in Congressional Elections." *American Journal of Political Science* 33:997-1015.
- Barber, J. (1965): *The Lawmakers: Recruitment and Adaptation to Legislative Life*. New Haven. Conn, Yale University Press.
- Barber, J. (1985): *The presidential Character: Predicting Performance in the White House*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall

LITTERATURFÖRTECKNING

- Barrling Hermansson, K. (2004): *Partikulturer Kollektiva självbilder och normer i Sveriges riksdag*. Uppsala: Uppsala Universitet.
- Bekkers, R. (2005): "Participation in Voluntary Associations: Relations With Resources, Personality, and Political Values." *Political Psychology* 26:439–54.
- Bell, C. & Price, C. (1969): "Pre-Legislative Sources of Representational Roles." *Midwest Journal of Political Science* 13:254-270.
- Best, H. & Cotta, M. (red) (2000): *Parliamentary Representatives in Europe 1848-200. Legislative Recruitment and Careers in Eleven European Countries* Oxford: Oxford University Press.
- Black, G. (1972): "A Theory of Political Ambition: Career Choices and the Role of Structural incentives" *American Political Science Review* 66:144-59
- Bodström, L. (2001): *Mitt i stormen*. Stockholm. Hjalmarson & Högberg
- Bohman, G. (1983): *Så var det*. Stockholm. Bonniers
- Boehm, C. (2008): "Purposive social selection and the evolution of human altruism." *Cross-Cultural Research*, 42: 319-352.
- Bogaert, S., Boone, C. & Declerck, C. (2008): "Social value orientation and cooperation in social dilemmas: A review and conceptual model" *British Journal of Social Psychology*, 47, 453–480.
- Borchert, J. (2003): "The Political Class in Advanced Democracies: Towards a Comparative Perspective", i Borchert, J. & Zeiss, J. (red) *The Political Class in Advanced democracies*. Oxford: Oxford University Press.
- Botero Jaramillo, F. (2008): *Ambitious Career-seekers: An Analysis of Career Decisions and Duration in Latin America*. Arizona: The University of Arizona
- Box-Steffensmeier, J., Kimball, D. Meinke, S. & Tate, K. (2003): "The Effects of Political Representation on the Electoral Advantages of House Incumbents." *Political Research Quarterly* 56:259–70.
- Brace, P. (1984): "Progressive Ambition in the House: A Probabilistic Approach." *Journal of Politics* 46:556-71
- Brothén, M. (2002): *I kontakt med omvärlden. Riksdagsledamöter och internationaliseringen*. Stockholm: SNS Förlag.
- Brothén, M. & Gilljam, M. (2006): "Mellanvalsdemokrati" i. Bäck, H & Gilljam, M. (red.): *Valets mekanismer*. Malmö: Liber
- Brothén, M. & Holmberg, S. (red) (2010): *Folkets representanter*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen.
- Burke, E (1774): "Speech to the Electors of Bristol" från <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/documents/v1ch13s7.html>
- Bäck, H. (2003): *Explaining Coalitions: Evidence and Lessons from Studying Coalition formation in Swedish Local Government*. Uppsala: Acta universitatis Upsaliensis.
- Bäck, H., Persson, T., Vernby, K. & Westin, L. (2007): *Från statsminister till president? Sveriges regeringschef i ett jämförande perspektiv*. SOU 2007:42 Stockholm: Fritzes

- Cain, B. & Kousser, T. (2004): *Adaption to Term Limits: Recent Experiences and New Directions*. San Francisco: Public Policy Institute of California.
- Cain, B., Ferejohn, J. & Fiorina, M. (1987): *The Personal Vote: Constituency Service and Electoral Independence*. Cambridge: Harvard University Press.
- Canon, D. (1990): *Actors, Athletes and Astronauts: Political Amateurs in the United States Congress*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Canon, D. (1993): "Sacrificial Lambs or Strategic Politicians? Political Amateurs in U.S. House Elections." *American Journal of Political Science* 37(4): 1119–41.
- Caprara, G. Barbaranelli, C. Consiglio, C. Picconi, L. & Zimbardo, P. (2003): "Personalities of politicians and voters: Unique and synergistic relationships." *Journal of Personality*, s. 849 -56.
- Carey, J. (1996): *Term Limits and Legislative Representation*. Cambridge University Press, New York.
- Carey, J. & Shugart, M. (1995): "Incentives to cultivate a personal vote: a rank ordering of electoral formulas" *Electoral Studies* 14: 417–439
- Carey, J., Niemi, R. & Powell, L. (2000): *Term limits in the state legislatures*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Carey, J., Niemi, R., Powell, L. & Moncrief, G. (2006): "The effects of term limits on state legislatures: a new survey of the 50 states" *Legislative Studies Quarterly*, 31(1): 105–134.
- Carroll, S. (1994): *Women as Candidates in American Politics*, Bloomington: Indiana University Press.
- Carson, J. (2005): "Strategy, Selection, and Candidate Competition in House and Senate Elections." *The Journal of Politics* 67(1):1–46.
- Caul, M. (1999): "Women's representation in parliament: the role of political parties." *Party Politics* 5(1):79–98
- Chang, E. & Golden, M. (2006): "Electoral Systems, District Magnitude and Corruption." *British Journal of Political Science* 37, no. 1: 115–37.
- Codispoti, F. (1982): *American Governors and Progressive Ambition: An analysis of Opportunities to Run for the Senate* Ph.D. diss., Michigan State University.
- Constatini, E. (1990): "Closing the Gender Gap". *American Journal of Political Science* vol. 34 No. 3, 741-770.
- Constantini, E. & Craik, K. (1972): "Women as Politicians: The Social Background and Political Careers of Female Party Leaders." *Journal of Social Issues* 28: 217-36
- Cooper, W., Graham, W. & Dyke, S. (1993): "Tournament players" I Ferris, G. (red.), *Research in personnel and human resource management*: 83-132. Greenwich, CT: JAI Press.
- Cox, G. (1987): *The Efficient Secret*. New York: Cambridge University Press.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Cox, G. & McCubbins, M. (1993): *Legislative Leviathan: Party Government in the House*. Berkeley: University Press of California
- Crowe, E. (1983): "Consensus and structure in legislative norms: Party discipline in the House of Commons." *Journal of Politics*, 45:907-31.
- Cross, W. & Young, L. (2008): "Factors Influencing the Decision of the Young Politically Engaged to Join a Political Party", *Party Politics* 14: 345–69
- Dalh, S. (kommande): *Efter folkrorelsepartiet*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Davidson, R. (1969): *The Role of the Congressman*. New York: Pegasus
- Davidsson, L. (2006): *I linje med partiet? Maktspel och lojalitet i den svenska riksdagen*. Stockholm: SNS Förlag.
- Davidson-Schmich, L. (2006): "Gender and Political Ambition Revisited: What questions does American Politics Research Raise for Western Europeanists?" Paper presented at the Fifteenth International Conference of the Council for European Studies, Chicago
- Dawes, C., Fowler, J., Johnson, T., McElreath, R. & Smirnov, O. (2007): "Egalitarian motives in humans." *Nature*. 446: 794–796
- De Cremer, D. (2003): "How self-conception may lead to inequality: An experimental investigation of the impact of hierarchical roles on the equality-rule when allocating organizational resources" *Group and Organization Management*, 28, 282–302.
- De Cremer, D. & Van Dijk, E. (2002): "Reactions to group success and failure as a function of identification level: A test of the goal-transformation hypothesis in social dilemmas" *Journal of Experimental Social Psychology*, 38(5)
- De Cremer, D. & Van Lange, P. (2001): "Why prosocials exhibit greater cooperation than proselfs: The roles of social responsibility and reciprocity" *European Journal of Personality* 15
- De Cremer, D. & van Knippenberg, D. (2004): "Leader self-sacrifice and leadership effectiveness: the moderating role of leader self-confidence" *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, Vol. 95: 140-55.
- Deininger, K. & Squire, L. (1996): "A New Data Set Measuring Income Inequality." *The World Bank Economic Review* 10(3), 565-591.
- Diamond, J. (2006): *Vete, vapen och virus: en kort sammanfattning av mänsklighetens historia under de senaste 13000 åren*. Stockholm: Nordstedts
- Diermeier, D., Keane, M. & Merlo, A. (2005): "A Political Economy Model of Congressional Careers" *American Economic Review*, 95, 347-373.
- Dijkers, J., van Engen, M. & Vinkenburg, C. (2010): "Flexible work: ambitious parents' recipe for career success in The Netherlands." *Career Development International*, Vol. 15 No: 6: 562 - 582
- Downs, A. (1957): *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper & Row Publishers

- Dutton, W. (1975): "The Political Ambition of Local Legislators: A Comparative Perspective." *Polity* 8:504-22
- Duverger, M. (1954): *Political Parties*. New York: Wiley.
- Eagly, A., Makhijani, M. & Klonsky, B. (1992): Gender and the evaluation of leaders: a meta analysis. *Psychological Bulletin* 111(1):3–22
- Erikson, E. (090267): "The Strange Case of Freud, Bullit, and Woodrow Wilson" *The New York Review of Books*.
- Erlander, T. (2001): *Dagböcker 1945-1949*. Utgiven av Erlander S. Hedemora: Gidlund Förlag
- Erlingsson, G. (2005): *Varför bildas nya partier*. Lund: Lund University.
- Esaiasson, P. (1990): *Svenska valkampanjer 1866-1988*. Stockholm: Allmänna förlaget
- Esaiasson, P. & Holmberg, S. (1988): *De folkvalda. En bok om riksdagsledamöterna och den representativa demokratin*. Stockholm. Bonniers
- Esaiasson, P. & Holmberg, S. (1996): *Representation From Above: Members of Parliament and Representative Democracy in Sweden*. Aldershot. Dartmouth.
- Esaiasson, P. (2000): "What kind of future and why? Attitudes of Voters and Representatives" Peter Esaiasson & Knut Heidar (red): *Beyond Westminster and Congress: The Nordic Experience*"
- Eulau, H., Wahlke, J., Buchanan, W. & Ferguson, L. (1959): "The Role of the Representative: Some Empirical Observations on the Theory of Edmund Burke" *American Political Science Review* 53(3):742 - 756.
- Eulau, H. & Prewitt, K. (1973): *Labyrinths of Democracy: Adaptations, Linkages, Representation, and Policies in Urban Politics*. Indianapolis: Bobbs-Merrill.
- Eulau, H. & Wahlke J. (1978): *The Politics of Representation*. London: Sage.
- Engstrom, R. (1971): "Political Ambition and the Prosecutorial Office." *Journal of Politics* 33:190-94
- Fakta om folkvalda. Riksdagen 1994 – 1998*. Stockholm: Sveriges Riksdag
- Fakta om folkvalda Riksdagen 2006 – 2010*. Stockholm: Sveriges Riksdag
- Faulkner, R. (2007): *The Case for Greatness*. Yale: Yale University Press
- Federley, F. (2010): *Bara jag*. Stocksund: Hydra
- Fehr, E., Fischbacher, U. & Gächter, S. (2002): "Strong reciprocity, human cooperation and the enforcement of social norms." *Human Nature* 13, s. 1–25.
- Feldman, P. & Jondrow, J. (1984): "Congressional elections and local federal spending." *American Journal of Political Science* 28: 147–164.
- Fels, A. (2004): "Do women lack ambition?" *Harvard Business Review* 82 (2004): 50–60.
- Fenno, R. (1978): *Home Style: House Members in Their Districts*. Boston: Little, Brown.
- Fenno, R. (1996): *Senators on the Campaign Trail. The Politics of Representation*. University of Oklahoma Press.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Ferraz, C. & Finan, F. (2008): "Motivating Politicians: The Impacts of Monetary Incentives on Quality and Performance." *Mimeo*. 2009 NBER Working paper w14906
- Fichtelius, E. (2007): *Aldrig ensam, alltid ensam: Samtalen med Göran Persson 1996 – 2006*. Stockholm. Nordstedts.
- Flanigan, W. & Zingale, N. (2002): *Political behavior of the American electorate* (10:e upplagan). Washington, DC: CQ Press.
- Fowler, J. & Schreiber, D. (2008): "Biology, politics, and the emerging science of human nature." *Science* 322:912–914
- Fowler, L. (1993): *Candidates, Congress, and the American democracy*. Michigan. Michigan Press.
- Fowler, L. & McClure, R. (1989): *Political Ambition: Who Decides to Run for Congress?* New Haven, CT: Yale University Press.
- Fox, R. & Lawless J. (2004): "Entering the Arena? Gender and the Decision to Run for Office" *American Journal of Political Science* Vol. 48 no.2: 264-280
- Fox, R., Lawless, J. & Feeley, C. (2001): "Gender and the Decision to Run for Office." *Legislative Studies Quarterly* 26(3):411–35.
- Francis, W. & Kenny L. (1996): "Position Shifting in Pursuit of Higher Office" *American Journal of Political Science* 40: 768–86.
- Francis, W. & Kenny L. (2000): *Up the Political Ladder*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Freud, S. & Bullitt W. (1999): *Thomas Woodrow Wilson: A psychological study*. Boston: Browning Houghton Mifflin.
- Freidenvall, L. (2006): *Vägen till Varannan damernas. Om kvinnorepresentation, kvotering och kandidaturval i svensk politik 1970–2002*. Stockholm: Stockholm Studies in Politics
- Fuchs, D. (2007): "The Political Culture Paradigm" i Dalton, R & Klingemann, H. (red.) *The Oxford Handbook of Political Behavior*. Oxford: Oxford University Press. s. 207 – 234.
- Fulton, S., Maestas, C., Maisel, S. & Stone, W. (2006): "The sense of a woman: Gender, ambition, and the decision to run for Congress". *Political Research Quarterly* 59 (2): 235-48.
- Gaddie, R. (2004): *Born to Run: Origins of the Political Career*. Lanham: Rowman and Littlefield
- Gaddie, R. & Bullock, C. (2000): *Elections to Open Seats in the U.S. House: Where the Action Is*. New York: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Gahrton, P. (1983) *Riksdagen inifrån. En studie av parlamentarisk handfallenhet inför ett samhälle i kris*. Stockholm. Prisma.
- Gallagher, M. (1991): "Proportionality, disproportionality, and electoral systems" *Electoral Studies* 10(1): 33–51.
- Gidlund, G. & Möller, T. (1999): *Demokratins trojännare. Lokalt partiarbete förr och nu* SOU 1999:130 Stockholm: Fakta info.direkt

- Gilljam, M. (2003): "Deltagardemokrati med förhinder" i Gilljam, M. & Hermansson, J. (red): *Demokratins mekanismer*. Lund: Studentlitteratur
- Graubard, S. (red.) (1986): *Norden – The Passion for Equality*. Oslo: Norwegian University Press.
- Hadenius, A. (1981): *Spelet om skatten*. Stockholm: Nordstedts
- Haeberle, S. (1985): "Closed Primaries and Party Support in Congress" *American Politics Quarterly* 13:341-52.
- Hatemi, P., Medland, S., Morley, K., Heath, A.. & Martin, N. (2007): "The genetics of voting: An Australian twin study". *Behavior Genetics* 37 (3): 435-48.
- Hagevi, M. (1995): *Riksdagen utifrån. En gahrtonsk teori synas i sömmarna*. Göteborg
- Hagevi, M. (1998): *Bakom riksdagens fasad*. Göteborg. Akademiförlaget Corona.
- Hagevi, M. (2003): "Sweden: Between Participation Ideal and Professionalism" i J. Borchert & J. Zeiss ed.: *The Political Class in Advanced Democracies A Comparative Handbook*. Oxford: Oxford University Press.
- Hagevi, M. (2009): *Politisk opinion och religiositet i Västra Götaland*. Lund: Sekel
- Hagevi, M. (2010): "Anciennitetsprincipens uppgång och fall" i Brothén, M. & Holmberg, S. (red): *Folkets representanter. En bok om riksdagsledmöterna och politisk representation i Sverige*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen
- Hardy, C. & Van Vugt, M. (2006): "Nice guys finish first: The competitive altruism hypothesis". *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32, 1402–1413.
- Hermansson, J., Beckman, L., Bäck, H., Persson, T., Vernby, K. & Wockelberg, H. (2010): *Regeringsmakten i Sverige. Ett experiment i parlamentarism 1917-2009*. Stockholm: SNS-förlag
- Herrick, R. & Moore, M. (1993): "Political Ambition's effect on Legislative Behaviour: Schlesinger's typology Reconsidered and Revised" *The Journal of Politics*, vol. 55, No. 3: 765-776.
- Herrick, R. (2001): "The effects of political ambition on legislative behaviour: a replication" *The Social Science Journal* 38: 469-474
- Herrick, R. & Fische, S. (2007): *Representing America: The citizen and the professional legislators in the House of representative*. Plymouth: Lexington Books
- Hibbing, J. (1986): "Ambition in the House: Behavioral consequences of higher office goals among U.S. representatives." *American Journal of Political Sciences*, 30: 651-665.
- Hibbing, J. (1989) "The Career Paths of Members of Congress" paper presented at "Centre for the Study of Elected Politicians". Kennedy School of Government, Harvard University, MA, December 7-8.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Hibbing, J. & Moore, M. (1998): "Situational Dissatisfaction in Congress: Explaining Voluntary Departures" *The Journal of Politics* Vol. 60, No 4: 1088 – 1107.
- Hobbes, T. (2004): *Leviathan eller En kyrklig och civil stats innehåll, form och makt*. Göteborg: Daidalos
- Holmberg, S. (1974): *Riksdagens representerar svenska folket. Empiriska studier i representativ demokrati*. Lund: Studentlitteratur.
- Holmberg, S. (1977): "Dynamic Opinion Representation", *Scandinavian Political Studies* 20: 265-283.
- Holmberg, S. (2003): "Are Political Parties Necessary?" *Electoral Studies* 22: 287-300.
- Holmberg, S. (2006): "Åsiktsrepresenterad", i Bäck, H & Gilljam, M (red), *Valets Mekanismer*. Stockholm: Liber.
- Holmberg, S. (2010): "Dynamic Representation from above", i Arts, K., Deters, B. & Rosema, M. (red): *How Democracy Works: Political Representation and Policy Congruence in Modern Societies* Amsterdam: Amsterdam University Press
- Holmberg, S. & Oscarsson, H. (2004): *Väljare. Svenskt väljarbete under 50 år*. Stockholm. Norstedts juridik
- Holmberg, S. & Weibull, L. (2010): "Människans fem personlighetssegenskaper" i Holmberg, S. & Weibull, L. (red): *Nordiskt ljus*. 37 kapitel om politik, medier och samhälle. Göteborg: SOM-institutet
- Holtom, B. & O'Neill, B. (2004): "Job embeddedness: a theoretical foundation for developing a comprehensive nurse retention plan." *Journal of Nursing Administration* 34 (5), 216–227.
- Hvitfelt, H. & Nord, L. (2000): "Förlänger ett gott skratt politikerlivet?" i Holmberg, S. & Weibull, L. (red): *Land du välsignade*. Göteborg: SOM-institutet
- Håkansson, N (1999): *Valretorik. Om politiskt språk i partipropaganda*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Inglehart R. & Norris, P. (2003): *Rising Tide: Gender Equality and Cultural Change Around the World*. New York: Cambridge Univ. Press
- Immelman, A. (2003): "Personality in political psychology." i Weiner, B., Millon, T. & Lerner, M. (red.), *Handbook of psychology: Vol. 5. Personality and social psychology* (s. 599–625). Hoboken, NJ: Wiley.
- Isaksson, A. (2002): *Den politiska adeln: politikens förvandling från uppdrag till yrke*. Stockholm. Wahlström & Widstrand
- Isaksson, C. (2008): *I väntan på Mona Sahlin*. Stockholm: Prisma
- Isberg, M. (1999): *Riksdagsledamoten i sin partigrupp. 52 riksdagsveteraners erfarenheter av partigruppernas arbetsätt och inflytande*. Stockholm: Gidlunds Förlag.
- Jacobs, P. (1994): "From the voters with care" i Crane, E. & Pilon, R. (red), *The politics and law of term limits*. Washington, DC: Cato Institute

- Jacobson, G. (1989): "Strategic Politicians and the Dynamics of U.S. House Elections, 1946-86." *American Political Science Review* 83:773-794.
- Jacobson, G. (2004): *The Politics of Congressional Elections*. New York: Pearson Longman
- Jacobson, G. & Kernell, S. (1983): *Strategy and Choice in Congressional Elections*. New Haven: Yale University Press.
- Jennings, K. & Norman, T. (1968): "Men and Women in Party Elites: Social Roles and Political Resources" *Midwest Journal of Political Science*, vol XII, No 4,
- Jensen, T. (2000): "Party Cohesion" i Esaiasson, P. & Heidar, K. (red): *Beyond Westminster and Congress: The Nordic Experience*. Columbus: Ohio State University Press.
- Johansson, A. (1992): *Gunnar Sträng. Landsvägsagitatorn*. Stockholm. Tidens förlag.
- Johansson, J. (1999) *Hur blir man riksdagsledamot? En undersökning av makt och inflytande i partiernas nomineringsprocesser*. Södertälje: Gidlunds Förlag
- Jordahl, H. (2008): "Inequality and Trust" i Svendsen, G. & Svendsen, GH (red): *Handbook of Social Capital Cheltenham*: Edward Elgar.
- Karlsson, D. (2001): "Ny som förtroendevald i kommuner och landsting" *Att vara med på riktigt - demokratiutveckling i kommuner och landsting*. SOU 2001:48, Stockholm: Fritzes
- Karvonen, L. (2010): *The Personalization of Politics. A study of Parliamentary Democracies*. University of Essex: ECPR Press
- Katz, R & Wessels, B. (red) (1999): *The European Parliament, the National Parliaments, and European Integration*. Oxford. Oxford University Press.
- Kavanagh, D. (1992): "Changes in the Political Class and its Culture." *Parliamentary Affairs* 45:18-32.
- Kazee, T. (1994): *Who Runs for Congress? Ambition, Context, and Candidate Emergence*. Washington, DC: CQ Press.
- Keane, M. & Merlo, A.. (2007): *Money, Political Ambition, and the Career Decisions of Politicians*. PIER Working Paper No. 07-016.
- Kenworthy L, Malami M. (1999): "Gender inequality in political representation: a worldwide comparative analysis." *Soc. Forces* 78(1):235-68
- Key, V. O. (1956): *American State Politics: An Introduction*. New York: Knopf.
- Kiewiet, D. & McCubbins, M. (1991): *The Logic of Delegation*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kinder, D., Peters, M., Abelson, R. & Fiske, S. (1980): "Presidential prototypes." *Political Behavior* 2: 315-337.
- King, A (2002): "Conclusions and Implications", i King, A. (red): *Leaders' Personalities and the Outcomes of Democratic Elections*. Oxford: Oxford University Press, 210-221.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Kittilson M. (2006): *Challenging Parties, Changing Parliaments. Women and Elected Office in Contemporary Western Europe*. Columbus: Ohio State Univ. Press
- Konrad, A., Ritchie, J., Lieb, P. & Corrigan, E (2000): "Sex differences and similarities in job attribute preferences: A meta-analysis", *Psychological Bulletin* 126: 593–641
- Kornberg, A. (1967): *Canadian Legislative Behavior*. New York: Holt, Rinehart, & Winston.
- Kotakorpi, K. & Poutvaara, P. (2010): "Pay for politicians and candidate selection: An empirical analysis" *Journal of Public Economics*, doi:10.1016/j.jpubeco.2010.11005.
- Kousser, T. (2006): "The Limited Impact of Term Limits: Contingent effects on the Complexity and Breadth of Laws." *State Politics and Policy Quarterly*, s. 410 – 429.
- Kunicová, J. & Rose-Ackerman, S. (2005): "Electoral rules and constitutional structure as constraints on corruption." *British Journal of Political Science* 35:573–606
- Kunkel, J. (1988): "Party Endorsement and Incumbency in Minnesota Legislative Nominations." *Legislative Studies Quarterly* 13:211-23
- Kunovich, S. & Paxton, P. (2005): "Pathways to power: the role of political parties in women's national political representation." *American Journal of Sociology* 111(2):505–52
- Kurtz, K., Cain, B. & Niemi, R. (red.) (2007). *Institutional Change in American Politics: The Case of Term Limits*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Larimer, C., Hannagan, R. & Smith, K. (2007): "Balancing ambition and gender among decision makers." *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 614, 56–73
- Larsson, E. (1996): "Einar Larsson" i Gustafsson, L (red.): *Riksdagsutskottet inifrån. Tretton ledamöters hågkomster*. Stockholm: Riksbankens Jubileumsfond/Gidlunds Förlag.
- Lasswell, H. (1930): *Psychopathology and Politics*. Chicago. University of Chicago Press.
- Lawless, J. & Fox, R. (2005): *It Takes a Candidate. Why Women Still Don't Run for Office*. New York: Cambridge University Press.
- Lawless, J. & Fox, R. (2010): *It Still Takes a Candidate. Why Women Still Don't Run for Office*. New York: Cambridge University Press.
- Lawless, J. & Pearson, K. (2008): "The Primary Reason for Women's Under-Representation: Re-Evaluating the Conventional Wisdom." *Journal of Politics* 70 (1): 67–82.
- Lawless J. & Theriault S. (2005): "Women in the U.S. Congress: from entry to exit." i *Women in Politics: Outsiders or Insiders?* i Whitaker, L (red) kapitel 5. New York: Prentice Hall.

- Leib, P. (1990): "The Origins of Ambition". i Goldberg, A. (red): *The Realities of Transference: Progress in Self psychology*. Hillsdale, NJ: Analytic Press, Vol. 6: 113 – 127.
- Leijon, A-G (1991): *Alla rosor ska inte tuktas*. Stockholm: Tidens förlag
- Leuthold, D. (1968): *Electioneering in a Democracy*. New York: Wiley.
- Levine, M. & Hyde, M. (1977): "Incumbency and the Theory of Political Ambition: Rational Choice Model" *Journal of Politics* 39:959-83
- Liebig, B. (2000): "Perspectives on Gender Cultures in Elites." *In Gendering Elites: Economic and Political Leadership in 27 Industrialized Societies*, i Vianello, M. & Moore, G. (red). London: MacMillan 220–232.
- Lijphart, A. (1990): "The Political Consequences of Electoral Laws, 1945-85." *American Political Science Review* 84:481-96.
- Lijphart, A. (1999): *Patterns of democracy: Government forms and performance in thirty-six countries*. New Haven, CT : Yale University Press.
- Lindström, U. (1970): *Och regeringen satt kvar!: Ur min politiska dagbok 1960–1967*. Stockholm: Bonniers.
- Lovenduski, J. & Norris, P. (red). (1993): *Gender and Party Politics*. London: Sage
- Lublin, D. (1994): "Quality, Not Quantity: Strategic Politicians in U.S. Senate Elections, 1952-1990" *The Journal of Politics* 56(1):228–241.
- Luskin, R. (1990): "Explaining Political Sophistication." *Political Behavior* 12: 331–61.
- Macdonald, S. (1987): "*Political Ambition and Attainment: A Dynamic Analysis of Parliamentary Careers*." Michigan: University of Michigan.
- Machiavelli, N. (1996): *Fursten*. Stockholm: Natur och Kultur
- Madestam, J. (2009): *En kompispappa och en yttlig djuping. Partieliters ambivalenta partiledarideal*. Stockholm. Stockholms universitet
- Madison, J. (1788): "The Structure of the Government Must Furnish the Proper Checks and Balances Between the Different Departments" *Federalist* #51 *Independent Journal* February, 6.
- Maestas, C. (2000): "Professional Legislatures and Ambitious Politicians: policy Responsiveness of Individuals and Institutions." *Legislative Studies Quarterly*, s. 669 – 91.
- Maestas, C. (2003): "The Incentive to Listen: Progressive Ambition, Resources, and Opinion Monitoring Among State Legislators." *Journal of Politics* 65 (2):439–56.
- Maestas, C., Fulton, S., Maisel, S. & Stone W. (2006): "When to risk it? Institutions, ambitions, and the decision to run for the U.S. House" *American Political Science Review* 100 (2): 195-208
- Maisel, S. & Stone, W. (1997): "Determinants of Candidate Emergence in U.S. House Elections: An Exploratory Study." *Legislative Studies Quarterly* 22: 79-96.
- Mansbridge, J. (red.) (1990): *Beyond Self-Interest*. Chicago: University of Chicago Press

LITTERATURFÖRTECKNING

- Manin, B. (2002): *Den representativa demokratins principer*. Stockholm: SNS Förlag
- Martin, S. (2008): "Two Houses: Legislative Studies and the Atlantic Divide." *PS: Political Science & Politics*, 41: 557-565.
- Matland, R. & Studlar D. (2004): "Determinants of Legislative Turnover: A Cross-National Analysis" *British Journal of Political Studies*. s. 87 - 108
- Matthews, D. (1954): *The Social Background of Political Decision-Makers*. New York: Random House.
- Matthews, D. (1959): "The Folkways of the United States Senate: Conformity to Group Norms and Legislative Effectiveness." *American Political Science Review* 53(4): 1064-1089.
- Matthews, D. (1960): *U.S. Senators and Their World*. New York: Vintage Press.
- Mayhew, D. (1974): *Congress: The Electoral Connection*. New Haven, Conn. Yale University Press.
- Mayhew, D. (1986): *Placing the Parties in American Politics*. Princeton, N.J. Princeton University Press.
- McAdams, J. & Johannes, R. (1987): "Determinants of Spending by House Challengers, 1974–84" *American Journal of Political Science* 31(3): 457–83.
- McAllister, I. & Studlar, D. (2002): "Electoral Systems and Women's Representation: A Long-Term Perspective" *Representation* 39: 3.14.
- McCain, J. & Salter, M. (2002): *Worth the Fighting For. A Memoir*. New York: Random House
- McCrae, R. & Costa, P. (1999): "A Five-Factor theory of personality." i Pervin, L. & John, O. (red): *Handbook of personality: Theory and research* (2nd ed.), New York: Guilford Press,
- McLoyd, V. (1998): "Socioeconomic disadvantage and child development." *American Psychologist*. 1998;53:185–204.
- McV Hunt, J. (red.) (2007): *Personality and the Behavior Disorders*. Vol 1. Braithwaite Press
- Meserve, S., Pemstein, D. & Bernhard, W. (2009): "Political Ambition and Legislative Behavior in the European Parliament" *Journal of Politics* 71(2):1015-1032.
- Messick, D. & McClintock, C. (1968): "Motivational bases of choice in experimental games." *Journal of Experimental Social Psychology*, 4:1–25.
- Mezey, M. (1970): "Ambition Theory and the Office of Congressmen" *Journal of Politics* 32:563
- Milinski M., Semmann D. & Krambeck H. (2002): "Reputation helps solve the 'tragedy of the commons'" *Nature* 415:424–426.
- Miller, H., Turner, C. & Moses, L. (red) (1990): "Methodological issues in AIDS Surveys". I *AIDS: The Second Decade*. Washington, DC:National Academy Press, 1990.
- Mondak, J. (2010): *Personality and the Foundations of Political Behavior*. New York: Cambridge University Press.

- Molin, B. (1965): *Tjänstepensionsfrågan. En studie I svensk partipolitik*. Göteborg: Akademiförlaget
- Moncrief, G., Squire, P. & Jewell, M. (2001): *Who Runs for the Legislature?* Upper Saddle River : Prentice Hall
- Moore, M. & Hibbing, J. (1992): "Is Serving in Congress Fun Again? Voluntary Retirement from the House since the 1970s". *American Journal of Political Science* 36(3):824–28.
- Newton, K. (2007): "Social and Political Trust." i Dalton, R. & Klingemann, H-D. (red): *The Oxford Handbook of Political Behaviour*. Oxford: Oxford University Press.
- Ng, T., Eby, L., Sorensen, K. & Feldman, D. (2005): "Predictors of objective and subjective career success: A meta-analysis." *Personnel Psychology*, 58: 367-408.
- Nielsen, P. (2001): "På och av – om uppdragsvillighet, rekrytering och avhopp i den kommunala demokratin", i SOU2001:48. Stockholm: Fritzes.
- Niklasson, B. (2005): *Contact Capital in Political Careers. Gender and Recruitment of Parliamentarians and Political Appointees*. Göteborg: Göteborgs universitet
- Norris, P. (1985): "Women's Legislative Participation in Western Europe" *West European Politics* 8: 90 -101.
- Norris, P. & Lovenduski, J. (1995): *Political Recruitment: Gender, Race, and Class in the British Parliament*. Cambridge: Cambridge University Press
- Norris, P. (1996): "Legislative Recruitment", I LeDuc, L., Niemi R. & Norris, P. (red.) *Comparing Democracies: Elections and Voting in Global Perspective*. London: Sage.
- Norris, P. (red.) (1997): *Passage to Power. Legislative recruitment in Advanced Democracies*. Cambridge: Cambridge University Press
- Okimoto, T & Brecoll, V. (2010): "The Price of Power: Power Seeking and Backlash Against Female Politicians." *Personality and Social Psychology Bulletin* 36(7): 923 – 936.
- Ordeshook, P. & Shvetsova, O. (1994): "Ethnic heterogeneity, district magnitude, and the number of parties" *American Journal of Political Science* 38(1): 100–123.
- Oskarson, M. & Wängnerud L. (1995): *Kvinnor som väljare och valda*. Lund: Studentlitteratur.
- Ozer, D. & Benet-Martinez, V. (2006): "Personality and the Prediction of Consequential Outcomes." *Annual Review of Psychology*, s. 401- 21.
- Pareto, V. (1973): *Eliters uppgång och fall*. Stockholm: Argos.
- Parker, G. & Parker, S. (1985): "Attention to District by U.S. House Members." *Legislative Studies Quarterly*: 223–42.
- Patzelt, W. (1999): "Recruitment and Retention in Western Parliaments" *Legislative Studies Quarterly* xxiv, 2
- Payne, J., Woshinsky, O., Veblen, E., Coogan, W. & Bigler, G. (1984): *The Motivation of Politicians*. Chicago: Nelson- Hall.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Paxton, P. (1997): "Women in national legislatures: A cross-national analysis." *Social Science Research* 26: 442–464.
- Paxton, P., Hughes, M. & Painter, M. (2010): "Growth in women's political representation: A longitudinal exploration of democracy, electoral system and gender quotas." *European Journal of Political Research* Vol 49: 25 - 52.
- Persson, T. & Tabellini, G. (1994): "Is Inequality Harmful for Growth?" *American Economic Review*, s. 600 – 621.
- Persson, T., Tabellini, G. & Trebbi, F. (2003): "Electoral rules and corruption" *Journal of the European Economic Association* . 1(4):958–89
- Peterson, T. (1999): *Resan mot Mars: Anteckningar och minnen*. Stockholm: Bonnier.
- Petersson, O., Hermansson, J., Micheletti, M. & Westholm, A. (1997): *Demokratirådets rapport 1997: Demokrati och ledarskap*. Stockholm: SNS Förlag.
- Petersson, O. (red.), (1998): *Demokratirådets rapport 1998: Demokrati och medborgarskap*. Kristianstad: SNS Förlag.
- Pettigrove, G. (2007): "Ambitions" *Ethical Theory and Moral Practice*. Vol 10 Nr. 1: 53- 68.
- Pitkin, H. (1967): *The Concept of Representation*. Berkely: University of California Press.
- Pollak, J. (2007): "Contested meanings of representation", *Comparative European Politics* 5(1): 87–103.
- Pomper, G. (1975): "Ambition in Israel: A Comparative Extension of Theory and Data." *The Western Political Quarterly*, s. 712 – 32.
- Prewitt, K. (1970): *The Recruitment of Political Leaders: A Study of Citizen-Politicians*. Indianapolis: Bobbs-Merrill.
- Prewitt, K., Eulau, H. & Zisk, B. (1966): "Political socialization and political roles." *Public Opinion Quarterly*, 30: 569-582.
- Przeworski, A., Stokes, S. & Manin, B. (red.) (1999): *Democracy, Accountability, and representation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Putnam, R. (1976): *The Comparative Study of Political Elites*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Putnam, R. (1993): *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Rehfeld, A. (2009): "Representation Rethought: On Trustees, Delegates, and Gyroscopes in the Study of Political Representation and Democracy." *American Political Science Review* 103: 214–30.
- Reynolds, A. (1999): "Women in the Legislatures and Executives of the World" *World Politics* 51: 547-72.
- Rhode, D. (1979): "Risk-Bearing and Progressive Ambition: The Case Members of the United States House of Representatives." *American Journal of Political Science* 23:1-26
- Riker, W. (1962): *A Theory of Political Coalitions*. New Haven, Conn. Yale University Press

- Robeck, B. (1982): "State Legislator Candidacies for the U.S. House: Prospects for Success". *Legislative Studies Quarterly*, 7:507-14.
- Roth, P-A. (1996): *Riket, valkretsen och hemkommunen: lokal och regional representation i den svenska riksdagens sista andra kammare 1969*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen.
- Rothstein, B. & Uslaner, E. (2005): "All For All Equality, Corruption and Social Trust" *World Politics* 58.
- Rule, W. (1987): "Electoral Systems, Contextual Factors and Women's Opportunity for Election to Parliament in Twenty-Three Democracies." *Western Political Quarterly* 40(3): 477-98.
- Sampford, C., Shacklock, A., Connors, C. & Galtung, F. (red.) (2006): *Measuring Corruption*, London: Ashgate.
- Samuels, D. (2003): *Ambition, Federalism, and Legislative Politics in Brazil*. New York: Cambridge University Press
- Sapiro, V. & Farah, B. (1980): "New Pride, Old Prejudice: Political Ambition and Role Orientations among Female Partisan Elites." *Women and Politics* 1, 13-36.
- Sartori, G. (1976): *Parties and Party Systems*. New York: Cambridge University Press.
- Scarrow, S. (1997): "Political Career Paths and the European Parliament." *Legislative Studies Quarterly* 22: 253- 263.
- Schlaug, B. "Mitt färväl till politiken" *Borås Tidning* 020118
- Schlesinger, J.(1966): *Ambition and Politics: Political Careers in the United States*. Chicago. Rand McNally and Co.
- Schlesinger, J. (1985): "The New American Political Party." *American Political Science Review* 79: 1152-69.
- Schlesinger, J. (1994): *Political Parties and the Winning of Office*. Ann Arbor. The University of Michigan Press.
- Schmitt, H. & Thomassen, H.(red.) (1999): *Political Representation and Legitimacy in the European Union*. Oxford: Oxford University Press.
- Schumpeter, J. (1942): *Capitalism, Socialism and Democracy*. New York: Harper and Row.
- Schoon, I., Ross, A. & Martin, P. (2007): "Science related careers, Aspirations and outcomes in two British Cohort Studies." *Equal Opportunities International* 26. 129-148.
- Schunk, D. & Lilly, M. (1984): "Sex differences in self-efficacy and attributions: Influence of performance feedback." *Journal of Early Adolescence*, 4: 203-213.
- Schäfer, A (2010): "Consequences of social inequality for democracy in Western Europe" *Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaft*
- Searing, D. (1991): "Roles, Rules, and Rationality in the New Institutionalism." *American Political Science Review* 85:1239-1260.
- Searing, D. (1994): "Westminister's World. *Understanding Political Roles*." Cambridge, Mass. Harvard University Press.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Seligman, A. (1997): *The Problem of Trust*. Princeton: Princeton University Press
- Seligman, L. (1964): *Leadership in a New Nation: Political Development in Israel*. New York: Atherton Press.
- Seligman, L. (1971): *Recruiting political elites*. New York: General Learning Press
- Shepsle, K. (1985): "Prospects for Formal Models of Legislatures" *Legislative Studies Quarterly*, vol. 10 no. 1.
- Shields, T. & Goidel, R. (1997): "Participation Rates, Socioeconomic Class Biases, and Congressional Elections: A Crossvalidation." *American Journal of Political Science* 41:683–91.
- Siegfried, A. (1913): *Tableau politique de la France de l'Ouest sous la Troisième République*. Paris : Colin.
- Sirin, S. (2005): "Socioeconomic Status and Academic Achievement: A Meta-Analytic Review of Research". *Review of Educational Research* 75(3):417–453.
- Sjöblom, G. (1968): *Party Strategies in a Multiparty System*. Lund: Lund University Press
- Smith, K., Larimer, C., Littvay, L. & Hibbing, J. (2007): "Evolutionary theory and political leadership: Why certain people do not trust decision makers" *Journal of Politics*, 69, 285–299.
- Sorauf, F. (1963): *Party and Representation*. New York: Atherton Press.
- Sorokin, P. (1927): *Social Mobility*. New York: Harper and Bros.
- SOU 1990:44 *Demokrati och makt i Sverige*. Maktutredningens huvudbetänkande.
- SOU 2007:108 *Kön, makt och statistik*. Stockholm: Fritzes förlag
- Soule, J. (1969): "Future Political Ambitions and the Behaviour of Incumbent State Legislators" *Midwest Journal of Political Science* 13 (3): 4239-54
- Squire, P. (1989): "Competition and Uncontested Seats in U.S. House Elections." *Legislative Studies Quarterly* 14:281–95.
- Staafl, K.(1917): *Det demokratiska statskicket I & II*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Strand, D. (1980): *Palme igen? : scener ur en partiledares liv*. Stockholm : Norstedt
- Strom, K. (1990): "A Behavioral Theory of Competitive Political Parties" i *American Journal of Political Science* 34:2
- Strom, K. (1997): "Rules, Reasons and Routines: Legislative Roles in Parliamentary Democracies." i Muller, W. & Saalfeld, T. (red.): *Members of Parliament in Western Europe: Roles and Behavior*, London: Cass.
- Stone, W. & Maisel, S. (2003): "The Not-So-Simple Calculus of Winning: Potential U.S. House Candidates' Nominations and General Election Prospects" *Journal of Politics* 65(4):951–77.

- Stouten, J., De Cremer, D. & Van Dijk, E. (2005): "All is well that ends well, at least for proselves: Emotional reactions to equality violation as a function of social value orientation" *European Journal of Social Psychology*, 35 (6)
- Strömblad, P. (2003): *Politik på stadens skuggsida*. Uppsala: Acta universitatis Upsaliensis
- Svensson, A. (2001): *Här kommer Alf Svensson: Minnen*. Stockholm. Bonnier
- Taagepera, R. & Shugart, M. (1989): *Seats and Votes: The Effects and Determinants of Electoral Systems*. New Haven: Yale University Press.
- Ternström, S. (2009): "Politik viktigare än karriär för oss äldre" *Expressen* 10/6
- Thompson, W. (1976): "An Analysis of the Legislative Ambitions of State Constitutional Convention Delegates" *The Western Political Quarterly*. Vol 29, No 3, 425-439.
- Tingsten, H. (1937): *Political Behavior: Studies in Election Statistics*. London: P. S. King & Son.
- Turner, C., Lessler, J. & Devore, J. (1992): "Effects of Mode of Administration and Wording on Reporting of Drug Use" i Turner, C. Lessler, J. & Gfroerer, J., (red): *Survey Measurement of Drug Use: Methodological Studies*. DHHS Publication (ADM)92-1929. Rockville, MD: National Institution Drug Abuse.
- Treul, S. (2009): "Ambition and Party Loyalty in the U.S. Senate". *American Politics Research* Volym 37, nr 3: 449-464.
- Tricomi, E., Rangel, A., Camerer, C. & O'Doherty, J. (2010): "Neural evidence for inequality-averse social preferences" *Nature*, 463(7284):1089–1091.
- Van Der Slik, J. & Pernacciaro, S. (1979): "Office Ambitions and Voting Behavior in the U.S. Senate." *American Politics Quarterly* 7: 198–224.
- Van Dijk, E. & De Cremer, D. (2006): "Putting one's own interest first or not: Leader-follower effects and social value orientations" *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32, 1352–1361.
- Van Hiel, A., Kossowska, M. & Mervielde, I. (2000): "The relationship between openness to experience and political ideology" *Personality and Individual Differences* 28: 741–751
- Van Vugt, M. (2006): "Evolutionary origins of leadership and followership". *Personality and Social Psychology Review*, 10: 354–371.
- Welzel, C. (2009): "Political Culture" i Landman, T. & Robinson, N. (red): *The SAGE Handbook of Comparative Politics*. London: SAGE
- Verba, S., Scholzman K. & Brady, H. (1995): *Voice and Equality: Civic Volunteerism in American Politics*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Whalke, J., Eulau, H., Buchanan, W. & Ferguson, L. (1962): *The Legislative System. Explorations in Legislative Behavior*. New York and London: John Wiley and Sons.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Whistler, D. & Ellickson, M. (2010): "A Rational Choice Approach to Explaining Policy Preferences and Concern for Representing Women among State Legislators." *Politics & Policy*. Vol. 38, (1) 25–51.
- White, A. (1982): "Why community participation?" *Assignment Children*, 59/60:17-34.
- Wibble, A. (1994): *Två cigg och en kopp kaffe*. Stockholm. Ekerlids Förlag
- Wrighton, M. & Squire, P. (1997): "Uncontested Seats and Electoral Competition for the U.S. House of Representatives Over Time." *The Journal of Politics* 59: 452-468.
- Wolfinger, R. & Rosenstone, S. (1980): *Who Votes?* New Haven. CT: Yale University Press.
- Woodward, B. (1996): *The Choice: How Clinton won*. New York. Simon & Schuster
- Wängnerud, L. (1998): *Politikens andra sida: om kvinnorepresentation i Sveriges riksdag*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen.
- Wängnerud, L. (2009): "Women in Parliament. Descriptive and Substantive Representation" *Annual Review of Political Science* 12, s 51-69

Övriga källor

- Svenska Dagbladet (2011-03-11): "Frågan höll mig vaken"
- Fokus (2009-05-29): "Politiker flyr till Bryssel"
- Dagens Nyheter (2008-09-15): "Partipiskan biter sämre på folkvald"
- Riksdagens hemsida
- Statistiska centralbyråns databas

English summary

This book studies the role of individuals' personal ambitions in politics. Swedish Members of Parliament, especially those who express an interest in reaching higher up the political ladder, are in focus. The question is whether a study of career ambitions, and in particular of politicians with career ambitions, can help us increase our understanding of the practice of representative democracy in systems where the political party, rather than the individual candidate, traditionally has a strong role. If we want to learn more about the functioning of representative democracy in parliamentary states, is it a good idea to direct focus on the personal incentives that drive the individual politician?

The idea is to bring European research one step closer to the research performed by American political scientists. In the American context, political scientists have extensively explored the role of politicians' career ambitions in order to better understand politics. One of the scholars that most strongly emphasize the importance of career ambitions in representative democracy is the American political scientist Joseph Schlesinger. According to Schlesinger, career ambitions constitute a cornerstone in a functioning democratic state: "*Representative government depends above all upon a supply of individuals with strong office drives. It must provide the refinements of power and status that attract as wells as direct men's and women's aspirations. No more irresponsible government is imaginable than one of high-minded individuals unconcerned for their political futures*" (Schlesinger 1994:35).

It is fair to say that Schlesinger's statement is characteristic not only of his own influential research, but also of an American perspective. In the United States, political candidates have to a large extent relied on their own ability to organize election campaigns and political programs. This reality of American politics affects how political scientists and other Americans look upon their representatives: "*All politicians !!! are ambitious*" (Fenno 1996:19). In Europe, as a contrast, political parties are generally much stronger, and this is in particular true in Sweden. In Sweden, the political parties are the main actors of politics. For example, party cohesion is very

ENGLISH SUMMARY

pronounced in the Swedish parliament (Jensen 2000). This means that the Members of Parliament are close to their parties, and their possibilities to emphasize their own agenda are more limited than in the United States. Another interesting aspect of the Swedish case is the high frequency of every day examples of reasoning about career ambition that exist in memoirs and interviews. A Swedish top ranked politician would never talk in the same way as Senator John McCain did in his memoirs: *“I didn't decide to run for president to start a national crusade for the political reforms I believed in or to run a campaign as if it were some grand act of patriotism. In truth, I wanted to be president because it had become my ambition to be president// In truth, I'd had the ambition for a long time”* (McCain 2002:373).

The aim of this book is to take a closer look at the Swedish parliamentarians' career ambitions. I claim that while the role of career ambitions are taken for granted in American political science, it is more or less non-existent in most European studies. What is described as the engine that drives the representative democratic process forward in one context, does not even seem to exist in another. Sweden is in my study seen as a critical case regarding the role of career ambitions in representative democracy. The argument is the following: If we find politicians with career ambitions in the Swedish parliament that differ from the other parliamentarians, then there are good reasons to take career ambitions into account also in other studies of the functioning of politics in parliamentary states.

The theoretical discussion about the definition of political career ambitions starts with the classical political philosophers. With the help of their reasoning, a politician with career ambitions is defined as someone who has long-term realistic goals and who actually acts to pursue them (c.f. Pettigrove 2007). I also include an empirical criteria that often appears in American research, which states that a politician with career ambitions should want to change which institution he/she works in, and not only change positions within the same institution (see Brace 1984; Codispoti 1982; Kazee 1994; Moncrief, Squire, & Jewell 2001; Stone & Maisel 2003).

The main data comes from the Riksdag Survey, conducted by the Department of Political Science at the University of Gothenburg. After each general national Swedish election, all Members of the Swedish Parliament are asked to answer the Riksdag Survey. The response rates are in general as high as 90 percent. In an international comparison this is outstanding and the Riksdag survey therefore makes the Swedish case interesting for all kinds of studies of parliamentarians. Interestingly, only once have the Swedish MPs been confronted with a question related to their career ambitions, which in itself highlights the lack of interest of the role of career ambition in Swedish

politics. However, the question, which was asked in 1996, enables me to accomplish both my empirical and my methodological analyses. It also opens up for the possibility of following the MPs 10 years forward in time and examine their actual career success. Furthermore, the question was asked in reference to a larger European study that includes the same question in ten other European countries. The book therefore also presents comparisons between the Swedish case and similar cases with respect to constitutional characteristics around Europe.

Due to the illusive character of the phenomenon under study, the methodological challenges are great. The book can therefore also be interpreted as having a methodological aim: How can we best study MPs' career ambitions in a context where politicians' personal driving forces are difficult to talk about? If the first aim is to study whether career ambitions are an effective driving force in the Swedish Parliament, the second aim therefore is to investigate whether it is possible to capture career ambitions in Swedish politics through the use of this survey data

To fulfill the first aim, I start by asking rather straight-forward questions regarding the relationship between socio-economic resources and career ambitions: Who are the members that want to climb to the highest positions in our political system? Here, career ambitions are regarded as a dependent variable. Thereafter, career ambitions are used as an independent variable: Do career ambitions have any significance for how MPs act in the Riksdag? Or, in other words: How does a person who wants to advance act in an environment that may not like career ambitious politicians? And also: Do career ambitions benefit the actual career of an individual politician?

To fulfill the second aim, the group of MPs that state ambitions to higher positions in the survey of 1996 are compared to the theoretical definition of career ambition. The methodological part was therefore to examine to what extent the survey data and the members' responses corresponded to the requirements of the established definition. This test of validity is conducted in several steps throughout the book.

Empirical results

The analyses of the book clearly show that there are MPs with personal career ambitions also in the Swedish Parliament. What is more: They are both active and successful. My analysis shows that nearly one-fifth of the members in the Swedish Riksdag match the theoretical definition of members with real career ambitions.

So, who are they? The general image is that politicians with career ambitions tend to be younger than other MPs, they come from the upper social

ENGLISH SUMMARY

strata of the population, have well educated parents, live in the Stockholm area, and strikingly often were professional politicians already when they entered the Riksdag. Furthermore, members with career ambitions act as trustees, to speak with the theoretical literature on styles of representation, (Eulau, et al. 1959). The individual voter and the constituency play a less important role for the career ambitious MP compared to MPs that lack the same ambition. Instead, the career ambitious politicians strongly emphasize the importance of their own opinions. In many situations they make their voices heard, for example by opposing the party's official standpoints. Politicians with career ambitions are also more involved in international affairs and see themselves as internationalists. When it comes to the internal political life of the party, members with career ambitions put greater emphasis than other MPs on the internal game within the party. The internal game includes elaborating good contacts with the party leadership, being responsive to the general opinion of the party members and winning debates at group meetings. Members can therefore be said to have a clear strategic approach to the work in the Parliament and in the party group. It is also interesting to note that no results indicate that members with career ambitions have a disadvantage when it comes to receiving relevant career positions. MPs with career ambitions show stronger career development than others. Still, the comparison between Sweden and ten other European countries indicates that the Swedish Riksdag have relatively few members with career ambitions. The proportion of Swedish members with career ambitions is the second lowest in a European comparison. The comparison also shows that there are large variations between parliaments with respect to how common it is that members have personal career ambitions. The results also indicate that the low proportion of Swedish members of parliament with career ambitions could be related to a culture of equality that reduces the supply of politicians with career aspirations.

Methodology results

The book's overall methodological conclusion is simple: It is possible to study politician's career ambitions with similar methods as we use when we study other political phenomena. It might be a sensitive and complex phenomenon, but it is possible to capture by asking a straight-forward question about where the person wants to find herself in ten years from now.

The test of validity shows that the MPs understood that the political goals they had set for themselves were not immediately in front of them, i.e. they were long-termed according to the theoretical definition. Furthermore, the MPs with career ambitions had a determination, which was illustrated when

this group was compared to members of parliament who only wanted to make a career within the Riksdag. After only one term it is a very small number of MPs who report that they are striving for a parliamentary career. But that is not the case for politicians with career ambitions. “Veterans” are just as eager as newcomers to climb on the ladder. It was also clear that members of parliament who indicated an interest in higher positions were not randomly distributed among the parliamentarians. There was a distinguishable correlation between an interest in higher positions and the MPs’ social-economic background, which was interpreted as an indicator of the MPs taking the question seriously.

Also the behavior of the MPs with career ambitions fit the theoretical discussions. The relation between career ambitions and a certain behavior was argued to be crucial for the understanding of career ambitions. If no such relation had been found, the MPs who had stated an interest in higher positions would have been classified as “wishful thinkers”.

An important part of the validity check of the question of the MPs’ future plans was the difference between members who just want to make a parliamentary career and members with career ambitions. MPs who just want to have a career in the Riksdag have a different background compared to MPs with career ambitions, and they do not act in the same way. Politicians with career ambitions stand out from the rest in the Parliament, and the same is not true for politicians who only want to have a career in the Riksdag. The differences between the two groups have made clear that the desire to advance from the Riksdag is central to the understanding of MPs with career aspirations.

Some concluding remarks

This book provides future research with a clear reference point for the study of politicians with career ambitions. In short, political career ambition matters for the functioning of representative democracy. My hope is that the results presented in this book open up for more studies of politicians' career ambitions.

Many challenges remain, however. Related research fields address the importance of politicians’ personality and political commitment. Causes of engagement can be numerous. James Payne et al. (1972) argue that reasoning such as “*I want to do the best for the country*” or “*I went into politics in order to prevent pollution of the water*” is far too intellectual to explain why people become full-time politicians (Payne et al. 1972: 519). It is necessary, according to Payne et al., to consider other factors in order to understand why individuals skip family dinners, and endure sleepless nights to go to political

ENGLISH SUMMARY

meetings. For Payne et al. one factor that can explain why politicians do it is that they are driven by strong emotions or yearnings that need to be met. These are connected to needs such as feeling important, getting high status and glory, performing something of importance for future generations, et cetera (Payne et al. 1972: 519f). From their reasoning follows that representative democracy should not be decoupled from the elected representatives' inner life. According to Ronald Reagan, it was his previous success that led to a desire to examine how he far could go: "*I never in my wildest dreams ever aspired to public service. I loved that world that I was in, the entertainment world. So, the very fact that I'd been blessed with some success and could attract an audience, I thought that it was only right that I should use that on behalf of causes that I believed in. So, I don't know what I could have done differently*" (Ronald Reagan in James Barber 1985: 489-90). Reagan points out that it was a talent, desire and success that prompted him to fight for what he believes in. When Richard Nixon was interviewed by David Frost in 1977 on what is important in this life, Nixon objected to all those who believe that life would be perfect if they won a billion and lived their life in luxury. Such a life, Nixon said, was missing something essential: "*That which gives life a sense of purpose, mission, battle, struggle even if you do not win.*" Life must, with the words of Nixon, refer to something greater and in order to achieve this, we need to prepare for battle. The ambition to reach higher up in the political system can therefore help to make the political everyday life meaningful for the politician who has to deal with angry constituents and critical journalists. We still have difficulties distinguishing these "higher" objectives from the desire to possess power for the sake of power itself. Remember the words of John McCain, cited above.

I choose to close with one of my favorite quotes. It comes from the American political scientist V. O. Key. Key manages to summarize the main argument of my book in a few sentences: "*The nature of the workings of government depends ultimately on the men who run it. The men we elect to office and the circumstances we create that affect their work determine the nature of popular government. Let there be emphasis on those we elect to office*" (V.O Key 1956:10). Let the study of the people who struggle to reach the highest positions in our democratic system continue.

Gothenburg Studies in Politics

STUDIER I POLITIK

Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet

GÖTEBORG STUDIES IN POLITICS

Utgivare/Editor: Jörgen Westerståhl

1. Westerståhl, Jörgen och Jansson, Carl Gunnar. *Politisk press. Studier till belysning av dagspressens roll i Sverige.* (Scandinavian University Books). Stockholm 1958.
2. Molin, Björn. *Tjänstepensionsfrågan. En studie i svensk partipolitik.* (Scandinavian University Books) Göteborg 1965.
3. Berg, Elias. *Democracy and the Majority Principle. A study in twelve contemporary political theories.* (Scandinavian University Books) Göteborg 1965.
4. Brantgärde, Lennart. *Kommunerna och kommunblocksbildningen.* (Gleerup) Göteborg/Lund 1974.
5. Petersson, Olof. *Change in Swedish Political Behavior.* (Gleerup) Göteborg/Lund 1974
6. Hjern, Benny. *Statsbidrag som styrmetod. Problem vid implementeringen av bostadssocial policy.* (Gleerup) Lund 1977.
7. Johansson, Folke. *Sverige partipolitiserats. Dagspressen som en spegel av politisk utveckling 1896-1908.* (Gleerup) Lund 1977.
8. Lindahl, Rutger. *Broadcasting Across Borders. A study on the role of propaganda in external broadcasts.* (Gleerup) Lund 1978.
9. Loftsson, Elfar. *Island i NATO. Partierna och försvarsfrågan.* (Författarens Bokmaskin) Göteborg 1981.
10. Falkemark, Gunnar. *Power, Theory & Value.* (Gleerup) Göteborg 1982.

Redaktörer/Editors: Bo Särilvik och Lars Strömberg

11. Jonson, Lena. *Sovjetisk utreikesdebatt. Politiken mot Västtyskland - grupperingar i sovjetisk press 1975-1981.* (Dialogos) Lund 1985.

12. Asp, Kent., Hadenius, Stig., Holmberg, Sören., Lindahl, Rutger., Molin, Björn., Petterson, Olof., Weibull, Lennart. *Väljare, Partier, Massmedia. Empiriska studier i svensk demokrati. (En vänbok till Jörgen Westerstål, professor i statskunskap vid Göteborgs universitet 1952-1982).* (Publica) Stockholm 1982.
13. Asp, Kent. *Mäktiga massmedier. Studier i politisk opinionsbildning.* (Förlaget Akademitext) Stockholm 1986.
14. Boström, Bengt-Ove. *Samtal om demokrati.* (Doxa) Lund 1988.
15. Gilljam, Mikael. *Svenska folket och löntagarfonderna. En studie i politisk åsiktsbildning.* (Studentlitteratur) Lund 1988.
16. Holmberg, Sören och Esaiasson, Peter. *De folkvalda. En bok om riksdagsledamöterna och den representativa demokratin i Sverige.* (Bonniers) Stockholm 1988.
17. Nilsson, Iréne. *Rumäniens utrikespolitik i modern tid.* (Dialogos) Lund 1988.
18. Bjereld, Ulf. *Svensk Mellanösternpolitik. En studie av Sveriges agerande gentemot konflikterna i Mellanöstern 1947-1985.* (Carlssons) Stockholm 1989.
19. Ohlsson, Anders. *Politiska nyheter till nytta och nöje. En studie av varför vi tar del av nyheter om politik i press, radio och TV.* (Almqvist & Wiksell International) Stockholm 1989.
20. Sandberg, Mikael. *Learning from Capitalists: A Study of Soviet Assimilation of Western Technology.* (Almqvist & Wiksell International) Stockholm 1989.
21. Norell, Per-Owe. *De kommunala administratörerna. En studie av politiska aktörer och byråkratiproblematik.* (Studentlitteratur) Lund 1989.
22. Esaiasson, Peter. *Svenska valkampanjer 1866-1988.* (Allmänna förlaget) Stockholm 1990.
23. Falkemark, Gunnar och Westdahl, Peter. *Att offra Västkusten. Det politiska och rättsliga spelet kring ScanLink och motorvägsbygget i Bohuslän.* (Rabén & Sjögren) Stockholm 1991.
24. Lindgren, Lena. *Local Government Goes South: A Study of Swedish Development Assistance in the Field of Public Administration.* Department of Political Science, Gothenburg University 1991.
25. Jónasdóttir, Anna G. *Love Power and Political Interests. Towards a Theory of Patriarchy in Contemporary Western Societies.* Örebro Studies 7, Högskolan i Örebro 1991.
26. Hinnfors, Jonas. *Familjepolitik. Samhällsförändringar och partistrategier 1960-1990.* (Almqvist & Wiksell International) Stockholm 1992.

27. Demker, Marie. *I nationens intresse? Gaullismens partiideologi 1947-1990*. (Nerenius & Santérus) Stockholm 1993.
28. Montin, Stig. *Swedish Local Government in Transition. A Matter of Rationality and Legitimacy*. Örebro Studies 8, Högskolan i Örebro 1993.
29. Westerståhl, Jörgen (red). *Person och parti. Studier i anslutning till personalvalskommitténs betänkande Ökat personval*. SOU 1993:63.
30. Bennulf, Martin. *Miljöopinionen i Sverige*. (Dialogos) Lund 1994.
31. Oskarson, Maria. *Klassröstning i Sverige - Rationalitet, lojalitet eller bara slentrian*. (Nerenius & Santérus) Stockholm 1994.
32. Olsson, Jan. *Den lokala näringspolitikens politiska ekonomi. En jämförande kommuntypsstudie*. Örebro Studies 12, Högskolan i Örebro 1995.

Redaktör/Editor: Bo Rothstein

33. Bjereld, Ulf och Demker, Marie. *Utrikespolitiken som slagfält. De svenska partierna och utrikesfrågorna*. (Nerenius & Santérus) Stockholm 1995.
34. Demker, Marie. *Sverige och Algeriets frigörelse 1954-1962. Kriget som förändrade svensk utrikespolitik*. (Nerenius & Santérus) Stockholm 1996.
35. Hedlund, Gun. *"Det handlar om prioriteringar". Kvinnors villkor och intressen i lokal politik*. (Högskolan i Örebro) Örebro 1996.
36. Roth, Per-Anders. *Riket, valkretsen och hemkommunen. Lokal och regional representation i den svenska riksdagens sista andra kammar 1969*. (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 1996.
37. Boström, Bengt-Ove. *Homo Spiritus. Två berättelser om människan, politiken och vetenskapen*. (Nerenius & Santérus) Stockholm 1996.
38. Nilsson, Iréne. *Vägen mot EU. Europarörelsen 1923-1950*. (SNS Förslag) Stockholm 1996.
39. Hansson, Gunnar. *Dogm eller arbetshypotes? Den unge Wigforss och det socialistiska samhällsprojektet*. (Brutus Östlings Bokförlag Symposium), Stockholm/Stehag 1997
40. Johansson, Vicki. *Vem gör vad, när och var? Omsorgens organiseringsformer i kommunerna och kvinnors och mäns omsorgsarbetsdelning*. (Publica), Stockholm 1997.
41. Salih, Khaled. *State-Making, Nation-building and the Military. Iraq, 1941-58*. (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 1996

42. Blomgren, Anna-Maria. *Nyliberal politisk filosofi - En kritisk analys av Milton Friedman, Robert Nozick och F.A. Hayek*, (Nya Doxa) 1997
43. Sundin, Alf. *Självstyrelsens paradoxer. En studie av den kommunala självstyrelsens förutsättningar och restriktioner inom plan- och byggsektorn*. (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 1997
44. Choe, Yonhyok. *How to Manage Free and Fair Elections - A Comparison of Korea, Sweden and the United Kingdom*. Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen 1997
45. Darnolf, Staffan. *Democratic Electioneering in Southern Africa - The Contrasting Cases of Botswana and Zimbabwe*, (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 1997
46. Widfeldt, Anders. *Linking Parties with People? Party Membership in Sweden 1960-1994*. (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 1997
47. Bjereld, Ulf. *"Hjalmarsonaffären. Ett politiskt drama i tre akter"*, (Nerenius & Santerus), Stockholm 1997
48. Demker, Marie. *Religion och politik*, SNS-förlag, Stockholm 1998
49. Räftegård, Curt. *Pratet som demokratiskt verktyg. Om möjligheten till en kommunikativ demokrati*. (Gidlunds) Hedemora 1998
50. Malmström, Cecilia. *Regionen makten och härligheten - Regionala partier i västeuropa*, (SNS förlag) Stockholm 1998
51. Strandberg, Urban. *Debatten om den kommunala självstyrelsen 1962-1994*, (Gidlunds) Hedemora 1998
52. Szücs, Stefan. *Democracy in the Head: A Comparative Analysis of Democratic Leadership - Orientations Among Local Elites in Three Phases of Democratization*, (Livréna AB) Kungälv 199
53. Wängnerud, Lena. *Politikens andra sida. Om kvinnorepresentation i Sveriges riksdag*. (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 1998.
54. Oscarsson, Henrik. *Den svenska partirymden. Väljarnas uppfattningar av konfliktstrukturen i partisystemet 1956-1996*. (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 1998.
55. Hagevi, Magnus. *Bakom riksdagens fasad*, (Akademiförlaget Corona), Göteborg 1998.
56. Blomgren, Roger. *Staten och filmen. Svensk filmpolitik 1909-1993*. (Gidlunds förlag), Hedemora 1998.
57. Rundqvist, Mikael. *Samhällets tvåsidighet. Aktör-struktur i tre forskningsansatsers program och tillämpningar*. (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 1998

58. Bjereld, Ulf. *Kön och politiskt våld. Svenska attityder under efterkrigstiden.* (Gidlunds förlag), Hedemora 1998
59. Eythórssón, Grétar. *Kommunindelningsspolitik i Island. Staten, kommunerna och folket om kommunsammanslagningar.* (Göteborgs universitet: CEFOS) 1999
60. Demker, Marie och Malmström, Cecilia. *Ingenmansland? Svensk immigrationspolitik i utrikespolitisk belysning.* (Studentlitteratur) Lund 1999
61. Löden, Hans. *För säkerhets skull. Ideologi och säkerhet i svensk utrikespolitik 1950-1975.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 1999
62. Bjereld, Ulf., Demker, Marie och Hinnfors, Jonas. *Varför vetenskap? Om vikten av problem och teori i forskningsprocessen.* (Studentlitteratur) Lund 1999
63. Ekengren, Ann-Marie. *Av hänsyn till folkrätten? Svensk erkännandepolitik 1945-1995.* (Nerenius & Santerus) Stockholm 1999.
64. Lagergren, Fredrika. *På andra sidan välfärdsstaten. En studie i politiska idéers betydelse.* (Brutus Östlings Bokförlag Symposion) Stockholm/Stehag 1999
65. Håkansson, Nicklas. *Valretorik: Om politiskt språk i partipropagandan.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 1999.
66. Bokenstrand, Cecilia. *Den politiska budgeten. Om nya kommunala budgetprinciper och budgeten som process för dialog,* (Göteborgs universitet: CEFOS) 2000.
67. Marton, Susan. *The Mind of the State: The Politics of University Autonomy in Sweden, 1968-1998.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) Göteborg 2000.
68. Brodin, Anna. *Getting politics right - Democracy promotion as the new conflict issue in foreign aid policy.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2000.
69. Bjereld, Ulf. *Staten och det goda livet. En bok om moral och politik,* (Santérus förlag) Stockholm 2000.
70. Uhrwing, Marie. *Tillträde till maktens rum: Om intresseorganisationer och miljöpolitiskt beslutsfattande,* (Gidlunds förlag) Göteborg 2001.
71. Holmberg, Sören; Hedberg, Per; Oscarsson, Henrik; Bennulf, Martin; Kumlin, Staffan; Oskarson, Maria; Lindahl, Rutger; Brothén, Martin. *EuropaOpinionen,* (rapport nr 19 i Statistiska centralbyråns skriftserie Valundersökningar,) (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2001.

72. Andersson, Hans. *Homo Nordicus? Om danska, norska och svenska tjänstemäns och förtroendevaldas identiteter*, (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2001.
73. Krantz, Petra. *Att färdas som man lär? Om miljömedvetenhet och bilåkande*, (Gidlunds förlag) Hedemora 2001
74. Lindvert, Jessica. *Feminism som politik. Sverige och Australien 1960-1990*. (Boréa Bokförlag) Umeå 2002
75. Brothén, Martin. *I kontakt med omvärlden. Riksdagsledamöterna och internationaliseringen*. (SNS förlag) Stockholm 2002
76. Nilsson, Iréne. *Rumänien och demokratins förutsättningar*. (Carlsons) Stockholm 2002
77. Kjellgren Hanna. *Staten som informatör eller propagandist? Om statssyners betydelse i svensk informationspolitik*. (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2002
78. Kumlin, Staffan. *The Personal and the Political. How Personal Welfare State Experiences Affect Political Trust and Ideology*. (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2002
79. Carlsson Jagers, Sverker. *Justice, Liberty and Bread – For All? On the Compatibility between Sustainable Development and Liberal Democracy*. (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2003
80. Anthonsen, Mette. *Decisions on Participation in UN Operations: Do Media Matter? - Danish and Swedish Response to Intra State Conflicts in the 1990s*. (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2003
81. Karlsson, Lars. *Konflikt eller harmoni? Individuella rättigheter och ansvarsutkrävande i svensk och brittisk sjukvård*. (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2003
82. Schierenbeck, Isabell. *Bakom välfärdsstatens dörrar*. (Boréa bokförlag). Umeå: 2003
83. Brothén, Martin (red). *Svenska poströstare*. (Rapport nr 20 i Statistiska centralbyråns skriftserie Valundersökningar; Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2003
84. Johannes Lindvall. *THE POLITICS OF PURPOSE: Swedish Economic Policy After the Golden Age*. (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2004
85. Stensöta, Helena. *DEN EMPATISKA STATEN. Jämställdhetens inverkan på daghem och polis 1950-2000* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2004
86. Jarl, Maria. *En skola i demokrati? Föräldrarna, kommunen och dialogen*. (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2004

87. Carl Dahlström. *Nästan välkomna. Invandrapolitikens retorik och praktik.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2004
88. Anna Bendz. *I välfärdsstatens hägn. Autonomi inom arbetslöshetsförsäkringen.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2004
89. Ann-Kristin Jonasson. *At the Command of God? On the Political Linkage of Islamist Parties.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2004
90. Daniel Naurin. *Dressed for Politics. Why increasing transparency in the European Union will not make lobbyists behave any better than they already do.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2004
91. Ulf Bjereld och Marie Demker, *I Vattumannens tid? En bok om 1968 års auktoritetsuppror och dess betydelse i dag.* Stockholm: Hjalmarson & Högberg Förlag, 2005
92. Ulf Bjereld, Marie Demker, Ann-Marie Ekengren och Jan Ekecrantz (red), *Det hyperindividualiserade samhället?* Umeå: Boréa Förlag, 2005
93. Lina Eriksson. *Economic Man - The Last Man Standing.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2004
94. Ylva Norén. *Att förklara POLITISKT FÖRTROENDE: Betydelsen av socialt kapital och rättvisa procedurer.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2005
95. Monika Bauhr. *Our Common Climate. How Consensual Expert Ideas Shape Global Public Opinion.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2005
96. Birgitta Niklasson. *Contact Capital in Political Careers. Gender and Recruitment of Parliamentarians and Political Appointees.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2005
97. Marcia Grimes. *Democracy's Infrastructure: The Role of Procedural Fairness in Fostering Consent.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2005
98. Victor Galaz. *Power in the Commons: The Politics of Water Management Institutions in Chile and Sweden.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2005
99. Patrik Stålgren. *WORLDS OF WATER: WORLDS APART. How Targeted Domestic Actors Transform International Regimes.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2006
100. Ulf Bjereld och Marie Demker. *Bland utlänningar, spioner och främmande element. Svensk säkerhetstjänst och konflikterna i Nordafrika och Mellanöstern.* Lund: Förlaget Historiska Media. 2006.
101. Douglas Brommesson. *Från Hanoi till Bryssel - moralsyn i deklarerad svensk utrikespolitik 1969-1996.* (Santérus förlag) 2007.

102. Daniel Berlin: *Green Power Generators. How the Political Stakes of Environmental Conventions Make Some NGO:s More Fit for Power than Others.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2007.
103. Tiina Ekman: *Demokratisk kompetens. Om gymnasiet som demokratiskola.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2007.
104. Linda Berg: *Multi-level Europeans. The Influence of Territorial Attachments on Political Trust and Welfare Attitudes.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2007.
105. Ulrika Möller: *The Prospects of Security Cooperation: A Matter of Relative Gains or Recognition? India and Nuclear Weapons Control.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2007.
106. Andrea Spehar: *How Women's Movements Matter: Women's Movements Strategies on Gender Policy Formation in Post-communist Croatia and Slovenia.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2007.
107. Henrik Friberg Fernros: *I gränslandet till liv och död: Om människovärdet och den offentliga maktens koherens.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2007.
108. Göran Duus-Otterström: *Punishment and Personal Responsibility.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2007.
109. Marie Demker: *Colonial power and National identity. Pierre Mendès France and the history of French decolonization.* Stockholm: Santérus förlag, 2007.
110. Martin Sjöstedt: *Thirsting for Credible Commitments. How Secure Land Tenure Affects Access to Drinking Water in sub-Saharan Africa.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2008.
111. Anna Persson: *Multiculturalism in the politics of taxation: The impact of ethnic group rights and assimilation on patterns of compliance and defiance to the nation-state project.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2008.
112. Marie Demker och Ulf Bjereld: *Kampen om kunskapen. Informationssamhällets politiska skiljelinjer.* Förlag: Hjalmarson & Högberg Bokförlag 2008.
113. Andreas Bågenholm: *Understanding Governmental Legislative Capacity. Harmonization of EU legislation in Lithuania and Romania.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2008.
114. Johan Karlsson: *Democrats without Borders? A Critique of Transnational Democracy.* (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2008.

115. Johan Martinsson: *Economic Voting and Issue Ownership. An Integrative Approach*. (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2009.
116. Andreas Johansson Heinö: *Hur mycket mångfald tål demokratin? Demokratiska dilemman i ett mångkulturellt Sverige*. Förlag: Gleerups 2009.
117. Stefan Dahlberg: *Voters' Perceptions of Party Politics – A Multi-level Approach*. (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2009.
118. Elin Naurin: *Promising Democracy. Parties, Citizens and Election Promises*. (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2009.
119. Maria Solevid: *Voices from the Welfare State. Dissatisfaction and Political Action in Sweden*. (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2009.
120. Mette Anthonsen & Sverker C. Jagers (red.): *Rätt grönt – Vänbok till Lennart J. Lundqvist* 2009.
121. Mathias Zannakis: *Climate Policy as a Window of Opportunity. Sweden and Global Climate Change*. (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2010.
122. Marco Nilsson: *WAR AND UNREASON. Bounded Learning Theory and War Duration*. (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2010.
123. Anders Fredriksson: *Marknaden och lärarna. Hur organiseringen av skolan påverkar lärares offentliga tjänstemannaskap*. (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2011.
124. Ulf Bjereld och Marie Demker: *Den nödvändiga politiken. Makt och motstånd i en individualiserad tid*. (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2011.
125. Patrik Öhberg: *Politiker med karriärambitioner – en omöjlig självklarhet. En studie om karriärambitionernas betydelse i den representativa demokratin*. (Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen) 2011.